

Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri (uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmine)

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	2
1.1. Sisukokkuvõte	2
1.3. Märkused	4
2. SEADUSE EESMÄRK	5
3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS	5
3.1. Võlaõigusseaduse muutmine	5
3.2. Isikuandmete kaitse seaduse muutmine	71
3.3. Kindlustustegevuse seaduse muutmine	78
3.4. Krediidiandjate ja -vahendajate seaduse muutmine	79
3.5. Reklaamiseaduse muutmine	92
3.6. Võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmine	97
3.7. Eelnõu põhiseaduspärasus	97
4. EELNÕU TERMINOLOOGIA	98
5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE	98
6. SEADUSE MÕJUD	98
1. Euroopa Komisjoni mõjuhindang	98
2. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad	100
3. Mõjude hinnang	107
3.1. Hinnang Eestis avalduvatele mõjudele	107
3.2. Lisakuludeta järelmaksu krediiditooted	108
3.3. Tarbijakrediidilepingute tingimustest teavitamine	110
3.4. Krediidilepingute tingimustest teavitamine	111
3.5. Vastutustundliku laenamise reeglid	113
3.6. Kõrvallepingud ja seosmüük	115
3.7. Maksehäirete registrid	116
7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD	119
8. RAKENDUSAKTID	119
9. SEADUSE JÕUSTUMINE	119
10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON	120

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga muudetakse võlaõigusseadust (VÕS), isikuandmete kaitse seadustust (IKS), kindlustustegevuse seadust (KindlTS), krediidiandjate ja -vahendajate seadust (KAVS) reklaamiseadust (RekS) ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seadust (VÕSRS) selleks, et võtta Eesti õigusesse üle **Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2008/48/EÜ** (edaspidi *uus direktiiv* või *direktiiv 2023/2225* ja *senine direktiiv* või *direktiiv 2008/48*).

Senine tarbijakrediidi direktiiv 2008/48/EÜ¹ pärineb aastast 2008, sellest tulenevad muudatused jõustusid Eestis 01.07.2011 ehk praeguseks üle 14 aasta tagasi. Uues direktiivis on reegleid uuendatud ja ajakohastatud. Muudatuste eesmärk on ühest küljest kõrgema tarbijakaitsetaseme tagamine vahepealsel ajal toimunud digiülemineku tingimustes ja turule tulnud uute krediittoodete puhul. Teisalt soovitakse vähendada senise direktiivi erinevast rakendamisest tingitud erinevusi liikmesriikides ning suurendada seeläbi konkurentsi krediidiandjate vahel ja tagada tarbijatele parem juurdepääs krediidi saamise võimalustele.

Eelnõuga kavandatavad **peamised muudatused** on järgmised:

- VÕS-i tarbijakrediidi reeglite kohaldamisala laiendatakse sõnaselgelt ka tasuta krediidilepingutele. Selle tulemusel hõlmatakse reeglite kohaldamisalasse ka lisakuludeta järelmaksu ehk nn „osta kohe, maksa hiljem“² krediidilepingud ning tagatakse selliste ärimudelite puhul suurem õigusselgus ja tarbijakaitse. Selleks, et leevendada ettevõtjatele seeläbi tekkivat koormust, on eelnõus ette nähtud erandid, millega võimaldatakse teatud lepingud kohaldamisalast siiski välistada.
- Edaspidi peab tarbijatele olema igal ajal veebis või ka püsival andmekandjal kättesaadav tarbijakrediidilepinguid puudutav üldine teave. Sarnane reegel on juba olemas elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute kohta, nüüd laiendatakse seda ka tarbijakrediidilepingutele.
- Tarbija lepingueelse teavitamise reegleid täpsustatakse ning võetakse kasutusele veidi teistsuguse struktuuriga „Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht“. Eesmärk on vältida tarbija jaoks info üleküllust ja tagada, et tarbija saaks juba teabelehe esimesel leheküljel ja seda ka näiteks mobiiliekraanil vaadates lepingu põhielementidest ülevaate.
- Edaspidi saavad krediidiandjad lähtuda üksnes ühest teabelehest, seni arvelduskrediidilepingute jaoks ette nähtud teabelehe kasutamise kohustus tunnistatakse kehtetuks.
- Selleks, et võimaldada tarbijatel teha lepingueelse teabe alusel enne krediidilepingu sõlmimist kaalutletud otsus, tuleb teave esitada mõistliku aja jooksul enne lepingu sõlmimist. Kui krediidiandja esitab teabe vähem kui üks päev enne lepingu sõlmimist, peab krediidiandja saatma tarbijale pärast lepingu sõlmimist ühe kuni seitsme päeva jooksul eraldi meeldetuletuse selle kohta, et tarbijal on õigus lepingust 14 päeva jooksul põhjust avaldamata taganeda.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ.

² Ingl k *buy now, pay later*, BNPL.

- Täpsustatakse ja täiendatakse vastutustundliku laenamise reegleid. Näiteks täpsustatakse seda, et kaaslaenutaotlejate korral tuleb lähtuda nende ühisest tagasimaksevõimest. Kui tarbija krediitdivõimelisuse hindamise tulemusel selgub, et tarbija ei ole krediitdivõimeline, on krediidiandjal teatud juhtudel edaspidi kohustus suunata tarbija võlanõustamisse.
- Eelnõuga kehtestatakse tarbijate krediitdivõimelisuse hindamiseks peetavatele registritele lisanõuded. Sellise registri pidaja peab looma meetmed, et tagada andmete ajakohasus ja täpsus, ning peab olema loodud menetlus, mille kaudu tarbija saab enda kohta andmekogusse kantud andmeid hõlpsalt vaidlustada.
- Kavandatavate muudatuste kohaselt ei ole krediidiandjal võimalik eeldada tarbija nõustumist tarbijakrediidilepingu või sellega seotud kõrvallepingu sõlmimisega. Praktikast tähendab see, et keelatud on vaikimisi eelmärgistatud lahtrite kasutamine. Tarbija peab lepingu sõlmimiseks andma ühemõttelise ja selge nõusoleku.
- Täpsustatakse tarbijakrediidi reklaamile kohalduvaid nõudeid. Edaspidi peab tarbijakrediidi reklaam sisaldama järgmist selgitust „Hoiatus! Laenuvõtmine maksab raha.“ või muud samaväärset väljendit.

Muudatustel on tarbijatele positiivne mõju, kuna tarbijakrediidilepingutega seotud teave muutub selgemaks ja paremini võrreldavaks. See lihtsustab teadlike valikute tegemist. Väheneb ebasoodsate lepingute sõlmimise risk, paraneb juurdepääs nõustamisteenustele ning tugevneb kaitse automatiseeritud otsuste eest. Samuti tugevneb kaitse tarbijat eksitavate müügi- ja turundusvõtete ning liigse võlakoormuse tekkimise vastu. See omakorda suurendab tarbijate usaldust nii riigisisese kui ka EL-sisese krediitpakkumise suhtes. Ettevõtjatele (krediidiandjatele ja -vahendajatele) toovad muudatused kaasa täiendavaid kohustusi, sealhulgas uue standardinfo teabelehe kasutamise, teabe veebis kättesaadavaks tegemise, vastutustundliku laenamise täiendatud reeglite järgimise ning krediitdivõimelisuse hindamiseks kasutatavate registrite pidamisel. Lühiajaliselt kaasneb sellega mõõdukas halduskoormuse kasv (IT-süsteemide ja protsesside kohandamine, töötajate koolitamine). Kuigi nõuete täitmine suurendab halduskoormust, leevendab seda mõnevõrra arvelduskrediidi senise teabelehe kaotamine ning suurem õigusselgus uute ärimudelite puhul. Pikaajaliselt on mõju ka ettevõtjatele positiivne. Muudatused suurendavad õigusselgust, loovad võrdsema konkurentsikeskkonna ning parandavad vastutustundlike krediitpakkujate konkurentsipositsiooni. Samuti paranevad ettevõtjate võimalused EL-siseseks laienemiseks. Kuna muudatustega ettevõtjate halduskoormus kokkuvõttes nii suureneb kui ka väheneb, ei ole halduskoormuse tasakaalustamise reegli rakendamine vajalik.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi tsiviilõiguse talituse nõunik Kaidi Pops (kaidi.pops@justdigi.ee), kelle teenistussuhe on peatatud, sama talituse endine nõunik Kaia Läänemets-Ester (kaia.laanemets@justdigi.ee), talituse endine juhataja Andres Suik (andres.suik@justdigi.ee) ning sama talituse nõunik Alexandra Kõöp (alexandra.koop@justdigi.ee; 5887 1356). Eelnõu koostamise eest vastutas Justiits- ja Digiministeeriumi õiguspoliitika osakonna asekancler Heddi Lutterus (heddi.lutterus@justdigi.ee; 620 8122).

Eelnõus ette nähtud krediidiandjate ja vahendajate seaduse muudatuste koostamises osalesid Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna juhataja asetäitja Thomas Auväär (thomas.auvaar@fin.ee; 611 3633) ning sama osakonna nõunikud Mirjam Rannula (mirjam.rannula@fin.ee; 5646 7227) ja Marit Maidla (teenistussuhe peatatud). Eelnõus ette

nähtud reklaamiseaduse muudatuste koostamises osalesid ettevõtluskeskkonna ja tööstuse osakonna tarbijakaitse nõunik Mari-Liis Aas (mari-liis.aas@mkm.ee; 625 6459) ning sama osakonna endine õigusnõunik Tanel Kivi. Eelnõus ette nähtud isikuandmete kaitse seaduse muudatuste koostamises osalesid Justiits- ja Digiministeeriumi andmekaitseõiguse talituse endine nõunik Merili Koppel ja nõunik Kristel Niidas (kristel.niidas@justdigi.ee; 5305 5220).

Eelnõule tegi ekspertiisi Tartu Ülikooli tsiviilõiguse professor Karin Sein (karin.sein@ut.ee) (seletuskirja lisa 1) ja eelnõu koostamise käigus konsulteeriti temaga jooksvalt. Eelnõu koostamises osales advokaadibüroo NOVE nõunik Kristiina Koll (kristiina.koll@nove.ee).

Eelnõu seletuskirja mõjude analüüsi osa on koostanud Uku-Mats Peedorsk.

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Eelnõuga võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2008/48/EÜ.

Eelnõuga muudetakse:

- võlaõigusseaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 11.11.2025, 16;
- isikuandmete kaitse seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 06.03.2026, 10;
- kindlustustegevuse seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 17.03.2026, 5; krediidiandjate ja -vahendajate seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 13.02.2026, 4;
- reklaamiseaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 06.03.2026, 8;
- võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 31.12.2024, 50.

Eelnõu on seotud Justiits- ja Digiministeeriumis ettevalmistatud võlaõigusseaduse ja tarbijakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõuga, millega võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2673, millega muudetakse direktiivi 2011/83/EL seoses finantsteenuste kauglepingutega ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2002/65/EÜ. Kavandatavate muudatustega kinnistub põhimõte, mille kohaselt sidevahendi abil finantsteenuse osutamise lepingu puhul ei kohaldata võlaõigusseaduse üldosa sidevahendi abil sõlmitud lepinguid käsitlevas jaos lepinguelse teabe andmise, tarbija taganemisõiguse ja selle teostamise tagajärgede ning ettevõtja piisavate selgituste andmise kohustuse kohta sätestatud. Kõnealune eelnõu on Riigikogu menetluses³ ja sellest tulenevate muudatuste kavandatav jõustumisaeg on 01.09.2026.

Eelnõu on seotud Rahandusministeeriumis ettevalmistatud krediiditeabe jagamise seaduse eelnõuga (652 SE),⁴ millega luuakse nn positiivne krediidiregister ja hakatakse keskselt koondama teavet tarbija finantskohustuste kohta, hõlbustades seeläbi krediidiandjal vastutustundliku laenamise põhimõttest tulenevate kohustuste täitmist. Kõnealuses eelnõus ette nähtud VÕS-i muudatus jõustub 01.03.2029 ehk pärast uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmist.

³ 796 SE; Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/19cde50e-3b68-4792-970d-18cfe753cb5c/volaigusseaduse-ja-tarbijakaitseaduse-muutmise-seadus/> (05.05.2026).

⁴ 652 SE; Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9da932aa-06d9-4eaa-ad47-be8fdaddc7d3/krediiditeabe-jagamise-seadus/> (03.10.2025).

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus. Eelnõuga ei muudeta ühtki seadust, mis oleks PS § 104 loetelus ja mille muutmiseks oleks vaja Riigikogu koosseisu hääleteenamust. Seetõttu piisab eelnõu vastuvõtmiseks Riigikogu poolthääle enamusest.

2. SEADUSE EESMÄRK

Eelnõuga võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225 tarbijakrediidilepingute kohta, millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2008/48/EÜ. Tegemist on järjekorras juba kolmanda Euroopa Liidus kehtestatud tarbijakrediidi direktiiviga. Esimene tarbijakrediidi direktiiv 87/102/EMÜ pärineb aastast 1987. Senine tarbijakrediidi direktiiv 2008/48/EÜ pärineb aastast 2008.

Direktiivi eesmärk on kehtestada Euroopa Liidus ühtsed reeglid tarbijatele antavate krediitilepingute kohta, et tagada tarbijatele parem kaitse krediitilepinguga seotud riskide eest ning ühtsed ja võrreldavad tingimused kogu EL-is. Direktiiv soodustab ausat reklaami ja tarbijate teavitamist, edendab vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist ning toetab turvalise ja õiglase krediidituru toimimist kõigis liikmesriikides. Eesmärk on tagada tarbijatele tugevam kaitse krediitilepingute sõlmimisel ja ettevõtjatele kogu EL-is ühtlustatud reeglid.

Eestis soovitakse lisaks säilitada kõrge tasemega tarbijakaitse. Mitmed uue direktiivi nõuded on Eestis juba kehtestatud, näiteks on täpsustatud vastutustundliku laenamise reegleid, kehtestatud krediidiandjate ja -vahendajate tegevusloa nõue, krediidi kulukuse määra ülempiir ning tagatud tarbijakrediidi reeglite kohaldamine sõltumata laenusummast. Uus direktiiv sisaldab siiski uusi nõudeid, mis ei ole Eestis veel kasutusel, ning nende rakendamiseks vastu võetavad muudatused tagavad tarbijate veelgi kõrgema tasemega kaitse.

Eelnõu koostamisele ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, sest eelnõu käsitleb Euroopa Liidu õiguse rakendamist, kus põhilahendused on määratud direktiiviga. Direktiiv lähtub maksimaalse ühtlustamise põhimõttest. See tähendab, et liikmesriikidel ei ole lubatud säilitada ega kehtestada muid riigisiseseid norme peale direktiivis sätestatute (vt direktiivi artikkel 42). Siiski ei ole maksimumharmoneerimise nõue absoluutne, kuna direktiiv annab liikmesriikidele teatud küsimustes valikuvabaduse ja otsustusõiguse nende riigisisesele õigusesse ülevõtmisel. Valikukohtade otsustamiseks küsis Justiits- ja Digiministeerium 2024. a kevadel teiste ministeeriumite ja huvirühmade arvamust. Eelnõu koostamisel on saadud tagasisidega arvestatud. Üldise põhimõtena on lähtutud direktiivi nn minimaalse ülevõtmise põhimõttest, mis tähendab, et krediidiandjatele ei panda ka liikmesriikide valikukohtades lisakohustusi. Teisalt aga on otsustatud säilitada tarbijate kaitseks juba kehtestatud reeglite senine tarbijakaitsetase võimalikult suures osas.

3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

3.1. Võlaõigusseaduse muutmine

VÕS § 401¹ (Krediidivahendusleping)

Eelnõuga muudetakse krediidivahenduslepingu mõistet selleks, et see arvestaks eelnõuga kavandatavaid muudatusi tarbijakrediitilepingu mõiste regulatsioonis VÕS §-s 402. Edaspidi

ei ole tarbijakrediidilepingu mõiste VÕS-i §-s 402 defineeritud enam läbi krediidilepingu mõiste, vaid VÕS § 402 näeb ette eraldiseisva tarbijakrediidilepingu legaalse definitsiooni. Seetõttu lisatakse ka kredidivahenduslepingu definitsiooni viide lisaks *krediidi* vahendamisele ka *tarbijakrediidi* vahendamisele ning lisaks *krediidilepingu* sõlmimise võimalusele osutamisele ka *tarbijakrediidilepingu* sõlmimise võimalusele osutamisele. Kredidivahenduse esemeks on endiselt ka tarbijakrediidi vahendamine. Selles osas sisulist muudatust eelnõuga ei kaasne. Muutub tarbijakrediidilepingu mõiste ja see mõjutab ka seda, missuguste lepingute vahendamine võib kredidivahenduslepingu esemeks olla. Vaata tarbijakrediidilepingu mõiste muudatuste kohta VÕS § 402 seletuskirja.

VÕS § 401² (Vabadus sõlmida koos krediidilepinguga kindlustusleping ja pakkumuse siduvus)

Lõige 1. VÕS § 401² näeb kõigi krediidilepingute, st mitte üksnes tarbijakrediidilepingute jaoks ette krediidisaja õiguse valida endale ise sobiv kindlustusandja. Need reeglid saab säilitada ka uue tarbijakrediidi direktiivi alusel. VÕS-i kehtiv regulatsioon on üldiselt kooskõlas uue direktiivi artikli 14 lõikega 3, mille kohaselt võivad liikmesriigid lubada, et krediidiandjad nõuavad tarbijalt krediidilepinguga seoses kindlustuslepingu olemasolu, võttes arvesse proportsionaalsuse kaalutlusi. Samas peab krediidiandja sellisel juhul ilma tarbijale tehtud krediidipakkumise tingimusi muutmata aktsepteerima muu kui tema eelistatud kindlustusandja kindlustuslepingut, kui sellise kindlustuslepinguga pakutav kaitse on samaväärne krediidiandja soovitatud lepingu pakutava kindlustuskaitsega.

Selleks, et tagada artikli 14 lõike 3 täpne ülevõtmine, mh selles osas, et kindlustuslepingu sõlmimine peab lähtuma proportsionaalsuse kaalutlustest, lisatakse lõikesse 1 uus esimene lause. Selles täpsustatakse üldpõhimõttena, et krediidilepingu sõlmimise võib teha sõltuvaks kindlustuslepingu sõlmimisest. Samuti tuuakse eraldi välja, et seejuures tuleb arvestada proportsionaalsuse kaalutlust. Euroopa Komisjon on seda selgitanud näite abil, mille kohaselt ei oleks proportsionaalne lühiajalise kiirlaenu puhul elukindlustuse nõudmine.

Lõige 4. Võrreldes kehtiva õigusega on uue direktiivi artikli 14 lõikes 5 täpsustatud krediidilepinguga seotud kindlustuslepingu pakkumuse siduvust kindlustusandja jaoks. Artikli 14 lõike 5 ülevõtmiseks tuleb muuta esiteks VÕS § 401² pealkirja ja teiseks täiendada VÕS § 401² uue lõikega 4. Lõikes 4 sätestatu kohaldub üksnes tarbijast kindlustusvõtjale. Arvestades direktiivi ülevõtmisel tehtud otsust teha muudatused võimalikult minimaalselt, ei laiendata seda teiste krediidilepingutega seotud kindlustuslepingute pakkumisele.

Selleks, et tarbija saaks tarbijakrediidilepinguga seotud kindlustuspakkumisi võrrelda, peab tarbijale esitatav kindlustuspakkumine olema kindlustusandja jaoks siduv vähemalt kolm päeva. See ei piira poolte õigust enne kolme päeva möödumist lepingut sõlmida, kui tarbija selleks sõnaselge tahteavalduse teeb. Sõnaselgeks tahteavalduseks loetakse lepingu sõlmimist, seda nii kirjalikus kui ka kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Selleks ei ole vaja lisaks lepingu sõlmimisele mingeid täiendavaid dokumente vormistada. Selleks, et tarbijal oleks võimalik praktikas kõnealusest õigusnormist kasu saada, peavad kindlustusandja ja krediidiandja pakkumuse siduvusest ja selle siduvuse ajast teavitama. Kohustus on õiguslikult nii krediidiandjal kui kindlustusandjal, praktikas tuleb tarbijale teave esitada üks kord. Sõltuvalt sellest, kas kindlustuspakkumise esitab tarbijale krediidiandja või kindlustusandja, peab embkumb neist ka tarbijale vastava teabe esitama. Seda väljendab eelnõu tekstis sõnastus kindlustusandja ja asjakohasel juhul krediidiandja.

Õigusnormi eesmärk on aga anda tarbijale aega erinevate pakkumiste võrdlemiseks ja endale parima võimaliku lahenduse valimiseks. Lisaks tarbija valikuvabaduse suurendamisele peaks selline regulatsioon soodustama ka turul konkurentsi.

VÕS § 402 (Tarbijakrediidilepingu mõiste)

Eelnõuga muudetakse VÕS § 402 lõiget 1, et võtta üle uue direktiivi artikli 2 lõige 1 ja artikli 3 punkt 3. Uue direktiivi artikkel 2 määrab direktiivi reguleerimiseseme. Lõike 1 kohaselt kohaldatakse direktiivi krediidilepingute suhtes. Krediidilepinguks on artikli 3 punkti 3 kohaselt leping, millega krediidiandja annab või lubab anda tarbijale *krediiti tasumise edasilükkamise, laenu või muu samalaadse finantstehingu vormis*, välja arvatud teenuste kestva osutamise lepingud või samalaadsete kaupade tarnimise lepingud, mille kohaselt tarbija tasub selliste kaupade või teenuste eest osamaksetega nende tarnimise või osutamise aja jooksul.

VÕS § 402 lõige 1 sätestab tarbijakrediidilepingu mõiste. VÕS § 402 lõike 1 kohaselt on tarbijakrediidileping krediidileping, millega oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja annab või kohustub andma tarbijale krediiti või laenu. VÕS § 401 lõike 1 kohaselt on krediidileping leping, millega üks isik (krediidiandja) kohustub andma teise isiku (krediidisaaaja) käsutusse rahasumma (krediit), krediidisaaaja aga kohustub krediidi kasutamise eest maksma tasu ja lepingu lõppemisel krediidi tagasi maksma. VÕS § 401 lõige 2 täpsustab, et krediidilepingu esemeks võib olla ka tasuline maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel.

Eesti õiguses on krediidileping tasuline leping, VÕS § 401 kohaselt on krediidisaaaja põhikohustuseks maksta krediidi kasutamise eest tasu ja maksta lepingu lõppemisel krediit tagasi. Tarbijapoolne tasu maksmise kohustus on seega Eestis seni olnud selle lepingutüübi olemuslik tunnus. Senine direktiiv välistab kohaldamisalast krediidilepingud, mille puhul krediiti antakse ilma intressita ega nõuta muude tasude maksmist (senise direktiivi art 2 lg 2 p f). Kuna aga krediidilepingu olemuslikuks tunnuseks on Eesti õiguses peetud tasulisust, ei ole senise direktiivi ülevõtmisel olnud vaja artikli 2 lõik 2 punktis f sätestatud välistust eraldi üle võtta.

Uues direktiivis on välistus krediidilepingutele, mille puhul krediiti antakse ilma intressita ega nõuta muude tasude maksmist, kaotatud. See tähendab, et sellised lepingud loetakse edaspidi direktiivi tähenduses krediidilepinguteks.

Uue direktiivi reguleerimisala ja maksimaalselt harmoneerivat iseloomu arvestades tuleb tarbijakrediidilepingu mõistet võlaõigusseaduses muuta. Eelõuga on VÕS § 402 lõikesse 1 sisuliselt üle võetud artikli 3 punktis 3 sätestatud krediidilepingu mõiste. Nii on eelnõus VÕS § 402 lõike 1 kohaselt tarbijakrediidilepinguks leping, millega oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja annab või kohustub andma tarbijale krediiti maksetähtpäeva edasilükkamise, laenu, liisingu või muu finantseerimise vormis. Eeltoodu katab krediidilepingud, laenulepingud ning muud võimalikud finantseerimise võimaldamise juhtumid. Määratlusse on selguse mõttes lisatud viide liisingule. Võttes arvesse, et liisingulepingud on selgelt direktiivi kohaldamisalas, ei ole selline täiendus vastuolus direktiivi maksimaalselt harmoneeriva põhimõttega. Samuti on liisingu lisamine kooskõlas VÕS §-s 402 toodud tarbijakrediidilepingu määratlusega.

Tarbijakrediidilepingu määratluse täiendamise eesmärk on selgemalt sätestada, mida hõlmavad edaspidi *tarbijakrediidi* ja *tarbijakrediidilepingu* terminid VÕS 22. ptk 2. jao tähenduses. Seejuures tuuakse eraldi sõnaselgelt välja, et tarbijakrediidileping võib olla nii tasuline kui ka tasuta leping. Sisuliselt ei tähenda see Eesti õiguse hiljutist kohtupraktikat arvesse võttes siiski suurt muutust. Kuigi eespool on viidatud, et tarbijakrediidilepingut on seni käsitletud kui tasulist lepingut, on Riigikohus 11. oktoobri 2023. a otsuses nr 2-21-20479 asunud seisukohale, et tarbijakrediidileping võib olla ka tasuta ehk intressi tasumise kohustuseta laenuleping. Samas puudutas viidatud Riigikohtu lahend raha kasutada andmist. Mõnevõrra ebaselgeks jäi, kas tarbijakrediit võib olla ka tasuta leping olukorras, kus tegemist on maksetähtpäeva ajatamise või muude krediteerimise viisidega. Oluline on võtta üle direktiivis sätestatud tingimused ja sõnastada tarbijakrediidilepingu määratlus piisavalt üldiselt, et hõlmata ka muud krediteerimise vormid kui laenu andmine VÕS § 396 lõike 1 tähenduses.

Võttes arvesse, et direktiivi kohaselt on ka ilma intressi tasumise kohustuseta laenu- ja muud finantseerimislepingud direktiivi kohaldamisalas, tuleb sellistele lepingutele edaspidi kohaldada sarnaseid hoolsusnõudeid nagu teiste tarbijakrediidilepingute puhul, muu hulgas esitada tarbijale vastav lepingueelne teave, järgida krediitilepingutele kohaldatavaid reklaaminõudeid, hinnata krediitvõimelisust, võimaldada lepingust ennetähtaegselt taganeda, sh majanduslikult seotud lepingutest, jne.

Direktiiv võimaldab siiski teatud lühiajalised tasuta maksetähtpäeva edasilükkamise lepingud kohaldamisalast välistada, mida eelnõuga tehaksegi (vt selle kohta täpsemalt eelnõu § 403 lõigete 7 ja 8 kohta antud selgitusi). Samuti on võimalik tasuta tarbijakrediidilepingute puhul kohaldada lihtsustatud teavitamise reegleid (vt täpsemalt § 403 lõike 9 selgitusi).

Tulenevalt tarbijakrediidilepingu mõiste muutmisest muudetakse eelnõus ka VÕS § 401¹ (krediitvahenduslepingu mõiste) ning KAVS § 3 (krediidi andmine KAVS tähenduses). Vt nende kohta vastavate sätete seletuskirja osasid.

VÕS § 403 (Sätete kohaldamine)

Kohaldamisalast üldiselt

Direktiivi kohaldamisala reguleerib artikkel 2. Artikli 2 lõike 1 järgi kohaldatakse direktiivi krediitilepingutele. Artikli 2 lõige 2 sätestab loetelu lepingutest, millele eelduslikult tarbijakrediidi direktiivist tulenevat regulatsiooni ei kohaldata. Kuigi uus tarbijakrediidi direktiiv on oma iseloomult maksimumharmoneeriv, mis tähendab, et tulenevalt direktiivi preambuli punktist 13 ja artikli 42 lõikest 1 ei ole liikmesriikidel lubatud säilitada või kehtestada muid riigisiseseid norme peale direktiivis sätestatu, välja arvatud juhul, kui direktiivis on sätestatud teisiti, ei tule artikli 2 lõiget 2 siiski täielikult üle võtta. Seda põhjusel, et preambuli põhjendus 14 sätestab liikmesriikide õiguse kohaldada kõnesoleva direktiivi sätteid ka valdkondades, mis ei kuulu direktiivi reguleerimisalasse. Näitena tuuakse krediitilepingud, mille sõlmimisel nõutakse tarbijalt krediidiandjale esemelise tagatise andmist ja mille kohaselt tarbija vastutus piirdub rangelt selle hoiustatud esemega, mis on artikli 2 lõike 2 punkti j kohaselt direktiivi reguleerimisalast väljas. Seega on võimalik tarbijakrediidi sätete kohaldamisala võrreldes artikli 2 lõikes 2 sätestatuga siiski laiendada. Kehtivas õiguses on seda võimalust tarbijakaitse eesmärkidel juba ka kasutatud (näiteks senises direktiivis sätestatud kohaldamisala summaliste piirmäärade kohaldamata jätmisel).

Direktiivi ülevõtmisel on lähtutud kahest üldisest põhimõttest, mille olulisust on rõhutanud ka Justiits- ja Digiministeeriumile tagasisidet andnud huvirühmad. Esiteks soovitakse üldiselt säilitada kehtiv regulatsioon nii suures ulatuses kui võimalik ja lähtuda 2008. aasta tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisel tehtud otsustest. Teiseks soovitakse tagada nii suures ulatuses kui võimalik regulatsiooni ühetaolisus, tagamaks reeglite lihtsam kohaldamine.

Suur osa senise direktiivi artikli 2 lõikega 2 ette nähtud erandeid jääb uue direktiivi kohaselt kehtima. Nii ei kohaldata direktiivi:

- krediitdilepingutele, mis on tagatud kas hüpoteegiga või muu võrreldava tagatisega, mida liikmesriigis tavaliselt kinnisasjale seatakse, või kinnisasjaga seotud õigusega, ning krediitdilepingutele, mille eesmärk on maa või olemasoleva või projekteeritava ehitise, sealhulgas kaubandus-, äri- või kutsetegevuse eesmärgil kasutatavate ruumide, omandiõiguse omandamine või säilitamine (punktid a ja b);
- krediitidele, mida tööandja pakub enda töötajale turu keskmisest soodsamatel tingimustel (punkt d);
- investeerimisühingutele sõlmitud krediitdilepingutele (punkt e);
- krediitdilepingutele, mis sõlmitakse kohtus või muus ametiasutuses saavutatud kokkuleppe tulemusena (punkt f);
- olemasoleva võlgnevuse tasumise tasuta edasilükkamisele (punkt i);
- krediitdilepingutele, mille puhul nõutakse tarbijalt krediidiandja kasuks esemelise tagatise andmist ja mille kohaselt tarbija vastutus piirdub rangelt selle tagatiseks oleva esemega (punkt j);
- krediitdilepingutele, mis on seotud piiratud hulgale laenusaaajatele seadusjärgselt ja üldistes huvides antavate laenudega ja mis on turul kehtivatest madalamate laenuintressidega või intressivabad või sõlmitud muudel tingimustel, mis on tarbijale soodsamad turul kehtivatest tingimustest (punkt k).

Siiski on uue direktiiviga mõned erandid kaotatud või on neid muudetud. Uue direktiivi kohaselt on hõlmatud:

- kõik krediitdilepingud, mille krediidi kogusumma on väiksem kui 100 000 eurot (art 2 lg 2 p c). Senise direktiivi kohaselt on direktiivi kohaldamisalast välistatud krediitdilepingud, mille krediidi kogusumma on väiksem kui 200 eurot või suurem kui 75 000 eurot. Kehtivas VÕS-is ei ole neid välistusi rakendatud;
- rendi- või liisingulepingud, millega nähakse ette kohustus või *võimalus* lepingu ese välja osta (art 2 lg 2 p g). Senine direktiiv hõlmab vaid ostukohustusega liisingulepingud. Kehtivas VÕS-is laieneb tarbijakrediidi regulatsioon suuresti kõigile liisingulepingutele, n-ö kasutusliisingutele on seni nähtud ette võimalus mitte kohaldada VÕS §-s 411 sätestatut;
- kõik arvelduskrediitdilepingud, st ka nn lühiajalised arvelduskrediitdilepingud. Piiratud sätted kohalduvad endiselt arvelduskrediitdilepingutele, millega krediidiandja lubab vaikimisi tarbijal oma kontojääki või kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri ületada (nn faktiline arvelduskrediitdileping). Senise direktiivi kohaldamisalast on välistatud arvelduskrediidi vormis krediitdilepingud, mille puhul kuulub krediit tagastamisele ühe kuu jooksul (senise direktiivi art 2 lg 2 p e). Lisaks kohaldatakse senise direktiivi kohaselt piiratud sätted arvelduskrediidi vormis krediitdilepingute puhul, mille puhul tuleb krediit nõudmisel või kolme kuu jooksul tagasi maksta (direktiivi art 2 lg 3). Kehtiva VÕS-i kohaselt on ette nähtud eriregulatsioon arvelduskrediitdilepingutele, mille kohaselt tuleb krediit kas krediidiandja nõudmisel või kolme kuu jooksul tagasi maksta (VÕS § 403 lg 2¹), ning arvelduskrediitdilepingutele, millega krediidiandja lubab

vaikimisi tarbijal oma kontojääki või kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri ületada (VÕS § 407 lg 5¹);

- nn lühiajalised tarbijakrediidilepingud, mille puhul tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ning millega seonduvad tasud on väheolulised. Senine direktiiv välistab tarbijakrediidilepingu regulatsiooni kohaldamisalast krediidilepingud, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ning mille puhul tuleb maksta kõigest tähtsusetuid tasusid (art 2 lg 2 p f teine pool). Kehtiva VÕS-i kohaselt ei ole lühiajalised tarbijakrediidilepingud täielikult tarbijakrediidi regulatsiooni alt välistatud, vaid neile kohaldatakse sama regulatsiooni nagu lühiajalisele arvelduskrediidilepingule (VÕS § 403 lg 5³);
- teatud eranditega tasuta maksetähtpäeva edasilükkamine (art 2 lg 2 p h). Senine direktiiv välistab direktiivi kohaldamisalast krediidilepingud, mille puhul krediiti antakse ilma intressita ega nõuta muude tasude maksmist (senise direktiivi art 2 lg 2 p f). Uue direktiiviga hõlmatakse antud krediidilepingud. Erand on ette nähtud lepingutele, mille puhul müüja või teenusepakkuja pakub ilma kolmanda osapooleta tasumiseks pikema tähtaja tingimusel, et hind tasutakse intressivabalt ja muude tasudeta ning üksnes liikmesriigis ettenähtud piiratud tasudega maksete hilinemise korral ning hind tuleb tasuda täies ulatuses 50 päeva jooksul alates kauba tarnimisest või teenuse osutamisest. Rangemad reeglid kohalduvad tasumise edasilükkamise puhul, mida pakuvad kaupade tarnijad või teenuste osutajad, kes ei ole mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtted.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt on tervikuna või osaliselt välistatud VÕS-i tarbijakrediidi jao reguleerimisalast artikli 2 lõike 2 punktides d⁵, e⁶, f⁷, i⁸, j⁹ ja k¹⁰ nimetatud krediidilepingud. Võttes arvesse uue direktiivi kohaldamisala, tehakse siinse eelnõuga ettepanek rakendada täiendavalt direktiivi artikli 2 lõike 2 punktis i ette nähtud erandit, mille kohaselt ei kohaldata direktiivi krediidilepingutele, mis on seotud olemasoleva võla tasuta ajatamisega, ning direktiivi artikli 2 lõike 2 punktis h ette nähtud erandit, mille kohaselt ei kohaldata direktiivi teatud tingimustele vastavatele lühiajalistele tasuta maksetähtpäeva edasilükkamise juhtudele. Võrreldes kehtiva välistusega, laiendatakse direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti f alusel VÕS § 403 lõikes 5 sätestatud kohtulike kompromisside erandit.

Kuigi direktiivi reguleerimisala on võimalik võrreldes artikli 2 lõikes 2 sätestatuga laiendada, ei kehti see sarnaselt senise direktiiviga artikli 2 lõike 4 kohta, mis sätestab konkreetsed sätted, mis kohalduvad maksekonto jäägi ületamise korral. Vastav regulatsioon on üle võetud VÕS § 403 lõikesse 5². Seda selgitab preambuli põhjendus 23, mille kohaselt teatavat liiki krediidilepingute puhul, mille suhtes kohaldatakse üksnes teatavaid direktiivi sätteid, peaks

⁵ Tööandaja poolt soodsamatel tingimustel pakutav krediidileping (direktiivi 2023/2225 art 2 lg 2 p d); VÕS § 403 lg 3 p 3.

⁶ Investeeringusühinguga sõlmitud krediidileping (direktiivi 2023/2225 art 2 lg 2 p e); VÕS § 403 lg 3 p 5.

⁷ Krediidilepingud, mis sõlmitakse kohtus või muus ametiasutuses saavutatud kokkuleppe tulemusena (direktiivi 2023/2225 art 2 lg 2 p f);

⁸ Krediidilepingud, mis on seotud olemasoleva võla tasuta ajatamisega (direktiivi 2023/2225 art 2 lg 2 p i);

⁹ Krediidilepingud, mille sõlmimisel nõutakse tarbijalt krediidiandja kasuks esemelise tagatise andmist ja mille kohaselt tarbija vastutus piirdub rangelt selle panditud esemega (direktiivi 2023/2225 art 2 lg 2 p j); VÕS § 403 lg 3 p 4.

¹⁰ Krediidilepingud, mis on seotud piiratud hulgale laenusaaajatele seadusjärgselt ja üldistes huvides antavate laenudega ja mis on turul kehtivatest madalamate laenuintressidega või intressivabad või sõlmitud muudel tingimustel, mis on tarbijale turul kehtivatest tingimustest soodsamad (direktiivi 2023/2225 art 2 lg 2 p k); VÕS § 403¹ lg 10.

liikmesriikidele jääma õigus reguleerida sellist liiki krediidilepinguid riigisiseste õigusaktidega selles osas, mida direktiiviga ei ühtlustata.

Uue erandina on artikli 2 lõikes 5 ette nähtud liikmesriikidele võimalus kohaldamisalast välja jätta määratud tagasimaksega deebetkaartide vormis krediidilepingud, mida pakub krediidi- või makseasutus ja mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta 40 päeva jooksul ning mis on intressivabad ja mille puhul kohaldatakse üksnes makseteenuse osutamisega seotud piiratud tasusid. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2015/751 põhjenduse 1 kohaselt on määratud tagasimaksega deebetkaardid turul laialt kättesaadavad krediitkaardid, mille puhul debiteeritakse kaardi valdaja kontot eelnevalt kokku lepitud kuupäeval tehingu kogusumma võrra, tavaliselt üks kord kuus, intressivabalt. Uue tarbijakrediidi direktiivi põhjenduse 18 kohaselt peaksid liikmesriigid saama jätta direktiivi kohaldamisalast välja teatavad määratud tagasimaksega deebetkaartide krediidilepingud, kuna sellised krediidilepingud võivad aidata kodumajapidamistel paremini kohandada oma eelarvet igakuise sissetulekuga. Siiski ei tohiks viidatud erandi kasutamine piirata selliste arvelduskrediiti või arvelduskonto jäägi ületamist käsitlevate asjakohaste sätete kohaldamist, mida tuleks kohaldada juhul, kui tagasimakse ületab arvelduskonto positiivset jääki. Justiits- ja Digiministeerium küsis antud välistuse kohaldamise kohta huvirühmade arvamust. Arvamused teatud määral lahkesid. Pigem oldi rohkem erandi kohaldamise vastu, leides, et sellekohase erandi kehtestamine võib viia regulatsiooni pahauskse ärakasutamiseni. Märgiti ka seda, et ei ole teada, et selliseid kaarte Eesti turul üldse pakutaks. Teisalt leiti, et erandi kehtestamine oleks Eesti turu konkurentsivõimelisuse huvides. Võttes arvesse, et tegemist ei ole Eesti turul teadaoleva praktikaga, ning sooviga vältida kuritarvituste riski, ei ole eelnõus seda erandit ette nähtud.

Sarnaselt kehtivale regulatsioonile ei tehta erandeid artikli 2 lõigetes 6 ja 7 nimetatud krediidilepingutele (liikmelisusel põhinevate krediidihingutega ja juba tekkinud võlgnevuse puhul sõlmitavad krediidilepingud), seega nendes sätetes nimetatud lepingutele laieneb tarbijakrediidi regulatsioon täies mahus. Nende erandite rakendamine viiks kehtiva tarbijakaitsetaseme langemiseni. Eelnõuga tehakse ettepanek kohaldada direktiivi artikli 2 lõikes 8 toodud võimalust kohaldada tasuta maksetähtaja edasilükkamise juhtudel lihtsustatud teavitamise reegleid (vt täpsemalt § 403 lõike 9 selgitusi).

Eespool sissejuhatavates selgitustes on üldisem ülevaade, mis uue direktiivi kohaldamisala mõttes muutub. Järgmisena selgitatakse, millised muudatused toob uus direktiiv täpsemalt kaasa võlaõigusseaduses.

Lõiget 1 muudetakse, et sättes toodud viited viia vastavusse uuest direktiivist tuleneva regulatsiooniga. Sarnaselt senise direktiiviga ei kohaldata lepingueelse teabe kohustust kaupade tarnijate ja teenuste osutajate suhtes, kes tegutsevad krediidivahendajatena kõrvaltegevusena (uue tarbijakrediidi direktiivi art 10 lg 10 ja art 11 lg 8). See tuleneb VÕS § 403 lõikes 1 toodud viitest §-le 403¹, mis reguleerib tarbijale lepingueelse teabe esitamist. Selles osas ei too eelnõu kaasa muudatusi.

Lõikest 1 tuleb välja jätta viited VÕS § 54¹ lõigetele 6 ja 7 ning § 55¹ lõikele 3, kuna need tunnistatakse finantsteenuste kaugturstuse regulatsiooni¹¹ ülevõtmiseks kehtetuks. See muudatus tehakse juba finantsteenuste kaugturstuse direktiivi ülevõtmise eelnõuga, kõnealune eelnõu arvestab selle muudatusega. Edaspidi tuleb sidevahendi abil sõlmitud

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2673, millega muudetakse direktiivi 2011/83/EL seoses finantsteenuste kaugturstusega ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2002/65/EÜ.

tarbijakrediidilepingutele kohaldada VÕS-i üldosa täiendavate reeglite asemel § 403¹. Seetõttu katab viide §-le 403¹ edaspidi varasemad viited VÕS § 54¹ lõigetele 6 ja 7 ning § 55¹ lõikele 3.

Teiseks jäetakse välja viide VÕS §-le 403⁴, mis käsitleb vastutustundliku laenamise põhimõtte kohaldamist krediidivahendajate poolt, kes vahendavad krediiti üksnes kõrvaltegevusena, kuna direktiivi kohaselt on vastav kohustus igal juhul krediidiandjal.¹²

Kolmandaks jäetakse välja viited VÕS § 407 lõigetele 2¹–2³, kuna uus direktiiv ei näe ette varem arvelduskrediidilepingutele kehtinud eriregulatsiooni, mille kohaselt tuleb krediit nõudmisel või kolme kuu jooksul tagasi maksta (senise direktiivi art 2 lõige 3), mistõttu tunnistatakse vastavad sätted kehtetuks (vt ka § 407 kohta antud selgitusi).

Lõikes 3 tehakse sõnastuslik muudatus ja viidatakse krediidilepingu asemel tarbijakrediidilepingule. Muudatus on seotud eelnõuga kavandatava VÕS § 402 muutmisega ja selle eesmärk on tagada terves VÕS-i tarbijakrediidilepingute jaos ühtne terminoloogia.

Lõike 3 täiendamine punktiga 7. Kehtiva õiguse kohaselt on seadusandja täielikult kasutanud võimalust välistada tarbijakrediidiregulatsiooni alt krediidilepingud, mis on seotud olemasoleva võla tasuta ajatamisega (senise direktiivi art 2 lg 2 p j). Vastavat sätet ei leia VÕS 22. ptk 2. jaost, kuna seni on lähtutud sellest, et tarbijakrediidileping on tulenevalt VÕS § 401 lõikest 1 olemuslikult tasuline leping, st et tarbija maksab eelduslikult krediidi kasutamise eest intressi. Seetõttu ei ole peetud vastava välistuse sätestamist vajalikuks.

Võttes arvesse, et uue tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisala on oluliselt laiendatud, hõlmates ka n-ö tasuta krediidilepinguid, on otsustatud eespool viidatud välistust uue direktiivi ülevõtmisel kasutada (art 2 lg 2 p i) ja täiendada vastavalt VÕS § 403 lõiget 3 punktiga 7. Seda tehakse seetõttu, et kui pooled lepivad kokku olemasoleva võlgnevuse tasumise tasuta edasilükkamises, ei ole alust arvata, et ettevõtja oleks arvestanud juba tarbijaga lepingu sõlmimisel rikkumise ja rikkumise tagajärjel tasumisele kuuluvate tasudega. Pigem tuleks asuda seisukohale, et selline tasuta makse ajatamine on raskustesse sattunud tarbijale soodsam lahendus.

VÕS § 403 lõike 3 punktis 7 sätestatud välistus kehtib kõikidel juhtudel, kui tarbijale võimaldatakse tasuta maksetähtpäeva edasilükkamist, st sõltumata sellest, kas lükatakse edasi olemasoleva krediidi tagasimakse tähtpäev (st pikendatakse maksetähtaega) või muu sissenõutavaks muutunud kohustuse tähtpäev (näiteks müügilepingust tuleneva ostuhinna tasumise kohustus). Oluline on, et maksetähtpäeva edasilükkamises lepitakse kokku pärast võlgnevuse tekkimist ning maksetähtpäeva edasilükkamine on tarbijale tasuta. Esialgne n-ö võlas olev laen ei pea olema intressivaba, st tegemist võib olla ka tasulise tarbijakrediidilepinguga. VÕS § 403 lg 3 p 7 reguleerib olukorda, kus maksetähtpäeva edasilükkamisel ei nõuta mingeid lisatasusid (sh täiendav lepingutasu ja lisaintress) või kui esialgselt intressinõudest loobutakse.

Lõiget 4 muudetakse selliselt, et sättest jäetakse välja viide VÕS § 407 lõigetele 2¹–2⁵. Muudatus on vajalik, kuna vastavad sätted eelnõuga tunnistatakse kehtetuks ja seetõttu ei saa ka kõnealuses lõikes neile viiteid alles jätta (vt ka VÕS § 407 muudatuse selgitusi).

¹² Vt ka Varul, Paul; Kull, Irene; Kõve, Villu; Käerdi, Martin; Sein, Karin (koost). Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne, 2.–7. osa (§-d 208–618), Juura 2019, § 401¹, p 3.2.2.

Lõike 4¹ kehtetuks tunnistamine. VÕS-i kohaselt on eelduslikult krediidilepingud kõik liisingulepingud, st tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamine ei erine üldiselt sõltuvalt sellest, kas tegemist on kapitali- või kasutusrendiga. Senise direktiivi ülevõtmisel ei kasutatud seega täielikult seal ette nähtud erandit (art 2 lg 2 p d), mille kohaselt tarbijakrediidi direktiivi ei pea kohaldama rendi- või liisingulepingutele, mille kohaselt ega muu lepingu kohaselt ei ole tarbijale sätestatud kohustust lepingu objekti välja osta. Üldreeglina kohaldub ka kehtiva õiguse kohaselt tarbijakrediidi regulatsioon ka liisingulepingutele.

Siiski otsustati senise direktiivi ülevõtmise käigus osaliselt erandit kasutada. Nii nähti ette, et nn kasutusrendi tüüpi liisingulepingute puhul ei kohaldata vaid VÕS §-s 411 sätestatud krediidi ennetähtaegse tagasimaksmise võimalust.

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti g kohaselt on võimalik kohaldamisalast välistada rendi- või liisingulepingud, mille puhul ei lepingus endas ega eraldi lepingus ei sätestata kohustust *ega võimalust lepingu eset välja osta*. Kuna kasutusrendi puhul on tarbijal õigus lepingu lõppedes jääkväärtusega välja osta, ei ole direktiivi maksimaalselt harmoneeriva iseloomu tõttu võimalik säilitada VÕS § 403 lõikes 4¹ ettenähtud erandit, st ka sellistele lepingutele tuleb kohaldada VÕS §-s 411 sätestatud ennetähtaegse tagasimaksmise õigust ning seega tunnistatakse VÕS § 403 lõige 4¹ kehtetuks.

Tavaliste rendi- või üürilepingute puhul ei ole endiselt tegemist lepingutega, mille eesmärgiks oleks tarbija krediteerimine, mistõttu ei kuulu sellised lepingud olemuslikult VÕS 22. ptk 2. jao kohaldamisalasse. Nii selgitatakse ka põhjenduses 19, et direktiivi reguleerimisalasse ei tuleks lisada rendi- ja liisingulepinguid, mille puhul tarbija kohustus või võimalus lepingu ese välja osta ei ole lepingus endas ega üheski eraldi lepingus kehtestatud, näiteks puhtakujulised üürilepingud, kuna need ei hõlma vara võimalikku üleminekut lepingu lõppedes. Seetõttu ei ole nende jaoks ka VÕS § 403 eriregulatsiooni vaja.

Vt allpool ka VÕS § 411 seletuskirja, kuhu on lisatud selgitused ka VÕS § 411 kohaldumise kohta kasutusliisingutele.

VÕS § 403 lõiget 5 muudetakse. Lõige 5 reguleerib tarbijakrediidi reeglite kohaldumist kohtuliku kompromissina sõlmitud tarbijakrediidilepingutele. Kohtus sõlmitud kompromissid võivad vastata oma sisult VÕS § 402 defineeritud tarbijakrediidilepingu tunnustele. Arvestades eelnõuga kavandatavaid muudatusi VÕS §-s 402, mille kohaselt ei ole tarbijakrediidilepingute olemuslikuks tunnuseks enam tasulisus, võib eeldada, et tulevikus vastaks tarbijakrediidilepingu tunnustele ka suurem hulk kohtulikke kompromisse. Direktiivi artikkel 2 punkti f võimaldab välistada kohtuliku kompromissina sõlmitud krediidilepingud tarbijakrediidi kohaldamisalast täielikult. Kehtiva õiguse kohaselt ei kohaldata kohtulikele kompromissidele vaid osasid tarbijakrediidi sätteid (tarbija taganemisõigus ja majanduslikult seotud müügilepingust tagamine). Eelnõuga välistatakse kohtuliku kompromissina sõlmitud tarbijakrediidilepingutele suurema hulga tarbijakrediidi reeglite kohaldumine.

Selline ettepanek tehti eelnõu kooskõlastamise käigus. Justiits- ja Digiministeerium peab tehtud ettepanekut põhjendatuks. Esiteks, kuna olukorras, kus tarbija ja krediidiandja vaheline vaidlus on juba jõudnud kohtusse, on tarbija juba niigi makseraskustes, siis ei ole kõigi nende reeglite kohaldamine, mis n-ö tavaolukorras tarbijat kaitsevad, asjakohane. Näiteks viib juba makseraskustes tarbija krediidivõimelisuse hindamine juba ettenähtava tulemuseni, s.o tarbija krediidivõimeline pole, mistõttu uut tarbijakrediidilepingut sõlmida ei tohiks. Siiski võiks kohtuliku kompromissi tulemusel tarbija juba tekkinud makseraskused ületada, vähemasti ei

satu ta halvemasse olukorda, võrreldes sellega, kus ta juba parajasti on. Teisalt leevendab tarbija õiguste kahjustamise riski asjaolu, et kompromissi kinnitab kohus, mistõttu kontrollitakse kompromissi tingimused täiendavalt üle ja hinnatakse nende seaduslikkust. Viimaks on üldisem eesmärk kohtulike kompromisside sõlmimise soodustamine, et mõlemad pooled oleksid motiveeritud kompromissini jõudma ning leidma resoluutne lahendus võlgnevuse likvideerimiseks selliselt, et selle tasumine on tarbijale ka jõukohane.

Eelnõuga välistatakse tarbija lepingueelsete teavitamisnõuete (sh lepingueelse teabe esitamiseks teabelehe kasutamise kohustus (VÕS §-d 403¹, 403³ ja 403⁵)) ja lepingulise teabe esitamise nõuete (VÕS §-d 404-405) kohaldumine, kuna kohtulik kompromiss sisaldab juba selle (sisuliselt tarbijakrediidilepingu) sõlmimise tingimusi ning sama teabe täiendav esitamine ei ole vajalik. Samuti välistatakse vastutustundliku laenamise reeglite (VÕS § 403⁴) kohaldumine (vt eelneva lõigu põhjendusi). Viimaks välistatakse ka tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise nõuete (VÕS §-s 416¹) kohaldumine, kuna olemuslikult on juba ka kompromissi enda näol tegemist sarnase restruktureerimismeetmega, nagu VÕS §-s 416¹ ette näeb. Sellest tulenevalt ei ole nõutav nn teistkordne ümberkujundamise meetmete pakkumine pärast kompromissi sõlmimist. Kuna eelnõuga tunnistatakse VÕS § 410 kehtetuks (vt täpsemalt VÕS § 410 selgitusi), tuleb lõikes 5 sätestatud viidete hulgast välja jätta viide VÕS §-le 410.

Samuti tehakse sättes sõnastuslik muudatus ja viidatakse krediidilepingu asemel tarbijakrediidilepingule. Muudatus on seotud eelnõuga kavandatava VÕS § 402 muutmisega ja selle eesmärk on tagada terves VÕS-i tarbijakrediidilepingute jaos ühtne terminoloogia.

Samas väärrib märkimist, et ka eelnõu kohaselt ei ole kohtulikud kompromissid täielikult tarbijakrediidi reeglite kohaldamisalast välistatud. Näiteks kohaldub neile endiselt krediidi kulukuse määra ülempiiri regulatsioon vastavalt VÕS §-ile 406².

VÕS § 403 lõige 5¹ tunnistatakse kehtetuks, kuna uus direktiiv ei näe ette arvelduskrediidilepingutele erirežiimi, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kas kolme kuu jooksul või krediidiandja nõudmisel. Sätte allikaks oli senise direktiivi artikli 2 lõige 3, millele vastavat sätet uues direktiivis ei ole (vt ka § 407 selgitusi).

VÕS § 403 lõiget 5² muudetakse, kuna uue direktiivi artikli 2 lõikes 4 on täiendatud nende sätete loetelu, mida tuleb kohaldada VÕS § 407 lõikes 4 nimetatud arvelduskrediidilepingutele, millega krediidiandja lubab tarbijal maksekonto jääki ületada.

Uue direktiivi artikli 2 lõikes 4 on nähtud ette, et krediidilepingute suhtes, millega lubatakse arvelduskonto jäägi ületamist, kohaldatakse üksnes järgmisi artikleid:

- a) artiklid 1, 2, 3, 17, 19, 25, 31, 35, 36 ja 39–50 ning
- b) artikkel 18, kui liikmesriigid ei ole sätestanud teisiti.

Artiklid 1–3 on üldise iseloomuga, direktiivi kohaldamisala ja mõisteid sätestavad artiklid. Artiklid 40–50 näevad ette avalik-õigusliku iseloomuga reeglid, mis kohalduvad väljaspool VÕS-i tarbijakrediidi jagu ka maksekonto jäägi ületamist võimaldavatele arvelduskrediidilepingutele, ning lõppsätted, mida ei ole vaja eraldi üle võtta.

Seetõttu tuleb punkti a ülevõtmisel tagada viited artiklitele 17, 19, 25, 31, 35, 36 ja 39. Artikkel 17 reguleerib tarbijale soovimatu krediidi andmise keeldu ja see võetakse üle VÕS § 404 lõikesse 1². Artikkel 19 reguleerib krediidivõimelisuse hindamisel kasutatavaid andmebaase,

sellest sättest tulenevad krediidiandjatele tulenevad kohustused võetakse üle VÕS §-i 403⁴, andmekogude pidamisele kohalduvad reeglid võetakse eelnõuga üle IKS §-i 10¹ ja see kohaldub nii või teisiti seoses kõigi tarbijakrediidilepingutega, sh VÕS § 407 lõikes 4 nimetatud tarbijakrediidilepingutega. Artikkel 25 käsitleb spetsiifiliselt just maksekonto jäägi ületamise lepinguid ja sellest tulenevad reeglid nähakse ette VÕS § 407 lõigetes 4–4⁴. Artikkel 31 näeb liikmesriikidele ette kohustuse luua meetmed intressi, krediidi kulukuse määra või krediidi kogukulu piiramiseks. Eesti õiguses on nähtud ette maksimaalne lubatav krediidi kulukuse määr, see regulatsioon on sätestatud VÕS §-s 406². Artikkel 35 näeb ette võlgnevuse restructureerimise meetmed, see võetakse eelnõuga üle VÕS §-s 416¹ tehtavate muudatusega. Artikkel 36 reguleerib võlanõustamisteenust. Neid ei reguleerita VÕS-is, vastav regulatsioon on ette nähtud sotsiaalhoolekandeseaduses ja seal ei ole kohaldamisala piiranguid, mis välistaks selle kohaldumise VÕS § 407 lõikes 4 nimetatud arvelduskrediidilepingutele. Artikkel 39 reguleerib õiguste loovutamist, Eestis on see üle võetud VÕS §-i 412.

Artikli 2 lõike 4 punktis b on ette nähtud liikmesriigi valikuõigus selle kohta, kas kohaldada arvelduskrediidilepingutele, millega krediidiandja lubab tarbijal maksekonto jääki ületada, artiklis 18 sätestatud reegleid vastutustundliku laenamise kohta. Justiits- ja Digiministeerium küsis selle kohta enne eelnõu koostamist huvirühmadelt arvamust. Valdav osa vastanutest toetas reeglite ühetaolist kohaldamist kõigile arvelduskrediidilepingutele. Seetõttu nähakse eelnõus ette viide VÕS §-le 403⁴ tervikuna, mitte üksnes nendele lõigetele, millega võetakse §i 403⁴ üle artikkel 19. Arvestades aga VÕS § 407 lõikes 4 nimetatud lepingute olemust (krediidiandja lubab faktiliselt maksekonto jääki ületada), toimub tarbija krediidivõimelisuse hindamine juba makseteenuse lepingu sõlmimisel, mille puhul on võimalik ka kontojäägi ületamine. Mõeldud ei ole seda, et krediidivõimelisuse hindamine peaks toimuma enne iga üksikut kontojäägi ületamist.

VÕS § 403 lõige 5³ tunnistatakse kehtetuks, kuna uus direktiiv ei näe ette võimalust välistada tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamisalast tarbijakrediidilepingud, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ning mille puhul tuleb maksta kõigest tähtsusetuid tasusid. Lõige 5³ põhines senise direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti f teisel poolel, millele vastavat välistust uues direktiivis ei ole (vt ka § 407 selgitusi).

VÕS § 403 lõige 6 tunnistatakse kehtetuks, kuna uus tarbijakrediidi direktiiv ei näe ette sellist kollisiooninormi. Lõige 6 reguleerib sisuliselt tarbijakrediidilepingule kohalduvat õigust. Euroopa Liidus määratakse aga lepingule kohalduv õigus kindlaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 593/2008 ehk nn Rooma I määruse alusel.¹³ Uus tarbijakrediidi direktiiv ei sisalda kohalduva õiguse reegleid. Seetõttu ei ole VÕS § 403 lõige 6 Rooma I määruse kõrval asjakohane. Eelnõuga tehakse seega ettepanek tunnistada see säte kehtetuks.

Rooma I määruse artikkel 6 näeb üldreeglina ette, et tarbija ja ettevõtja vaheline leping, sh tarbijakrediidileping, on reguleeritud selle riigi õigusega, kus on tarbija harilik viibimiskoht, tingimusel et kutseala esindaja:

- a) teostab oma majandus- või kutsetegevust riigis, kus on tarbija harilik viibimiskoht, või
- b) kutseala esindaja suunab mis tahes viisil sellised tegevused kõnealusesse riiki või mitmesse riiki, mille hulka kuulub ka kõnealune riik,

ning et leping jääb nende tegevuste raamesse.

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I). Vt ka R. Piir, K. Sein, Law Applicable to Consumer Contracts: Interaction of the Romem I Regulation and EU-directive-based Rules on Conflicts of Laws, *Juridica International* 2016, lk 63–70.

Isegi juhul, kui pooled sõlmivad kokkuleppe kohalduva õiguse kohta, et või selline valik siiski põhjustada tarbija ilmajätmist kaitsest, mis on talle ette nähtud selliste sätetega, millest ei saa kokkuleppel kõrvale kalduda selle õiguse alusel, mis oleks kohaldunud valiku puudumisel.

Tarbija kaitseks piisab Rooma I määruse artiklist 6 ja artikli 3 lõikest 4. Eelnõuga kavandatava muudatusega ei halvendata kuidagi tarbija õiguslikku positsiooni.

Paragrahvi 403 täiendatakse lõikega 7, milles sätestatakse uue direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti h esimesele lõigule vastav välistus teatud tingimustele vastava tasuta maksetähtpäeva ajatamise kohta.

Uue direktiivi kohaldamisalasse on üldreeglina hõlmatud ka lepingud, mida pakutakse tarbijale intressita ning ilma muid tasusid nõudmata, sh tasuta maksetähtpäeva ajatamised. Komisjoni mõjuhinnangus on märgitud, et vaatamata sellele, et intressivabad laenud võivad tunduda mugavad ja nendega seotud kulud on väikesed või puuduvad üldse, sest laenuandjale maksab kaupmees, võivad nendega siiski kaasneda suured tasud hilinevad või tegemata jäänud maksete eest. Risk seisneb selles, et tarbijad on sageli halvasti informeeritud krediitingimustest, mis on tähtaegades tihtipeale väga ranged. Lisaks sellele soodustavad sellised finantstooted kiireid otsuseid, ahvatledes tarbijaid liigsete kulutuste tegemisele ja seades nad ohtu, kui nad võtavad rahalisi kohustusi, mida nad ei pruugi olla võimelised täitma. Muret riigisisel tasandil näitab osa liikmesriikide otsus kohaldada teatavaid direktiivi sätteid kõikide tarbijakrediitide suhtes olenemata sellest, kas kohaldub ka intressi tasumise kohustus.¹⁴

Liikmesriikidele on siiski jäetud võimalus teatud piiratud maksete edasilükkamise juhul tarbijakrediidi regulatsiooni alt välistada. Uue direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti h kohaselt ei kohaldata direktiivi lepingute suhtes, mille puhul:

- i. kauba tarnija või teenuse osutaja annab, ilma et kolmas isik pakuks krediiti, tarbijale aega kõnealuse tarnija tarnitud kauba või teenuse osutaja osutatud teenuse eest tasumiseks;
- ii. ostuhind tasutakse intressivabalt ja muude tasudeta ning üksnes tarbija makstavate piiratud tasudega maksete hilinemise korral vastavalt riigisisesele õigusele;
- iii. ostuhind tuleb tasuda täies ulatuses 50 päeva jooksul alates kauba tarnimisest või teenuse osutamisest.

Põhjenduse 17 kohaselt on selline tasumise edasilükkamine äritava, mida kasutatakse tavaliselt selleks, et võimaldada tarbijatel tasuda alles pärast kauba või teenuse saamist, ja see on tarbijatele kasulik, näiteks on kasulik raviarvete korral võimaldatav tasumise edasilükkamine, kui haiglad annavad tarbijatele aega ravikulude tasumiseks.

Justiits- ja Digiministeerium küsis huvirühmade arvamust eeltoodud välistuse kasutamise kohta. Justiits- ja Digiministeeriumile esitatud tagasisides toetas regulatsiooni, milles kõik maksetähtaja tasuta edasilükkamised on välistatud tarbijakrediidi regulatsiooni alt,¹⁵ või oli avatud tasuta tasumise edasilükkamise välistuse kohaldamise (või üldiselt tasuta tasumise

¹⁴ Commission staff working document impact assessment report. Accompanying the Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on consumer credits. Brussels, 30.6.2021 SWD (2021) 170 final, lk 12.

¹⁵ See lahendus ei ole küll direktiivi kohaselt võimalik.

edasilükkamise juhtude) suhtes (art 2 lg 2 p h) enamik vastajatest (Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Tartu Ülikool, Finance Estonia, Finantsinspektsioon, Eesti Pangaliit, ITL, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, EKAL). Vastajad leidsid, et see lahendus võimaldaks anda ettevõtjatele piisavalt paindlikkust ja kaitseks samas tarbijate huvisid. Vastustes leiti, et kui asuda selliseid olukordi tarbijakrediidiga samadel põhimõtetel reguleerima, muutub taoliste lisavõimaluste pakkumine lisanduva halduskoormuse ja lisakohustuste tõttu ebaotstarbekaks. Viimati nimetatut kahandab omakorda tarbijaile pakutavaid soodsaid lisavõimalusi ja kahjustab seeläbi nende huve.

Välhistust ei toetanud maakohtud koos Tallinna Ringkonnakohtuga, põhjendades, et igasugune tasumise tähtpäeva edasilükkamine, kontojäägi ületamine jms on võlgu elamine ja peaks olema läbimõeldud. Kohtud leiavad, et ka siis, kui sellega ei kaasne lisakulusid, on see tarbija jaoks ohtlik, sest ahvatleb tegema üle jõu käivaid kulutusi lootuses, et järgmise kuu palgast makstakse tagasi, andmata aru, et kui kuupalgast sellisteks kulutusteks ei jätku, ei jätku nendeks suure tõenäosusega ka järgmise kuu palgast. Praktikast on inimesed makseraskustesse sattunud just ka tasuta järeelmaksuga, sest järgmisel kuul ollakse olukorras, kus eelmise kuu ostud tuleb kinni maksta, palgast selleks ei jätku ning siis võetakse juba kallist tarbimislaenu.

Nn intressivabade laenude hõlmamise suhtes skeptiline seisukoht sisaldus ka 16.09.2021 kinnitatud Vabariigi Valitsuse seisukohtades direktiivi eelnõu kohta (p 5.2.1), kus väljendati kahtlust, kas selliste lepingute täielik hõlmamine oleks õigustatud ja proportsionaalne.¹⁶ Menetluse käigus leiti tasakaalustatum lahendus, jättes teatud lepingud kohaldamisalast välja ning võimaldades sellistele lepingutele mitte kohaldada kõiki direktiivi sätteid.

Eelnevast tulenevalt on otsustatud eelnõuga kohaldada täies ulatuses artikli 2 lõike 2 punkti h välhistust maksetähtpäeva tasuta edasilükkamiste puhuks eesmärgiga vältida ettevõtjatele ebaproportsionaalse koormuse panemist, mis võiks takistada tarbijatele vajadusel pakkumast soodsamaid võimalusi oma kulude jaotamiseks. Õigeaegse tagasimaksmise korral on tarbijale pakutav võimalus teatud ajaks makse tasuta ajatada oluliselt odavam kui enamik alternatiivseid reguleeritud krediittooteid. Arvesse tuleb võtta, et tegemist on ka üsna kitsa erandiga, mistõttu on kuritarvituste oht vähetõenäoline.

Eelnevast tulenevalt täiendatakse VÕS §-i 403 lõikega 7, mille kohaselt võlaõigusseaduse 22. ptk teises jaos sätestatud ei kohaldata krediitilepingule, mille puhul ettevõtja võimaldab enda müüdava või pakutava asja, teenuse või muu lepingueseme eest tasumisel maksetähtpäeva tasuta edasilükkamist, kui:

- 1) kolmas isik ei paku asja, teenuse või muu lepingueseme finantseerimiseks krediiti;
- 2) maksetähtpäev on kuni 50 päeva alates asja, teenuse või lepingueseme üleandmisest või osutamisest;
- 3) tasumisega viivitamisel võib tarbijalt nõuda vaid viivist VÕS § 113 lõike 1 teises lauses sätestatud määras ja võla sissenõudmiskulusid vastavalt §-le 113².

See tähendab, et ettevõtjad, kes enda kaupade müümisel või teenuste pakkumisel (nt hambaarstid hambaraviteenuse pakkumisel või elektroonikakauplus külmkapi müümisel) võimaldavad tarbijal maksetähtaega veidi edasi lükata või maksed teatud perioodile jaotada, ei

¹⁶ Eesti seisukohad tarbijakrediidi direktiivi muutmise algatuse kohta - COM(2021) 347. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/d3e71f8d-a5a5-4115-a323-6a622d9043bf/eesti-seisukohad-tarbijakrediidi-direktiivi-muutmise-algatuse-kohta---com2021-347/> (15.05.2026).

pea järgima direktiivis sätestatud reegleid. Välistuse kohaldamisega soovitakse vältida ettevõtjatele ebamõistliku koormuse panemist, mis võiks vähendada tarbijatele soodsamate maksevõimaluste pakkumist. See ei tähenda aga, et tarbijatel puuduks sellistel juhtudel igasugune kaitse, kuna horisontaalsed tarbijakaitsereeglid (näiteks tarbijaõiguste direktiivist tulenev lepinguelse teabe ning sidevahendi abil sõlmitud lepingu puhul taganemisõiguse regulatsioon, tüüptingimuste direktiivist tulenev ebaõiglaste tüüptingimuste regulatsioon, ebaausate kaubandustavade direktiivist tulenevad piirangud ebaausatele kaubandusvõtetele jne) pakuvad tarbijatele sellistel juhtudel vajaliku kaitse.

Sellised tasuta maksetähtpäeva edasilükkamised on direktiivi kohaldamisalast välistatud vaid juhul, kui täidetud on kõik direktiivis ette nähtud eeldused.

Esiteks on oluliseks tingimuseks välistuse kohaldamiseks direktiivi kohaselt, et kolmas isik ei paku asja, teenuse või muu lepingueseme finantseerimiseks krediiti. Selle erandiga sooviti eelkõige hõlmata „osta nüüd, maksa hiljem“ ehk lisakuludeta järelmaksu (ingl *buy now, pay later*, BNPL) ärimudeleid. Tegemist on ärimudeliga, mille puhul krediidiandja sõlmib tarbijaga krediidilepingu, mille ainsaks eesmärgiks on kaupade või teenuste ostmise finantseerimine kauplejate või teenuse osutajate kaudu.¹⁷ Selliste nn intressivabade makseviiside puhul finantseeritakse tarbija ostu formaalselt seotud intressivaba laenuga, mille tasu on tegelikult hõlmatud kaupleja või teenusepakkuja vastusooritusega. Tarbija poolt makstav laenusumma vastab seega küll kauba või teenuse hinnale, kuid krediidiandja ei maksa kauplejale kogu saadud summat, vaid jätab endale osa summast teenustasuna.

Eesti pakub selliseid teenuseid näiteks Esto AS, Inbank AS, Placet Group OÜ, AS LHV pank, Monefit Split. Samuti pakuvad selliseid makselahendusi rahvusvahelised ettevõtjad nagu Klarna, Afterpay ja Affirm. Lisakuludeta järelmaksu võimalused on muutunud turul üha populaarsemaks. Lisakuludeta järelmaksu pakkujad reklaamivad kauplejatele sellist maksevõimalust kui olulist konkurentsieelist. Näiteks tuuakse välja, et kiiresti kasvanud hindade ja intressimäärade ning sellega kaasneva majandusliku ebakindluse taustal on suurenenud võimalus kaup kohe kätte saada, ent selle eest hiljem tasuda populaarseks alternatiiviks tavapärase järelmaksu kõrval. Lisaks on toodud, et osamaksete populaarsus kasvab suuresti nooremate ostlejate eestvedamisel, kellest pea pooled on kasutanud või plaanivad kasutada järgnevatel aastatel osamakseteenust. Seega tuuakse välja, et e-kaupmehena, kelle üheks sihtgrupiks ja pealekasvavaks kliendiks on just noored, on osamaksevõimaluse pakkumine vaat et kohustuslik konkurentsipüsimiseks. Lisakuludeta järelmaksu olukorrad on edaspidi tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamisalal, st sellisel juhul VÕS § 403 lõikes 7 sätestatud välistust kasutada ei saa.

Teiseks ei tohi maksetähtaeg olla pikem kui 50 päeva. See tähtaeg hakkab kulgema kauba, teenuse või muu hüve saamisest, mitte näiteks lepingu sõlmimisest või arve esitamisest. Seega kui näiteks reisikorraldaja võimaldab reisi eest tasuda osamaksetena ka poole aasta jooksul enne reisi algust, ei langeks see olukord direktiivi kohaldamisalasse. Seega igal juhul on tagatud, et tarbijal oleks võimalik enne kaup kätte saada ja sellega tutvuda, ilma et selline leping langeks tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamisalasse. Samuti on Euroopa Komisjon selgitanud, et hind ei pea olema tasutud ühe korraga, st hind võidakse tasuda ka osamaksetena. Oluline on, et kogu hind tuleks lõpuks tasuda 50-päevase tähtaja jooksul.

¹⁷ Põhjendus 16.

Kolmandaks eelduseks lõikes 7 toodud erandi kohaldamisel on see, et hinna tasumise kohustuse edasilükkamine on tarbija jaoks tasuta, st kaupleja või teenusepakkuja ei tohi selle eest küsida intressi ega muid tasusid. Lisaks sellele on erandi kohaldamise eelduseks see, et tarbijapoolse lepingurikkumise korral on kauplejal võimalus tarbijalt nõuda vaid seadusega piiratud tasusid. Nii nähakse lõikes 7 ette, et tasumisega viivitamise korral võib tarbijalt nõuda vaid viivist VÕS § 113 lõike 1 teises lauses sätestatud määras ning võla sissenõudmiskulusid vastavalt VÕS §le 113². Muude tasude nõudmine maksetega viivitamise korral ei ole lubatud. Piirangu eesmärgiks on välistada võimalus, et tarbija poolt kohustuse rikkumine muutuks ettevõtjatele omaette tulu teenimise allikaks.

Paragrahvi 403 täiendatakse lõikega 8, milles sätestatakse uue direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti h teisele lõigule vastav välistus.

Rangemad reeglid on ette nähtud tasumise edasilükkamise võimaldamise juhtudele, mida pakuvad kaupade tarnijad või teenuste osutajad, kes ei ole soovitusel 2003/361/EÜ määratletud mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtjad. Lisaks kohaldub eriregulatsioon juhul, kui sellised ettevõtjad pakuvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/1535 artikli 1 lõike 1 punkti b tähenduses infoühiskonna teenuseid, mis seisnevad tarbijatega kaupade müügiks või teenuste osutamiseks sidevahendi abil lepingute sõlmimises direktiivi 2011/83/EL artikli 2 punkti 7 tähenduses.

Sellisel juhtudel kohaldatakse artikli 2 lõike 2 punkti h teise lõigu kohaselt direktiivi reguleerimisalast väljajätmist üksnes juhul, kui on täidetud järgmised tingimused:

- i. kolmas isik ei paku ega osta krediiti;
- ii. tasuda tuleb täies ulatuses 14 päeva jooksul alates kauba tarnimisest või teenuse osutamisest;
- iii. ostuhind tasutakse intressivabalt ja muude tasudeta ning üksnes tarbija makstavate piiratud tasudega maksete hilinemise korral vastavalt riigisisesele õigusele.

Põhjenduses 17 on selgitatud, et sellised suured internetipõhised kaubatarnijad ja teenuseosutajad, võttes arvesse nende finantssuutlikkust ja võimet suunata tarbijaid impulsiivostude tegemisele ja võimalikule ületarbimisele, saaksid eespool kirjeldatud üldise välistuse tingimuste rakendamise korral pakkuda tasumise edasilükkamist väga ulatuslikult ja ilma tarbijatele kaitsemeetmeid pakkumata ning nõrgestaksid ausat konkurentsi muude kaubatarnijate või teenuseosutajatega. Viidatud rangemad tingimused võimaldaksid aga tarbijatel teha makseid mugavalt kahe nädala jooksul, tagades samal ajal, et kui suured internetipõhised kaubatarnijad või teenuseosutajad soovivad anda suures mahus krediiti pikema aja jooksul, kohaldatakse nende suhtes direktiivis sätestatud.

Lõikes 8 toodud rangemad reeglid kohalduvad ettevõtjatele, kes ei ole mikro-, väike- ega keskmise suurusega ettevõtjad komisjoni soovitusel 2003/361/EÜ tähenduses. Viidatud määruse kohaselt kuuluvad mikroettevõtete ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEd) kategooriasse ettevõtted, millel on vähem kui 250 töötajat ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot.

Teiseks kohalduvad vastavad reeglid juhul, kui selline ettevõtja pakub Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/1535 artikli 1 lõike 1 punkti b tähenduses infoühiskonna teenuseid, mis seisnevad tarbijatega kaupade müügiks või teenuste osutamiseks sidevahendi abil lepingute sõlmimises direktiivi 2011/83/EL artikli 2 punkti 7 tähenduses.

Infoühiskonna teenuseks on infoühiskonna teenuse seaduse § 2 punkti 1 kohaselt teenus, mida osutatakse majandus- või kutsetegevuse raames teenuse kasutaja otsesel taotlusel ja mille puhul andmeid töödeldakse, säilitatakse ja edastatakse digitaalkujul andmete töötlemiseks ja säilitamiseks mõeldud elektrooniliste vahendite abil, kusjuures osapooled ei viibi üheaegselt samas kohas. Infoühiskonna teenus peab olema täielikult üle kantud, edastatud ja vastu võetud elektrooniliste sidevahendite abil. Infoühiskonna teenus ei ole faksi ega telefonikõne abil edastatud teenus ega televisiooni- või raadioteenus. Infoühiskonna teenuse seaduses defineeritud infoühiskonna teenuse mõiste tugineb direktiivi 2015/1535 artiklile 1.

Sidevahendi abil sõlmitud lepingu mõiste on sätestatud VÕS §-s 52, millega on võetud Eesti õigusesse üle direktiivi 2011/13/EL (s.o tarbija õiguste direktiivi) artikli 2 punkt 7. Sätte kohaselt loetakse sidevahendi abil sõlmitud lepinguks ettevõtja ja tarbija vahelist lepingut, kui leping sõlmitakse selliste lepingute sõlmimiseks kasutatavas turustus- või teenindussüsteemis; ettevõtja ja tarbija ei viibi lepingu sõlmimisel ühel ajal koos samas kohas ja lepingupoolte tahteavaldused lepingu sõlmimiseks, sealhulgas tarbija tahteavaldus võtta endale lepingulised kohustused, edastatakse eranditult üksnes sidevahendi abil.

See tähendab, et lõikes 8 toodud rangemad reeglid kohalduvad juhul, kui eespool viidatud ettevõtjad pakuvad kaupu või osutavad teenuseid tarbijale veebilehe või muu elektroonilise vahendi teel, näiteks e-poes. Füüsilises poes toimuvate ostude puhul ei kohaldu lõikes 8 toodud rangemad nõuded, vaid üldised nõuded, mis on ette nähtud lõikes 7. Eesmärgiks oli hõlmata kohaldamisalasse suured tugeva turujõuga internetipõhised kaubatarbijad, nagu Amazon – kellel on ligipääs väga suurele hulga tarbijatele –, et tagada piisav tarbijakaitsetase.

Kolmandaks tingimuseks lõike 8 punkti 1 kohaselt on, et kolmas isik ei paku ega osta krediiti. Euroopa Komisjoni selgituste kohaselt seisneb krediidi „pakkumise“ ja „ostmise“ erinevus selles, et krediidi pakkumise korral osaleb krediidiandja tehingus enne lepingu sõlmimist, pakkudes tarbijale võimalust lepingu eseme finantseerimiseks (nt lisakuludeta järelmaksu pakkujad). Krediidi ostmise all on mõeldud olukordi, kus müüja või teenuseosutajaga nõue tarbija vastu loovutatakse kolmandale isikule. Euroopa Liidu seadusandja on leidnud, et suured ettevõtjad kasutavad sellist finantseerimise võimalust tihedamini ning et tagada tarbijate kaitse, tuleks ka sellistele juhtudele tarbijakrediidi regulatsiooni kaitsemeetmeid kohaldada.

Erinevalt lõikes 7 sätestatust ei tohi lõike 8 punkti 2 kohaselt maksetähtpäev olla pikem kui 14 päeva alates asja, teenuse või muu lepingueseme üleandmisest või osutamisest. Sarnaselt lõikele 7 võib lõike 8 punkti 3 kohaselt tarbijapoolse lepingurikkumise korral tarbijalt nõuda vaid seadusega piiratud tasusid: viivist VÕS § 113 lõike 1 teises lauses sätestatud määras ja võla sissenõudmiskulusid vastavalt VÕS §-le 113².

Paragrahvi 403 täiendatakse lõikega 9, millega kasutatakse direktiivis liikmesriikidele jäetud võimalust mitte kohaldada direktiivis kindlaks määratud piiratud hulka sätteid, mis on seotud reklaami, lepingueelse teabe ja lepinguteabega, et vältida krediidiandjate tarbetut koormust, võttes arvesse turu eripära ja selliste krediidilepingute eriomadusi, näiteks nende lühemat kestust, tagades samal ajal tarbijakaitse kõrgema taseme (põhjendus 15).

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 2 lõike 8 kohaselt võib liikmesriik artikli 8 lõike 3 punkte d, e ja f, artikli 10 lõiget 5, artikli 11 lõiget 4 ning artikli 21 lõiget 3 mitte kohaldada ühe või mitme järgmise krediidilepingu suhtes:

- a) krediidilepingud, mille krediidi kogusumma on vähem kui 200 eurot;

- b) krediidilepingud, mille puhul krediiti antakse intressivabalt ja muude tasudeta;
- c) krediidilepingud, mille tingimuste kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ja mille eest tuleb tasuda kõigest väheolulisi tasusid.

Justiits- ja Digiministeerium küsis enne eelnõu koostamist huvirühmade arvamust, kas ja millistel juhtudel oleks eeltoodud välistuse kasutamine põhjendatud. Justiits- ja Digiministeeriumile esitatud tagasiside erines: oli huvirühmasid, kes pooldasid kõikide viidatud krediidilepingute puhul kergema režiimi ettenägemist, neid, kes leidsid, et vältida tuleks erisuste kehtestamist, ja neid, kes toetaksid teatud krediidilepingutele kergema režiimi kohaldamist (intressivabade laenudele erireeglite kehtestamist toetasid Tartu Ülikool, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) või loetelust teatud sätete kohaldamata jätmist (Rahandusministeerium ja Finantsinspeksioon toetasid reklaami puudutava regulatsiooni kohaldamata jätmist). Viimati nimetatu kohta olgu märgitud, et direktiivi läbirääkimistel rõhutati, et suurema harmoneerimise tagamiseks saavad liikmesriigid valida vaid selle vahel, millistele kolmest krediidilepingust kohaldatakse kergemat režiimi, kuid mitte seda, milliseid sätteid kohaldatakse. See tähendab, et kohaldada tuleb kas kõiki artikli 2 lõike 8 sätteid või mitte ühtegi neist.

Eesti kogemus on näidanud, et ka väga väike, kuid samas kallis laen võib osutuda majanduslikult halvas seisus oleva tarbija jaoks probleemseks. Kiiralaenudega ilmnenud probleemide tõttu kaotati tarbijakrediidi regulatsioonis varem kehtinud summa alampiir. Siinse eelnõu koostamisel lähtutakse juba tehtud poliitilisest otsusest, et väiksemaid laene ei peaks kohtlema erinevalt, kuna ka nendega kaasnevad olulised riskid. Rohkem toetust piiratud teavitamiskohustuste kehtestamisele avaldati intressi- ja muude tasudeta krediidilepingute puhul, mis varem on täielikult olnud tarbijakrediidi reguleerimisalast välistatud. Vastuses märgiti, et kui asuda selliseid olukordi tarbijakrediidiga samadel põhimõtetel reguleerima, muutub taoliste lisavõimaluste pakkumine lisanduva halduskoormuse ja lisakohustuste tõttu ebaotstarbekaks. Viimati nimetatu kahandab omakorda tarbijaile pakutavaid soodsaid lisavõimalusi ja kahjustab seeläbi ka tarbijate huve. Nendel kaalutlustel on Justiits- ja Digiministeerium lõikes 9 välja pakkunud välistuse, mis on ette nähtud direktiivi artikli 2 lõike 8 punktis b.

Nii tehakse eelnõuga ettepanek mitte kohaldada intressi- ja muude tasudeta krediidilepingute puhul VÕS § 403¹ lõikes 2 ja § 404 lõike 2 punktis 12 sätestatud, direktiivis vastavad nendele artikli 10 lõike 5 ja artikli 21 lõike 3. Lisaks täiendatakse artikli 2 lõike 8 punktis b sätestatud välistuse reklaami puudutavas (art 8 lg 3 p-d d, e ja f) reklaamiseadust. Vt eelnõukohane RekS § 29 lõike 12.

Lõikes 9 toodud intressi ja muude tasude vabad tarbijakrediidilepingud on tulenevalt VÕS §-s 402 muutunud tarbijakrediidi mõistest nüüd tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamisalas. Võrreldes kehtiva õigusega tõuseb selliste lepingute puhul tarbijakaitsetase, sest varem ei kehtinud neile tarbijakrediidi reeglid üldse. Kuid arvestades tasuta lepingutega seotud väiksemaid riske tarbijale, siis ei kohaldata neile kõiki VÕS-s ja RekS-s sätestatud teavitamisnõudeid. Nii on tagatud mõistlikum tasakaal krediidiandja ja tarbija huvide vahel. Krediidiandjale ei tekitata ülemäärast bürokraatiat, samas ei koormata tarbijat liigse teabega, mis ei pruugi tasuta lepingu puhul tema jaoks lisandväärtust omada.

Eraldi väärrib märkimist, et kuigi artikli 2 lõike 8 punktis viidatakse ka artikli 11 lõike 4 mittekohaldumisele, siis artikkel 11 kohaldub üksnes artikli 2 lõigetes 6 ja 7 nimetatud lepingutele. Artikli 2 lõiked 6 ja 7 näevad liikmesriigile ette võimaluse kohaldada direktiivist

tulenevaid reegleid piiratud ulatuses kindla liikmesusega organisatsioonidele ja juba tekkinud makseviivituste korral. Eestis on otsustatud neid erandeid mitte rakendada, seetõttu ei looda ka teavitamise kohta erireeglit artikli 11 ülevõtmiseks ja sellele ei saa viidata kohaldamisala sätetes.

Selgituseks tuleb märkida, et sätte kohaldamisala on erinev eelnõukohase § 403 lõike 3 punktis 7 toodud välistusest, mille kohaselt ei kohaldata VÕS 22. ptk 2. jaos sätestatud krediitdilepingutele, mille puhul võimaldatakse sissenõutavaks muutunud kohustuse maksetähtpäeva tasuta edasilükkamist. Maksetähtpäeva edasilükkamise juhtumid, milles lepitakse kokku pärast võlgnevuse tekkimist, on tarbijakrediidi jaost üldse välistatud. Lõikes 9 sätestatu kohaldub aga n-ö algusest peale ilma intressita antud tarbijakrediitidele, need on tarbijakrediidi reeglite kohaldamisalas, kuid selle erandiga, et neile ei kohaldu lõikes 9 nimetatud teavitamise reeglid.

Samuti on kõnealuse sätte kohaldamisala erinev VÕS § 403 lõigetest 7 ja 8, mis kohalduvad nn osta kohe, maksa hiljem toodetele, mille puhul ei ole kolmandat isikut finantseerijana vahel ja maksmine toimub vastavalt lõike 7 puhul hiljemalt 50 päeva jooksul lepingueseme üleandmisest ning lõike 8 puhul hiljemalt 14 päeva jooksul lepingueseme üleandmisest ning tarbijale nõutakse makseviivituse korral üksnes piiratud tasusid. Kui tegemist on lõigetes 7 ja 8 toodud tingimustele vastavate lepingutega, siis ei kohaldu tarbijakrediidi jaos sätestatud reeglid neile üldse.

Lõike 9 kohaldamisala on võrreldes lõigetega 7 ja 8 laiem selles mõttes, et see ei ole piiratud üksnes asja, teenuse või muu lepingueseme finantseerimiseks võetava tarbijakrediidiga. Lõike 9 kohaldamisalas on ka tasuta rahasumma kasutada andmine. Samuti võivad lõike 9 kohaldamisalasse langeda sellised nn osta kohe, maksa hiljem tooted, mis peaksid olema tarbijakrediidi kohaldamisalas, st lõike 7 ja 8 kohaldamise eeldused ei ole täidetud. Teisalt aga on lõike 9 puhul (erinevalt nn osta kohe, maksa hiljem lepingutest, mis alluvad lõigetele 7 ja 8), välistatud üksnes teatavad VÕS-i ja RekS-i teavitamise reeglid - VÕS § 403¹ lg 2 ja § 404 lg 2 p 12, RekS § 29 lõige 12.

VÕS § 403¹ (Lepingueelne teave)

VÕS § 403¹ muutmise on tingitud uue tarbijakrediidi direktiivi artiklis 10 sätestatud lepingueelse teabe reeglitest, mis erinevad teatud ulatuses senise direktiivi artiklis 5 sätestatud reeglitest.

Endiselt tuleb lepingueelne teave esitada tarbijale Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel, mis tagab teabe selge ja arusaadava esitusviisi ja teabe võrreldavuse. Peamiseks muudatuseks on see, et lepingueelse teabe struktuuri on muudetud selliselt, et teabelehe esimesel (või vajadusel ka teisel) lehel peab esmalt esitama peamised krediitdilepingut puudutavad andmed, ülejäänud teave esitatakse eristatult järgmistel lehtedel. Lisaks on direktiivis ette nähtud reeglid, mis sätestavad, millises järjekorras tuleb esitada peamised andmed juhul, kui neid ei ole võimalik esitada ühel lehel. Selle muudatuse eesmärk on tagada, et tarbijatel oleks lühiülevaade kogu olulisest teabest ka mobiiltelefoni või tahvelarvuti ekraanil. Ka juhul, kui tarbija mobiiltelefoni ekraanil teksti n-ö edasi ei keri ja loebki ainult esilehte, on tagatud, et ta saab sõlmitavast lepingust lühiülevaade, mis sisaldab infot krediidi kogusumma, lepingu kestuse, intressimäära, krediidi kulukuse määra, tasumisele kuuluva kogusumma, järelmaksu korral asja või teenuse hinna kohta ilma krediidita, samuti hilinevad maksete kulude kohta. Uus teabeleht nähakse ette VÕS § 403¹ lõike alusel kehtestatud ministri määruse

muudatusega. Vastav rakendusakti kavand (nii määruse muudatus kui ka määruse lisana kehtestatav uus teabeleht) on lisatud käesolevale seletuskirjale (lisa 2).

Senise direktiivi ülevõtmisel jagati lepingueelne teave VÕS §-s 403¹ selliselt, et lõikes 1 olid andmed, mis tuleb kindlasti teabelehel edastada, ning lõikes 2 andmed, mis on asjakohased ainult teatud juhtudel. Uus direktiiv näeb aga ette kindla järjekorra ning struktuuri, mida tuleb Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel järgida, et tarbijatel oleks selgem ja kiirem ülevaade peamisest krediidilepingut puudutavast teabest. Sellest lähtuvalt on eelnõuga lõikesse 1 koondatud tarbijakrediidilepingu põhielemendid, mis tuleb esitada teabelehe esimesel (või kahel esimesel) lehel, ning lõikes 2 on teave, mis tuleb selgelt eraldi esitada pärast lõikes 1 nimetatud andmeid. Samuti sätestatakse mõned uued teabekohustused, näiteks selle kohta, et hinda on automatiseeritud töötlemise alusel isikupõhiselt kohandatud (artikli 10 lõike 5 punkt m).

Uuenduseks on ka see, et tarbija võib valida, millisel andmekandjal ta soovib lepingueelset teavet saada (art 10 lg 2 ls 1). Lisaks nähakse uue direktiiviga ette, et juhul kui lepingueelne teave esitatakse tarbijale vähem kui üks päev enne, kui krediidileping või -pakkumine muutub tarbija suhtes siduvaks, peab krediidiandja edastama ühe kuni seitsme päeva jooksul krediidilepingu sõlmimisest arvates tarbijale meeldetuletuse taganemisõiguse kohta (art 10 lg 1 lõik 2). Täpsemad selgitused on konkreetsete sätete juures.

VÕS § 403¹ lõige 1

VÕS § 403¹ lõike 1 muutmine on seotud uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõigete 3 ja 5 ülevõtmisega. Nagu öeldud, eristavad nimetatud lõiked teavet, mis tuleb esitada Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe esimeses osas (I osa), ning teavet, mis peab asuma esimese osa teabe järel (II osa). Selliselt struktureeritud lepingueelse teabega on tagatud tarbijatele suurem ning kiirem selgus tarbijakrediidilepingu põhilistes ning olulisemates tingimustes. Teabe sisus ei too uus direktiiv kaasa väga olulisi muudatusi, kuid siiski on uues direktiivis ka täiesti uusi teabepunkte (vt täpsemalt järgnevaid selgitusi).

Lõike 1 teises lauses tehakse paar täpsustust selle kohta, kuidas tuleb teave tarbijale esitada. Sarnaselt teiste tarbija lepingueelse teavitamise kohustuse sätetega (nt VÕS § 48 lg 1, § 54 lg 1, § 380 lg 1) on direktiivist tulenevalt (art 10 lg 1) sättes täpsustatud, et tarbijale tuleb lepingueelne teave esitada *selgel ja arusaadaval viisil*. Teiseks lisatakse täpsustus tulenevalt artikli 10 lõikest 2, et kogu teabelehel antav teave peab olema ühtemoodi selgelt eristuv. See tähendab, et teabelehel ei tohiks näiteks osa teavet olla toodud rõhutatuna rasvas kirjas või vastupidi pisikeses kirjas. Kolmandaks tuuakse eraldi välja, et teave tuleb tarbijale anda *tasuta*. See on vajalik uue direktiivi artikli 5 sõnaselgeks ülevõtmiseks.

Uue direktiivi artikli 3 punkt 13 sätestab ka lepingueelse teabe mõiste – see on teave, mis antakse enne, kui krediidileping muutub tarbija suhtes siduvaks või, kui see on kohaldatav, enne siduva pakkumise tegemist, ning mida tarbija vajab selleks, et võrrelda eri krediidipakkumisi ja võtta krediidilepingu sõlmimise üle otsustamisel arvesse kõiki asjaolusid. Vastav mõiste sisaldub juba VÕS § 403¹ lõikes 1, st sätet ei ole vaja eraldi üle võtta.

Teine oluline muudatus lõike 1 teises lauses seondub sellega, mis vormis tuleb teabeleht tarbijale anda. Põhimõttena on säilinud, et tarbijale tuleb lepingueelne teave esitada püsival andmekandjal. Püsiva andmekandja mõiste avab artikli 3 punkt 11, mille kohaselt on püsivaks

andmekandjaks vahend, mis võimaldab isikul säilitada isiklikult temale suunatud teavet nii, et see on teabe otstarbele vastava aja jooksul kättesaadav ja muutmata kujul taasesitatav. Eeltoodule vastab VÕS § 11¹. Uus direktiiv täpsustab, et teave tuleb tarbijale esitada *paberil või tarbija valitud muul andmekandjal*. Seega enne teabe edastamist on tarbijal õigus valida, millisel püsival andmekandjal ta soovib lepingueelset teavet saada. Ka kehtiva õiguse kohaselt tuleb teabeleht esitada tarbijale püsival andmekandjal. Eelnõuga lisatakse uue direktiivi ülevõtmiseks uus reegel, mis annab tarbijale valikuõiguse püsiva andmekandja liigi osas (nt kas paber, e-kiri vms). See tähendab, et uuest VÕS § 403¹ lõikest 1 tuleneb krediidiandjale lisaks teabelehe esitamise kohustusele kohustus võimaldada tarbijal valida, millisel andmekandjal ta lepingueelset teavet soovib.

Põhjenduses 34 selgitatakse, et püsiv andmekandja, sealhulgas dokumentide paberversioon ning koostalitlusvõimeline, kaasaskantav ja masinloetav digiversioon, peaks võimaldama esitada isiklikult tarbijale suunatud teavet, võimaldama tarbijal säilitada teavet nii, et see on ligipääsetav hilisemaks kasutamiseks ja teabe eesmärgiga vastavuses oleva aja jooksul, võimaldama säilitatud teavet muutmata kujul taasesitada ning tagama teabe loetavuse, st et seda saab lugeda ja sellele viidata. Tarbijatel peaks olema võimalus valida, millisel püsival andmekandjal nad soovivad teavet saada lepingueelses etapis ja pärast lepingu sõlmimist ning teatada lepingust taganemisest. Tarbijatel ei tohiks siiski olla võimalik teatada taganemisest ja nõuda krediidiandjalt teabe esitamist sellist liiki püsivatel andmekandjatel, mida üldjuhul ei kasutata. Sellest tulenevalt võib krediidiandja pakkuda ja tarbija valida mõistlikke, praktikas levinud ja tehniliselt kasutatavaid püsiva andmekandja vorme.

Kolmandaks on oluline, et kui lõike 1 senises tekstis on kasutatud väljendit „krediidiandja või krediidivahendaja“, siis eelnõuga muudetakse see direktiivi korrektse ülevõtmise tagamiseks ära ja kasutatakse edaspidi väljendit „krediidiandja ja asjakohasel juhul krediidivahendaja“. Eelnõule tehtud ekspertiisis on professor Karin Sein toonud välja, et seaduse kehtiv sõnastus ei lähe kokku uue direktiivi nõuetega, sest uue direktiivi artikli 10 lg 1 (ning ka mitmed muud direktiivi sätted, nt art 12) kasutavad sõnastust „ning asjakohasel juhul krediidivahendaja“. Seega sätestab direktiiv krediidivahenduse olukorras teavitamiskohustuse nii krediidiandjale kui ka krediidivahendajale.¹⁸ Õiguskirjanduse kohaselt vastutavad krediidiandja ja krediidivahendaja lepingueelse teabe andmise eest solidaarvõlgnikena.¹⁹ See tähendab, et tarbijat ei ole vaja teavitada topelt, kuid mõlemad vastutavad solidaarselt selle eest, et tarbija saaks direktiivis ette nähtud lepingueelse teabe ja selgitused. Seetõttu tuleb VÕS § 403¹ lg 1 teist lauset vastavalt muuta. Sama selgitas eelnõu autoritele ka Euroopa Komisjon. Seetõttu on eelnõus lõike 1 teises lauses vastav muudatus välja. Seda, et lepingueelset teavet ei tule esitada topelt, vaid praktikas täidab kohustuse emb-kumb, kas krediidiandja või krediidivahendaja, kuid mõlemad vastutavad selle eest, väljendab eelnõu tekstis sõnastus *krediidiandja ja asjakohasel juhul krediidivahendaja*.

Lõiget täiendatakse kolmanda lausega, mis sätestab direktiivi artikli 10 lõike 3 alusel, kuidas peab lõikes 1 märgitud teave olema teabelehel paigutatud – see direktiivi tähenduses põhielemendiks olev teave peab olema esitatud artikli 10 lõike 3 kohaselt selgelt eristataval viisil Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe *esimeses osas ja ühel lehel*. Lõike 1¹ kohaselt, kui see pole võimalik, võib teabe esitada kõige rohkem *kahel lehel* (vt täpsemalt lõike 1¹ selgitusi).

¹⁸ Erandiks on krediidivahendajad, kes tegelevad sellega kõrvaltegevusena, VÕS § 403 lg 1.

¹⁹ Sama loogika kehtib ka Saksa õiguses. Vt ka Münchener Kommentar, § 655a vnr 30.

Direktiivi põhjenduse 37 kohaselt tuleb selleks, et aidata tarbijatel erinevatest pakkumistest aru saada ja neid võrrelda, krediidi põhielemendid esitada selgelt eristataval viisil kõnealuse teabelehe esimesel lehel, mis peaks võimaldama tarbijatel näha esmapilgul kogu olulist teavet, seda ka mobiiltelefoni ekraanil. Seega digitaalsete vahendite abil lepingute sõlmimise laialdast levikut arvesse võttes on soovitud tagada, et tarbija jaoks on sõltumata kasutatavast meediumist võimalik lihtsalt saada ülevaade põhilistest tingimustest ja neid hõlpsasti võrrelda.

Lõike 1 loetelusse tuuakse andmed, mis tuleb artikli 10 lõike 3 alusel esitada Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe esimeses osas. See tähendab, et osa punkte kehtivas § 403¹ lõikes 1 viiakse lõikesse 2, millega võetakse üle direktiivi artikli 10 lõikes 5 sätestatud andmete loetelu, mis tuleb esitada pärast põhiandmeid. Teisalt lisatakse § 403¹ lõikesse 1 teatud punktid, mida uue direktiivi kohaselt loetake põhiandmeteks ning mis peaksid seega kajastuma teabelehe esimesel lehel tarbijale parema ülevaate ja võrdluse tagamiseks.

Lühidalt väärrib selgitamist ka eelnõus valitud normitehniline lahendus. Kuivõrd soov on teisest olemasolevast lausest tekitada kaks lauset, siis HÕNTE järgi korrektselt saab seda teha üksnes nii, et kehtiva redaktsiooni teise lause esimene lauseosa lisatakse uuesti uue teise lausena. Selle tõttu muutub olemasolev punktloetelu sissejuhatav lause kolmandaks lauseks ja see sõnastatakse uuesti. Lõiget 1 täielikult uuesti sõnastada ei oleks hea, sest see tähendab, et ka punktloetelu peaks uuesti sõnastama. Kuivõrd eelnõuga tuleb osad punktid kehtetuks tunnistada, siis see tähendab, et muutuks ka punktide järjestus. See ei võimaldaks arvestada senise kirjanduse ega kohtupraktikaga olemasolevate punktide kohta. Seetõttu ei eelistatud eelnõu koostamisel seda varianti.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 1 muudetakse ja täiendatakse, et võtta kohaselt üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 3 punkt a. Sätte sisu oli sätestatud VÕS § 403¹ lõike 1 punktis 1 ning lõike 2 punktis 1. Sisuliselt sätteid muudetud ei ole ning need on tõstetud kõnesolevasse punkti kokku. Säte kohustab teabelehel märkima krediidiandja ja asjakohasel juhul krediidivahendaja nime. VÕS § 403¹ lõike 1 punktis 1 ja lõike 2 punktis 1 toodud kohustus esitada ka krediidiandja ja asjakohasel juhul vahendaja aadress on viidud lõike 1 punkti 17 (koos täiendavate kontaktandmetega).

VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 2 viiakse üle sama paragrahvi lõike 2 punkti 9, kuna direktiivi artikli 2 lõike 5 punkti a kohaselt tuleb krediidiliiki puudutav info esitada edaspidi teabelehel lisateabena, mitte põhiteabena nagu varem.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 4 viiakse üle sama paragrahvi lõike 2 punkti 10, kuna direktiivi artikli 2 lõike 5 punkti b kohaselt tuleb krediidisumma kasutusse võtmise tingimused esitada edaspidi teabelehel lisateabena, mitte põhiteabena nagu varem.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 8 muudetakse selliselt, et täiendatakse esimese lause sõnastust ning sätte teine pool viiakse § 403¹ lõike 2 punkti 11. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 3 punkti d kohaselt peab teabelehe esimene osa sisaldama teavet intressimäärade kohta ning juhul kui kohaldatakse erinevaid intressimäärasid, peab teabelehe esimene osa sisaldama teavet kõikide kohaldatavate intressimäärade kohta. Sama kohustus on sätestatud senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktis f. Artikli 3 punktis 8 on defineeritud laenuintress – see on fikseeritud või muutuva määrana väljendatud aastane intressimäär, mida kohaldatakse kasutusse võetud krediidisummadele.

Direktiivi I lisa kohaselt tuleb selles punktis märkida konkreetne intressimäär protsent, kas tegemist on fikseeritud või muutuva intressimääraga, ning muutuva intressimäär puhul ajavahemikud, mil intressimäär muutub.

Kehtiv regulatsioon näeb selles punktis ette kohustuse avaldada teavet ka intresside kohaldamise täpsemate tingimuste kohta. Uue tarbijakrediidi direktiivi kohaselt peab see teave olema esitatud teabelehe teises osas põhielementide järel ja on seega tõstetud § 403¹ lõike 2 punkti 11.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 10 muutmine. Tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 3 punkti i kohaselt tuleb tarbijat hoiatada maksete tasumata jätmisest tulenevate tagajärgede eest. Säte vastab senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktile m. Direktiivi sõnastust on vaid täpsustatud viitega *hilinenud maksetele*. See tähendab, et hoiatus peab hõlmama ka olukorrad, kus makse küll lõpuks tehakse, kuid seda ei tehta tähtaegselt. Seetõttu tehakse vastav täpsustus ka VÕS § 403¹ lõike 1 punktis 10. VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 10 kasutab mõistet „viivitatud makse“, Euroopa standardinfo teabelehel on märgitud „hilinenud makse“ (lisa 2). Need tähendavad sama asja, seega loetakse VÕS § 403¹ lg 1 p 10 nõue täidetuks, kui vastav teave sisaldub Euroopa standardinfo teabelehe vastavas lahtris.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 12 muutmine. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 3 punkti j kohaselt tuleb tarbijale anda teave taganemisõiguse olemasolu või puudumise kohta ja asjakohasel juhul taganemistähtaeg. Erinevalt senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktist o on punkti lisatud „ja asjakohasel juhul taganemistähtaeg“, mistõttu tehakse vastav täiendus ka VÕS § 403¹ lõike 1 punktis 12. Siiski ei ole tegemist sisulise muudatusega, ka senise direktiivi teabelehel sisaldus viide taganemisõiguse tähtajale.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 13 muutmine. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 3 punkt k kohaselt tuleb tarbijat teavitada tema õigusest krediit ennetähtaegselt tagasi maksta ning asjakohasel juhul krediidiandja õigusest saada ennetähtaegse tagasimakse korral hüvitist. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 29 ja VÕS § 411 kohaselt on krediidiandjal õigus nõuda mõistlikku hüvitist juhul, kui tegemist on fikseeritud intressimääraga.

Kehtiva õiguse kohaselt sisaldab VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 13 ka kohustust avaldada hüvitise arvutamise viis, kuid uue tarbijakrediidi direktiivi kohaselt antakse teave hüvitise arvutamise viisi kohta teabelehe teises osas ning eraldi kõnesolevas punktis toodud teabest, mistõttu viiakse see osa § 403¹ lõike 1 punktist 13 sama paragrahvi lõike 2 punkti 14. Muus osas vastab säte senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktile p.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 14 kehtetuks tunnistamine. Säte näeb ette senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktis q toodud teabekohustuse anda tarbijale infot andmete kohta, mida on tema krediitdivõimelisuse hindamiseks kasutatud. Punkt vastab uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktis k sätestatule. Kuna uue direktiivi kohaselt peab vastava teabe esitama põhiaandmete järel, viiakse see punkt üle lõike 2 punktiks 15 ja seetõttu tunnistatakse VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 14 kehtetuks.

VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 15 kehtetuks tunnistamine. Senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktis r on teabekohustus, millega nähakse ette krediidiandjale kohustus teavitada tarbijat viimase õigusest saada nõudmise korral tasuta krediitdilepingu projekti koopia. Säte vastab üldjoontes uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktis l sätestatule – täpsustatud on, et projekt tuleb

esitada *paberil või muul püsival andmekandjal*. Kuna uue direktiivi kohaselt peab selle teabe esitama põhiandmete järel, viiakse punkt üle VÕS § 403¹ lõike 2 punktiks 16 ning sama paragrahvi lõike 1 punkt 15 tunnistatakse kehtetuks.

VÕS § 403¹ lõike 1 täiendamine punktiga 16. Uue direktiivi artikli 10 lõike 3 punkti f kohaselt tuleb lepingueelses teabes esitada konkreetsete kaupade või teenuste eest tasumiseks tasumise edasilükkamise vormis võetud krediidi puhul ja seotud krediidilepingute puhul konkreetsed kaubad või teenused ja nende hind kohe tasudes. Sisu poolest vastab see senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktile e, kuid kuna uue direktiivi kohaselt peab see teave olema esitatud teabelehe esimesel lehel ning enne § 403¹ lõikes 2 nimetatud teavet ja sellest eraldi, tunnistatakse VÕS § 403¹ lõike 2 punkt 8 kehtetuks ja VÕS § 403¹ lõiget 1 täiendatakse vastavalt punktiga 16.

VÕS § 403¹ lõike 1 täiendamine punktiga 17. Võetakse üle direktiivi artikli 10 lõike 3 punkt 1, mille kohaselt tuleb lepingueelses teabes esitada krediidiandja asukoha aadress, telefoninumber ja e-posti aadress ning asjakohasel juhul asjaomase krediidivahendaja asukoha aadress, telefoninumber ja e-posti aadress.

Sisu osas on jäänud samaks nõue, et teabelehel tuleb esitada krediidiandja ja -vahendaja aadress. Lisandunud on kohustus esitada ka telefoninumber ja e-posti aadress, mille kaudu on tarbijal mugavam krediidiandja või -vahendajaga vajadusel ühendust võtta.

VÕS § 403¹ lõige 1¹

VÕS § 403¹ täiendatakse lõikega 1¹, millega täpsustatakse, milline teave tuleb esitada teabelehe esimesel lehel juhul, kui kõik lõikes 1 loetletud teabe põhielemendid ei mahu ära ühele lehele. Lõikesse 1¹ võetakse üle uue direktiivi artikli 10 lõige 4, mille kohaselt tuleb sellisel juhul esitada teave kõige rohkem kahel lehel ning artikli 10 lõike 1 punktides a–g viidatud teave kindlasti teabelehe esimeses osas. Artikli 10 lõike 1 punktidele a–g vastavad eelnõukohase seaduse § 403¹ lõike 1 punktid 1, 3, 5, 7–9, 11 ja 16. Sellega soovitakse tagada, et krediidipakkumiste võrdlemiseks kõige olulisem teave oleks ühtemoodi esitatud.

VÕS § 403¹ lõige 2

VÕS § 403¹ lõiget 2 muudetakse, et võtta üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõige 5, mille kohaselt peab viidatud sättes toodud teave olema esitatud artikli 10 lõikes 3 sätestatud põhielementide järel ja sellest märgatavalt eraldi. Sellest tulenevalt tunnistatakse osa seni VÕS § 403¹ lõike 2 punkte eelnõuga kehtetuks ning viiakse üle VÕS § 403¹ lõikesse 1 ning osa punkte tuuakse VÕS § 403¹ lõikest 1 üle lõikesse 2.

Lõikes 2 toodud teabe esitamisele kohalduvad samad nõuded nagu lõikes 1 toodud teabele, st ka vorminõuded, läbipaistvuse nõuded jm.

VÕS § 403¹ lõike 2 punkt 1 tunnistatakse kehtetuks. Vastav teave on eelnõu kohaselt esitatud sama paragrahvi lõike 1 punktides 1 ja 17.

VÕS § 403¹ lõike 2 punkt 8 tunnistatakse kehtetuks. Punktile 8 vastab uue direktiivi artikli 10 lõike 3 punkt f. Teabelehe ümberstruktureerimise tõttu lisatakse samasisuline säte VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 16 ja 403¹ lõige 2 punkt 8 tunnistatakse kehtetuks.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 9, mille kohaselt tuleb teabelehe teises osas esitada teave krediidilepingu liigi kohta. Säte vastab uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktile a ning senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktile a. Punkt tuuakse üle § 403¹ lõike 1 punktist 2 samas sõnastuses.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 10, mis vastab uue direktiivi artikli 10 lõike 1 punktile b, mille kohaselt tuleb teabelehel pärast põhiantmeid esitada tarbijale teave ka krediidi kasutusse võtmise tingimuste kohta. Punkt tuuakse üle § 403¹ lõike 1 punktist 4 samas sõnastuses.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 11, mille kohaselt tuleb juhul, kui eri juhtudel kohaldatakse erinevaid intressimäärasid, teabelehe teises osas esitada tarbijale teave kõikide intressimäärade ja nende kohaldamise tingimuste kohta. Säte vastab uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktile c ning senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punkti f teisele poolele. Punkt tuuakse üle lõike 1 punktist 8 samal kujul.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 12, millega võetakse üle uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punkt d, mille kohaselt: kui krediidileping võimaldab krediidisummat kasutusse võtta mitmel erineval viisil ning seejuures on krediidiga seotud tasud ja laenuintress erinevad ning krediidiandja kasutab direktiivi III lisa II osa punktis b esitatud eeldust, märgitakse teabelehele, et asjaomast liiki krediidilepingu muud krediidisumma kasutusse võtmise viisid võivad tuua kaasa kõrgemad krediidi kulukuse aastamäärad. Säte vastab senise direktiivi artikli 5 lõikele 5, mis on üle võetud VÕS 403¹ lõikes 5, kuid kuna vastav teavitus tuleb esitada teabelehel, tuuakse säte lõikesse 2.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 13, milles nähakse ette krediidiandja kohustus esitada nii krediidi kulukuse määr kui ka krediidi tagasimaksmiseks ja krediidi kogukulu kandmiseks tehtavate maksete kogusumma tüüpilise näitena. Muudatus on tingitud direktiivi artikli 10 lõike 5 punkti f ülevõtmisest. Krediidi kulukuse määra ja maksete kogusumma tuleb esitada VÕS § 403¹ lõike 1 punktide 7 ja 9 kohaselt teabelehe esimeses osas.

Põhjenduse 38 kohaselt peaks pakkumiste võimalikult suure läbipaistvuse ja võrreldavuse tagamiseks lepingueelne teave sisaldama eelkõige krediidi kulukuse aastamäära, mis määratakse kõikjal liidus kindlaks samal viisil. Kuna krediidi kulukuse määra saab selles etapis esitada vaid näitena, peaks tegemist olema tüüpilise näitega. Krediidi kulukuse määra arvutamisel kohalduvad senise direktiiviga samad põhimõtted. Krediidiandja märgib ära kõik krediidi kulukuse määra arvutamiseks kasutatud andmed ja eeldused. Kui tarbija on teavitanud krediidiandjat enda eelistatavatest lepingutingimustest, nagu tarbijakrediidilepingu kestus, krediidisumma või krediidi ülempiir, arvestab krediidiandja tüüpilise näite esitamisel tarbijalt saadud teavet.

Lisaks tuleks põhjenduse 38 kohaselt näites kasutada vaadeldavale krediidilepingu liigile iseloomulikku keskmist krediidi kestust ja kogusummat ning arvestada ka selle krediidiga soetatavaid kaupu, juhul kui see on asjakohane. Tüüpilise näite kindlaksmääramisel tuleks arvesse võtta ka teatavat liiki krediidilepingute esinemise sagedust konkreetsel turul.

Kui tarbija on teavitanud krediidiandjat tema eelistatavatest lepingutingimustest, nagu tarbijakrediidilepingu kestus, krediidisumma või krediidi ülempiir, arvestab krediidiandja tüüpilise näite esitamisel tarbijalt saadud teavet.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 14, mille kohaselt esitatakse tarbijale teabelehel vajaduse korral krediidiandja hüvitise arvutamise viis ennetähtaegse tagastamise korral. Säte vastab uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktile j.

Kehtiva õiguse kohaselt sisaldub vastav kohustus VÕS § 403¹ lõike 1 punktis 13, kuid kuna uue tarbijakrediidi direktiivi kohaselt antakse teave hüvitise arvutamise viisi kohta teabelehe teises osas, tuuakse vastava teabe andmise kohustus lõike 2 punkti 14.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 15, milles sätestatakse tarbija õigus saada viivitamata ja tasuta teavet tema krediitdivõimelisuse hindamiseks kasutatud andmete kohta vastavalt VÕS § 403⁴ lõikele 10. Punkt tuuakse § 403¹ lõikest 1 lõikesse 2 samal kujul üle. Säte põhineb uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktil k, mis vastab senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktile q. Teabelehel peab olema märgitud tarbija õigus saada teavet krediitdivõimelisuse hindamiseks kasutatud andmete kohta, mitte aga selliste andmete loetelu.

Nõudeõigus ise ja täpsemad tingimused andmebaaside kohta teabe esitamiseks on sätestatud direktiivi artikli 19 lõikes 6. Säte kohaselt nõuvad liikmesriigid, et kui krediiditaotlus lükatakse tagasi sätte lõikes 1 osutatud andmebaasis sooritatud päringu alusel, teavitab krediidiandja tarbijat põhjendamatu viivitusega ja tasuta sellise päringu tulemustest ja kasutatud andmebaasi üksikasjadest ning arvesse võetud andmete liigist. Võrreldes senise direktiiviga lisatakse kohustus teavitada tarbijat *arvesse võetud andmete liigist*. Vt täpsemalt VÕS § 403⁴ lõike 10 selgitusi.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 16, milles sätestatakse tarbija õigus saada nõudmise korral krediidiandjalt tasuta püsival andmekandjal tarbijakrediidilepingu projekti koopia vastavalt lõikes 6 sätestatule. Punkt on § 403¹ lõike 1 punktist 15 lõikesse 2 üle toodud. Säte põhineb uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punktil l, mis vastab senise direktiivi artikli 5 lõike 1 punktile r. Uue direktiiviga on täpsustatud vaid seda, et koopia tuleb tarbijale esitada püsival andmekandjal.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 17, millega võetakse üle uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punkt m, mille kohaselt tuleb asjakohasel juhul tarbijale esitada teave selle kohta, et hinda on isikupõhiselt kohandatud andmete automatiseeritud töötlemise, sealhulgas profiilianalüüsi alusel. Tegemist on uue teabekohustusega tarbijakrediidi direktiivis. Sarnane kohustus on sätestatud koonddirektiiviga 2019/2161²⁰ väljaspool ärruume ja sidevahendi abil sõlmitavate lepingute puhul (VÕS § 48 lg 1 p 6¹ ja § 54 lg 1 p 6¹).

Uue direktiivi artikli 3 punkti 14 kohaselt on profiilianalüüsiks direktiivi mõttes määruse (EL) 2016/679 (IKÜM) artikli 4 punktis 4 määratletud profiilianalüüs. Uue direktiivi artikli 3 lõike 14 täpseks ülevõtmiseks tehakse kõnealuses punktis ka viide IKÜM artikli 4 punktile 4. IKÜM-i kohaselt on profiilianalüüs igasugune isikuandmete automatiseeritud töötlemine, mis hõlmab isikuandmete kasutamist füüsilise isikuga seotud teatavate isiklike aspektide hindamiseks, eelkõige selliste aspektide analüüsimiseks või prognoosimiseks, mis on seotud asjaomase füüsilise isiku töötulemuste, majandusliku olukorra, tervise, isiklike eelistuste, huvide, usaldusväärsuse, käitumise, asukoha või liikumisega.

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2019/2161, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 98/6/EÜ, 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL, et ajakohastada liidu tarbijakaitse norme ja tagada paremini nende täitmine.

VÕS § 403¹ lg 2 p 17 hõlmab ka osalist automatiseeritud töötlemist. See tähendab, et isegi, kui vaid ühes etapis hinna kohandamise protsessis on kasutatud automatiseeritud andmetöötlust, siis peab sellest teavitama. Seda on kinnitanud ka Euroopa Komisjon. Küll aga peavad automatiseeritud andmetöötluses kasutatavad andmed olema sisulised – kui hinnapakumise tegemiseks töödeldakse automaatselt selliseid andmeid, mis ei ole konkreetse hinna kujundamisel määravad (nt tarbija kontaktandmed kantakse automaatselt krediidiandja sisemisest infosüsteemist pakumise plangile vms), siis sellest eraldi teavitama ei pea.

Põhjenduses 46 selgitatakse, et tehisintellekti süsteeme on lihtne mitmesugustes majanduse ja ühiskonna sektorites kasutusele võtta, sealhulgas piiriüleselt, ning need võivad levida kogu liidus. Sellega seoses peaksid krediidiandjad ja kredidivahendajad, kui nad isikustavad oma hinnapakumist konkreetse tarbija või konkreetse tarbijakategooria jaoks, tuginedes automatiseeritud otsustele, selgelt teavitama tarbijat, et talle esitletud hinda on isikuandmete, sealhulgas tuletatud andmete automatiseeritud töötlemise alusel isikupõhiselt kohandatud, et tarbija saaks ostuotsuse tegemisel võimalikke riske arvesse võtta.

Teabelehel peab tarbijale info andma vaid selle fakti kohta, et hinda on isikupõhiselt kohandatud andmete automatiseeritud töötlemise alusel. Seega saab teabelehe vastavasse lahtrisse märkida kas „jah“ või „ei“. Samas IKÜM artikli 14 lõike 2 punkti f kohaselt peavad krediidiandjad ja kredidivahendajad teavitama pakumise saanud tarbijaid ka pakumise isikustamiseks kasutatud andmeallikatest.²¹

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 18, mille kohaselt tuleb tarbijale esitada teave tarbijakrediidilepingust tulenevate vaidluste kohtuvälise lahendamise võimaluste kohta ja nende kasutamise kord. Sättega võetakse üle uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punkt o. Senise direktiivi kohaselt tuli vastav teave anda vaid lepingulise teabe osana, kuid uues direktiivis sätestatakse kohustus esitada see teave ka lepingueelselt. Eestis on selliseks kohtuväliseid vaidlusi lahendavaks organiks TTJA juures tegutsev tarbijavaidluste komisjon.

Euroopa Kohus on senise direktiivi artikli 10 lõike 2 punkti t puhul selgitanud vastava teabekohustuse ulatust täpsemalt. Kohus on viidanud, et direktiivi kohaselt peab krediidilepingus sisalduv teave olema piisavalt selge ja täielik, et võimaldada tarbijatel sellist kaebust või nõuet esitada, kuid selles ei pea taasesitama kõiki neid menetlusi reguleerivaid menetlusnorme. Täpsemalt on kohus välja toonud, et krediidilepingus peab olema märgitud oluline teave kõigi tarbija kasutada olevate kohtuväliste kaebuste või kahjuhüvitusnõuete menetluste kohta ja asjakohastel juhtudel nende hind, see, kas kaebus või nõue tuleb esitada kirjaga või elektrooniliselt, füüsiline või elektrooniline aadress, kuhu selline kaebus või nõue tuleks saata, ning teised vorminõuded, mida tuleb selle kaebuse või nõuete esitamisel järgida. Selle teabe puhul ei piisa, kui krediidilepingus üksnes viidatakse menetluskorrale, millega on võimalik tutvuda internetis, või muule dokumendile, mis puudutab kohtuväliste kaebuste ja kahjuhüvitusnõuete menetluste kasutamise korda.²²

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 19, mille kohaselt tuleb tarbijale esitada hoiatus ja selgitus konkreetse krediidilepinguga seotud muude kohustuste täitmata jätmise õiguslike ja finantstagajärgede kohta. Sättega võetakse üle uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punkt p. Tegemist on uue teabekohustusega tarbijakrediidi direktiivis.

²¹ Põhjendus 46.

²² Liidetud kohtuasjades C-33/20, C-155/20 ja C-187/20, p-d 128–138.

Säte viitab muude kohustuste täitmata jätmisele, seega ei ole selles punktis mõeldud artikli 10 lõike 3 punktis i viidatud maksetega hilinemise tagajärgi. Ka direktiivi I lisas on teabelehel viidatud muudele tagajärgedele kui hilinenud või tasumata maksed: *Lisaks hilinenud või tasumata maksetele võivad krediidilepinguga seotud muude kohustuste täitmata jätmisel olla Teie jaoks tõsised tagajärjed*. Direktiiv ei sätesta täpsemalt, mida peaks vastav hoiatus hõlmama, seega on see krediidiandja kujundada, võttes arvesse konkreetse lepingu asjaolusid.

VÕS § 403¹ lõiget 2 täiendatakse punktiga 20, mille kohaselt tuleb tarbijale esitada tagasimaksegraafik. Sättega võetakse üle uue direktiivi artikli 10 lõike 5 punkt q, millele vastavat sätet kehtivas direktiivis kohustusliku lepingueelse teabe hulgas ei ole. Kehtivas õiguses on tagasimaksetabeli esitamise kohustus nähtud ette VÕS § 404 lg 2 p 3 ja lõike 3 kohaselt lepingu kestel ja see kohustus tekib krediidiandjal siis, kui tarbija tagasimaksetabeli saamiseks soovi avaldab. Seetõttu on tagasimaksegraafiku esitamine juba lepingueelses faasis krediidiandjatele uus kohustus. See kohustus on tuletatav ka uuel tarbijakrediidi teabelehel, mis kehtestatakse § 403¹ lõike 8 alusel ja millel on nüüd samuti tagasimaksegraafik eraldi ära märgitud (vt teabelehel *lisateave krediidilepingu kohta*, p 3 viimane lahter).

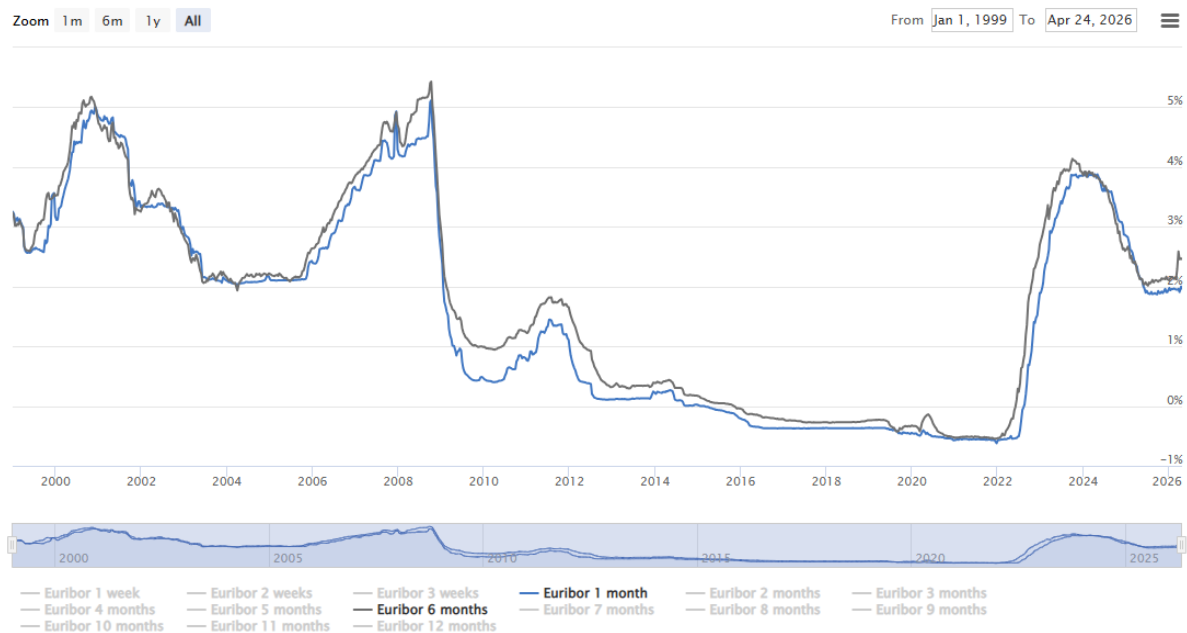
Eelnõukohase § 403¹ lõike 2 punkti 20 kohaselt tuleb tarbijale juba lepingueelse teabe osana esitada tagasimaksegraafik, mis sisaldab kõiki makseid ja tagasimakseid krediidilepingu kestuse jooksul, sealhulgas krediidilepinguga seotud üheaegselt pakutavate kõrvalteenuste eest tehtavaid makseid ja tagasimakseid. Juhul kui erinevate asjaolude korral kohaldatakse erinevaid intressimäärasid, põhinevad maksed ja tagasimaksed intressimäära mõistlikul tõusul. Selle mõtte on tagada, et lepingueelse teabega koos esitatav tagasimaksegraafik võtaks arvesse võimalust, et fikseerimata intressimäärad võivad tõusta, ja tarbijale lepingueelselt esitatav teave näitaks suuremaid intressimäärasid. Seetõttu on kõnealusel reeglil ka tarbija jaoks hoiatav funktsioon. Tagasimaksegraafiku esitamise kohustust ei ole tähtajatute tarbijakrediidilepingute puhul.

Kuivõrd Eestis on praktikas tarbijakrediidi intressimäärad reeglina seotud euriboriga, mille puhul on lähiminevikust näiteid selle olulisest tõusust, on kõnealusel reeglil ka loodetavasti tarbijate jaoks tegelik ja konkreetne hoiatav mõju. Euribori ajaloolisi muutusi illustreerib järgmine graafik, millelt on näha euribori järsk tõus 2022. a ning märkimisväärne tõus ka 2026. a. kevadel²³:

²³ Vt meediakajastust 2026. aasta kevadel toimunud euribori tõusu kohta: <https://www.err.ee/1609976052/kuue-kuu-euribor-kerkis-2-6-protsendini> (27.04.2026).

Chart Euribor

Historical Euribor rates

Allikas: <https://www.euribor-rates.eu/en/euribor-charts/> (27.04.2026).

Sarnast hoiatavat funktsiooni on tarbijakrediidi regulatsioonis rakendatud ka teiste reeglite juures, näiteks on krediidi kulukuse määra arvutamiseks kasutatavad täiendavad eeldused VÕS § 406¹ kohaselt kujundatud selliselt, et need viiksid justnimelt hoiatava funktsiooni täitmiseks tarbija jaoks kõige kõrgema krediidi kulukuse määrani. Elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhul tuleneb hüpoteekkrediidi direktiivi lisa II kohaselt esitada intressimäära ja muude kulude punkti all näide kõrgemast krediidi kulukuse määrast ja esitada vastav stsenaarium selle kohta, missuguse intressimäära tõusu korral sellise kõrgema krediidi kulukuse määrani jõutakse. Nüüd on Euroopa Liidu seadusandja tavalise tarbijakrediidi (st mitte elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidi puhul) näinud sarnastel eesmärkidel ette, et tarbijale esitatavas tagasimaksegraafikus tuleb arvestada intressimäära tõusuga.

Kuivõrd see info on lepingueelse teabe osa, siis peaks tarbija saama selle krediidiandjalt mõistliku aja jooksul enne lepingu sõlmimist, nii et ta saaks seda ka enda tehinguotsuse tegemisel arvesse võtta.

Nagu ka kehtivas õiguses lepingulise teabe andmise kohustuse täitmise tulemusel esitatava tagasimaksetabeli puhul, saab tagasimaksegraafik fikseerimata intressimääraga lepingu puhul näidata n-ö hetkeseisu. See ei ole garantii, et tarbija hakkab täpselt sellise suurusega makseid tegema. Kuid graafik näitlikustab seda, missuguste tagasimaksetega ja mis aja jooksul peab tarbija arvestama. Seejuures näidatakse talle edaspidi selliseid tagasimakseid, mis arvestaks intressimäära võimaliku tõusuga.

Direktiiv ei kirjuta ette ega anna kahjuks ka täpsemaid juhiseid selle kohta, missugusest intressimääratõusust tuleks täpsemalt lähtuda. Kuivõrd aga elamukinnisvaraga seotud krediidilepingutele on juba ette nähtud sarnase eesmärgiga reegel tarbija teavitamiseks intressimäära võimalikust tõusust, siis oleks mõistlik ja ilmselt praktikas ka erinevaid krediidilepinguid, sh eluasemelaene pakkuvatele krediidiandjatele ka harjumuspärane, lähtuda intressitõusu puhul samasugusest intressimäära tõusu arvestamise loogikast ka tarbijakrediidi

puhul. Nii on täidetud eesmärk tarbijat intressimäära võimaliku tõusu eest hoiatada, samas aga on krediidiandjatel võimalik jääda endale harjumuspärase lahenduse juurde. Tarbijale kõrvallepingute pakkumisel (nt kindlustus) tuleks arvestades regulatsiooni hoiatavat eesmärki lähtuda alternatiivsete pakkumiste korral kõige kõrgemate kuludega pakkumisest.

Praktilise poole pealt väärib veel märkimist see, et direktiivis on tagasimaksegraafiku esitamise kohustus märgitud teabelehele, mille struktuuri ja ülesehitust ei ole lubatud muuta. Samas oleks tagasimaksegraafiku lisamine teabelehe paremasse veergu väga ebapraktiline ega võimaldaks tarbijal sellega ülevaatlikult tutvuda. Eriti ebaülevaatlik oleks see pikema kestusega lepingute puhul. Seetõttu on eelnõu koostamisel leitud, et direktiivi üldisi eesmärke arvestades (tarbija teavitamine mõistlikul, arusaadaval ja ülevaatlikul viisil) on lubatav ka selline lahendus, kus tagasimaksegraafik lisatakse eraldiseisvalt teabelehe lõppu või esitatakse selle lisana.

VÕS §-i 403¹ täiendatakse lõikega 2¹. Paragrahvi 403¹ täiendamine lõikega 2¹ on tingitud vajadusest võtta üle tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 1 teine lõik. Juhul kui §-s 403¹ nimetatud lepingueelne teave esitatakse tarbijale vähem kui üks päev enne lepingu sõlmimist või tarbija poolt siduva tahteavalduse tegemist, on krediidiandja kohustatud edastama tarbijale püsival andmekandjal meeldetuletuse selle kohta, et tarbijal on õigus lepingust taganeda. Sätte eesmärgiks on tagada, et tarbijad saaksid aegsasti enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist vajaliku teabe, et erinevaid pakkumusi võrrelda. Juhul kui seda ei ole tehtud vähemalt päev enne, tuleb tarbijat selgelt teavitada lepingust taganemise võimalustest pärast lepingu sõlmimist.

Oluline on tähele panna, et meeldetuletuse võib esitada kõige varem päev pärast lepingu sõlmimist. Ühe päeva all mõistetakse ühte 24 tunnist koosnevat päeva. Sellega on soovitud vältida olukorda, kus krediidiandja esitab vastava meeldetuletuse koos kõikide teiste dokumentidega. Meeldetuletuse eraldi saatmine peaks paremini püüdma tarbija tähelepanu ning võimaldama talle selgemini rõhutada tema õigust lepingust taganeda. Seega kuigi taganemisõigusest tuleb tarbijat teavitada ka teabelehe esimeses osas eelnõukohase VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 12 kohaselt, paneb § 403¹ lõige 2¹ krediidiandjale täiendava taganemisõigusest teavitamise kohustuse, et paremini tagada tarbija teadlikkus tema taganemisõigusest. Samuti peab krediidiandja teavitama tarbijat sellest, kuidas vajadusel lepingust VÕS § 409 kohaselt taganeda, et tarbijal oleks olemas kogu vajalik info oma õiguse kasutamiseks.

VÕS § 403¹ lõike 4 kehtetuks tunnistamine. Lõikes 4 toodud regulatsioon on viidud üle lõike 2 punkti 13. Uus direktiiv sätestab eraldi teabekohustused erinevates teabelehe osades maksete kogusumma ja krediidi kulukuse määra kohta ning tüüpilise näite kohta, st varasem punkt on kaheks jagatud. Esimene kuulub põhiandmete hulka, mis sätestatakse lõikes 1, ning tüüpiline näide tuleb esitada põhiandmete järel, mistõttu on see viidud lõikesse 2.

VÕS § 403¹ lõike 5 kehtetuks tunnistamine. Lõikes 5 sisu viiakse üle lõike 2 punkti 12 (vt täpsemalt vastava sätte selgitusi).

VÕS § 403¹ lõiget 6 muudetakse, et täpsustada uue direktiivi artikli 10 lõike 8 nõuet, mille kohaselt tuleb krediidilepingu projekti koopia esitada tarbijale paberil või muul püsival andmekandjal. Kuna paber on püsiv andmekandja, ei viidata sättes eraldi paberile, vaid üldiselt püsivale andmekandjale.

VÕS § 403¹ täiendatakse lõikega 7¹, et täpsustada uue direktiivi artikli 10 lõike 6 nõudeid Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehele. Lõike 6 kohaselt peab Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel esitatav teave olema omavahel kooskõlaline (direktiivi ingliskeelses

tekstis *consistent*, saksakeelses tekstis *kohärent*). Teisisõnu see peab olema järjepidev, sidus, vastuoludeta. Samuti tuuakse eraldi välja, et teave peab olema selgesti loetav. See tähendab, et tekst tuleb esitada mõistliku suurusega. Lisaks tuleb arvesse võtta selle andmekandja tehnilisi piiranguid, millel teave esitatakse. Teave esitatakse eri kanalites asjakohasel ja sobival viisil, võttes arvesse koostalitlusvõimet.

Direktiivi põhjenduses 37 on selgitatud, et teabelehel esitatav teave peab olema selge, selgesti loetav ja kohandatud teatavate andmekandjate, näiteks mobiiltelefonide ekraanide tehnilistele piirangutele. Teabelehe esitamisel tuleb arvesse võtta erinevate andmekandjate tehnilisi piiranguid ja nende koostalitlusvõimet, et teave oleks võrdselt kättesaadav kõigile tarbijatele igas olukorras.

Lisaks sellele lisatakse lõikesse 7¹ seni kehtinud VÕS § 403¹ lõike 8 teine ja kolmas lause. Sellisel kujul sätestab uus lõige 7¹ Euroopa tarbijakrediidi standardinfo üldised nõuded ning selle kasutamise ja lõige 8 jääb eraldi volitusnormiks teabelehe vormi kehtestamiseks.

VÕS § 403¹ lõige 8 teine ja kolmas lause tunnistatakse kehtetuks, sest need viiakse üle uude VÕS § 403¹ lõikesse 7¹ ning lõige 8 esimene lause jääb teabelehe vormi kehtestamise volitusnormiks.

VÕS §-i 403¹ lõiget 8² muudetakse, et võtta üle uue direktiivi artikli 10 lõige 7, mis täpsustab teabe andmise kohustust olukorras, kus see toimub telefoni teel direktiivi 2002/65/EÜ²⁴ artikli 3 lõike 3 kohaselt.

Uue direktiivi artikli 10 lõige 7 sätestab, et erandina lõikest 5, kui teabeedastus toimub telefonside kaudu, nagu on osutatud direktiivi 2002/65/EÜ artikli 3 lõikes 3, sisaldab vastavalt nimetatud direktiivi artikli 3 lõike 3 punkti b teisele taandele esitatav finantsteenuse peamiste omaduste kirjeldus vähemalt lõikes 3 osutatud elemente. Sellisel juhul esitab krediidiandja ja asjakohasel juhul krediidivahendaja tarbijale Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe püsival andmekandjal kohe pärast krediidilepingu sõlmimist.

Direktiivi 2002/65/EÜ artikli 3 lõikele 3 (millele viitab uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõige 7) vastavad uue finantsteenuste direktiivi artiklid 16a lõiked 3 ja 4, mis on võetud üle VÕS § 54¹ lõigetes 3–5. Viidatud sätted näevad ette nõuded sellele, kuidas ja milline teave tuleb tarbijale telefoni teel esitada, muu hulgas tähendab see seda, et tarbijale:

- tuleb vestluse alguses teha selgelt teatavaks kõne äriine eesmärk ja kui telefonikõne salvestatakse või võidakse salvestada, teavitatakse sellest tarbijat (§ 54¹ lg 3);
- võib piiratud teabe esitada tarbija selgesõnalisel nõusolekul (§ 54¹ lg 5);
- tuleb teatada lisateabe saamise võimalusest ja kirjelda selle laadi (§ 54¹ lg 8).

VÕS § 403¹ lõike 8² esimeses lauses nähakse ette, et kui tarbijakrediidilepingu pakkumine toimub telefonside kaudu, kohaldatakse teabe edastamisel VÕS §-s 54¹ sätestatud telefonside puhuks ette nähtud teavitamise nõudeid. Paragrahvi 54¹ lõike 5 punktis 5 sätestatud teave peab olema esitatud erisusega, et tarbija võib lepingust taganeda §-s 409 sätestatud alusel ja tagajärgedega ning § 54¹ lõike 5 punktis 2 nimetatud finantsteenuse peamiste omaduste kirjeldus peab sisaldama vähemalt § 403¹ lõikes 1 nimetatud teavet.

²⁴ Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu direktiiv 2002/65/EÜ, milles käsitletakse tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturustust ja millega muudetakse nõukogu direktiivi 90/619/EMÜ ning direktiive 97/7/EÜ ja 98/27/EÜ.

Oluline on selgitada, et direktiivi 2002/65/EÜ on praeguseks muudetud. Uue finantsteenuste kaugturstuse direktiivi 2023/2673 ülevõtmiseks on Justiits- ja Digiministeerium koostanud võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse muutmise eelnõu. Sellest direktiivist tulenevad muudatused peavad jõustuma 2026. aasta 19. juunil, Eestis jõustuvad muudatused 01.09.2026. Uue finantsteenuse kaugturstuse direktiivi ülevõtmise eelnõuga juba täiendatakse VÕS §-i 403¹ uue lõikega 8². Seetõttu on siin eelnõus arvestatud sellega, et VÕS § 403¹ juba sisaldab lõiget 8². Sellega seotud peamised valikud, mh regulatsiooni asukoht, on finantsteenuste kaugturstuse eelnõuga juba ära tehtud. Kõnealuse eelnõuga tuleb muuta lõikes 8² sisalduvaid viiteid, et arvestada kõnealuse eelnõuga tehtavaid muudatusi VÕS § 403¹ struktuuris ja punktide numeratsioonis. Sisulisi muudatusi võrreldes finantsteenuste kaugturstuse direktiivi ülevõtmisega see kaasa ei too.

VÕS § 403³ (Lepingueelne teave elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu korral)

Sarnaselt n-ö tavapäraste tarbijakrediidilepingute jaoks VÕS § 403¹ lõikes 1 tehtud muudatusele, asendatakse ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele kohalduvas VÕS §-s 403³ läbivalt sõnastus „krediidiandja või kredidivahendaja“, sõnastusega „krediidiandja ja asjakohasel juhul kredidivahendaja“. Muudatus ei ole seotud tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega. Aga samad probleemid, mille professor Karin Sein tõi välja seoses tavapärase tarbijakrediidiga, kehtivad ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidi korral (vt täpsemalt VÕS § 403¹ lõike 1 muutmise seletuskirja). Hüpoteekkrediidi direktiivi artiklis 14 on kasutatud samasugust sõnastust, nagu uue tarbijakrediidi direktiivi artiklis 10. Mõlema direktiivi kohaselt on lepingueelse teabe esitamise kohustus krediidiandjal ja asjakohasel juhul kredidivahendajal. Muudatus on vajalik hüpoteekkrediidi direktiivi korrektse ülevõtmise tagamiseks ning ka tarbijakrediidi ja hüpoteekkrediidi reeglite omavaheliseks joondamiseks.

VÕS § 403⁴ (Vastutustundlik laenamine)

Üldist

Eelnõuga täpsustatakse ja täiendatakse vastutustundliku laenamise reegleid. Muudatused on vajalikud uue direktiivi artikli 18 ja osaliselt ka artikli 19 ülevõtmiseks.

Muudatuste taustana on oluline esmalt selgitada, et kui võrrelda senise tarbijakrediidi direktiivi artiklit 8 ning uue tarbijakrediidi direktiivi artiklit 18, on uue direktiivi regulatsioon märkimisväärselt põhjalikum. Senise direktiivi artikli 8 lõikes 1 on ette nähtud krediidiandjale kohustus hinnata enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist tarbija krediidivõimelisust vajadusel tarbijalt saadud piisava teabe alusel ja kasutades vajadusel asjakohaseid andmebaase. Samas ei ole senises direktiivis krediidiandja kohustusi konkretiseeritud, st ei ole täpsustatud, missuguseid andmeid peab krediidiandja kasutama ja mis on krediidivõimelisuse hindamisel saadud negatiivse tulemuse tagajärg. Vastutustundlikku laenamist puudutav regulatsioon on aga just nimetatud aspektides oluliselt täpsem hüpoteekkrediidi direktiivis, täpsemalt selle artiklites 18 ja 20. Uue direktiiviga sooviti vastutustundlikku laenamist puudutavaid reegleid hüpoteekkrediidi direktiiviga ühtlustada, seetõttu on uue tarbijakrediidi regulatsioon senisest põhjalikum.

Kuigi senise ja uue tarbijakrediidi direktiivi vahel on olulisi erinevusi, on Eesti seadusandja juba läinud kehtivast direktiivist kaugemale ning kehtestanud riigis täpsemad vastutustundlikku laenamist puudutavad reeglid. Vastavad muudatused tehti 2013. aastal (siis veel VÕS §-s 403²)

ning 2016. aastal hüpoteekkrediidi direktiivi ülevõtmisega (siis toodi vastutustundlikku laenamist puudutav regulatsioon üle VÕS §-i 403⁴). Hüpoteekkrediidi ülevõtmisega koos kehtestati Eestis KAVS, mille §-s 47 jj on samuti reguleeritud vastutustundliku laenamise põhimõttega seonduvat. Need muudatused tehti Eestis tarbijakaitse eesmärkidel ja Eesti krediiditurul ilmnenu probleemidega tegelemiseks. Hüpoteekkrediidi direktiivist tulenevad reeglid võeti ühtselt üle kõigi tarbijakrediidilepingute jaoks.

Seda tausta arvestades ei ole uuest direktiivist tulenevad muudatused vastutustundliku laenamise regulatsioonis põhimõttelise tähendusega. Olulises osas saab ka edaspidi lähtuda kehtivas õiguses väljakujunenud lahendustest ja olemasolevatele reeglitele antud tõlgendustest. Ka direktiivi põhjendustes 53 ja 54 ning artikli 18 lõikes 1 toodud selgitused direktiivis sätestatud vastutustundliku laenamise regulatsiooni eesmärkide kohta vastavad nendele eesmärkidele, mis on kehtivatel VÕS-i reeglitel. Regulatsiooni eesmärk on artikli 18 lõike 1 kohaselt vältida vastutustundetut laenuandmist ning kaitsta tarbijat ülelaenamise ja liigse võlakoorma eest. Regulatsiooni peamiseks sisuks on krediidiandja kohustus hinnata, kas tarbija on võimeline krediidilepingus kokkulepitud tingimustel tagasi maksma, ning juhul kui selle hinnangu tulemusel selgub, et tõenäoliselt ei ole tarbija selleks võimeline, ei tohi krediidiandja tarbijaga tarbijakrediidilepingut sõlmida. Samuti säilivad muutumatul kujul vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise tagajärjed. Uus direktiiv neid ei reguleeri, küll aga kohustab direktiiv liikmesriike tagama proportsionaalsete õiguskaitsevahendite olemasolu krediidiandja rikkumiste korral, seetõttu saab ka Eesti senise regulatsiooni säilitada.

Siiski tuleb mõningate uuest direktiivist tulenevate uuenduste ülevõtmiseks ja ka direktiiviga täpse kooskõla tagamiseks eelnõuga VÕS §-i 403⁴ muuta. Lisaks VÕS-i muutmisele tehakse eelnõuga artikli 18 ülevõtmiseks teatud täpsustused KAVS-is (KAVS § 50 muudatused, uus KAVS § 49¹) ning täiendatakse artikli 19 ülevõtmiseks IKS-i. IKS-i lisatakse need osad artiklist 19, mis puudutavad tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavate andmekogude pidajatele kehtivaid reegleid (uus IKS § 10¹), krediidiandjatele rakenduvad kohustused artiklis 19 võetakse üle VÕS §-i 403⁴.

Uus tarbijakrediidi direktiiv on küll maksimaalselt harmoneeriv, kuid vastutustundliku laenamise osas annab direktiivi põhjenduse 54 viimane lause liikmesriikidele sõnaselgelt õiguse kehtestada tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks lisakriteeriumeid ja meetodite kohta lisasuuniseid, näiteks kehtestada laenusumma ja tagatisvara väärtuse suhtarvu või laenusumma ja sissetuleku suhtarvu piirmäärad. Samuti on põhjenduses 55 viidatud Euroopa pangandusjärelevalve 29. mai 2020. aasta suunistele (EBA/GL/2020/06),²⁵ mis avardavad sisuliselt direktiivis sätestatud regulatsiooni tõlgendamisevõimalusi. Need põhjenduspunktid annavad eelnõu autorite hinnangul võimaluse liikmesriikidel tarbija huvides direktiivis nõutust ka kaugemale minna.

Eelnõuga ei ole loodud direktiivi ülevõtmisel krediidiandjatele ega ka tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavate registrite pidajatele ühtegi uut kohustust, mida direktiiv ette ei näe ja mida kehtivas õiguses seni ei ole kehtestatud. Seega võrreldes direktiivis ettenähtuga ei minda eelnõuga kaugemale ega looda ühtegi uut kohustust juurde. Küll aga on direktiivi ülevõtmisel püütud nii palju kui võimalik olemasolevat regulatsiooni ja olemasolevaid sõnastusi säilitada.

²⁵ Suunised laenude väljastamise ja jälgimise kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.eba.europa.eu/activities/single-rulebook/regulatory-activities/credit-risk/guidelines-loan-origination-and-monitoring> (18.11.2025).

Üldiselt tuleb selgitada ka seda, et ka edaspidi reguleerib VÕS § 403⁴ kõiki tarbijakrediidilepinguid, sh elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepinguid. See on lubatud, kuna hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 2 kohaselt on see direktiiv minimaalselt harmoneeriv, v.a krediidi kulukuse määra regulatsioon ja lepinguelse teabe esitamiseks kasutatav vorm (ESIS). See tähendab, et liikmesriigid peavad tagama direktiivis ette nähtud tarbijakaitsetaseme, kuid võivad kehtestada tarbija jaoks soodsamaid regulatsioone.

VÕS § 403⁴ lõige 1

VÕS § 403⁴ lõike 1 näol on tegemist kogu paragrahvi sissejuhatava sättega, milles nähakse ette tarbijakrediidi andmisel vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise kohustus. Selleks peab krediidiandja koguma hinnangu andmiseks vajaliku teabe ja tarbija krediidivõimelisust hindama.

Eelnõuga tehakse lõike 1 **punktis 1** sõnastuslik muudatus, mille tulemusel räägitakse edaspidi teabe ja andmete, sh isikuandmete *kogumisest*, mitte enam *omandamisest*. Senise regulatsiooni kriitikana on välja toodud, et termin *omandamine* viitab justkui eraõiguslikule omandiõigusele, mis on aga vale, sest isikuandmetele ei kehti omandiõigus. Selles kontekstis on õigem kasutada terminit andmete *kogumine*. Eelnõuga tehakse seetõttu vastav sõnastuslik muudatus. Samas terminoloogiast lähtutakse ka eelnõukohastes VÕS § 403⁴ lõigetes 3 ja 4.

Eelnõuga muudetakse lõike 1 **punkti 2** selleks, et tagada täpne kooskõla uue direktiivi artikli 18 lõikega 1. Artikli 18 lõikes 1 rõhutatakse, et krediidivõimelisuse hindamine peab olema „põhjalik“ (inglise keeles *thorough*, saksa keeles *eingehende*). See tuuakse nüüd lõike 1 punktis 2 ka sõnaselgelt välja. Oluline on tähele panna, et selles väljendub üldine põhimõtte toimida tarbija krediidivõimelisusele hinnangu andmisel piisava põhjalikkusega. Üksnes nii on võimalik tagada regulatsiooni eesmärgipärane toimimine. Kuid täpsemad reeglid selle kohta, kuidas tuleb tarbija krediidivõimelisuse hindamine läbi viia ning missugused on seejuures vastavalt tarbijale ja krediidiandjale langevad kohustused ja nende täpsem ulatus, nähakse ette VÕS § 403⁴ järgmistes lõigetes.

VÕS § 403⁴ lõige 2

Lõikes 2 sätestatu vastab juba praegu suures osas uue direktiivi artikli 18 lõikele 3, täpsemalt selle esimesele ja teisele lausele. Artikli 18 lõike 3 esimese ja teise lause kohaselt tuginetakse krediidivõimelisuse hindamisel tarbija sissetulekut ja kulutusi ning muud rahalist ja majanduslikku olukorda käsitlevale asjakohasele ja täpsele teabele, mis on vajalik ja proportsionaalne krediidi liigi, kestuse, väärtuse ja krediidist tarbijale tulenevate riskidega. Kõnealune teave võib hõlmata tõendeid sissetuleku või tagasimaksete muude allikate kohta, teavet finantsvarade ja -kohustuste kohta või teavet muude rahaliste kohustuste kohta. Selles väljendub krediidivõimelisuse hindamise riskipõhine ja proportsionaalne iseloom. Seda rõhutab ka direktiivi põhjendus 54, mille kohaselt peab krediidivõimelisuse hindamine olema proportsionaalne ja tuginema tarbija huvidele, et vältida vastutustundetuid laenuandmisetavasid ja liigset võlakooormust, ning põhjendus 55, mille kohaselt peab hindamisel kasutatav teave olema vajalik ja proportsionaalne krediidi liigi, kestuse, väärtuse ja krediidist tarbijale tulenevate riskidega kooskõlas määruses (EL) 2016/679 sätestatud võimalikult väheste andmete kogumise põhimõttega ning peaks olema asjakohane, täielik ja õige.

Eelneva näitlikustamiseks võib tuua võrdluse ilma intressi ja lisatasudeta 200 eurot maksva kodumaisina soetamiseks võetud “osta nüüd, maksa hiljem” krediidi ning 30-aastaks antud eluasemelaenu summas 200 000 eurot. Tarbijale on kummastki lepingust tulenevad riskid väga erinevad. Need riskid on omakorda veel erinevad juhul, kui tegemist ei ole mitte ilma intressita või turu keskmise intressiga 200-eurose järelmaksuga, vaid 200-eurose kiiralaenu, mille intressimäär on niivõrd kõrge, et krediidi kulukuse määr on seadusega lubatud maksimumi lähedal. Direktiiv võimaldab nende lepingute puhul läheneda krediidivõimelisuse hindamisele riskipõhiselt. Lõike 6 kohaselt võib tarbijale krediiti anda, kui krediidiandja on tarbija krediidivõimelisuse hindamise aluseks olevate andmete kogumis analüüsimise tulemusena veendunud, et tarbija on krediidivõimeline. Andmete kogumina analüüsimine tähendab tarbijakrediidi summast, liigist, kestusest ja riskidest tulenevat meetodit, mis võimaldab krediidiandjal hinnata tarbija võimet krediit tagasi maksta. Sellele hinnangu andmisele paneb aluse lõige 2.

Lõige 2 sätestab mitteammendava loetelu asjaoludest, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediit lepingus kokku lepitud tingimustel tagasi maksta. Kui võrrelda direktiivi artikli 18 lõikes 3 ette nähtud sõnastust VÕS § 403⁴ sõnastusega, siis tuleb juba kehtiva VÕS § 403⁴ lõike 2 kohaselt võtta arvesse tarbija varalist seisundit, regulaarset sissetulekut ja teisi varalisi kohustusi. See vastab direktiivis sätestatud nõudele tugineda tarbija sissetulekut ja kulutusi ning muud rahalist ja majanduslikku olukorda käsitlevale teabele.

VÕS-is on ka kaks punkti, millele ei ole otsest vastet artikli 18 lõike 3 loetelus krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavate andmete kohta. Esimene neist on *varasemate maksekohustuste täitmine*. Kuigi artikli 18 lõige 3 sellele otsesõnu ei viita, sätestab artikli 18 lõige 11, et krediidivõimelisuse hinnang ei tohi tugineda üksnes tarbija krediidi ajaloo, mis sisuliselt tähendab hinnangu andmist varasemate maksekohustuste täitmisele. Samuti on varasemale maksekäitumisele viidatud EBA suuniste (EBA/GL/2020/06) p-s 98, milles on: *and repayment behaviour; e.g. evidence of any missed payments and their circumstance*. Nagu eespool juba selgitatud, viitab põhjendus 55 EBA suunistele ning põhjenduse 54 viimane lause annab liikmesriikidele õiguse kehtestada tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks lisakriteeriumeid ja meetodite kohta lisasuuniseid. Seega saab lõikes 2 säilitada viite tarbija varasemate maksekohustuste hindamisele. Teine selline punkt, millele ei ole otsest vastet artikli 18 lõike 3 loetelus, on nõue võtta krediidivõimelisuse hindamisel arvesse *tarbijakrediidilepingust tulenevate rahaliste kohustuste võimaliku suurenemise mõju*. Samas olemuslikult on krediidivõimelisuse hinnang tõenäosuse hinnang. Sellele viitab otsesõnu ka artikli 18 lõike 1 teine lause. Rahaliste kohustuste võimaliku suurenemise mõjuga arvestamine on osa tõenäosusliku hinnangu andmisest. Seetõttu saab VÕS § 403⁴ lõikes 2 selle viite säilitada. Tarbijakrediidilepingust tulenevate rahaliste kohustuste võimalikku suurenemist tuleb hinnata üksnes sõlmitava tarbijakrediidilepingu suhtes, st krediidiandjal ei tule hinnata tarbija kõigi olemasolevate krediidikohustuste võimalikku muutumist.

Endiselt säilib põhimõte, et vajalike hindamistoimingute ulatuse määramine võib varieeruda. See tähendab, et nagu ka kehtiva õiguse kohaselt, ei anta ka eelnõu järgi ette n-ö ühtset malli krediidivõimelisuse hindamise kohustuse täitmiseks, vaid see kohustus tuleb täita nii, et krediidiandja veendub proportsionaalsete hindamistoimingute alusel selles, et tarbija suudab talle pakutava krediidi kohaselt tagasi maksta. See vastab uue direktiivi artikli 18 lõikes 3 toodule selle kohta, et krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatav teave peab olema *vajalik ja proportsionaalne*. VÕS-i kohaselt peab krediidiandja määrama vajalike hindamistoimingute ulatuse vastavalt tarbijakrediidilepingu tingimustele, olemasolevate andmetele tarbija kohta ning rahalise kohustuse suurusele. VÕS-is juba sisalduv viide *tarbijakrediidilepingu*

tingimustele katab ära artikli 18 lõikes 3 sisalduva viite *krediidi liigile ja lepingu kestusele*, mis on mõlemad käsitatavad ka lepingu tingimustena. Seetõttu ei vaja VÕS selles osas muutmist. VÕS-is juba sisalduv viide *võetava rahalise kohustuse suurusele* on vastavuses artikli 18 lõikest 3 tuleneva nõudega arvestada *krediidi väärtust*.

Võrreldes kehtiva regulatsiooniga tuleb aga lõike 2 teise lause lõppu täiendada selliselt, et vajalike hindamistoimingute ulatuse määramisel tuleb arvestada ka *krediidist tarbijale tulenevaid riske*. See nõue ei ole senisest lõikest 2 üheselt tuletatav, seetõttu tuleb uue direktiivi ülevõtmisel vastav muudatus ette näha. See, mida konkreetselt kõnealuseks riskiks pidada, on hinnanguline ja võib erinevate krediititoodete puhul olla erinev. Näiteks eluasemelaenu puhul on üheks krediidiga seotud oluliseks riskiks kindlasti lepingu pikk kestus, mille jooksul võivad nii konkreetse tarbija majanduslik olukord kui ka majanduskeskkond üldiselt muutuda. Lühiajalise, aga jällegi suurte kuludega krediititootte puhul võib krediidiga seotud riskiks pidada krediidi suurt kulukust tarbijale.

VÕS § 403⁴ lõige 3

Lõikes 3 tehakse muudatused artikli 18 lõike 3 kolmanda, neljanda ja viienda lause ning lõike 11 ülevõtmiseks. Lõikes 3 säilib põhimõte, et krediidiandja küsib teavet tarbijalt ja kasutab muid asjakohaseid allikaid. Allikate alla kuuluvad ka kehtivas lõikes 3 nimetatud andmekogud, näiteks maksehäireregistrid. Arvestades eelnõuga kavandatavaid IKS-i muudatusi (vt selle kohta IKS seletuskirja), kasutatakse ka lõikes 3 edaspidi sõna *andmekogu* asemel sõna *register*.

Seda regulatsiooni täiendatakse tarbijakrediidi direktiivi artikli 18 lõike 3 viienda lause alusel reeglina, mille kohaselt on sotsiaalmeedia krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavate allikate hulgast välistatud. Samuti sätestatakse artikli 18 lõike 3 kolmanda lause ülevõtmiseks, et krediidivõimelisuse hindamiseks kogutav ja kasutatav teave ei hõlma IKÜM artikli 9 lõikes 1 nimetatud eriliiki isikuandmeid. Põhjustuses 55 on näitena eriliiki isikuandmetest toodud tarbija terviseandmed, sealhulgas vähktõvega seotud andmed. Selliste eriliiki isikuandmete kogumine ja kasutamine tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks ei ole lubatav. Eriliiki isikuandmete kogumine on keelatud ja tarbija ei saa seda lubada ka nõusoleku andmisega.

Lõiget 3 täiendatakse artikli 18 lõike 11 ülevõtmiseks ka reeglina, mille kohaselt ei tohi krediidivõimelisuse hindamine põhineda üksnes tarbija varasemate maksekohustuste täitmise ajalool, kuigi krediidiandja on kohustatud krediidivõimelisuse hindamisel võtma arvesse ka tarbija varasemat maksekäitumist (vt selle kohta lg 2). See info võib krediidiandjal olla endal olemas juhul, kui poolte vahel on olnud juba varem krediidilepinguid, või siis võib krediidiandja saada selle mõnest välisest andmekogust, näiteks mõnest maksehäireregistrist. Ka juhul, kui krediidiandjal endal on mingid andmed olemas, peaks ta alati tegema ka päringu maksehäireregistrisse, sest tema käsutuses olevad andmed ei pruugi anda tarbija maksekäitumisest tervikpilti.

Artikli 18 lõikes 11 on täpsustatud, et krediidivõimelisuse hinnang ei tohi põhineda üksnes tarbija varasemal maksekohustuste täitmise ajalool. See on loogilises kooskõlas ka VÕS § 403⁴ lõikes 2 sätestatuga, mis kohustab krediidiandjat võtma arvesse kõik talle teadaolevad asjaolud, mis võivad mõjutada tarbija krediidivõimelisust. Üksnes maksehäireid või nende puudumist puudutavatele andmetele tuginemine ei ole krediidiandja kohustuste täitmiseks piisav. See tuuakse artikli 18 lõike 11 täpse ülevõtmise tagamiseks ka eelnõus sõnaselgelt välja.

Lõike 3 senine viimane lause viiakse üle lõikesse 4 (vt selgitusi allpool).

VÕS § 403⁴ lõige 4

Lõikes 4 jääb kehtima seal seni sisaldunud regulatsioon selle kohta, et krediidiandja peab tarbija krediitdivõimelisuse hindamist võimaldava teabe kogumiseks teavitama tarbijat, missuguse käesoleva paragrahvi lõikes 2 viidatud teabe, missugused tõendid selle kohta ja missuguse tähtaja jooksul peab tarbija krediidiandjale esitama.

Esimese muudatusena tuuakse lõikesse 4 üle seni lõikes 3 sisaldunud reegel, mille kohaselt peab tarbija esitama krediidiandjale õige ja täieliku teabe, mis on vajalik tema krediitdivõimelisuse hindamiseks. See reegel säilib ka eelnõu kohaselt. Kuid see viiakse üle lõikesse 4 ja sõnastuslikult viidatakse selgemalt tarbija teabe esitamise kohustusele.²⁶ Arvestades lõikesse 3 lisandunud täiendusi, jääb lõige 3 reguleerima seda, missuguseid allikaid on krediidiandja kohustatud tarbija krediitdivõimelisuse hindamisel kasutama ning missuguste allikate ja andmete kasutamine ei ole lubatud. Lõikesse 4 jääb krediidiandja kohustus teavitada tarbijat sellest, missugust teavet tuleb krediidiandjal tarbijale esitada, tarbija kohustus esitada krediidiandjale vastav teave ning krediidiandja kontrollikohustus. Regulatsiooni loogika on endiselt, et krediidiandja peab professionaalina tarbijalt teavet küsima ja selleks juhised andma. Tarbijal on omakorda nii käesolevast lõikest kui ka VÕS § 14 lõikest 2 tulenev kohustus krediidiandjale tõest teavet esitada.

Teise muudatusena täiendatakse lõike 4 viimast lauset artikli 18 lõike 3 teise lõigu ülevõtmiseks selliselt, et krediidiandja kontrollikohustus vastavalt KAVS-ile ei hõlma mitte üksnes tarbija esitatud teavet, vaid krediidiandja peab asjakohaselt kontrollima ka muud krediitdivõimelisuse hindamisel kasutatud teavet. Muudatus on vajalik seetõttu, et artikli 18 lõike 3 teises lõigus ei viidata üksnes tarbijalt saadud teabele, vaid see on laiem ja hõlmab kogu artikli 18 lõike 3 alusel kogutud teavet.

Krediidiandja kontrollikohustuse regulatsioon on ette nähtud KAVS § 50 lõigetes 3 ja 4. Lõiget 3 muudetakse direktiivi artikli 18 lõike 3 teise alalõigu ülevõtmiseks samuti kõnealuse eelnõuga. Eelnõu järgib kontrollib krediidiandja või -vahendaja asjakohaselt tarbija esitatud ja muud krediitdivõimelisuse hindamisel kasutatavat teavet, arvestades käesolevas seaduses ja võlaõigusseaduses sätestatud nõudeid informatsiooni kogumisele ja tuginedes vajaduse korral talle iseseisvalt kättesaadavale teabele (vt selle kohta ka allpool KAVS § 50 muutmise seletuskirja).

VÕS § 403⁴ lõige 5¹

Eelnõuga täiendatakse § 403⁴ uue lõikega 5¹, millega võetakse üle artikli 18 lõige 5. Kui ühe tarbijakrediitilepingu soovivad sõlmida mitu tarbijat, siis hindab krediidiandja tarbijate krediitdivõimelisust nende ühisele tagasimaksevõimele tuginedes. See tähendab, et kahe tarbija poolt ühise laenu taotluse esitamisel tuleks arvestada nende ühist võimekust (mõlema positiivset vara ja sissetulekuid, aga ka mõlema kohustusi arvestades) krediitilepingust tulenevad kohustused täita.

²⁶ Eraldi väärib siiski rõhutamist see, et ka kehtivas sõnastuses kasutatud kindel kõneviis "tarbija esitab teabe" väljendab samuti tarbija teabe esitamise kohustust.

VÕS § 403⁴ lõige 9

Lõiget 9 muudetakse selleks, et võtta täpselt üle uue direktiivi artikli 18 lõige 10, milles on ette nähtud, et krediitdivõimelisust tuleb hinnata uuesti krediidisumma või ülempiiri *märkimisväärse* suurenemise korral. See tähendab, et edaspidi tuleb hinnata, kas krediidisumma või ülempiiri suurendamine on võrreldes esialgse krediidisumma või ülempiiriga, märkimisväärne või mitte. Seni oli lõikes 9 ette nähtud, et krediitdivõimelisust tuleb krediidisumma või ülempiiri muutmisel alati uuesti hinnata. See oli kooskõlas kuni 14.07.2024 kehtinud VÕS § 403 lõikes 2¹ sätestatuga, milles oli nähtud ette, et kogu tarbijakrediidi regulatsioon, sh vastutustundliku laenamise regulatsioon, kohaldub ka varem sõlmitud tarbijakrediidilepingu muutmise korral juhul, kui sellega kaasneb maksetähtpäeva tasuline edasilükkamine või täiendavate tasude maksmine. Selle valguses ei oleks olnud mingit tähendust VÕS § 403⁴ lõikes 9 eraldi krediidisumma või ülempiiri märkimisväärsele suurenemisele viitamisel. Kuna enam sellist üldist lepinguõiguslikku regulatsiooni tarbijakrediidi jaos ei ole, nagu oli varem VÕS § 403 lõikes 2¹, siis ei saa eraldi ainult VÕS § 403⁴ lõikes 9 direktiiviga võrreldes rangemat regulatsiooni säilitada. Seetõttu lisatakse eelnõuga lõikesse 9 täiendus, et krediitdivõimelisust tuleb uuesti hinnata krediidisumma või ülempiiri märkimisväärse muutumise korral. Märkimisväärne on määratlemata õigusmõiste, see vajab igakordset hinnangu andmist, direktiiv ei ava seda täpsemalt.

VÕS § 403⁴ lõige 10

Eelnõuga muudetakse § 403⁴ lõiget 10, et võtta üle uue direktiivi artikli 19 lõige 6. Nagu kehtivas õiguses, on krediidiandjal kohustus teavitada tarbijat, kui krediidiandja on teinud päringu mõnda andmekogusse ning selle alusel otsustanud tarbijaga krediidilepingut mitte sõlmida. Kehtivas õiguses tuleb tarbijat teavitada päringu tulemustest ja kasutatud andmekogu üksikasjadest. Artikli 19 lõike 6 ülevõtmiseks tuleb edaspidi teavitada tarbijat ka arvesse võetud andmete liigist (inglise keeles *as well as the categories of data taken into account*), nt maksehäired, olemasolevad kohustused vms. Andmete liik ei hõlma aga tehnilisi andmeid nagu üksikud andmeväljad, konkreetse kirjed, krediidiskoori arvutusloogika jne.

Lõikest 10 jäetakse välja selle senine teine lause, mis näeb ette välistuse, millal esimeses lauses nimetatud teabe esitamine ei ole vajalik. See lause põhineb kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artikli 9 lõikel 3. Uues direktiivis sellist regulatsiooni ei ole. Seetõttu ei ole võimalik seda ka riigisiselt säilitada.

VÕS § 403⁴ lõige 11

Lõikesse 11 võetakse üle uue direktiivi artikli 18 lõike 9 teine lause. Siia jääb esmalt üldine regulatsioon selle kohta, et krediidiandjal on kohustus teavitada tarbijat viivitamata sellest, et ta ei soovi tarbijaga krediidilepingut sõlmida. Seni oli see ette nähtud üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele. Eelnõuga laiendatakse seda kõigile tarbijakrediidilepingutele.

Kui krediidiandja otsus krediiditaotluse tagasilükkamiseks (st negatiivne otsus) põhineb automatiseeritud andmetöötlusel, teavitab krediidiandaja tarbijat sellest asjaolust, samuti õigusest see otsus vaidlustada ja nõuda inimese antavat hinnangut. Tarbijat tuleb teavitada ka negatiivse otsuse vaidlustamise menetlusest. Teisisõnu tuleb tarbijale teada anda, mida ta peab tegema juhul, kui ta ei ole nõus automatiseeritud andmetöötlusel põhineva otsusega, ja mida ta peab tegema selleks, et krediitdivõimelisuse hinnangu annaks inimene. See regulatsioon on

kooskõlas IKÜM artikliga 22. Täpsemad reeglid tarbija õiguste kohta automatiseeritud andmetöötluse korral nähakse artikli 18 lõike 8 ülevõtmiseks ette KAVS §-s 49¹. Antud kohustus loetakse täidetuks selge ja arusaadava standardiseeritud teavitusega negatiivse krediidiotsuse edastamisel.

Nagu ka teiste automatiseeritud andmetöötlust puudutavate sätete puhul, hõlmab ka kõnealune säte siin ka osalist automatiseeritud töötlemist. See tähendab, et isegi, kui vaid ühes etapis tarbija krediitdivõimelisuse hindamisel on kasutatud automatiseeritud andmetöötlust, siis peab sellest tarbijat teavitama. Seda on kinnitanud ka Euroopa Komisjon. Küll aga peab automatiseeritud andmetöötlus olema sisuline, st kuidagi mõjutama sisuliselt krediitdivõimelisuse hindamise läbiviimist. Kui krediitdivõimelisuse hinnangu on sisuliselt viinud läbi inimene ja üksnes kuskil krediidiandja sisemises süsteemis toimuvad mingisugused andmete liikumised automaatselt (nt tarbija kontaktandmed kantakse automaatselt krediidiandja sisemisest infosüsteemist mingile vormile üle vms), siis sellisest tehnilisest automatiseeritud andmetöötlusest eraldi teavitama ei pea. Aga sellise andmetöötluse puhul, millel on sisuline mõju tarbija krediitdivõime hindamisele, tuleb tarbijat teavitada ka juhul, kui andmetöötlus on olnud automatiseeritud üksnes teatud töötlemise etapis.

VÕS § 403⁴ lõige 11¹

Lõikesse 11¹ võetakse üle uue direktiivi artikli 18 lõike 9 esimene lause.

Krediidiandjal on kohustus teavitada tarbijat viivitamata sellest, et ta ei soovi tarbijaga krediitdilepingut sõlmida. Sellises olukorras peab krediidiandja hindama, kas tarbija vajab võlanõustamisteenuseid sotsiaalhoolekandeseaduse tähenduses. Kui see on asjakohane, tuleb tarbijale võlanõustamist soovitada. Krediidiandja kohustus on anda sellisele tarbijale, kelle puhul tema hinnangul oleks võlanõustamist vaja, soovitus võlanõustamisse pöördumiseks. Krediidiandja ei saa kontrollida seda, kas tarbija seda soovitust järgib ja võlanõustamisse ka päriselt läheb. Kuid regulatsiooni eesmärk on sellise soovituselise andmisega suunata võlanõustamist vajavad tarbijad abi küsimise poole ja seeläbi vähendada majanduslikesse raskustesse sattuvate tarbijate hulka.

Tarbijale võlanõustamise soovitamiseks tuleb saata talle vähemalt automaatne standardiseeritud teavitus. Teavitus ei pea olema ilmtingimata iga konkreetse tarbija jaoks isikustatud, kuid loomulikult võib krediidiandja valida ka iga tarbija suhtes personaalsema lähenemise. Standardses teavituses peaks viitama sellele, kust on tarbijal võimalik võlanõustamisteenust saada. Selle kohustuse võib täita näiteks viitega mõnele usaldusväärsele veebilehele, mis teavituse saatmise ajal võlanõustamise ja võlanõustajate infot koondab. Eelnõu koostamise ajal on sellisteks veebilehtedeks näiteks Finantsinspektsiooni hallatav minuraha.ee ning võlanõustajate liidu veebileht. Need on näited hetkel kättesaadavatest infoallikatest, kuigi ka need ei pruugi sisaldada ammendavat ja kõikehõlmavat teavet kõigi võlanõustajate kohta. Kuid siiski saab tarbija sealt kätte üldise teabe võlanõustamise kohta.

VÕS § 403⁴ lõige 14

Eelnõuga täiendatakse § 403⁴ uue lõikega 14 selleks, et tagada riigisisese õiguse täpne kooskõla artikli 18 lõikega 7. Selle sätte kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kui krediidiandja sõlmib tarbijaga krediitdilepingu, ei tühistata ega muuda krediidiandja hiljem seda krediitdilepingut tarbija kahjuks põhjendusel, et krediitdivõimelisust ei hinnatud õigesti. Lõiget ei kohaldata juhul, kui

tõendatakse, et tarbija jättis lõikes 3 osutatud teabe krediidiandjale teadlikult esitamata või esitas võltsitud teabe.

Arvestada tuleb, et krediidiandjal on § 403⁴ lõike 4 kohaselt kohustus tarbijale selgelt öelda, missuguseid andmeid ja missuguseid tõendeid nende kohta viimane esitama peab. Tarbijal on kohustus esitada krediidiandjale õige ja täielik teave, mis on vajalik tema krediidivõimelisuse hindamiseks. Krediidiandjal ei ole õigust lepingut muuta (kusjuures selleks peaks olema lepingus ka selle ühepoolse muutmise võimalus ette nähtud) üksnes põhjusel, et krediidivõimelisuse hinnang osutub tagantjärele hinnates valeks. See ei saa olla lepingu muutmise aluseks, pooled ei saa sellises aluses ka lepinguliselt kokku leppida. Andmete teadlik esitamata jätmine või võltsimine tähendab tarbijapoolset tahtlikku käitumist. Kui tarbija lihtsalt eksib, ei saa talle antud juhustest aru, ei oska ette antud vormi täita vms, siis ei ole tegemist teadliku andmete esitamata jätmise ega võltsimisega.

Samasugune reegel on olemas ka hüpoteekkrediidi direktiivis ning selle alusel täiendati hüpoteekkrediidi direktiivi ülevõtmisel VÕS §-i 416 lepingu ülesütlemise võimaluste osas. VÕS § 416 lõike 4 kohaselt ei ole krediidiandjal õigust tarbijakrediidilepingut üles öelda lihtsalt põhjusel, et tarbija krediidivõimelisust ei hinnatud õigesti (see oli üldpõhimõtte ka kehtiva õiguse kohaselt, kuid tuuakse nüüd eelnõuga ka sõnaselgelt välja). Krediidiandjal on aga lepingu ülesütlemise õigus olukorras, kui ta ei saanud tarbija krediidivõimelisust õigesti hinnata, sest tarbija jättis teadlikult esitamata krediidivõimelisuse hindamiseks vajaliku teabe või võltsis seda. Seni puudub regulatsioon samas olukorras lepingu muutmise võimaluste kohta. Nüüd tuleb see direktiiviga täieliku kooskõla tagamiseks ette näha. See on lõike 14 kehtestamise eesmärk.

VÕS § 403⁵ (Tarbijale selgituste andmine)

Kõnealuses paragrahvis tehtavad muudatused põhinevad uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 12 ülevõtmisel ning lõike 4 puhul artikli 13 ülevõtmisel. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 12 vastab suures osas hüpoteekkrediidi direktiivi artiklile 16, mis on kõnealusesse paragrahvi üle võetud. Muudatuse tulemusena enamjaolt laiendatakse juba olemasolevas VÕS §-s 403⁵ sätestatud selgituste andmise kohustust ka muudele tarbijakrediidilepingutele. Kehtivas tarbijakrediidi direktiivis on piisavate selgituste andmise kohustus reguleeritud artikli 5 lõikes 6. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 13 reguleerib krediidiandja ja -vahendaja kohustust teavitada tarbijat sellest, kui talle esitavat pakkumine põhineb tarbija isikuandmete automatiseeritud töötlemisel.

VÕS § 403⁵ lõikes 1 tehtavad muudatused põhinevad uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 12 lõikel 1. Kuna edaspidi on krediidiandja kohustatud sõlmitavate lepingute kohta tarbijale piisavaid selgitusi andma nii enne tarbijakrediidilepingu kui ka kõrvallepingu sõlmimist, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav tarbijakrediidileping või kõrvalleping vastab tema vajadustele ja finantsolukorrale, siis jäetakse välja § 403⁵ lõike 1 teine lause, mis varem kehtis vaid elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral ja puudutas kõrvallepingu sõlmimist, ning sama lõike esimest lauset täiendatakse selliselt, et see hõlmaks ka kõrvallepingut. Lisaks näeb uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 12 lõige 1 ette, et sellised selgitused tuleb tarbijale anda tasuta. Hüpoteekkrediidi direktiiv ei ütle, et sellised selgitused tarbijale peaksid olema tasuta, kuid kuna see direktiiv võimaldab tarbijate kaitseks minna kaugemale, siis kehtib vastav nõue edaspidi ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele. Praktikas antakse ka praegu selliseid selgitusi tasuta, mistõttu ei ole tegemist olemuslikult suure muudatusega.

Sarnaselt VÕS § 403¹ lõikes 1 ja § 403³ tehtavatele muudatustele (vt seletuskiri eespool) tuuakse ka siin välja, et kõnealused kohustused on krediidiandjal *ja asjakohasel juhul* krediidivahendajal.

VÕS § 403⁵ lõike 2 kehtetuks tunnistamine **ja lõikes 3** tehtavad muudatused on omavahel seotud. Selle paragrahvi lõikes 2 sisalduv piisavaid selgitusi puudutav loetelu puudutab tarbijakrediidilepinguid ja lõikes 3 sisalduv loetelu elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepinguid. Kuna need ühtlustatakse tulenevalt uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 12 lõike 1 punktidest a–d, siis tunnistatakse VÕS § 403⁵ lõige 2 kehtetuks ning jäetakse sama paragrahvi lõike 3 saatelausest välja viide elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele, mille tulemusena laieneb lõikes 3 sätestatu kõikidele tarbijakrediidilepingutele.

Lisaks täiendatakse lõike 3 punkti 1 sõnastust selliselt, et sinna lisatakse krediidiandja ja krediidivahendaja kohustus edaspidi anda piisavaid selgitusi ka VÕS §-s 403¹ sisalduva lepingueelse teabe kohta. Muudatuse aluseks on uue direktiivi artikkel 12 lõike 1 punktis a sätestatu. Seoses lõike 3 punktiga 3 vajab täpsustamist, et direktiivi artikli 12 lõike 1 punkti c kohaselt hõlmavad selgitused ka konkreetset mõju, mida pakutav krediidileping või kõrvalteenused võivad tarbijale avaldada, sealhulgas tarbija hilinevad maksete või makseviivituse tagajärgi. Sisult sama regulatsioon sisaldub VÕS § 403⁵ lõike 3 punktis 3, kuid väikse erinevusega. Nimelt hõlmavad kõnealuse VÕS-i sätte järgi selgitused konkreetset mõju, mida pakutavad lepingud võivad tarbijale avaldada, sealhulgas makseviivituse tagajärgi, kuid eespool mainitud direktiivi sätte nõuab, et lisaks makseviivituse tagajärgedele tuleks teavitada ka hilinevad maksete tagajärgedest. Eelnõu koostajate hinnangul ei tehta Eesti võlaõiguses vahet, kas tegemist on makseviivitusega või hilinevad maksega, kuna need mõisted on samastatavad. Seetõttu jäetakse VÕS § 403⁵ lõike 3 punkti 3 sõnastus samaks, kuna see juba praegu vastab uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 12 lõike 1 punktile c.

VÕS § 403⁵ täiendamine lõikega 4 on vajalik uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 13 ülevõtmiseks. Artikli 13 kohaselt peavad krediidiandjad ja krediidivahendajad teavitama tarbijaid selgel ja arusaadaval viisil, kui neile esitatakse isikuandmete automatiseeritud töötlemisel põhinev isikustatud pakkumine. Nagu ka muude tarbija teavitamise sätete puhul on tegemist krediidiandja ja krediidivahendaja solidaarse kohustusega, mille täitmise eest vastutavad nad mõlemad, kuid faktiliselt ei pea tarbija saama kahte teavitust, vaid kohustuse täidab emb-kumb neist. Artiklis 13 on eraldi rõhutatud, et see ei piira IKÜM-i kohaldamist, see tähendab, et tegemist on IKÜM-is sätestatuga paralleelse regulatsiooniga, mis IKÜM-i kuidagi ei mõjuta.

Regulatsiooni eesmärk on tagada tarbija teadlikkus sellest, kui talle tehtud pakkumine ja selle sisulised tingimused põhinevad automatiseeritud andmetöötlusel, näiteks tarbijaga seotud riskide automatiseeritud hindamisel. Eelnõus on viidatud nii pakkumusele, mille all mõeldakse pakkumust VÕS § 16 tähenduses, kui ka tarbijale enne seda esitatavale muule tulevase lepingu sõlmimisele eelnevale ja lepingu sisulisi tingimusi sisaldavale teabele. Mõlemal juhul kohaldub edaspidi nõue teavitada tarbijat sellest, kui talle krediidi pakkumisel on kasutatud automatiseeritud andmetöötlust.

Uues direktiivis on eraldiseisvalt reguleeritud ka tarbija lepingueelset teavitamist sellest, et hinna kujundamisel on kasutatud automatiseeritud andmetöötlust (vt artikkel 10 lg 4 p m, eelnõukohane VÕS § 403¹ lg 2 p 17). Artikkel 13 ja selle alusel loodav VÕS § 403⁵ lg 4 on laiemas sisuga, see ei puuduta mitte üksnes hinda, vaid laiemalt tarbijale esitatavaid tulevase

tarbijakrediidilepingu tingimusi. Direktiivi ülevõtmisel tuleb mõlemad nimetatud kohustused riigisiseses õiguses eraldi sätestada.

Nagu ka teiste automatiseeritud andmetöötlust puudutavate sätete puhul, hõlmab ka kõnealune säte siin ka osalist automatiseeritud andmete töötlemist. See tähendab, et isegi, kui vaid ühes etapis tarbijale pakkumuse tegemisel on kasutatud automatiseeritud andmetöötlust, siis peab tarbijat sellest teavitama. Seda on kinnitanud ka Euroopa Komisjon. Küll aga peab automatiseeritud andmetöötlus olema sisuline, st kuidagi mõjutama sisuliselt pakkumuse tegemist. Kui üksnes kuskil krediidiandja sisemises süsteemis toimuvad mingisugused andmete liikumised automaatselt (nt tarbija kontaktandmed kantakse automaatselt krediidiandja sisemisest infosüsteemist mingile vormile üle vms), siis sellisest tehnilisest automatiseeritud andmetöötlusest eraldi teavitama ei pea. Niipea aga, kui automatiseeritud andmetöötlusel on mingisugune sisuline mõju ja tähendus, tuleb tarbijat sellest teavitada.

VÕS § 404 (Tarbija avaldus lepingu sõlmimiseks)

Üldist

Paragrahvis 404 reguleeritakse tarbija poolt tarbijakrediidilepingu sõlmimiseks antavat tahteavaldust, selle vorminõuet (lõige 1) ja selles sisalduvat kohustuslikku teavet (lõiked 2–3). VÕS § 404 lõige 1 näeb ette, et tarbija tahteavaldus peab olema antud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Lõige 1 ei vaja uue direktiivi ülevõtmisel muutmist, kuivõrd see vastab uue tarbijakrediidi direktiivi artiklile 20. Uues direktiivis on täpsustatud üksnes seda, et sama kehtib ka lepingu muutmisele. TsÜS § 77 lõike 3 kohaselt saab seadusega ettenähtud vormis tehtud tehingut muuta üksnes samas vormis, milles tehing on tehtud, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Eelnõuga täiendatakse VÕS §-i 404 uute lõigetega 1¹ ja 1² selleks, et võtta üle uue direktiivi artiklid 15 ja 17, mis reguleerivad samuti krediidilepingu sõlmimise viisi, nimelt näeb artikkel 15 ette lepingu sõlmimisel eelmärgistatud lahtrite kasutamise keelu ning artikkel 17 tarbijale lepingu sõlmimise eesmärgil krediidi väljastamise keelu. Need reeglid sobituvad riigisiselt süstemaatiliselt kõige paremini lepingu sõlmimisel tarbija tahteavaldust reguleerivasse §-i 404. Samuti tuleb direktiivi artikli 21 ülevõtmiseks muuta VÕS § 404 lõigetes 2 jj sätestatud reegleid lepingulise teabe sisu kohta.

VÕS § 404 lõige 1¹

Eelnõuga täiendatakse §-i 404 uue lõikega 1¹, mille eesmärk on võtta üle uue direktiivi artikkel 15. Artikli 15 lõige 1 näeb ette, et tarbija nõusolekut tarbijakrediidilepingu ja kõrvallepingute sõlmimiseks ei tohi eeldada. Vaikevalikuid, sh eelmärgistatud lahtrid, ei saa pidada tarbija nõustumuseks. Sama on selgitatud direktiivi põhjenduses 49, mille kohaselt ei tohiks vaikimist, tegevusetust ega vaikevalikuid, nagu eelmärgistatud lahtrid, käsitada tarbija nõusoleku andmisena.

Eeltoodust lähtuvalt on lõike 1¹ esimeses lauses nähtud ette, et tarbija vaikimist või tegevusetust, sealhulgas eeltäidetud valikute, nagu eelmärgistatud lahtrite tagasi lükkamata jätmist, ei loeta tarbija tarbijakrediidilepingu sõlmimisega nõustumuseks. Kui krediidiandja selliseid eeltäidetud valikuid kasutab, ei teki nende tagasi lükkamata jätmisest krediidilepingut. Sama kehtib ka võimalike kõrvallepingute kohta direktiivi artikli 3 punkti 4 tähenduses. See

tähendab, et ka näiteks krediidilepinguga seotud kindlustuse pakkumisel ei ole lubatud kasutada eeltäidetud valikuid ning kui neid kasutatakse, siis ei teki nende tagasi lükkamata jätmisest kindlustuslepingut.

Regulatsiooni eesmärk on tarbija kaitsmine läbimõttlematu krediidi võtmise eest. Edaspidi on välistatud vaikimisi krediidilepingu sõlmimine, näiteks sellised praktikad, kus veebipoes tellimuse esitamisel on valikus internetipanga makse, PayPal ning lisakuludeta järelmaksu krediit („osta nüüd, maksa hiljem“). Sellise valiku puhul on keelatud lisakuludeta järelmaksu krediidi eellinnutamine. See tähendab, et „osta nüüd, maksa hiljem“ valiku võib tarbijale küll pakkuda, kuid see ei tohi olla eelnevalt linnutatud. Ei saa olla nii, et kui tarbija ise ühtegi aktiivset liigutust ei tee, siis suunatakse ta automaatselt tarbijakrediiti võtma.

Sarnane regulatsioon kehtib juba praegu VÕS § 28¹ kohaselt üldiselt ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitavatele lepingutele, kuid üksnes seoses täiendava tasu maksmisega kõrvalkohustuse või muu täiendava kohustuse täitmise eest lisaks põhikohustuse eest kokku lepitud hinnale. Uuest tarbijakrediidi direktiivist tulenev regulatsioon on aga laiem. See ei ole piiratud üksnes tarbijakrediidilepingu ja kõrvallepingu lisatasudega, nagu VÕS § 28¹ seda reguleerib, vaid see kehtib üldiselt tarbijakrediidilepingu ja kõrvallepingu sõlmimisele. Seetõttu tuleb artikli 15 ülevõtmiseks näha ette tarbijakrediidilepinguid ja kõrvallepinguid puudutav eriregulatsioon.

Uue regulatsiooni kohaselt ei ole lepingu sõlmimisel kastide või lahtrite kasutamine üldiselt keelatud, aga need peavad olema täitmata, et tarbija saaks päriselt läbi vaadata nende sisu ja oma tahte vabalt ja informeeritult väljendada. Artikli 15 lõikes 2 on reguleeritud olukorda, kus tarbijal tuleb tarbijakrediidilepingu või mõne kõrvallepingu sõlmimiseks lahtrid või väli märgistada. Selles olukorras kohalduvad nõuded on nähtud ette lõike 1¹ teises lauses.

Seega krediidiandja kasutab märgistatavaid lahtreid, näiteks võimaldab lepingu sõlmimist selliselt, et tarbija klõpsab veebilehel kastikese peal ja linnutab selle, siis tuleb nende kasutamisel arvestada lõike 1¹ teises lauses sätestatuga. Sellisel juhul peab tarbija taheavaldus väljenduma tegevuses, millega tarbija teeb vabatahtliku, konkreetse, teadliku ja ühemõttelise taheavalduse selle kohta, et ta on lahtrites toodud lepingutingimustega nõus. See tähendab ühest küljest, et tarbija peab aktiivselt väljendama tahet lahtritega seotud lepingu tingimusega nõustumise kohta. Teisalt tähendab see ka, et selles lahtris väljenduv tekst ise on selge ja ühemõtteline, nii et tarbijal oleks võimalik ka konkreetset ja selgelt lahtri märgistamisega selle kohta enda tahet avaldada.

Selgituseks tasub märkida, et artikli 15 ja sellest tulenevalt VÕS § 404 lõike 1¹ üldine eesmärk on kaitsta tarbijat lepingu sõlmimisel eelmärgistatud valikute eest (VÕS § 404 lg 1¹ esimene lause) ning tagada, et olukorras, kus tarbija peab ise lepingu sõlmimiseks omalt poolt mõne lahtri või märkeruudu täitma, teeks ta selle kohta teadliku ja ühemõttelise taheavalduse (VÕS § 404 lg 1¹ teine lause). Seda konteksti ja eesmärki arvestades ei ole lõike 1¹ teise lause mõte lisada igasse krediidiandja poolt ette valmistatud lepingusse veel juurde täiendav kinnitus või vorm tarbija poolt teadlikult lepingu ja selle iga üksiku tingimusega nõustumise kohta, samuti ei tähenda see seda, et iga üksiku lepingutingimuse juurde peaks tulevikus lahtri lisama, millega tarbija peaks enda nõustumust tingimusega kinnitama. Teine lause kohaldub selle sõnastuse kohaselt olukorras, kui tarbijakrediidilepingu või mõne kõrvallepingu sõlmimiseks kasutatakse märgistatavaid lahtreid. Kõnealune reegel ei kohaldu, kui lepingu sõlmimisel märgistatavaid lahtreid ei kasutata. Kui aga krediidiandja kasutab tarbijaga sõlmimisel märgistatavaid lahtreid, siis peab ta VÕS § 404 lg 1¹ teises lauses sätestatud järgima ning kujundama lepingu sõlmimise

protsessi selliselt, et tarbija saaks anda enda tahteavalduse VÕS § 404 lg 1¹ teises lauses nimetatud nõuetele vastavalt.

VÕS § 404 lõige 1²

Lõikega 1² võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 17, mis reguleerib soovimatu krediidi andmise keeldu. Eelnõu kohaselt on ettevõtjal keelatud teha tarbijakrediidilepingu sõlmimise eesmärgil tarbijale krediiti kättesaadavaks, kui tarbija ei ole tarbijalepingu sõlmimiseks soovi avaldanud ja tarbijalepingu sõlmimisega selgesõnaliselt nõustunud.

Direktiivi põhjenduses 51 on selgitatud, et selline tegevus peab olema keelatud, kuna sellega võib kaasneda tarbija huvide kahjustamine. Eelnõuga keelatud tegevused hõlmavad näiteks eelnevalt heakskiidetud krediitkaardi saatmist tarbijale, kui tarbija ei ole seda tellinud, samuti rahasumma ülekandmist vms.

Eelnõus on kasutatud teadlikult sõnastust, mille kohaselt on „ettevõtjal“, mitte „krediidiandjal“ selline tegevus keelatud, sest lepingu sõlmimise eesmärgil tarbijale lihtsalt krediidi kättesaadavaks tegemise tulemusel ei teki poolte vahel tarbijakrediidilepingut. Seetõttu ei ole ettevõtja selles suhtes ka krediidiandjaks ning seadusetekstis ka ei nimetata teda krediidiandjaks.

Oluline on selgitada, et kõnealuse regulatsiooniga on hõlmatud üksnes krediidi andmine, näiteks rahaliste vahendite tarbija kasutusse andmine, mitte aga reklaammaterjali või lepingu sõlmimiseks pakkumuse saatmine vms. See tuleneb üheselt põhjenduse 51 viimases lauses esitatud selgitustest: „Soovimatu krediidi andmise keeld ei tohiks takistada krediidiandjatel ja krediidivahendajatel reklaamida või pakkuda krediiti ärisuhte käigus kooskõlas tarbijakaitset käsitlevate liidu õigusaktidega ja liidu õigusega kooskõlas olevate riigisiseste meetmetega, sealhulgas reklaamida ja pakkuda müügikohas krediiti, et rahastada kauba või teenuse ostmist.“ Kõnealune regulatsioon on sarnane VÕS §-s 99 sätestatud regulatsiooniga. Seetõttu on eelnõu koostamisel peetud asjakohaseks näha ka kõnealuse reegli rikkumise jaoks ette samasugused tagajärjed, nagu on ette nähtud VÕS §-s 99. Ettevõtjal ei teki sellisel viisil tarbijale krediidi kättesaadavaks tegemisest tarbija vastu nõudeid, välja arvatud VÕS § 99 lõikes 2 sätestatud juhul, kui krediit on tehtud tarbijale kättesaadavaks ekslikult. See tähendab sisuliselt, et krediidiandja riskib ka sellega, et tal puudub õigus väljamakstud krediit tagasi saada, samuti ei teki tal sellisel juhul intressi ega muude tasude saamiseks nõudeõigust. Nagu juba öeldud, siis erandiks on VÕS § 99 lg 2 olukord. Selline tagajärg on ette nähtud riigisiselt. Sellega tagatakse ühtlasi direktiivi artikli 44 ülevõtmine, mis nõuab direktiivis sätestatud reeglite rikkumise korral hoiatavate, proportsionaalsete ja tõhusate karistuste kehtestamist.

VÕS § 404 lõige 2

Paragrahvi 404 lõike 2 muudatused on tingitud uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 ülevõtmisest, milles reguleeritakse krediidilepingus esitatavat teavet.

VÕS § 404 lõike 2 punkti 1 täiendatakse uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 lõike 1 punktis b nimetatud andmetega. Kui kehtiva regulatsiooni kohaselt peab tarbija tahteavalduses olema märgitud üksnes tarbija nimi ja aadress, siis eelnõuga täiendatava punkti 1 kohaselt tuleb edaspidi märkida kõikide lepingupoolte nimed, aadressid, telefoninumbrid ja e-posti aadressid

ning vajaduse korral kredidivahendaja nimi ja aadress. Seega on uues direktiivis kõnealuseid andmeid võrreldes kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 2 punktiga b täiendatud.

VÕS § 404 lõike 2 punkti 2 täiendatakse. Kõnealuses sättes on välja toodud need andmed, mis esitatakse tarbijale VÕS § 403¹ lõike 1 kohaselt lepingueelse teabena Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe esimeses osas ning mis tuleb uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 kohaselt esitada ka krediidilepingus. Võrreldes kehtiva tarbijakrediidi direktiiviga on uues direktiivis neid andmeid mõnevõrra täiendatud ja sellest tulenevalt muudetakse § 404 lõike 2 punktis 2 viiteid vastavatele § 403¹ lõike 1 punktidele. Kui kehtiva VÕS § 404 lõike 2 punkti 2 kohaselt viidatakse § 403¹ lõike 1 punktidele 1–11, siis eelnõu kohaselt viidatakse § 403¹ lõike 1 punktidele 3 ja 5–11 ehk sisuliselt jäetakse välja viited selle paragrahvi lõike 1 punktidele 1, 2 ja 4. Viide § 403¹ lõike 1 punktile 1 (krediidiandja ja kredidivahendaja nimi) jäetakse välja, kuna eelnõu kohaselt on vastav info hõlmatud juba § 404 lõike 2 punktiga 1. Viited § 403¹ lõike 1 punktidele 2 ja 4 jäetakse välja seetõttu, et eelnõuga tunnistatakse need punktid kehtetuks.

Viidetega VÕS § 403¹ lõike 1 punktidele 3 ja 5–11 tagatakse uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 lõike 1 punkti c esimene poole (§ 403¹ lg 1 p 3), punkti d (§ 403¹ lg 1 p 5), punkti h (§ 403¹ lg 1 p 6), punkti g (§ 403¹ lg 1 p-d 7 ja 9), punkti m (§ 403¹ lg 1 p 10), punkti l (§ 403¹ lg 1 p 11) vastavus direktiiviga. Punkti l ülevõtmiseks täiendatakse eelnõuga VÕS §-i 404 lõikega 2⁴, milles täpsustatakse, et viivisemäär esitatakse lepingu sõlmimise aja seisuga.

VÕS § 404 lõike 2 punkti 5 täiendatakse seoses uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 lõike 1 punktiga p, mille sõnastus küll vastab enamuses senise direktiivi artikli 10 lõike 2 punktile p, kuid mida on mõnevõrra täiendatud. Seetõttu täiendataksegi § 404 lõike 2 punkti 5 sõnastust selliselt, et edaspidi tuleb *vajaduse korral* märkida teave taganemisõiguse kasutamise ajavahemikust ja ka teave VÕS § 409 lõikes 2¹ osutatud taganemisavalduse tegemiseks kasutatava püsiva andmekandja kohta (vt täpsemalt § 409 lg 2¹ muutmise selgitusi).

VÕS § 404 lõike 2 punkti 8 täiendatakse, et võtta kohaselt üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 lõike 1 punkt s. Nimetatud säte vastab sisult kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artikli 10 lõike 2 punktile r, kuid selle erisusega, et uue direktiivi sättes on täpsustatud, et selgitus hüvitise arvutamise viisi kohta peab olema *läbipaistev ja arusaadav*. Seetõttu täiendatakse vastavalt ka VÕS § 404 lõike 2 punkti 8 sõnastust.

VÕS § 404 lõike 2 punkt 10 tunnistatakse kehtetuks, et vältida topelt reguleerimist. Paragrahvi 404 lõike 2 punktis 10 on kehtestatud kohustus märkida tarbija tahteavalduses teave tarbijakrediidilepingust tulenevate vaidluste kohtuvälise lahendamise võimaluste kohta. Vastavalt eelnõuga loodava § 403¹ lõike 2 punktile 18 tuleb edaspidi esitada lepingueelse teabena sama info ehk teave tarbijakrediidilepingust tulenevate vaidluste kohtuvälise lahendamise võimaluste kohta ja nende kasutamise kord. Kuna VÕS § 404 lõike 2 punktis 12 sisaldub eraldi viide lepingueelse teabena esitatud andmetele (eelnõu kohaselt tuleb selle punkti kohaselt tarbija tahteavalduses märkida VÕS § 403¹ lõike 2 punktides 2, 5, 6, 9–11 ja 18 nimetatud teave), mistõttu tunnistatakse § 404 lõike 2 punkt 10 kehtetuks. Selle sisu tuleneb edaspidi § 404 lõike 2 punktist 12, mis sisaldab viidet § 403¹ lõike 2 punktile 18, et kogu lepingueelse teabena esitatud info sisalduks ühes punktis. Selline lahendus aitab paremini tagada üheselt mõistetavust, milline lepingueelne teave tuleb lisaks esitada hiljem ka tarbija tahteavalduses.

VÕS § 404 lõike 2 punkti 12 täiendatakse. Kõnealuses sättes on välja toodud andmed, mis esitatakse tarbijale VÕS § 403¹ lõike 2 kohaselt lepingueelses teabes Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel täiendava teabena ning mis tuleb uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 21 kohaselt esitada ka krediidilepingus. Võrreldes kehtiva tarbijakrediidi direktiiviga on uues direktiivis neid andmeid mõnevõrra täiendatud ja sellest tulenevalt lisatakse § 404 lõike 2 punkti 12 viiteid asjakohastele § 403¹ lõike 2 punktidele. Kui kehtiva VÕS § 404 lõike 2 punktis 12 viidatakse § 403¹ lõike 2 punktides 2, 5 ja 6 sisalduvale teabele, siis eelnõuga lisatakse § 404 lõike 2 punkti 12 viited § 403¹ lõike 2 punktides 9–11 ja 18 sisalduvale teabele. Seega tuleb edaspidi tarbija tahteavalduses märkida muu hulgas krediidiliik (VÕS § 403¹ lg 2 p 9, millega võetakse üle direktiivi art 21 lg 1 p a) ning krediidi kasutusse võtmise tingimused (VÕS § 403¹ lg 2 p 10, millega võetakse üle direktiivi art 21 lg 1 p c teine pool). Samuti tuleb märkida täpsustused seoses laenuintressiga, kui erinevatel asjaoludel kohaldatakse erinevaid laenuintresse jne (VÕS § 403¹ lg 2 p 11, millega võetakse üle direktiivi art 21 lg 1 p f). Viitega VÕS § 403¹ lõike 2 punktile 18 võetakse üle direktiivi artikli 21 lõike 1 punkt u, mille kohaselt tuleb tarbija tahteavalduses edaspidi esitada teave tarbijakrediidilepingust tulenevate vaidluste kohtuvälise lahendamise võimaluste kohta ja nende kasutamise kord.

Juba kehtivas sättes olevate viidetega VÕS § 403¹ lõike 2 punktile 2 tagatakse VÕS-i regulatsiooni vastavus direktiivi artikli 21 lõike 1 punktile k, viitega VÕS § 403¹ lõike 2 punktile 5 tagatakse vastavus direktiivi artikli 21 lõike 1 punktile n ning viitega VÕS § 403¹ lõike 2 punktile 6 tagatakse vastavus direktiivi artikli 21 lõikele 3.

Paragrahvi 404 lõiget 2 täiendatakse punktiga 14, et tagada vastavus uue direktiivi artikli 21 lõike 1 punktiga q. See direktiivi säte näeb ette kohustuse märkida tarbijakrediidilepingus püsiva andmekandja liik, mille tarbija on valinud erinevat liiki teabe saamiseks: asjakohasel juhul artikli 10 teises lõigus osutatud meeldetuletuse kohta (meeldetuletus lepingust taganemise õiguse kohta ja menetluse kohta, mida tuleb selleks järgida), artiklis 22 osutatud teabe kohta (teave krediidilepingu muutmise kohta), artikli 23 lõike 1 esimeses lõigus osutatud teabe kohta seoses laenuintressi muutmise, asjakohasel juhul artikli 24 lõigetes 1 ja 2 osutatud teabe kohta (arvelduskrediidi vormis sõlmitud lepinguga antav teave seoses konto väljavõttega ning laenuintressi ja tasumisele kuuluvate summade suurenemisega), asjakohasel juhul teave artikli 28 lõike 1 teises lõigus ja artikli 28 lõikes 2 osutatud teabe kohta seoses tähtajatu krediidilepingu lõpetamisega.

Eeltoodust tulenevalt lisataksegi VÕS § 404 lõikesse 2 punkt 14, mille kohaselt peab tarbija tahteavalduses olema märgitud teave püsiva andmekandja kohta, mille tarbija on valinud § 403¹ lõikes 2¹, § 404¹ lõikes 1 ja §-s 404² toodud teabe edastamiseks ning vajaduse korral § 407 lõigetes 3¹ ja 3², § 414¹ lõikes 2 ja § 414² lõikes 2 toodud teabe edastamiseks. Tegemist on uue nõudega, mida kehtivas tarbijakrediidi direktiivis ei ole.

Paragrahvi 404 lõiget 2 täiendatakse punktiga 15 selliselt, et edaspidi tuleb tarbija tahteavalduses märkida ka võlanõustamisteenuste osutajate asjakohased kontaktandmed ja soovitus tarbijale võtta selliste teenuseosutajatega ühendust makseraskuste korral. Kõnealune punkt tuleneb uue direktiivi artikli 21 lõike 1 punkti x ülevõtmisest. Tegemist on uue nõudega, mida kehtivas tarbijakrediidi direktiivis ei ole. Võlanõustamisteenuseid puudutav (uue direktiivi artikkel 36) on reguleeritud sotsiaalhoolekande seaduse §-des 44 ja 45. Võlanõustajate kontaktandmetest teavitamise kohustuse võib täita näiteks viitega mõnele usaldusväärsele veebilehele, mis lepingu sõlmimise ajal võlanõustamise ja võlanõustajate infot koondab. Eelnõu koostamise ajal on sellisteks veebilehtedeks näiteks Finantsinspektsiooni hallatav minuraha.ee ning võlanõustajate liidu veebileht. Need on näited hetkel kättesaadavatest infoallikatest, kuigi

ka need ei pruugi sisaldada ammendavat ja kõikehõlmavat teavet kõigi võlanõustajate kohta. Siiski annavad need tarbijale ülevaatliku info võlanõustamise võimaluste kohta.

Paragrahvi 404 lõike 2³ punkt 1 tunnistatakse kehtetuks, et vältida tarbetut korduvat viidet samadele andmetele, mis tuleb elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu sõlmimisel esitada juba tulenevalt § 404 lõike 2 punktist 1. Eelnõuga muudetakse § 404 lõike 2 punkti 1 sõnastust selliselt, et selle sätte kohaselt tuleb tarbija tahtevalduses märkida lepingupoolte nimed, aadressid, telefoninumbrid ja e-posti aadressid ning vajaduse korral krediidivahendaja nimi ja aadress. Kuna VÕS § 404 lõike 2³ kohaselt tuleb ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu sõlmimisel esitada § 404 lõikes 2 sätestatud teave ehk ühtlasi ka lepingupoolte nimed, aadressid, telefoninumbrid ja e-posti aadressid ning vajaduse korral krediidivahendaja nimi ja aadress (§ 404 lg 2 p 1), siis puudub vajadus reguleerida samasisuliste andmete esitamist ka § 404 lõike 2³ punktis 1. Seetõttu tunnistatakse kehtetuks § 404 lõike 2³ punkt 1, mis näeb ette kohustuse märkida elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu sõlmimisel krediidivahendaja nimi ja aadress, kui elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu sõlmimist pakub krediidivahendaja.

Paragrahvi 404 täiendatakse lõikega 2⁴, et tagada VÕS-i kooskõla direktiivi artikli 21 lõike 1 punktiga 1 osas, mida eelnõuga loodav VÕS § 404 lõike 2 punkt 2 ja VÕS § 403¹ lõike 1 punkt 11 koostoimes ei taga. Nimelt tuleb uue direktiivi artikli 21 lõike 2 punkti 1 kohaselt krediidilepingus märkida maksete hilinemise korral kohaldatav intressimäär sellisena, *nagu seda kohaldatai krediidilepingu sõlmimise ajal*, ja selle kohandamise kord ning asjakohasel juhul makseviivitusest tulenevad tasud. VÕS § 403¹ lõike 1 punkti 11 kohaselt tuleb tarbijale lepingueelse teabena esitada teave kohaldatava viivise aasta- ja päevamäära kohta maksetega viivitamise korral ja selle kohandamise kord ning vajadusel viivituse korral hüvitamisele kuuluvad kulud. Vastavalt VÕS § 404 lõike 2 punktile 2 tuleb vastav teave esitada ka tarbija lepingu sõlmimise tahtevalduses. Kuna uue direktiivi artikli 21 lõike 1 punktis 1 on täpsustatud, et maksete hilinemise korral kohaldatav intressimäär tuleb esitada sellisena, nagu seda kohaldatai tarbijakrediidilepingu sõlmimise ajal, siis on selline täpsustus tehtud eelnõuga loodavasse VÕS § 404 lõikesse 2⁴. Seega märgitakse § 404 lõike 2⁴ kohaselt VÕS § 403¹ lõike 1 punktis 11 nimetatud maksetega viivitamise korral kohaldamisele kuuluv viivise aasta- ja päevamäär lõikes 2 nimetatud tarbija tahtevalduses lepingu sõlmimise aja seisuga selliselt, nagu seda kohaldatai lepingu sõlmimise ajal. Kehtivas direktiivis sellist täpsustust ei ole.

Paragrahvi 404 täiendatakse lõikega 5, mille kohaselt peab tarbijale esitatav teave olema selgesti loetav ja kohandatud selle andmekandja tehnilistele piirangutele, millel teave esitatakse. Teave esitatakse eri kanalites asjakohasel ja sobival viisil. Säte vastab uue direktiivi artikli 21 lõike 1 teisele lõigule. Kehtivas direktiivis sellist sätet ei ole. Sätte eesmärk on tagada, et tarbijal oleks praktikas võimalik talle esitatud lepingulise teabega tutvuda. Selliselt on teabe esitamisel ka sisuline mõte. Teave peab olema loetav (st mõistliku teksti suurusega, mõistliku värviga jne). Tehniliste piirangutega arvestamine tähendab, et tarbijale esitatav tekst peab normaalselt avanema ka tarbija nutiseadmes ja seda peab olema mõistlikult võimalik nutiseadme ekraanil kuvada.

VÕS § 404¹ (Teave intressimäära kohta)

Paragrahv näeb ette tarbija teavitamise vormi- ja sisunõuded juhul, kui muutub intressimäär. Säte põhineb kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artiklil 11 ja elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute direktiivi artiklil 27. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikliga 23 on ette nähtud täpsemad nõuded teavitamise viisile ja ajale, mistõttu tuleb regulatsiooni muuta. Lõikes

1 täpsustatakse, et tarbijat tuleb intressimäära muudatusest teavitada ette *mõistliku aja jooksul* ning seda tehakse *paberil või muul krediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal*. Lisaks täpsustatakse VÕS § 404¹ lõike 1 sõnastust vastavalt direktiivile, viidates, et säte kohaldub juhul, kui krediidiandjal on õigus intressimäära muuta. See tähendab, et selliseks muudatuseks peab olema varasem kehtiv kokkulepe või seadusest tulenev alus, ühepoolset ei saa krediidiandja otsustada intressimäära muudatust.

Lõikes 2 täpsustatakse uue direktiivi artikli 23 lõike 2 punktist d tulenevalt, et teave uue baasintressimäära kohta peab lisaks krediidiandja ruumidele olema kättesaadav ka krediidiandja veebilehel või mobiilirakenduses, kui krediidiandjal need olemas on. See võimaldab tarbijatel vastavale teabele lihtsamalt juurde pääseda.

Võttes arvesse hüpoteekkrediidi direktiivis ette nähtud võimalust kohaldada tarbija jaoks soodsamaid reegleid ning soovi säilitada VÕS-i tarbijakrediidi regulatsioon võimalikult ühetaolisena, muudetakse VÕS § 404¹ lõike 1 regulatsiooni üldiselt, st ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral.

VÕS § 404² (Teave tarbijakrediidilepingu muude tingimuste muutmise kohta)

VÕS § 404² lõige 1

Sättes nähakse ette, mismoodi tuleb tarbijat teavitada muude kui intressimuudatusi puudutavate (VÕS § 404¹) lepingutingimuste muudatustest ja millist teavet tuleb täpselt sel juhul esitada. Eesmärgiks on tagada, et tarbija saaks selge teabe muudatuste kohta enne igat muudatust, et neile kohaselt reageerida.

Lepingu muutmine on võimalik eelkõige poolte kokkuleppel. Ühepoolset on krediidiandjal võimalik lepingutingimusi muuta juhul, kui selline õigus tuleneb lepingust või seadusest. Uue direktiivi põhjenduses 60 on täpsustatud, et artikkel 22 ei piira tüüptingimuste direktiivi kohaldamist ega selliste liidu või riigisiseste õigusnormide kohaldamist, mis käsitlevad lepingumuudatuste vastuvõetavust, tingimusi ja kehtivust. Seega ei anna kõnealune säte iseseisvat alust lepingu muutmiseks. Lepingu muutmise võimalikkusele kehtivad üldised lepinguõiguse reeglid.

Krediidiandja peab enne muudatuse tegemist kindlaks tegema, kas tarbija nõusolek muudatuste tegemiseks on vajalik või mitte. Kui muudatuse tegemise õigus tuleneb seadusest või lepingust, ei ole tarbija nõusolek vajalik.

Kehtiv § 404² lisati võlaõigusseadusesse nn krediidihaldajate ja krediidiostjate direktiivi²⁷ ülevõtmisel. Paragrahvi aluseks on inkassode direktiivi artikli 27 lõige 1 ja artikli 28 lõige 1, millega omakorda täiendatakse kehtivat tarbijakrediidi direktiivi 2008/48/EL uue artikliga 11a ja kehtivat hüpoteekkrediidi direktiivi 2014/17/EL uue artikliga 27a.

Uues tarbijakrediidi direktiivi artiklis 22 on ette nähtud erisus selles, millisel andmekandjal tuleb vastav teave tarbijale edastada. Nii täpsustatakse uue direktiivi artikli 22 lõikes 1, et krediidiandja annab teabe tarbija krediidilepingu tingimuste muudatuste kohta paberil või muul krediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal. Sellest tulenevalt täpsustatakse VÕS § 404¹

²⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2021/2167 krediidihaldajate ja krediidiostjate kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL.

lõike 1 sõnastust. Samuti täpsustatakse kehtiva VÕS § 404² lõike 1 punkti 1 sõnastust, et oleks selgem, et juhul kui muudatus tuleneb seadusest, peab krediidiandja tarbijale selgitama ka seda, millise seaduse kohaselt kirjeldatav muudatus kehtestatakse.

Lisaks täpsustatakse § 404² lõike 1 punkti 2 sõnastust selliselt, et varasem sõnastus „muudatuste tegemise aeg“ muudetakse „muudatuste jõustumise ajaks“, kuna sõna „jõustumise aeg“ vastab paremini uue direktiivi artikli 22 punkti b sõnastusele „muudatuste rakendamise ajakava“.

VÕS § 404² lõige 2

Lõige 2 tunnistatakse kehtetuks, kuna uus tarbijakrediidi direktiiv on maksimaalselt harmoneeriv ning ei näe ette sellist täpsustust teabe esitamiseks üldistatud kujul.

Kuigi sätted on hüpoteekkrediidi ja tarbijakrediidi direktiivis teatud määral erinevad, on regulatsiooni ühetaolisuse säilitamise eesmärgil eespool välja pakutud muudatused kõikide krediidilepingute puhuks.

VÕS 406 (Krediidi kulukuse määr)

VÕS § 406 lõikes 5¹ tehakse sõnastuslik muudatus ja viidatakse krediidilepingu asemel tarbijakrediidilepingule. Muudatus on seotud eelnõuga kavandatava VÕS § 402 muutmisega ja selle eesmärk on tagada terves VÕS-i tarbijakrediidilepingute jaos ühtne terminoloogia.

VÕS 407 (Arvelduskrediit ja maksekonto jäägi ületamine)

Üldist

Paragrahvi 407 pealkirjas tehakse selguse huvides muudatus, millega viidatakse ka maksekonto jäägi ületamisele. VÕS § 407 reguleerib nii selgesõnaliselt sõlmitud arvelduskrediidilepinguid (inglise keeles *overdraft*, saksa keeles *eingeräumte Überziehungsmöglichkeit*) kui ka vaikimisi sõlmitud lepinguid, millega krediidiandja lubab tarbijal maksekonto jääki ületada (inglise keeles *overrunning*, saksa keeles *geduldeten Überziehung*). Eelnõuga tuuakse see nüüd üheselt ka sätte pealkirjas välja.

Kuivõrd kõnealune paragrahv reguleerib kahte tüüpi lepinguid (tavaline arvelduskrediit ja maksekonto jäägi ületamine), on oluline selgitada, missugused § 407 lõiked kummalegi lepingule kohalduvad. Lõiked 3¹ ja 3² jäävad endiselt reguleerima tavapäraseid tarbijakrediidilepinguid. Lõiked 4 ja 4¹ jäävad endiselt reguleerima maksekonto jäägi ületamist, samuti täiendatakse eelnõuga kõnealust paragrahvi uue lõikega 4², mis kohaldub üksnes maksekonto jäägi ületamisele. Eelõuga täiendatakse §-i 407 uute lõigetega 4³ ja 4⁴, mis kohalduvad nii tavalisele arvelduskrediidile kui ka maksekonto jäägi ületamisele.

Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks VÕS § 407 lõiked 2¹–2⁵ ja lõige 6, kuna uues tarbijakrediidi direktiivis ei ole arvelduskrediidilepingutele enam lepingueelse teavitamise kohta erireegleid ette nähtud.

VÕS § 407 lõige 1

VÕS § 407 lõiget 1 muudetakse selliselt, et see vastaks paremini direktiivist (EL) 2023/2225 tulenevale arvelduskrediidilepingu definitsioonile. Artikkel 3 punkti 18 kohaselt on arvelduskrediit *sõnaselge* krediidileping, millega krediidiandja teeb tarbijale kättesaadavaks vahendid, mis ületavad tarbija arvelduskonto jääki. Samuti ei ole enam vajalik kehtiva VÕS § 407 lg 1 teise lause täpsustus, et arvelduskrediidilepingutele kohaldatakse tarbijakrediidilepingu kohta sätestatud käesolevas paragrahvis sätestatud erisustega, kuna lepingueelse teavitamise ja lepingu sõlmimisel esitataval informatsioonil ei ole edaspidi erisusi.

VÕS 407 lõiked 2¹–2⁵

VÕS § 407 lõiked 2¹–2⁵ tunnistatakse kehtetuks, kuna uus direktiiv ei näe ette varem kehtinud eriregulatsiooni arvelduskrediidilepingutele, mille kohaselt tuleb krediit nõudmisel või kolme kuu jooksul tagasi maksta (kehtiva tarbijakrediidi direktiivi art 2 lg 3). See tähendab, et ka sellistele lepingutele kohaldub edaspidi lepingueelse teavitamiskohustuse üldregulatsioon ehk krediidiandja on kohustatud esitama tarbijale §-s 403¹ ette nähtud lepingueelse teabe ja selgitused vastavalt §-le 403⁵ ning järgima §-s 404 ette nähtud lepingu vormi ja sisu nõudeid. See tähendab ühtlasi, et enne arvelduskrediidilepingu sõlmimist tuleb esitada tarbijale n-ö tavapärane teabeleht, seni arvelduskrediidile kohaldunud teabelehe esitamist uus direktiiv ei võimalda. Seetõttu tuleb direktiivi ülevõtmisel tunnistada kehtetuks justiitsministri 13.12.2010. a määruse „Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehtede vormide kehtestamine“ nr 47 lisa 2.

Kehtetuks tunnistatavale VÕS 407 lõigetele 2¹–2⁵ viitab kehtivas õiguses VÕS § 54¹ lg 7, mis omakorda tunnistatakse kehtetuks võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise eelnõuga 796 SE. Eelviidatud eelnõuga tunnistatakse kehtetuks ka VÕS § 55¹ lg 4, mis viitab siinse eelnõuga kehtetuks tunnistatavale VÕS § 407 lõigetele 2¹, 2² ja 2⁴. Siinse eelnõuga on VÕS § 407 lg-te 2¹–2⁵ viited kustutatud ka tarbijakrediidi jaost – VÕS § 403 lg 1 esimest lauset ja lõige 4 muudetakse ning lg-d 5¹ ja 5³ tunnistatakse omakorda kehtetuks.

VÕS 407 lõige 3¹

Kehtiva VÕS § 407 lõikega 3¹ on võetud üle kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artikli 12 lõige 1, mis sätestab krediidiandja kohustuse tarbijat pärast lepingu sõlmimist regulaarselt teavitada. Uus direktiiv reguleerib seda küsimust artikli 24 lõikes 1 ning sealt tulenevad teatud erisused võrreldes kehtiva regulatsiooniga.

Esiteks, kuigi säilib üldine põhimõte, et tarbijat tuleb teavitada regulaarselt, täpsustatakse sättes, et seda tuleb teha vähemalt üks kord kuus ning lepingu kehtivusaja jooksul. Seega sätestatakse kohustuslik minimaalne ajavahemik. Teiseks täpsustatakse seda, millisel kujul tuleb vastav teave esitada. Kehtiv regulatsioon sätestab üldiselt, et tarbijat tuleb teavitada püsival andmekandjal. Uue direktiivi artikli 24 lõike 1 sätestab, et tarbijale tuleb konto väljavõte esitada *paberil või muul krediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal*. Seega kuigi sättest tuleneb justkui eeldus, et teave tuleb esitada paberil, on võimalik tarbijal ja krediidiandjal krediidilepingu sõlmimisel kokku leppida selle esitamine ka muul viisil, nt e-kirja teel või internetipangas, kui andmekandja vastab püsiva andmekandja nõuetele. Samuti on endiselt võimalik lõike 3² kohaselt kokku leppida võimaluses esitada tarbijale teave intressimäära muutuse kohta konto väljavõttel, kui intressimäära muutus on tingitud alusintressimäära muutumisest. Alusintressimäära muudatuste korral muutub sellisel juhul kogu intressimäär automaatselt lepingus kokkulepitud tähtpäevadel, ilma et krediidiandja peaks tarbijat iga kord

intressimäära muutusest ette teavitama. Lisaks täpsustatakse uue direktiivi artikli 5 ülevõtmiseks, et teave tuleb tarbijale esitada tasuta. See on olnud ka kehtiva regulatsiooni mõte, kuid tuuakse selguse huvides nüüd eraldi välja.

VÕS 407 lõige 3²

Lõike 3² muutmise vajadus tuleneb uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 24 lõikest 2. Esmalt tuuakse lõikes 3² välja, et kõnealune reegel kehtib nii intressimäära kui ka võimalike tasude suurendamisele. Kehtivas lõikes 3² on viidatud üksnes intressimäärale (täpsemalt fikseerimata intressimäärale), kuid uue direktiivi artikli 24 lõike 2 täpseks ülevõtmiseks tuleb samasuguseid reegleid kohaldada ka mis tahes muudele tasudele, kui lepingus on ette nähtud võimalus nende muutmiseks.

Sarnaselt lõikes 3¹ tehtud muudatustele tarbija regulaarse teavitamise viisi kohta lisatakse lõikesse 3² täpsustused intressimäära ja tasude suurendamisest teavitamise kohta. Nii tuleb tarbijat intressimäära või tasude muudatusest teavitada *paberil või muul krediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal*. Samuti on täpsustatud teabe esitamise aeg – teave tuleb esitada mõistliku aja jooksul enne muudatuste tegemist. Artikli 5 ülevõtmiseks tuuakse kõnealuses lõikes eraldi välja, et teave esitatakse tarbijale tasuta. Juhul kui krediidiantja ei teavita tarbijat lõikes 3² sätestatud viisil intressimäära või tasude suurenemisest, ei jõustu suurenemine tarbija suhtes ning kehtima jäävad senine intressimäär või tasud.

Täpsustatakse ka uue direktiivi artikli 24 lõike 2 teise lõigu punkti d alapunktide ii ja iii ülevõtmiseks lõike 3² teises lauses seda, kus peab krediidiantja tegema kättesaadavaks teabe uue alusintressimäära kohta, et kohaldada sättes ette nähtud võimalust pooltel kokku leppida intressimäära muutuse kohta teabe edastamises konto väljavõttel, ilma et krediidiantja peaks tarbijat iga kord intressimäära muutusest ette teavitama. Nimelt, võttes arvesse, et teenust pakutakse tihtipeale digitaalselt ning et tarbija jaoks on teabe kättesaamine selliste vahendite kaudu tõhusam ja mugavam, peab krediidiantja, kellel on vastav veebileht või mobiilirakendus, tegema viidatud teabe kättesaadavaks ka nende kanalite kaudu. Seetõttu lisatakse lõike 3² teise lausesse viide teabe andmisele krediidiantja veebilehel või mobiilirakenduses.

Kuigi artiklis 24 on tegemist samalaadse regulatsiooniga nagu intressimäära muudatusi reguleerivas artiklis 23, mis on üle võetud VÕS §-ga 404¹, on artikli 24 erisuseks see, et arvelduskrediidilepingute puhul ei pea krediidiantja teave sisaldama võlgnetavate maksete suurust pärast uue intressimäära jõustumist ning maksete arvu ja sageduse muutumise üksikasju, nagu see on ette nähtud uue direktiivi artikli 23 lõikes 1 (vt VÕS § 404¹ lg 1). Seetõttu tuleb arvelduskrediidi jaoks näha ette eriregulatsioon VÕS § 407 lõikes 3².

VÕS § 407 lõiked 4, 4¹ ja 4²

VÕS § 407 lõigete 4, 4¹ ja 4² muudatused on tingitud uue direktiivi artikli 25 ülevõtmisest, kus on reguleeritud maksekonto jäägi ületamist puudutav ja mida on võrreldes senise direktiivi artikliga 18 muudetud.

VÕS § 407 lõikes 4 tehtavad muudatused tulenevad uue direktiivi artikli 25 lõikest 1, mis on küll suures osas jäänud samaks nagu senise direktiivi artikli 18 lõige 1, kuid kus on täpsustatud seda, et maksekonto jääki võimaldava lepingu korral tuleb tarbijat sättes ettenähtud teabest teavitada *korrapäraselt* ning teha seda *paberil või muul tarbija valitud ja lepingus nimetatud*

püsival andmekandjal. Lisaks on samas sättes nüüd konkreetselt nimetatud need asjaolud, millest tuleb tarbijat teavitada. Need on teave sellise maksekonto jäägi ületamise võimaluse kohta, samuti teave laenuintressi kohta, selle laenuintressi kohaldamise tingimuste kohta, esialgse laenuintressi suhtes kohaldatava indeksi või baasintressimäära kohta, krediidilepingu sõlmimisest alates kohaldatavate tasude ja asjakohasel juhul nende tasude muutmise tingimuste kohta.

Eeltoodust tulenevalt muudetakse VÕS § 407 lõiget 4 ja sätte uue sõnastuse kohaselt: kui puudub arvelduskrediidi andmise kokkulepe ja krediidiandja lubab tarbijal maksekonto jääki ületada või kui krediidiandja lubab tarbijal ületada arvelduskrediidilepingus kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri, tuleb tarbijat regulaarselt paberil või muul tarbija valitud ja maksekonto avamise lepingus täpsustatud püsival andmekandjal teavitada järgmistest asjaoludest: 1) võimalusest maksekonto jääki või arvelduskrediidilepingus kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri ületada; 2) intressimäär aasta kohta ja selle kohaldamise tingimused ning esialgse intressi suhtes kohaldatav alusintressimäär, kui intressimäär sõltub alusintressimäärist; 3) lepingu sõlmimisest alates tasumisele kuuluvad tasud ja vajaduse korral tasude muutmise tingimused. Lisaks tuuakse direktiivi artikli 5 ülevõtmiseks eraldi välja, et teave tuleb esitada tarbijale tasuta.

VÕS § 407 lõike 4¹ muudatus vastab uue direktiivi artikli 25 lõike 2 esimesele alajaotisele, mida on võrreldes senise direktiivi artikli 18 lõikega 2 täiendatud. Uue direktiivi sättes täpsustatakse, et arvelduskonto jäägi märkimisväärse ületamise korral, mis vältab kauem kui üks kuu, tuleb krediidiandjal tarbijale selle kohta esitada asjakohane teave viivitamata *paberil või muul tarbija valitud ja lepingus nimetatud* püsival andmekandjal. Lisaks on artiklis täpsustatud teabe nimekirja *tagasimakse kuupäevaga* (art 25 lg 2 p e), millest tuleb tarbijat teavitada.

Sellest tulenevalt täiendatakse VÕS § 407 lõiget 4¹. Sättes tehakse kaks muudatust. Esmalt lisatakse lõike 4¹ täiendus, et kui on tegemist VÕS § 407 lõikes 4 nimetatud tarbijakrediidilepinguga, teatab krediidiandja tarbijale maksekonto jäägi märkimisväärse ületamise korral, mis vältab kauem kui üks kuu, viivitamata ja tasuta paberil või muul tarbija valitud ja lepingus nimetatud püsival andmekandjal. Teiseks täiendatakse lõiget punktiga 5 selliselt, et edaspidi tuleb tarbijat sellisel juhul teavitada ka tagasimaksetähtajast.

VÕS § 407 lõige 4². Eelnõuga täiendatakse §-i 407 uue lõikega 4², mis kohaldub üksnes maksekonto jäägi ületamisele. Lõikega 4² võetakse üle uue direktiivi artikli 25 lõike 2 teine lõik, kus on reguleeritud võlausaldaja täiendavad kohustused maksekonto jäägi sagedase ületamise korral ehk siis juhul, kui tegemist ei ole mõne üksiku maksekonto jäägi ületamise olukorraga, vaid pideva, korduva käitumisega, mis võib viidata sellele, et tarbijal on majanduslikke raskusi.

Kehtiv (kuid muudetav) VÕS § 407 lg 4¹ ja uus VÕS § 407 lõige 4² on omavahel olemuslikult seotud, nagu on ka direktiivi (EL) 2023/2225 artikli 25 lg 2 mõlemad lõigud. See tähendab, et artikli 25 lg 2 teise lõigu ja VÕS § 407 lõike 4² järgne nõustamisteenuse osutamine ja võlanõustamise soovitamine tulevad kõne alla siis, kui maksekonto jäägi märkimisväärne ületamine, mis vältab kauem kui üks kuu, on juhtunud sagedalt. Näiteks, kui tarbija ületab maksekonto jääki küll pikemalt kui kuuks ajaks, kuid vaid paari euro võrra, ei tule VÕS § 407 lg 4¹ järgne teavitamine ja VÕS § 407 lõige 4² nõustamisteenuse osutamine/võlanõustamise soovitamine kõne alla, sest tegemist ei ole märkimisväärse ületamisega. Sama kehtib ka vastupidiselt, s.o kui on maksekonto jääki küll märkimisväärselt ületatud, kuid selline ületamine

ei kesta pikemalt kui üks kuu – sellisel juhul ei pea krediidiandja kohe tarbijat teavitama või nõustamisteenust osutama/võlanõustamist soovitama. Maksekonto jäägi „sagedane“ ületamine on aga määratlemata õigusmõiste, millele saab lõpliku tõlgenduse anda Euroopa Kohus. Eeltoodut on kinnitanud ka Euroopa Komisjon. Sellest tulenevalt ei ole võimalik anda ühest määratlust selle osas, millistel eeldustel on tegemist „sagedase“ ületamisega. Üldisemalt on võimalik väita, et selline maksekonto jäägi ületamine peab olema toimunud korduvalt.

Kui on tegemist § 407 lõikes 4 nimetatud tarbijakrediidilepinguga, peab krediidiandja pakkuma tarbijale maksekonto jäägi sagedase ületamise korral kättesaadavaid nõustamisteenuseid ning soovitama talle tasuta võlanõustamisteenust. Nõustamisteenuseid puudutav on reguleeritud VÕS §-s 419¹ ja KAVS §-des 7 ja 51, mille kohaldamisala laiendatakse kõnealuse eelnõuga kõikidele tarbijakrediidilepingutele. Põhjenduse 63 kohaselt on sellises olukorras nõustamisteenuse pakkumise eesmärk aidata tarbijal teha kindlaks vähem kulukad lahendused.

Kättesaadava nõustamisteenuse all on mõeldud selliseid teenuseid, mis on olemas ja mida krediidiandjal on endal võimalik pakkuda. Krediidiandjat, kes ise ei paku eraldiseisvalt nõustamisteenuseid, ei kohustata kõnealuse sättega ka seda teenust tarbijale osutama. Seetõttu on eelnõu sõnastatud nii, et nõustamisteenuseid tuleb pakkuda, kui need on kättesaadavad. Sellest tuleb eristada võlanõustamisteenust, mis tarbijale tasuta ja mis on reguleeritud sotsiaalhoolekandeseaduse §-des 44 ja 45. Maksekonto jäägi sagedase ületamise korral peab krediidiandja tarbijale võlanõustamisteenuseid alati soovitama. Seetõttu on see kohustus sõnastatud eelnõus ka üldiselt ilma täiendavate tingimusteta.

VÕS § 407 lõiked 4³ ja 4⁴

Eelnõuga täiendatakse VÕS § 407 uute lõigetega 4³ ja 4⁴ selleks, et võtta üle uue direktiivi artikli 24 lõiked 3-4 ja artikli 25 lõiked 4-5.

Kuivõrd vastavad reeglid on ette nähtud nii artiklis 24, mis kohaldub tavapärasele arvelduskrediidile, kui ka artiklis 25, mis kohaldub maksekonto jäägi ületamisele, siis on ka lõigete 4³ ja 4⁴ kohaldamisala üldine. Teisisõnu, need reeglid kohalduvad kõikvõimalikele tarbijaga sõlmitavatele arvelduskrediitidele, sh maksekonto jäägi ületamisele.

VÕS § 407 lõikega 4³ võetakse üle artikli 24 lõige 3 ja artikli 25 lõige 4.

Nende sätete kohaselt peab krediidiandja teavitama tarbijat kokkulepitud viisil arvelduskrediidi või maksekonto ületamise vähendamisest ning arvelduskrediidi tühistamisest või maksekonto jäägi ületamise edaspidi mitte lubamisest vähemalt 30 päeva ette.

Riigisiseses õiguses on arvelduskrediidi tühistamise või maksekonto jäägi ületamise edaspidi mitte lubamise vaste lepingu ülesütlemine. Arvelduskrediidi või maksekonto ületamise vähendamise riigisisene vaste on nende ülempiiri vähendamine. Sellest on lähtutud lõike 4³ sõnastamisel. Mõlemal juhul peab krediidiandja tarbijat enne lepingu ülesütlemise jõustumist või ülempiiri muudatuse jõustumist 30 päeva ette teavitama. Teavitamine peab direktiivi kohaselt toimuma „kokkulepitud viisil“. Tavapärase arvelduskrediidi puhul saab selline kokkulepe teavitamise viisi kohta sisalduda tarbijakrediidilepingus. Maksekonto jäägi ületamise korral tuleb eristada olukorda, kus ületatakse kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri, sellisel juhul saab kokkulepe sisalduda samuti tarbijakrediidilepingus. Kui aga puudub igasugune kokkulepe arvelduskrediidi kohta ning pooltevahelist suhet reguleerib

üksnes makseteenuse leping, millega on tarbijale maksekonto avatud, tuleb teavituse viis leppida kokku makseteenuse lepingus.

VÕS § 407 lõikega 4⁴ võetakse üle artikli 24 lõige 4 ja artikli 25 lõige 5 ning selles reguleeritakse lepingu ülesütlemise või arvelduskrediidi või maksekonto jäägi ületamise ülempiiri vähendamise tagajärjed. Täpsemalt nähakse tarbijakaitse eesmärkidel ette, et kui tarbija on krediidi kasutusse võtnud enne, kui krediidiandja lepingu üles ütles või arvelduskrediidi või maksekonto jäägi ületamise ülempiiri vähendas, peab krediidiandja enne kohtu- või täitemenetluse alustamist pakkuma tarbijale võimalust maksta see osa kasutusse võetud krediidist, mille osas leping üles öeldi või ülempiiri vähendati, tagasi 12 võrdse igakuise osamaksena senise krediidile kohaldunud intressiga. Soovi korral võib tarbija teha tagasimaksed varem.

Põhjenduses 62 on osutatud asjaolule, et kui krediidiandja nõuab kohest tagasimakset, on oht, et tarbija ei suuda seda teha. Regulatsiooni mõte on anda tarbijale, kes oli krediidi juba kasutusse võtnud, võimalus selles ulatuses, milles leping üles öeldi või ülempiiri vähendati, lisaaeg krediidi tagasimaksmiseks. Artikli 24 lõige 4 ja artikli 25 lõige 5 näevad ette, et see kohustus on krediidiandjal „enne täitemenetluse alustamist“. Kuna aga sarnase tarbijakaitse eesmärgiga VÕS § 416¹, mis vastab uue direktiivi artiklile 35, näeb ette tarbijale lepingu ümberkujundamist võimaldavate meetmete pakkumist enne „kohtu- või täitemenetluse algatamist“, on samasugusest lahendusest lähtutud ka siin. See on uue direktiivi ülevõtmisel lubatud põhjusel, et artiklid 24 ja 25 on minimaalselt ühtlustava iseloomuga (vt art 24 lg 5 ja art 25 lg 6).

Lepingu ülesütlemisel tähendab eeltoodu, et tarbijal on õigus kogu kasutusse võetud krediit tagasi maksta 12 võrdse igakuise osamaksega, sest krediidi edasine kasutus on täielikult välistatud. Kui aga krediidiandja üksnes vähendab ülempiiri, tuleb kõnealuse lõike kohaldamisel lähtuda ülempiiri vähendatud osast. Näiteks kui esialgne krediidi ülempiir oli 1000 eurot, kuid see alaneb nüüd 700 eurole, on ülempiiri vähendamise ulatus 300 eurot. Selle tagastamiseks võib tarbija teha 12 igakuist osamakset. Muus, st endiselt kehtiva ülempiiri ulatuses, kohaldub senine poolte vahel lepingus kokku lepitud regulatsioon.

Kui lepingu ülesütlemisel või arvelduskrediidi või maksekonto jäägi ületamise ülempiiri vähendamisel avaldab tarbija soovi maksta krediit tagasi 12 võrdse igakuise osamaksega, kuid makseid ei tee, ei pea krediidiandja teist korda krediidlepingut üles ütlema. Teisisõnu on krediidiandjal võimalik lepingu ülesütlemise järel või vähendatud osas krediiti uuesti ilma VÕS § 416 rakendamiseta sisse nõuda.

VÕS 407 lõige 6

Kehtiva VÕS § 407 lõige 6 näeb ette, et lisaks §-s 407 sätestatud lepingueelsetele teavitamiskohustustele ei kohaldata VÕS §-e 14 ja 14¹. See lõige tunnistatakse eelnõuga kehtetuks, sest eelnõuga ette nähtud muudatuste jõustumisel ei ole seda enam vaja. Paragrahvi 407 ei jää enam arvelduskrediidile kohalduvaid lepingueelse teabe andmise erisusi, vaid üksnes lepingulise suhte kestel kohalduvad teavitamiskohustused ja lepingu ülesütlemisel või arvelduskrediidi ülempiiri muutmisel kohalduvad piirangud. Seetõttu puudub edaspidi vajadus reguleerida § 407 suhet VÕS-i üldosas ette nähtud lepingueelse teavitamise üldiste reeglitega.

VÕS § 408 (Lepinguvormi järgimata jätmise tagajärjed)

Paragrahvis 408 tehakse sõnastuslik muudatus ning lõigetes 2 ja 3 viidatakse krediidilepingu asemel tarbijakrediidilepingule. Muudatus on seotud eelnõuga kavandatava VÕS § 402 muutmisega ja selle eesmärk on tagada terves VÕS-i tarbijakrediidilepingute jaos ühtne terminoloogia.

VÕS § 409 (Taganemisõigus)

VÕS § 409 lõige 2¹

Kehtiv VÕS § 409 ei näe tarbija taganemisavaldusele ette vorminõuet. Uue direktiivi artikli 26 lõike 5 punkti a kohaselt teavitab tarbija krediidiandjat lõikes 1 sätestatud tähtaja jooksul paberil või tarbija valitud ja krediidilepingus täpsustatud muul püsival andmekandjal. Sellest tulenevalt täiendatakse VÕS § 409 lõiget 2¹, sätestades, et kui tarbija kasutab VÕS § 409 lõikes 1 nimetatud lepingust taganemise õigust, peab taganemisavaldus olema tehtud *paberil või muul tarbija valitud ja krediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal*.

Siiski ei ole eeltoodud vorminõude sätestamise eesmärgiks tuua rikkumise korral kaasa TsÜS § 83 kohaselt taganemisavalduse tühisust. Püsival andmekandjal taganemisavalduse esitamine võimaldab tarbijal hiljem vaidluse korral taganemisavalduse tegemist tõendada. Samas ei peaks tarbija taganemisõiguse teostamist piirama asjaolu, et avaldus on tehtud muus vormis, kui tarbija suudab selle tegemist tõendada. Lisaks tuleneb sättest, et tarbijal peaks alati olema õigus esitada taganemisavaldus paberil. See tähendab, et krediidiandja ei saa peale sundida näiteks elektroonilisel teel suhtlust. Kuigi selline suhtlusviis võib praktikas olla valdav, on olemas ka sihtrühm, kes digitaalset vahendeid ei kasuta, eelkõige eakamad. Teiseks võib ette tulla eriolukordi, kus taganemisavalduse esitamine digitaalselt ei ole võimalik, näiteks pikemaajalise elektrikatkestuse korral. Seetõttu on sätestatud võimalus igal juhul tarbijal esitada taganemisavaldus paberil või mõnel muul püsival andmekandjal.

VÕS 409 lõige 2²

Peamine uuest direktiivist tulenev muudatus taganemisõiguse osas puudutab maksimaalse taganemistähtaja sätestamist. Direktiivi artikli 26 lõike 1 kohaselt ei hakka 14-päevane taganemistähtaeg kulgema enne, kui krediidiandja on andnud tarbijale üle direktiivi artiklitele 20 ja 21 vastavad lepingutingimused. Uue direktiivi artikli 26 lõikes 2 nähakse aga ette, et taganemistähtaeg lõpeb igal juhul 12 kuud ja 14 päeva pärast krediidilepingu sõlmimist. Selle muudatusega sooviti lahendada n-ö igavese taganemisõiguse probleem. Põhjenduse 64 kohaselt on muudatus vajalik õiguskindluse suurendamiseks.

Eeltoodust tulenevalt nähti uues tarbijakrediidi direktiivis ette taganemisõiguse lõplik tähtaeg, mis kohalduks ka juhul, kui tarbijale esitatud lepinguline teave ei ole täielik. Sellele vaatamata ei hakka direktiivi artikli 26 lõike 2 teise lause kohaselt taganemistähtaeg kulgema, kui tarbijat ei ole tema taganemisõigusest koosõlas artikli 21 lõike 1 esimese lõigu punktiga p teavitatud. Seega tarbija kaitseks on nähtud ette, et tarbija peab olema asjakohaselt teavitatud vähemalt taganemisõigusest.

Eelviidatud regulatsioon on lisatud VÕS § 409 lõikesse 2², sätestades, et kui krediidiandja on rikkunud §-s 404 nimetatud lepingutingimuste ja teabe esitamise kohustust, lõpeb

taganemistähtaeg igal juhul 12 kuu ja 14 päeva möödumisel tarbijakrediidilepingu sõlmimise päevast. Eelmises lauses toodu ei kehti, kui tarbijat ei ole teavitatud tema taganemisõigusest vastavalt § 404 lõike 2 punktile 5. Sarnane säte on ette nähtud ka uue finantsteenuste kaugturstamise regulatsiooni ülevõtmise eelnõus muude finantsteenuste puhul (vt viidatud eelnõukohane VÕS § 56 lg 2).

Tarbijale tuleb artikli 21 lõike 1 punkti p kohaselt anda teave taganemisõiguse olemasolu või puudumise ja kohaldataval juhul taganemistähtaaja ning muude taganemisõiguse kasutamist reguleerivate tingimuste kohta, sealhulgas teavitamise jaoks kasutatava püsiva andmekandja kohta, teave tarbija kohustuse kohta maksta kasutatud põhiosa ja intress, ning intressisumma päeva kohta. Eeltoodule vastab VÕS § 404 lõike 2 punkt 5.

VÕS 409 lõige 3¹

VÕS § 409 lõike 3¹ kohaselt: kui tarbija ei maksa krediiti tagasi § 409 lõike 3 esimeses lauses nimetatud tähtaaja jooksul, loetakse, et tarbija ei ole lepingust taganenud. Võttes arvesse direktiivi maksimaalselt harmoneerivat iseloomu, ei ole säte direktiiviga kooskõlas, kuna piirab tarbijale direktiiviga ette nähtud taganemisõiguse teostamist, mistõttu tunnistatakse säte kehtetuks.

VÕS 409 lõige 4²

VÕS § 409 täiendatakse lõikega 4² selleks, et võtta üle uue direktiivi artikkel 26 lõige 3, mis pikendab tarbija jaoks taganemistähtaega juhul, kui tarbijakrediidileping on majanduslikult seotud müügilepinguga (VÕS § 414) ja krediiti kasutatakse pikema kui 14 päevase tagastusajaga asja ostu finantseerimiseks. Sellisel juhul pikeneb taganemistähtaeg sellele taganemispoliitikale vastavalt.

VÕS § 410 (Väljaspool äriruume sõlmitava lepinguna ja sidevahendi abil sõlmitud lepinguna tarbijakrediidileping) kehtetuks tunnistamine

VÕS § 410 lõige 1

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 20 kohaselt nõuavad liikmesriigid, et krediidilepingud ja selliste lepingute muudatused koostatakse paberil või muul püsival andmekandjal ning et kõik lepingupooled saavad krediidilepingu koopia. VÕS § 404 lõige 1 sätestab, et § 404 lõikes 1 nimetatud vorminõue ei välista tarbijakrediidilepingu sõlmimist sidevahendi abil. Sisuliselt tähendab see, et sidevahendi abil sõlmitavate tarbijakrediidilepingute puhul kehtib vormivabadus ja lepingu võib sõlmida ka nt telefoni teel.²⁸ Sellist lahendust ei saa artiklis 20 sätestatud arvesse võttes pidada direktiivile vastavaks. Seetõttu tunnistatakse lõige 1 kehtetuks ja kõigi tarbijakrediidilepingute puhul kehtib ühetaoliselt VÕS §-s 404 sätestatud vorminõue. Ka edaspidi saab tarbijakrediidilepingu sõlmida sidevahendi abil, kasutades pooltevahelises suhtluses mõnda sellist sidevahendit, mis võimaldab järgida VÕS § 404 sätestatud vorminõuet, näiteks on endiselt võimalik lepingu sõlmimine e-kirja teel. Oluline on, et lõpptulemusena oleks leping ise kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vormistatud ning et kõik lepingupooled selle koopiaga varustatud, sõltumata sellest kas pooled suhtlevad näost näkku või mõne sidevahendi abil.

²⁸ Varul, Paul; Kull, Irene; Kõve, Villu; Käerdi, Martin; Sein, Karin (koost). Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne, 2.–7. osa (§-d 208–618), Juura 2019, § 410, p 3.1.

Seevastu on välistatud lepingu sõlmimiseks tahte väljendamine sellise sidevahendi abil, mis ei võimalda tahet kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis väljendada, näiteks telefoni teel. See on vajalik tarbija kaitseks ja uue direktiivi artikli 20 korrektseks ülevõtmiseks.

VÕS § 410 lõige 2

Lõige 2 jäetakse välja, kuna uue finantsteenuste kaugturstuse direktiivi loogika on, et kui konkreetseid finantsteenuseid reguleerivad muud liidu õigusaktid sisaldavad norme taganemisõiguse kohta, siis olenemata nende normide üksikasjalikkusest tuleks nende konkreetsete tarbijale suunatud finantsteenuste suhtes kohaldada ainult kõnealuste muude liidu õigusaktide vastavaid sätteid (kui kõnealustes õigusaktides ei ole sätestatud teisiti). Sellisel juhul finantsteenuste kaugturstuse direktiivi ei kohaldata.

Selle loogika kajastamiseks on võlaõigusseaduse üldosas uue finantsteenuste kaugturstuse direktiivi ülevõtmisel VÕS § 53 lõiget 5 täiendatud teise lausega, mille kohaselt sidevahendi abil finantsteenuse osutamise lepingu puhul ei kohaldata kõnesolevas jaos lepinguelse teabe andmise, tarbija taganemisõiguse ja selle teostamise tagajärgede ning ettevõtja piisavate selgituste andmise kohustuse kohta sätestatud, kui Euroopa Liidu õiguse või seda üle võtvate normidega on teatud liiki finantsteenuste osutamise kohta sätestatud teisiti.

Seega üld- ja erinormi suhtest ja finantsteenuse kaugturstuse direktiivi ülevõtmise eelnõuga loodavast VÕS § 53 lõikest 5 tulenevalt ei ole VÕS § 410 lõige 2 enam vajalik, kuigi seal sätestatud põhimõte ei muutu. Seda, et sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingutele tuleb kohaldada VÕS § 409 regulatsiooni, kinnitab ka uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 26 lõige 7, mis sätestab, et kui tarbijal on taganemisõigus lõigete 1, 5 ja 6 alusel, siis direktiivi 2002/65/EÜ artiklit 6 ega 7 ei kohaldata.

Uus finantsteenuste kaugturstamise direktiiv kohaldub vaid sidevahendi abil sõlmitud lepingutele. See tähendab, et väljaspool ärruume sõlmitud lepingute puhul kehtib üldine tarbijaõiguste direktiivi 2011/83 regulatsioon, mille kohaldamisalast on finantsteenused välistatud (tarbijaõiguste direktiivi art 3 lg 3 p d). Kuigi VÕS § 47 lõikes 2, mis sätestab väljaspool ärruume sõlmitavate lepingute regulatsiooni kohaldamisala, ei ole eraldi välja toodud direktiivi artikli 3 lõike 3 punktis sätestatud välistust finantsteenustele, ei tähenda see siiski, et neile kohalduks täies mahus väljaspool ärruume sõlmitavate lepingute regulatsioon. Tarbijakrediidi puhul on tegemist valdkondadega, mis on Euroopa Liidu õigusega harmoneeritud, ning nimetatud erireeglid on tarbija õiguste direktiivi artikli 3 lõike 2 kohaselt tarbija õiguste direktiivi suhtes ülimuslikud ehk teisisõnu nendes valdkondades sätestatud erinormid prevaleerivad tarbija õiguste direktiivis ette nähtud üldnormide üle. Seda üld- ja erinormi vahekorda selgitab ka VÕS § 47 lõige 5. Taganemisõiguse osas on väljaspool ärruumi sõlmitud lepingute puhul tarbijakrediidi kohaldumist toonitatud ka VÕS § 49 lõikes 5.

Eeltoodust tulenevalt ei ole kehtiv VÕS § 410 lõige 2 vajalik ei sidevahendi abil sõlmitud ega väljaspool ärruume sõlmitud lepingu puhul. Seetõttu tühistatakse eelnõuga lõige 2.

VÕS § 411 (Tarbija õigus ennetähtaegsele tagasimaksmisele)

Üldiselt on ennetähtaegse tagasimakse regulatsioon artiklis 29 võrreldes senise direktiivi artikliga 16 jäänud samaks. Täpsustatud on seda, milliseid kulusid võetakse ennetähtaegse tagastamise korral krediidi kogukulu vähendamisel arvesse. Artikli 29 lõike 1 teise lause

kohaselt võetakse tarbija krediidi kogukulu vähendamise arvutamisel arvesse kõiki kulusid, mida krediidiandja tarbijalt nõudis. Senise direktiivi artikli 16 lõike 1 teise lause kohaselt tuleks õiglaselt vähendada tarbija krediidi kogukulu, mis koosneb intressist ja kuludest lepingu järelejäanud kestuse jooksul.

Krediidi kogukulu mõiste on direktiivi artikli 3 punktis 5 ja Eestis VÕS § 403¹ lõikes 3 defineeritud kui kõik kulud, kaasa arvatud intress, lepingutasud, maksud ja mis tahes muud tasud, mida tarbija on kohustatud seoses krediidilepinguga maksma ja mis on krediidiandjale teada, välja arvatud notaritasud. Lisaks arvatakse krediidilepinguga seotud kõrvallepingu kulud, eelkõige kindlustusmaksed, samuti tarbija krediidi kogukulu hulka, kui krediidi saamiseks või selle saamiseks tarbijale pakutud tingimustel on lisaks kohustuslik kõrvallepingu osutamise lepingu sõlmimine.

Euroopa Kohus on kohtuasjas *Lexitor* C-383/18 esitanud seisukoha, mille kohaselt hõlmab tarbija õigus krediidi kogukulu vähendamisele krediidisumma ennetähtaegse tagasimaksmise korral *kõiki tarbijalt nõutud kulusid*, st ka kulusid, *mis ei sõltu krediidilepingu kestusest, sealhulgas kulusid, mis on krediidi andmise ajal täielikult tasutud*. Konkreetsetes kohtuasjas oli kõne all tarbija poolt lepingu sõlmimisel tasutud lepingutasu, mis ei olnud sõltuvuses lepingu kestusest.

Uue tarbijakrediidi direktiivi põhjenduses 70 on viidatud *Lexitori* kohtuasjale ning selgitatud, et vähendamine artikli 29 tähenduses peaks olema proportsionaalne krediidilepingu järelejäanud kestusega ning hõlmama ka kulusid, mis ei sõltu kõnealuse krediidilepingu kestusest, sealhulgas kulusid, mis on krediidi andmise ajal täielikult tasutud. Seda tuleb VÕS § 411 lõike 1 kohaldamisel arvesse võtta.

Kuigi *Lexitori* kaasus andis tõlgenduse selles osas, et ka lepingu kestusest sõltumatuid ning juba tasutud kulusid tuleb vähendamisel arvesse võtta, on uue tarbijakrediidi direktiiviga lisaks täpsustatud, et vähendamise arvestuses võetakse arvesse vaid krediidiandja nõutud kulud (inglise keeles *all the costs imposed on the consumer by the creditor*). Kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artiklis 16 ega selle alusel sätestatud VÕS § 411 lõikes 1 ei ole sellist täpsustust. Seega VÕS § 403¹ lõikes 3 sätestatud krediidi kogukulu tuleb lisaks intressile vähendada üksnes nende kulude võrra, mille on ette näinud krediidiandja. Seega ei hõlma see näiteks kolmandate isikute poolt juba osutatud teenustega seotud kulusid, näiteks krediidilepingu vahendamise tasu. Eeltoodut põhjendab ka põhjendus 70, mille kohaselt ei tohiks kogukulu vähendamisel arvesse võtta kolmanda isiku kohaldatavaid ja otse talle makstavaid makse ja tasusid, mis ei sõltu krediidilepingu kestusest, kuna neid kulusid ei kehtesta krediidiandja ja seega ei saa krediidiandja neid kulusid ühepoolset muuta. Samas krediidiandja poolt kolmanda isiku kasuks küsitavaid tasusid tuleks vähendamise arvutamisel siiski arvesse võtta.

Eeltoodust lähtudes täpsustatakse selleks, et oleks selgem, milliseid kulusid tuleb vähendamisel arvesse võtta, ning lähtudes direktiivi sõnastusest, VÕS § 411 lõike 1 sõnastust selliselt, et oleks selgem seos VÕS § 403¹ lõikes 3 sätestatud krediidi kogukulu mõistega. Samuti täpsustatakse VÕS § 411 lõike 1 teises lauses, et vähendada saab vaid selliste kulude arvelt, mida tarbijalt on nõudnud krediidiandja. Ennetähtaegse tagasimakse korral tuleb tarbijalt nõutavate tasude osas arvestada eelnevalt kirjeldatud krediidi kogukulu vähendamisega. Sellest suuremaid tasusid ei ole krediidiandjal õigus nõuda.

Oluline on tähele panna, et kehtiv VÕS § 411 lõige 1 kehtib ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta. Hüpotekkreediidi direktiivi artikli 25 lõige 1 on sõnastatud

peaaegu identselt kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artikli 16 lõikega 1, st ennetähtaegse tagasimakse korral vähendatakse krediidi kogukulu, mis hõlmab laenuintressi ja kulude vähendamist lepingu järelejäanud kestuse jooksul.²⁹

Uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisel on leitud, et kaasnevaid muudatusi saab pidada põhjendatuks ka elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhul, mistõttu kehtivad need ühetaoliselt kõikide tarbijakrediidilepingute puhul. Hüpoteekkrediidi direktiiv lubab tarbija kaitseks minna kaugemale.

Eelnõukohaste VÕS § 411 muudatuste kõrval on oluline selgitada seda, et edaspidi kohaldub see regulatsioon ka kasutusliisingutele. Kehtiva VÕS § 403 lg 4¹ kohaselt ei kohaldata VÕS §-s 411 sätestatud liisingulepingule, millega ei kaasne tarbija kohustust lepingueset välja osta. Kavandatava muudatuse kohaselt tunnistatakse VÕS § 403 lg 4¹ kehtetuks, mille tulemusel laienevad VÕS § 411 ennetähtaegse tagasimaksmise reeglid ka kasutusliisingule, s.t tarbija saaks lepingust tulenevad kohustused osaliselt või täielikult täita ennetähtaegselt (vt selle kohta eespool VÕS § 403 lg 4¹ seletuskirja).

Eelnõu kooskõlastamisel tekkis VÕS § 411 sätestatu edasisest kohaldumisest ka kasutusliisingutele küsimus sellest, mis saab sellisel juhul liisinguesemest (nt sõiduautost). Sellisel juhul ei saa liisingulepingu lõpetamine toimuda nii, et tarbija annab liisingueseme (nt auto) liisinguandjale üle. See ei oleks vastavuses liisinguandja rolliga kolmnurksuhtes tema enda, tarbija ja liisingueseme müüja vahel. Liisinguandja roll on olla finantseerija, liisinguandja ei pea ise tegelema liisinguesemeks olevate sõiduautodega. Seetõttu on lepingutingimusi võimalik kujundada selliselt, et kasutusliisingu korral on krediit võimalik ennetähtaegselt tagastada, kui tarbija ostab ise sõiduki välja või leiab sellele kolmandast isikust ostja.

VÕS § 414¹ (Tähtajatud krediidilepingud)

Tähtajatute krediidilepingute ülesütlemist on reguleeritud VÕS §-s 414¹, mille regulatsioon tugineb kehtiva tarbijakrediidi direktiivi artiklile 13. Uues direktiivis reguleerib seda küsimust artikkel 28, kus on võrreldes senise direktiiviga tehtud mõningaid täpsustusi.

Eelnõuga muudetakse VÕS § 414¹ lõiget 2. Lõikes 2 tehtav muudatus tuleneb uue direktiivi artikli 28 lõike 2 teisest lausest, mis on sisuliselt sama nagu senise direktiivi artikli 13 lõike 1 kolmas lause, kuid väikse erisusega. Nimelt on senise direktiivi sättes reguleeritud, et kui krediidilepingus on kokku lepitud, siis võib krediidiandja tähtjatu krediidilepingu korraliselt lõpetada, teatades sellest tarbijale vähemalt kaks kuud ette paberil või mõnel muul püsival andmekandjal. Uue direktiivi artikli 28 lõikes 2 on erisus selles osas, et selline teade tuleb tarbijale esitada paberil või mõnel muul *tarbijakrediidilepingus nimetatud* püsival andmekandjal. Ehk juhul, kui krediidiandja soovib lepingu korraliselt lõpetada, kasutades selleks püsivat andmekandjat, peab ta seda tegema sellisel andmekandjal, mis on krediidilepingus kokku lepitud.

VÕS § 414¹ lõike 2 teise lause praeguse sõnastuse kohaselt peab krediidiandja ülesütlemisavaldus olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Et tagada kooskõla uue direktiivi tekstiga, tehakse selles muudatus ning uue sõnastuse kohaselt peab krediidiandja

²⁹ Vt hüpoteekkrediidi direktiivi kohta ka *UniCredit Bank Austria AG vs. Verein für Konsumenteninformation* (C555/21).

ülesütlemisavaldus olema *paberil või muul tarbijakrediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal* ja tarbijale teatavaks tehtud vähemalt kaks kuud enne ülesütlemise jõustumist, kui lepingus ei ole kokku lepitud pikemat etteteatamistähtaega. Lisaks on teksti keelelise parandamise huvides sõna *vähemalt* asendatud sõnaga *hiljemalt*, see on lihtsalt keeleline parandus, st mitte sisuline muutus.

VÕS § 414² (Krediidiandja õigus keelduda krediidi kasutada andmisest)

VÕS §-s 414² on reguleeritud krediidiandja õigus keelduda krediidi kasutada andmisest tähtajatu tarbijakrediidilepingu puhul. See regulatsioon tugineb senise direktiivi artikli 13 lõikele 2. Uue direktiivi artikli 28 lõikes 2 on sama regulatsioon selle erisusega, et sarnaselt eelmisele sättele on ka siin täpsustatud, et krediidiandja teavitab tarbijat krediidi kasutusse võtmise õiguse lõpetamisest paberil või muul *tarbijakrediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal*. Eeltoodust tulenevalt tehakse täpsustus ka § 414² lõike 2 esimeses lauses, kus on praegu kirjas, et krediidiandja peab vastavast asjaolust teavitama „püsival andmekandjal“. Eelnõu kohaselt peab ta teavitama paberil või muul *tarbijakrediidilepingus nimetatud püsival andmekandjal*.

VÕS § 416 (Tarbijakrediidilepingu ülesütlemise piirangud)

VÕS § 416 lõikes 4 tehakse uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 18 lõike 7 täpsema ülevõtmise tagamiseks selgitava iseloomuga muudatus. Artikli 18 lõige 7 vastab sisult hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 18 lõikele 4, mis on üle võetud VÕS § 416 lõikesse 4. Praegu sisaldub lõikes 4 üksnes see osa hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 18 lõikest 4, mis lubab krediidiandjal lepingu üles öelda olukorras, kus krediidiandja ei saanud tarbija krediidivõimelisust õigesti hinnata, sest tarbija jättis teadlikult esitamata §-s 403⁴ nimetatud teabe või võltsis krediidiandjale esitatud teavet. Eelnõu koostamise käigus on leitud, et parema arusaadavuse ja uue tarbijakrediidi direktiivi täpsema ülevõtmise huvides tuleb lõiget 4 täpsustada selliselt, et sellest tuleks esmase põhimõttena välja ka see, et krediidiandjal ei ole õigust tarbijakrediidilepingut üles öelda põhjusel, et tarbija krediidivõimelisust ei hinnatud õigesti. See on edaspidi lõike 4 esimene lause. Sellele järgneb senine regulatsioon lepingu ülesütlemise õiguse kohta olukorras, kus tarbija on esitanud teadlikult valeandmeid.

VÕS § 416¹ (Tarbijakrediidilepingu kohtuväline ümberkujundamine)

Üldist

Eelnõuga muudetakse VÕS §-s 416¹ sätestatud, et võtta üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 35, mis näeb ette reeglid võlgnevuste ja makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmete pakkumisele krediidiandja poolt.

Eesti õiguses on vastav regulatsioon tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise (inglise keeles *forbearance measures*) kohta ette nähtud VÕS §-s 416¹. Paragrahv põhineb krediidihaldajate ja krediidiostjate direktiivi (2021/2167)³⁰ artikli 27 lõikel 2 ja artikli 28 lõikel 2, mis omakorda täiendasid senist tarbijakrediidi direktiivi 2008/48 uue artikli 16a lõikega 1 ja muutsid hüpoteekkrediidi direktiivi 2014/17 artikli 28 lõiget 1. Uue tarbijakrediidi direktiiviga on

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2021/2167, 24. november 2021, krediidihaldajate ja krediidiostjate kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL.

tarbijakrediidilepingute osa teatud määral muudetud, mis toob kaasa vajaduse muuta ka VÕS §-i 416¹. Sätte üldine ülesehitus ja ka eesmärgid jäävad samaks.

Artikli 35 lõike 1 kohaselt nõuavad liikmesriigid, et krediidiandjad rakendaksid enne täitemenetluse alustamist asjakohasel juhul mõistlikku makseraskuste tõttu restruktureerimist. Põhimõte, et krediidiandjal tuleb esmalt hinnata, kas konkreetsel juhul on üldse asjakohane pakkuda tarbijale makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmeid, on jäänud samaks ka uues tarbijakrediidi direktiivis. Direktiivi põhjenduses 79 on vastava regulatsiooni loomist põhjendatud sellega, et täitemenetlusel on märkimisväärsed tagajärjed krediidiandjatele ja tarbijatele ning potentsiaalselt ka finantsstabiilsusele, seetõttu tuleb direktiivi kohaselt krediidiandjaid innustada tegelema esilekerkiva krediidiriskiga ennetavalt juba varases etapis ning kehtestama vajalikud meetmed eesmärgiga tagada, et nad rakendavad enne täitemenetluse algatamist asjakohasel juhul mõistlikku makseraskuste tõttu restruktureerimist.

Kuigi uuest tarbijakrediidi direktiivist tulenevate muudatuste tõttu on reeglid tarbijakrediidi direktiivis ja hüpoteekkrediidi direktiivis teatud määral erinevad, kujundatakse eelnõuga ühtne regulatsioon kõikidele tarbijakrediidilepingutele. Justiits- ja Digiministeerium küsis selle kohta enne eelnõu koostamist huvirühmadelt arvamust ning sellist lahendust toetas enamik Justiits- ja Digiministeeriumile tagasiside esitanutest. See on lubatud põhjusel, et hüpoteekkrediidi direktiiv on minimaalselt ühtlustav ning seetõttu ei too kõnealused muudatused kaasa vastuolu hüpoteekkrediidi direktiiviga.

Eelnõuga tehakse VÕS §-s 416¹ terminoloogiline muudatus ja kasutatakse läbivalt sõnade „võla ümberkujundamine“ asemel sõnu „tarbijakrediidilepingu ümberkujundamine“.

Praegu on sätte pealkirjas kasutatud sõnu „tarbijakrediidilepingu kohtuväline ümberkujundamine“, kuid tekstis on kasutatud sõnu „võla ümberkujundamine“. Eelnõuga ühtlustatakse VÕS § 416¹ sõnastus nii, et selles on nüüd läbivalt kasutusel sõnastus „tarbijakrediidilepingu ümberkujundamine“, mis vastab täpsemalt regulatsiooni eseme õiguslikule sisule. Silmas peetakse tarbijakrediidilepingu, mille täitmisega on tarbija sattunud viivitusse, tingimuste muutmist või selle osalist või täielikku refinantseerimist. See muudatus tehakse VÕS § 416¹ tekstis läbivalt, st kõigis VÕS § 416¹ lõigetes.

Sama muudatus tehakse eelnõuga ka KAVS-i vastavates reeglites, mis viitavad VÕS §-s 416¹ sätestatule (vt allpool KAVS § 44 lg 2 p 4¹; § 44 lg 5 p-d 1 ja 2; § 48 lg 5 p 7¹ muudatused).

VÕS § 416¹ lõige 1

Lõike 1 puhul on oluline selgitada, et uus direktiiv ei näe ette täpseid kriteeriume, mille alusel meetme pakkumise asjakohasust hinnata, kuid artikli 35 lõike 1 teise lause kohaselt võetakse muude tegurite hulgas arvesse tarbija isiklikke asjaolusid. Põhjenduses 79 selgitatakse täpsemalt, et otsustamaks, kas makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmed või nende korduv pakkumine on põhjendatud, tuleb muude tegurite hulgas arvesse võtta tarbija konkreetseid asjaolusid, nagu tarbija huvid ja õigused, tema suutlikkus krediiti tagasi maksta ning tema mõistlikud vajadused elamiskulude katmisel. Seega meetme pakkumisel peaks krediidiandja andma hinnangu sellele, kas konkreetsel juhul meetme pakkumise korral on tõenäoline, et tarbija suudab ümberkujundatud võlgnevuse tasuda.

Oluline on, et erinevaid võla restruktureerimise kokkuleppeid ei tohiks kasutada näiliselt tarbija võlakoorma leevendamiseks. Seega kui lepingutingimuste muutmine, nt laenutähtaja pikendamine täiendava tasu eest, üksnes suurendaks laenusaaaja võlgnevust, ei tuleks meetmete pakkumist lugeda asjakohaseks. Eesmärgiks peab olema krediidi tagasimaksmiseks jätkusuutliku olukorra tekitamine. Finantsinspeksiooni märgukirja „Krediidilepingust tulenevate kohustuste restruktureerimise kohta tulenevalt krediidivõtjast võlgniku makseraskustest“ kohaselt ei ole finantsjärelevalve subjektile piiranguid õiguskaitsevahendite rakendamisel, kui eos on suure tõenäosusega arusaadav, et krediidivõtja maksevõimet ei ole võimalik mõistlike pingutustega taastada või esinevad muud olulised kaalutlused õiguskaitsevahendite viivitamatuks rakendamiseks.³¹ Sarnasele seisukohale on asunud ka õiguskirjanduses. Meetme valikul tuleb hinnata, kas tarbijal on pikaajalised süsteemsed probleemid või on makseraskuse põhjus ajutine. Näiteks täielik või osaline maksepuhkus võib olla lihtsalt võlgnevust suurendav või selle suurenemist edasi lükkav meede ja mitte kuidagi tarbijale abiks, kui tal on pikemaajalised probleemid krediidi tagasimaksmisega. Seevastu võib see meede olla väga hea juhul, kui tegemist on ajutisema probleemiga, nt ajutine haigestumine või töökaotus.³² Selline lähenemine on omakorda kooskõlas artikli 35 lõikest 1 tuleneva nõudega võtta arvesse tarbija isiklikke asjaolusid. Krediidihaldajate ja krediidiostjate direktiivi ülevõtmise eelnõu (376 SE) seletuskirja kohaselt tuleks meetmete pakkumise asjakohasust hinnata kooskõlas krediidiandja sise-eeskirjadega, millega tuleb ette näha viivituses olevate tarbijakrediidilepingutest tulenevate kohustustega tegelemise poliitika või strateegia ja vastav menetluskord.³³ Seega kuigi VÕS § 416¹ sätestab üldise raamistiku ümberkujundamise meetmete pakkumiseks, peab KAVS § 44 lõike 3 punkti 4¹ ja lõike 5 kohaselt krediidiandja sise-eeskirjades reguleerima krediidilepingu tingimuste täitmise jälgimise ja krediidilepingu muutmise korda, sealhulgas asjakohasel juhul võlaõigusseaduse §-s 416¹ sätestatud võla ümberkujundamise abinõude rakendamist. See põhimõte kehtib ka eelnõu kohaselt edasi. KAVS-i nõuded on avalik-õiguslikud, neil ei ole tsiviilõiguslikke tagajärgi, kuid need toetavad seda, et krediidiandja saaks tsiviilõiguslikus suhtes tarbijaga VÕS § 416¹ sätestatud nõudeid täita.

Lõike 1 lauses 1 täpsustakse, et tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise meetmeid võib tarbijale pakkuda nii enne ülesütlemisavalduse esitamist VÕS § 416 lg 1 alusel kui ka enne kohtu- või täitemenetluse alustamist. Direktiiv näeb ette, et meetmeid tuleb pakkuda enne täitemenetluse algatamist. Sarnaselt kehtiva regulatsiooniga tähendab see seda, et tarbijale võib pakkuda meetmeid erinevates etappides – oluline on, et see toimuks enne täitemenetluse alustamist. Selguse huvides viidatakse ka VÕS § 416 lõikele 1, mis reguleerib krediidilepingu ülesütlemist. See peab kindlasti eelnema täitemenetluse alustamisele. Seda, millal tarbijale pakkumine võla ümberkujundamiseks tehakse, võib ette näha ka krediidiandja sise-eeskirjaga, mh võib see toimuda enne, kui tarbija on täielikult või osaliselt viivituses vähemalt kolme üksteisele järgneva tagasimaksega, st lepingute ümberkujundamine ei pea olema seostatud lepingu ülesütlemise võimalusega kooskõlas VÕS § 416 lõikega 1.³⁴ Ka kehtiva VÕS § 416¹ lõike 1 viimases lauses täpsustatakse, et lõike esimeses lauses sätestatu ei välista võla

³¹ Finantsinspeksiooni märgukiri „Krediidilepingust tulenevate kohustuste restruktureerimise kohta tulenevalt krediidivõtjast võlgniku makseraskustest“, milles kirjeldatakse erinevaid restruktureerimise meetmeid. Arvutivõrgus kättesaadav: [02.10.2020 nr 4.11-3.1 -5321 Märgukiri.pdf](https://www.riigikogu.ee/tegevus/elnoud/elnou/65742104-0a85-4a08-ba65-1374049b9658/). (17.05.2026).

³² Kristjan Pulk, Piia Kalamees, Evaluating Consumer Credit Forbearance Regulation: Evidence from an Estonian Policy Change, 2025. Arvutivõrgus kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=6120046 (22.04.2026).

³³ Krediidiinkassode ja -ostjate seaduse eelnõu (376 SE) seletuskiri, lk 96. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/elnoud/elnou/65742104-0a85-4a08-ba65-1374049b9658/> (17.05.2026).

³⁴ Krediidiinkassode ja -ostjate seaduse eelnõu (376 SE) seletuskiri, lk 96. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/elnoud/elnou/65742104-0a85-4a08-ba65-1374049b9658/> (17.05.2026).

ümberkujundamise pakkumist ka muudel juhtudel. Samuti soovitakse muudatusega selgemini välja tuua, et krediidiandja ei pea meetmeid pakkuma enne lepingu ülesütlemist ning siis uuesti enne kohtu- või täitemenetluse algatamist. Sellega seondub ka lõike 1 teises lauses kavandatud muudatus.

Lõike 1 uues lisatavas teises lauses sätestatakse, et krediidiandja ei pea pakkuma tarbijale korduvalt võimalust tarbijakrediidilepingu ümberkujundamiseks, välja arvatud kui seda saab konkreetsel juhul pidada põhjendatuks. See vastab uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 35 lõike 1 kolmandale lausele. Eeltoodust nähtub, et tegemist on juhtumipõhise hinnanguga. Põhjenduses 79 on artikli 35 avamiseks selgitatud, et eelkõige juhul, kui tarbija ei vasta krediidiandja pakumisele mõistliku aja jooksul, ei tohiks krediidiandjalt nõuda makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmete korduvat pakkumist. See põhimõte tuuakse selguse huvides ka seaduse tekstis selgelt välja lõike 1 muudetud kolmandas lauses. Sisuliselt sarnane põhimõte on kajastatud kehtiva VÕS § § 416¹ lõike 1 teises lauses, mis käsitleb tarbija varasemaid reageerimisi krediidiandja pöördumistele, kuid kuna see ei vasta täielikult artiklile 35, ei saa seda sellisel kujul säilitada. Põhjendusest 79 seaduseteksti üle toodud selgitus selle kohta, millal ei ole vaja korduvat pakkumist esitada, on uue direktiivi raamides maksimaalne võimalus selles küsimuses selguse loomiseks.

Põhjenduse 79 kohaselt tuleks ka makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmete korduva pakumise põhjendatuse hindamisel võtta arvesse muude tegurite hulgas tarbija konkreetseid asjaolusid (vt selgitusi lõike 2 kohta).

Lisaks eeltoodule tehakse lõikes 1 mõned sõnastuslikud muudatused, et tagada paremat kooskõla tsiviilõiguses kasutatavate mõistetega. Nii ei viidata sättes „viivituses olevale krediidilepingule“ ning „kohtu- ja täitemenetluse toimingute alustamisele“, vaid „tarbija makseviivituse tõttu kohtu- või täitemenetluse algatamisele“.

VÕS § 416¹ lõikes 2 täpsustatakse uue direktiivi artikli 35 lõike 1 teise lause ülevõtmiseks, et makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmete puhul tuleb *muude tegurite hulgas* arvesse võtta tarbija isiklikke asjaolusid. See vastab lõike 2 esimeses lauses juba praegu viidatud *tarbija olukorrale*. Eelnõus on lõike 2 esimest lauset põhjenduse 79 alusel täpsustatud selles osas, mida tarbijale pakutava meetme sobivuse hindamise käigus veel arvesse võtta. Muu hulgas tuleb arvesse võtta tarbija õigusi ja huve, tarbija suutlikkust krediit tagasi maksta ning vajadust mõistlike elamiskulude katmiseks. See väljendab sisuliselt sama mõtet nagu kehtiv lõige 2, mille kohaselt võib krediidiandja rakendada võla ümberkujundamist juhul, kui tema hinnangu kohaselt suudab tarbija tõenäoliselt oma kohustused täita. Ka eelnõu kohaselt muudetava regulatsiooni eesmärk on tagada, et tarbijale pakutakse lahendus, mis vastab tema tegelikule olukorrale ja aitab kaasa ka sellele, et tarbija suudaks tekkinud makseraskuse ületada ja krediidi tagasi maksta. See on võimalik juhul, kui tarbijale pakutud võimalik meede on tarbijale sobilik ja vastab nendele tingimustele, mis on lõikes 2 loetletud.

Artikli 35 lõike 1 teise lõigu kohaselt ei nõuta krediidiandjalt krediidivõimelisuse hindamist kooskõlas artikliga 18, kui nad muudavad krediidilepingu kehtivaid tingimusi kooskõlas artikli 35 esimese lõike kolmanda lõigu punktiga b, tingimusel et krediidilepingu muutmisel ei suurendata märkimisväärselt tarbija makstavat kogusummat.

Oluline on tähele panna, et artikli 35 lõike 1 teises lõigus ette nähtud krediidivõimelisuse hindamise välistuse juures viidatakse üksnes kolmanda lõigu punktile b, mis käsitleb kehtiva tarbijakrediidilepingu tingimuste muutmist (nt lepingu tähtaja pikendamine või intressmäära

muutmise). Selle välistuse juures ei viidata artikli 35 lõike 1 teise lõigu punktile a, mis käsitleb tarbijakrediidilepingu täielikku või osalist refinantseerimist. Selline erisus oli Euroopa Liidu seadusandja teadlik valik. Punktis a nimetatud lepingu täieliku või osalise refinantseerimise korral ei saa artikli 35 lõike 1 teises lõigus ette nähtud krediidivõimelisuse hindamise välistust kasutada. Teisisõnu, refinantseerimise korral tuleb tarbija krediidivõimelisust täielikult hinnata. Refinantseerimist on Euroopa Liidu seadusandja pidanud siiski selliseks meetmeks, kus tarbija õiguste ja huvide kaitseks ning ka võimalike kuritarvituste vältimiseks tuleb täielikult järgida ka direktiivis ette nähtud vastutustundliku laenamise reegleid.

Seetõttu on VÕS § 416¹ lõike 2 teises lauses viidatud üksnes sama paragrahvi lõike 3 teisele lausele, mis reguleerib kehtiva tarbijakrediidilepingu tingimuste muutmist.

Direktiivis tooduga on soovitud vältida olukorda, kus krediidiandja oleks kohustatud pakkuma tarbijale krediidilepingu muutmise tingimusi, kuid võttes arvesse, et tarbija on juba tõenäoliselt makseraskustes, ei pruugiks see olla võimalik tulenevalt krediidivõimelisuse hindamise negatiivsest tulemusest. Seega on ette nähtud erand, mille kohaselt ei pea kehtiva krediidilepingu tingimuste muutmisel järgima krediidivõimelisuse hindamise reegleid vastavalt VÕS §-s 403⁴ sätestatule. Seejuures tuleb ikkagi meetmete kohaldamise asjakohasuse hindamisel arvesse võtta lõike 2 esimeses lauses sätestatud – tarbija konkreetset olukorda, tema suutlikkust krediiti tagasi maksta, tema mõistlikke vajadusi elamiskulude katmiseks ja muid asjaolusid (nt töö kaotuse korral tõenäosust uue töö ja sissetulekuallikate leidmiseks vms). Seega ei tähenda välistus seda, et krediidiandja ei peaks tarbijakrediidilepingu ümberkujundamisel tarbija krediidivõimelisust ehk võimekust krediit kokkulepitud tingimustel tagasi maksta üldse arvesse võtma. Tarbijakrediidilepingu muutmist vastavalt lõike 3 teisele lausele tuleks ikkagi pakkuda selliselt, et see aitaks tarbijal ületada esinevad makseraskused ning taastada jätkusuutlik krediidi tagasimaksmine. Kuid üksnes tarbijakrediidilepingu tingimuste muutmisel (VÕS § 416¹ lg 3 ls 2) ei ole kogu VÕS §-s 403⁴ sätestatu järgimine kohustuslik. See annab krediidiandjale selles olukorras rohkem paindlikkust ja võimaldab paremini arvestada selle spetsiifilise olukorraga, kuhu tarbija on sattunud.

Eeltoodud erandi kasutamiseks on oluline tähele panna, et välistust saab kasutada vaid juhul, kui krediidilepingu muutmisel ei suurendata märkimisväärselt kõigi tarbija poolt krediidi tagasimaksmiseks ja krediidi kogukulu kandmiseks tehtavate maksete kogusummat. Seega kuigi võib juhtuda, et tarbijakrediidilepingu tingimuste muutmisel mõnel lõike 3 teises lauses nimetatud viisil (nt krediidilepingu tähtaja pikendamisel) tarbija makstav kogusumma veidi suureneb, ei tohiks see tarbija kohustusi oluliselt suurendada. Märkimisväärse suurenemise korral on siiski kohustuslik tervikuna VÕS § 403⁴ rakendamine.

VÕS § 416¹ lõige 3. Juhul, kui krediidiandja on lõikes 1 nimetatud hindamise tulemusel tuvastanud, et tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise pakkumine on konkreetse tarbija võlgnevuse tekkimise asjaolusid arvesse võttes asjakohane, on krediidiandjal kohustus pakkuda tarbijale mõistlikku meedet olukorra lahendamiseks. Eelnõukohase § 416¹ lõike 3 kohaselt pakub krediidiandja *tarbijakrediidilepingu kehtivate tingimuste muutmist* (art 35 lg 1 lõigu 3 p b) ning võib pakkuda *tarbijakrediidilepingu täielikku või osalist refinantseerimist* (art 35 lg 1 lõigu 3 p a). Kehtiva tarbijakrediidilepingu tingimuste muutmise võib muuhulgas hõlmata lõike 3 teise lause punktides 1–6 nimetatud meetmeid (tarbijakrediidilepingu tähtaja pikendamine; tarbijakrediidilepingu liigi muutmise; tagasimaksete täielik või osaline edasilükkamine teatava aja võrra; intressimäära vähendamine; vääringu konverteerimine; nõudest osaline loobumine ja erinevate nõuete summeerimine). Teise lause loetelus nimetatud meetmed on suures osas samad, nagu kehtivas VÕS § 416¹ lõikes 3 ette on nähtud. Ainus sisuline erinevus, mis on uue

direktiivi punkti b alapunkti iv ülevõtmiseks vajalik, puudutab lõike 3 punkti 5. Kehtivas õiguses on selles viidatud intressimäära muutmisele, kuid uue direktiivi punkti b alapunkti iv ülevõtmiseks tuleb seal edaspidi viidata intressimäära vähendamisele.

Oluline on rõhutada, et uues direktiivis on ette nähtud kohustus pakkuda vähemalt mingit lõikes 3 toodud meetet, kui hindamise järel on osutunud see asjakohaseks. Seadus ei kirjuta ette, millist meetet peab pakkuma, krediidiandja peab hindama, mis meete oleks konkreetses olukorras mõistlik. Lõike 3 teises lauses sätestatud loetelu ei ole ammendav ehk krediidiandja võib teha tarbijale ka ettepaneku mõnel muul viisil tarbijakrediidilepingu muutmiseks. Krediidiandja kohustuse rikkumisel on tarbijal põhimõtteliselt võimalik kasutada krediidiandja vastu õiguskaitsevahendeid, eelkõige nõuda kahju hüvitamist, kui selle eeldused on täidetud. Eelnõuga ei looda selle jaoks erireegleid.

VÕS § 416¹ lõige 4. Lõikesse 4 lisatakse täpsustus, et krediidiandjal on lõikes 4 nimetatud teabe esitamise kohustus tarbija nõudmisel. Lõikes 4 sätestatu ei tulene direktiivist, vaid kujutab endast riigisisest regulatsiooni. Senise regulatsiooni rakendamisel on ilmnunud, et see on liialt bürokraatlik, mistõttu tehakse eelnõuga ettepanek muuta seda paindlikumaks. Tarbijale säilib endiselt võimalus krediidiandjalt vastav teave saada, ta peab selleks lihtsalt soovi avaldama. Krediidiandjal ei ole aga edaspidi enam kohustust omal algatusel tarbijale teavet anda

VÕS § 417¹ (Krediidivahendaja täiendav teavitamiskohustus)

Paragrahvi 417¹ lõige 2 tunnistatakse kehtetuks, kuna tegemist ei ole olemuslikult sättega, mis puudutaks tarbijaga sõlmitavat lepingut, vaid sättes reguleeritakse krediidivahendaja kohustust krediidiandja ees. Kuna tegemist on avalik-õigusliku kohustusega, siis jäetakse vastav säte VÕS-ist välja ning samasisuline säte kehtestatakse eelnõuga KAVS § 50² punktis 2, milles reguleeritakse krediidivahendaja täiendavaid kohustusi. Kõnealuse muudatuse tingib artikli 38 punkti d ülevõtmine.

VÕS § 419¹ (Nõustamisteenuse osutamine)

VÕS §-s 419¹ tehtavad muudatused on tingitud uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 3 punkti 17 ja artikli 16 ülevõtmisest ning seda tuleb vaadata koos eelnõuga KAVS §-des 7 ja 51 tehtavate muudatustega.

Eelnõuga muudetakse § 419¹ pealkirja sõnastust selliselt, et sealt võetakse välja viited elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingule. Kui seni on kehtinud § 419¹ üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele, siis nüüd laiendatakse seda kõikidele tarbijakrediidilepingutele.

Paragrahvi 419¹ aluseks on seni olnud hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 4 punkt 21, kus on sätestatud nõustamisteenuse mõiste. See säte on varem üle võetud § 419¹ lõigetes 1 ja 2. Ka uues tarbijakrediididirektiivis on reguleeritud nõustamisteenuseid puudutav (nõustamisteenuste mõiste artikli 3 punktis 17 on sisult sama nagu hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 4 punktis 21 toodud mõiste). Seega kuna nõustamisteenuste regulatsioon on uues tarbijakrediidi direktiivis sama nagu hüpoteekkrediidi direktiivis, võetakse VÕS § 419¹ pealkirjast välja sõnad „elamukinnisvaraga seotud“ ja seeläbi laiendatakse sätte kehtivust ka teistele tarbijakrediidilepingutele. Samasugune muudatus tehakse KAVS § 7 pealkirjas (vt täpsemalt KAVS § 7 muutmise selgitusi).

Kuna seni on nõustamisteenuse mõiste sätestatud nii VÕS § 419¹ lõikes 1 kui ka KAVS § 7 lõikes 1 ja sellist lahendust, kus sama mõiste on selgitatud kahes õigusaktis, ei peeta normitehniliselt mõistlikuks lahenduseks, on otsustatud eelnõuga jätta nõustamisteenuse mõiste üksnes KAVS § 7 lõikesse 1 ning VÕS § 419¹ lõige 1 tunnistada kehtetuks. Samal põhjusel tunnistatakse kehtetuks VÕS § 419¹ lõige 2, kuna samasisuline regulatsioon sisaldub KAVS § 7 lõigetes 2 ja 3.

Eeltooduga seoses täiendatakse eelnõuga VÕS § 419¹ lõike 3 sõnastust ning sinna lisatakse viide nõustamisteenuse selgitusele KAVS §-s 7. Sätte uue sõnastuse kohaselt kohaldatakse krediidiandja ja krediidivahendaja poolt KAVS §-s 7 sätestatud nõustamisteenuse osutamisele KAVS §-s 51 ja VÕS-is käsunduslepingu kohta sätestatud. KAVS §-s 51 reguleeritakse nõustamisteenuse osutamist puudutav ning sinna tehakse eelnõuga muudatused uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 16 ülevõtmisest tulenevalt. Viidates VÕS § 419¹ lõikes 3 nii KAVS §-le 7 kui ka §-le 51, tagatakse, et KAVS-is nõustamisteenusele sätestatud reeglid (mis ühtlasi vastavad uue tarbijakrediidi artiklis 16 sätestatule) kohalduvad kõikidele krediidiandjatele, mitte üksnes nendele krediidiandjatele, kes alluvad KAVS-i regulatsioonile.

VÕS § 419³ (Seosmüük ja komplektina müük)

Üldist

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 reguleerib krediidilepingu seosmüüki ja komplektina müüki (inglise keeles *tying and bundling*). Nimetatud mõisted on lahti seletatud direktiivi artikli 3 punktides 15 ja 16. „Seosmüük“ tähendab direktiivis krediidilepingu pakkumist ühes pakendis muude eristatavate finantstoodete või -teenustega, kusjuures krediidilepingut eraldiseisvana tarbijale kättesaadavaks ei tehta. „Komplektina müük“ tähendab krediidilepingu pakkumist ühes pakendis muude eristatavate finantstoodete või -teenustega, tehes krediidilepingu samal ajal kättesaadavaks ka eraldi, kuid mitte tingimata samadel tingimustel kui komplektis nende muude toodete või teenustega.

Kehtivas õiguses on vastav regulatsioon ette nähtud elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhuks. See kehtestati hüpoteekkrediidi direktiivi artiklites 4 ja 12 sätestatud määratluste ülevõtmiseks. Uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisel laiendatakse regulatsiooni (küll teatud erisustega) ka muudele tarbijakrediidilepingutele.

Seega sarnaselt hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 12 lõikes 1 sätestatule lubavad uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 14 lõike 1 kohaselt liikmesriigid komplektina müüki, kuid keelavad seosmüügi. Põhjenduses 47 on toodud, et oluline on vältida tavaid, nagu teatavate toodete seosmüük, mis võivad viia selliste krediidilepingute sõlmimiseni, mis ei ole parimal viisil tarbijate huvides, piiramata siiski komplektina müüki, millest võib tarbijaile kasu olla.

Uue direktiivi ülevõtmiseks laiendatakse VÕS § 419³ regulatsiooni ka muudele tarbijakrediidilepingutele peale elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute ning selleks jäetakse sättest ja selle pealkirjast välja viide elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele. Ainsaks erandiks jäävad VÕS § 419³ lõike 2 punkt 2 ja lõige 4, mis põhinevad vastavalt hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 12 lõike 2 punktil b ja lõikel 3, millele ei ole vastet tarbijakrediidi direktiivis ja mida ei saa seetõttu tarbijakrediidile laiendada.

Oluline on selgitada ka seda, et direktiivi artikli 14 lõigetes 2 ja 3 on ette nähtud kindlad olukorrad, millal liikmesriigid võivad seosmüüki lubada (seoses makse- või hoiusekonto ning kindlustuslepinguga). See tähendab, et tegemist on liikmesriigile jäetud valikukohtadega. Samasugune regulatsioon on ette nähtud elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele VÕS § 419³ lõike 2 punktis 1 ja lõikes 3, millega on üle võetud hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt a ning lõige 4.

Justiits- ja Digiministeerium küsis huvigruppide arvamust ning enamik vastajatest toetas hüpoteekkrediidi direktiivi sarnaste erandite ettenägemist ka muude tarbijakrediidilepingute puhul. Kuigi esines ka mõningaid teistsuguseid seisukohti, otsustati eelnõu koostamisel jääda samasuguse lahenduse juurde, mida on rakendatud hüpoteekkrediidi direktiivi ülevõtmisel. Seetõttu piirduvadki VÕS § 419³ lõike 2 punktis 1 ja lõikes 3 tehtavad muudatused üksnes viidete kaotamisega elamukinnisvaraga seotud krediidile.

VÕS § 419³ lõige 1

Lõikes 1 on ette nähtud seosmüügi keeld ja komplektina müügi lubatavus. Eelnõuga jäetakse lõikest 1 välja viide „elamukinnisvaraga seotud“ tarbijakrediidilepingutele, kuivõrd edaspidi kohaldub keeld kõikidele tarbijakrediidilepingutele.

VÕS § 419³ lõige 2

Lõige 2 sätestab erandid, millal seosmüük on lubatav. Lõike 2 sissejuhatavast osast ja punktist 1 jäetakse välja viide „elamukinnisvaraga seotud“ tarbijakrediidilepingutele - säte üldkorras kohaldub edaspidi kõikidele tarbijakrediidilepingutele, sh punkt 1. Küll aga lisatakse punktile 2 juurde viide elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele, kuna investeerimisteenusega seotud erand jääb hüpoteekkrediidi direktiivist tulenevalt jääma kehtiva vaid elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele.

VÕS § 419³ lõige 3

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 14 lõike 3 kohaselt tagavad liikmesriigid koos tarbijakrediidilepinguga kindlustuslepingu sõlmimisel, et krediidiandja peab ilma tarbijale tehtud krediidipakkumise tingimusi muutmata aktsepteerima muu kui tema eelistatud teenuseosutaja kindlustuslepingut, kui sellise kindlustuslepinguga pakutav tagatis on samaväärne krediidiandja soovitatud lepingu pakutavaga. Eeltoodu vastab VÕS §-le 401² (vt eespool ka VÕS § 401² seletust), millele muudetud VÕS § 419³ lg 3 ka viitab.

VÕS § 419³ lõige 5

Lõikes 5 on ette nähtud VÕS § 419³ lõikes 1 sätestatud keeldu rikkudes sõlmitud tarbijakrediidilepinguga seotud lepingu tühisus. Eelnõuga jäetakse lõikest 5 välja viide „elamukinnisvaraga seotud“ tarbijakrediidilepingutele. Kuivõrd edaspidi kohaldub VÕS § 419³ lõikes 1 sätestatud keeld kõigile tarbijakrediidilepingutele, siis kohaldub ka lõikes 5 sätestatud keelu rikkumise tagajärg kõigile tarbijakrediidilepingutele, st nii elamukinnisvaraga seotud kui ka muudele tarbijakrediidilepingutele.

VÕS 711³ (Teave maksekontoga seotud makseteenuste kohta)

Paragrahvi 711³ lõike 1 kolmandast lausest jäetakse välja viide VÕS §-le 407. Muudatus on seotud VÕS § 407 eelnõus tehtavate muudatustega. Direktiivi ülevõtmisel kaotatakse senised erisused arvelduskrediidile ette nähtud lepingueelse teavitamise regulatsioonis VÕS §-s 407. Paragrahvi 407 lõiked 2¹–2⁵ tunnistatakse kehtetuks. Paragrahvi 407 jäävad lepingu kehtivuse ajal kohalduvad teavitamise reeglid ja tulevad juurde uued reeglid lepingu ülesütlemise või krediidi ülempiiri muutmise kohta. Aga lepingueelset teavet VÕS § 407 enam ei reguleeri. Arvelduskrediidilepingutele hakkab kohalduma sama teabeleht ja üldine regulatsioon nagu kõigile teistele tarbijakrediidilepingutele. See regulatsioon on nähtud ette VÕS §-s 403¹. Seetõttu puudub tulevikus vajadus §-s 711³ viidata §-s 407 sätestatule. See viide oleks tulevikus ebatäpne. Seetõttu jäetakse see eelnõuga VÕS § 711³ lõike 1 kolmandast lausest välja.

Normitehniline märkus

Eelnõuga täiendatakse VÕS-i uue normitehnilise märkusega, mis viitab uuele tarbijakrediididirektiivile. See on vajalik HÕNTE § 27 lg 3 järgimiseks. Samasugune normitehniline märkus lisatakse ka kõigi teiste eelnõuga muudetavate seaduste juurde.

3.2. Isikuandmete kaitse seaduse muutmine

IKS § 10¹ (Tarbijakrediidilepingu puhul tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatava registriga seotud nõuded)

Üldist

Eelnõuga nähakse ette IKS-i muudatused selleks, et võtta üle direktiivi artikli 19 see osa, mis puudutab tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks vajalike registrite tegevust. Tegemist on direktiivi ülevõtmisega kaasneva olulise muudatusega, kuna seni puudub kehtivas õiguses just enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist (või enne krediidisumma märkimisväärset suurendamist) tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavate registrite tegevust käsitlev eriregulatsioon. Direktiivi artikli 19 ülevõtmiseks tuleb see eelnõuga luua.

Vastav regulatsioon nähakse ette IKS-is, kuivõrd selle peamine eesmärk on tarbija kui andmesubjekti õiguste kaitse. Eelnõu koostamisel kaaluti artikli 19 ülevõtmiseks erinevaid variante, sh VÕS-i, KAVS-i ning krediidiinkassode ja -ostjate seadust (KIOS), kuid olemuslikult ei sobiks need reeglid mitte ühtegi nimetatud seadustest. Reeglid ei ole eraõiguslikud, mistõttu ei sobiks need VÕS-i. KAVS ja KIOS on subjektipõhise kohaldamisalaga seadused ning kohalduvad üksnes Finantsinspektsiooni tegevusloaga isikutele, seetõttu on neil teistsugune reguleerimise ja teised eesmärgid. Õiguslikult olemuselt on artiklis 19 ette nähtud reeglid kõige enam puutumuses isikuandmete kaitsega, artiklis 19 viidatakse läbivalt IKÜM-i järgimise vajadusele. Seetõttu on eelnõu koostamisel peetud kõige sobivamaks kohaks artikli 19 ülevõtmisel IKS-i. Märkimist väärib ka asjaolu, et samasugust lahendust on kasutatud direktiivi ülevõtmisel Saksamaal, kus artikkel 19 võeti üle samuti isikuandmete kaitse seadusesse (saksa keeles *Bundesdatenschutzgesetz*, vt § 30).³⁵

IKS §-i 10¹ võetakse üle artikli 19 need osad, mis näevad ette kohustused direktiivi tähenduses andmebaasi pidajale. Need osad artiklist 19, mis näevad ette kohustused krediidiandjale lepingulises suhtes tarbijaga, võetakse üle VÕS §-i 403⁴, mis reguleerib krediidiandja poolt

³⁵ Selliselt võeti Saksamaal eelnõu vastu 17.04.2026.

vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist. Need on reeglid on omavahel seotud ja peaksid toimima omavahel loogilises koosmõjus.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimiseks peab krediidiandja koguma tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks vajaliku teabe. Selleks tuleb VÕS § 403⁴ lõike 4 kohaselt kasutada muu hulgas asjakohaseid allikaid. Üheks selliseks allikaks on ka erinevad registrid, kust on võimalik saada tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks väärtuslikku teavet nii tarbija varasema maksekäitumise (nn negatiivne krediidiinfo), tarbija tulevast maksekäitumist puudutavate hinnanguliste näitajate (nn krediidiskoorid)³⁶ ning tulevikus, kui jõustuvad krediiditeabe jagamise seadusest tulenevad muudatused krediiditeaberegistri kohta, ka tarbija olemasolevate kohustuste kohta (nn positiivne krediidiinfo). Hästitoimivatel krediidiregistritel on oluline krediidiandjat toetav roll tarbija krediidivõimelisuse hindamisel ja vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimisel. Tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavate registrite jaoks nähakse kõnealuste IKS-i muudatustega ette uued nõuded registri pidamisele.

Krediidiregistreid puudutavad muudatused kavandatakse eelnõuga loodavas IKS-i uues §-s 10¹. See paikneb vahetult § 10 järel, mis reguleerib isikuandmete töötlemist seoses võlasuhte rikkumisega ja on seetõttu samuti kohaldatav sarnastele andmekogudele, mida direktiivi artiklis 19 on silmas peetud. Seetõttu on uue regulatsiooni asukoht IKS §-s 10¹ loogilises kooskõlas senise IKS-i regulatsiooniga.

Muudatuste kavandamisel on võetud sõnastuses osaliselt eeskujuna IKS §-st 10 ja KIOS § 3 lõikest 4, mis reguleerib maksehäireinfo esitamist ja vahendamist selles kontekstis, et sellega tegelevat isikut ei loeta KIOS-i tähenduses krediidiinkassoks. Siiski ei saa muudatuse kavandamisel piirduda üksnes maksehäireinfo reguleerimisega (st üksnes IKS § 10 kohase võlgnevuste info reguleerimisega), sest direktiivi artikkel 19 ei piirdu üksnes maksehäireinfoaga. Praktikas võib krediidivõimelisuse hindamisel kasutada ka nn krediidiskooride andmist ja see ei põhine üksnes maksehäireinfo, samuti on tarbija krediidivõimelisuse hindamisel oluline nõ positiivne krediidiinfo ehk info tarbija juba olemasolevate kohustuste kohta. Seetõttu on eelnõuga loodava regulatsiooniga hõlmatud registrid, mis sisaldavad IKS §-s 10 sätestatud võlasuhte rikkumisega seotud andmeid või muud sarnast tarbijate krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavat teavet, sealhulgas krediidiskooore.

Eestis on nendest muudatustest eelnõu koostamise ajal mõjutatud praktikas kaks eraõiguslikku registripidajat: e-krediidiinfo.ee (Creditinfo AS) ning taust.ee või krediidiregister.ee (Krediidiregister OÜ), kes avaldavad teavet maksehäirete ja krediidiskooride kohta.

Riigikogus on menetlemisel krediiditeabe jagamise seaduse eelnõu³⁷, mille alusel luuakse krediiditeaberegister. Krediiditeaberegister hõlmab andmeid tarbija finantskohustuste kohta, mis tulenevad krediidiandjaga sõlmitud tarbijakrediidilepingust (vt eelnõu § 7). Muu hulgas sisaldab see ka teavet tarbijakrediidilepingus kokku lepitud kohustuse täitmisega viivitamise fakti kohta juhul, kui tarbija kohustuse täitmise tähtpäevast on möödunud 14 päeva (eelnõu § 7 lg 1 p 12).

³⁶ Õiguskirjanduses on selgitatud, et selliseid skoori kasutatakse eelkõige automatiseeritud krediidivõimelisuse hindamise käigus. Vt Palandt/Weidenkaff, 78. Auflage, 2019, BGB § 505b, Rn 2.

³⁷ 652 SE, arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9da932aa-06d9-4caa-ad47-be8fdaddc7d3/krediiditeabe-jagamise-seadus/> (17.05.2025).

Krediiditeaberegistri pidaja tegevusele hakkavad kohalduma ka IKS §-st 10¹ tulenevad nõuded. Puudub vajadus dubleerivate normide sätestamiseks krediiditeabe jagamise seaduse eelnõusse. Krediiditeaberegistri pidaja lähtub registri pidamisel IKS § 10¹ tulenevatest kohustustest. .

Direktiivi artiklis 19 on kasutatud eelnõu tähenduses registrite kohta terminit andmebaas (inglise keeles *database*). Eelnõus on seda sama mõistet tähistatud terminiga *register*. Selliselt on võimalik tagada tulevase IKS-i regulatsiooni sõnastuslik kooskõla tulevase krediiditeabe jagamise seadusega, mis hakkab reguleerima *krediiditeaberegistri* pidamist.

Kuivõrd kõnealune regulatsioon nähakse ette IKS-is ja reeglite eesmärk on tarbija kui andmesubjekti õiguste kaitse, teeb nende täitmise üle järelevalvet Andmekaitse Inspeksioon. Kui mingis eriküsimuses tekib vajadus saada järelevalve tegemisel ka mõne teise järelevalveasutuse (näiteks Finantsinspeksiooni) abi, siis on selleks võimalik kasutada halduskoostöö seaduses sätestatud ametiabi võimalusi.

IKS § 10¹ lõige 1

Lõikega 1 piiritletakse ära sätte kohaldamisala. Selle eesmärk on koos sätte pealkirjaga sätestada selged raamid sellele, 1) missugustele registritele kõnealune regulatsioon kohaldub ning 2) missuguste isikute suhtes ja missuguste võlasuhete raames tehtavatele toimingutele kõnealune regulatsioon kohaldub.

Esiteks. Direktiivi mõte on reguleerida n-ö krediidiregistreid, st selliseid registreid, mille sisuline eesmärk on võlasuhetes teise poole krediidivõimelisuse ja tulevase tõenäolise maksekäitumise hindamine. Seetõttu peab lõike 1 kohaselt §-s 10¹ sätestatud kohustusi täitma selline registripidaja, kelle peetav register sisaldab maksehäireandmeid või muud sarnast tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavat teavet, sealhulgas krediidiskoore ja tulevikus loodava krediiditeaberegistri puhul ka positiivset krediidiinfot.

Kõnealuses sättes on antud krediidiskoori definitsioon – tegemist on tõenäosusväärtusega tarbija tulevase maksekäitumise hindamiseks. Tegemist on näitajaga, mida kasutatakse praktikas üha enam ning mis võib olla üheks faktoriks, mida tarbija krediidivõimelisuse hindamisel arvestatakse. Ka Eestis on praktikas võimalik krediidiskoore kasutada.³⁸ Krediidiskoore sisaldavad registrid on vaieldamatult direktiivi artikli 19 kohaldamisalas. Need on otseselt seotud tarbija krediidivõimelisuse hindamisega, see on krediidiskooride avaldamise teenust pakkuva registri peamine eesmärk. Ilmselt võib eeldada, et tulevikus hakatakse üha enam tuginema just sellistele standardiseeritud hinnangutele. Direktiivi artikli 19 mõtte ega eesmärkidega ei oleks kooskõlas piiritleda selle kohaldamine riigisiselt üksnes maksehäireid puudutava infoga ja tulevikus positiivse krediidiinfoga, jättes samas skoorid kohaldamisalast välja.

Seda, et krediidiskoore sisaldavad registrid on direktiivi kohaldamisalas, kinnitab mh ka võrdlus Saksamaaga, kus eelmise tarbijakrediidi direktiivi 2008/48 andmebaasidele juurdepääsu käsitlev art 9 on üle võetud BDSG §-i 30. BDSG § 30 kommentaarides³⁹ on juba kehtiva õiguse kohta sõnaselgelt välja toodud, et see kohaldub Saksamaal Schufale, kelle üks

³⁸ <https://krediidiregister.ee/eraisiku-krediidiskoor/>

³⁹ vt nt BeckOK DatenschutzR/Pohl-Schönmehl BDSG § 30 Rn. 12; Paal/Pauly/Pauly, 4. Aufl. 2026, BDSG § 30 Rn. 3

peamine teenus on just tarbijate kohta krediidiskooride väljastamine.⁴⁰ Seda arvestades kohalduvad ka uuest direktiivist tulenevad reeglid kindlasti krediidiskoore sisaldavatele andmebaasidele.

Oluline on rõhutada, et lõikega 1 ei nähta ette registri kohustuslikku andmekoosseisu ega kohustata mitte ühtegi olemasolevat registrit tarbijate kohta skoori väljastama hakata. See ei ole lõike 1 eesmärk. Lõike 1 mõte on selgelt sätestada, missugune andmete kogum kujutab endast registrit eelnõukohase IKS § 10¹ tähenduses ja mille puhul tuleb seetõttu ka eelnõukohast IKS § 10¹ regulatsiooni kohaldada. Krediidiskoore sisaldavad registrid on direktiivi artikli 19 mõttes kindlasti tarbija krediidivõimelisuse hindamist võimaldavad andmebaasid. Seetõttu on sellised registrid ka IKS § 10¹ kohaldamisalas.

Samas on sätte kohaldamisala piiritlemine „*muu sarnase* krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatava teabega“ taotluslik ka seetõttu, et sättega ei ole soovitud hõlmata mis tahes andmekogusid, kust võiks saada mingitki infot tarbija ja tema majandusliku olukorra kohta. See tähendab, et kuigi ka näiteks avalikest andmekogudest (nt Ametlikest Teadaannetest või Riigi Teatajast) on võimalik saada teavet, mis võib olla tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks vajalik, ei ole need kõnealuse sätte kohaldamisalas. Direktiivi mõte on reguleerida n-ö krediidiregistreid, vastasel juhul läheks regulatsioon liialt laialivalguvaks.

Teiseks. Lõikest 1 tuleneb sõnaselgelt, et §-s 10¹ sätestatud nõuded kehtivad üksnes seoses tarbijakrediidilepingutega ning suhetes tarbijate ja krediidiandjatega. Tarbijakrediidilepingu mõiste on ette nähtud VÕS §-s 402. Kuigi erinevaid maksehäireregistreid võivad kasutada ka näiteks üürileandjad enne uue üürnikuga üürilepingu sõlmimist või äriühingud potentsiaalse uue partneri majandusliku olukorra kontrollimiseks, siis need reeglid, mis kõnealuses sättes ette nähakse, kohalduvad üksnes seoses tarbijakrediidilepingutega. Sättes nähakse krediidiandjatele registri juurdepääsu saamiseks ette täiendavad piirangud ja krediidisaja tarbijatele täiendavad õigused. Ühegi teise isiku õigusi ega kohustusi kõnealuse paragrahvi ei reguleerita.

See on põhjendatav asjaoluga, et need reeglid tulenevad uuest tarbijakrediidi direktiivist, mille kohaldamisalas on üksnes tarbijakrediidilepingud. Ka direktiivi põhjendus 57, mis käsitleb direktiivi tähenduses andmebaase, sisaldab selgitusi üksnes krediidiandjate ja tarbijate kohta. Regulatsiooni mõte ei ole laiemalt reguleerida teiste õigussuhetega seoses juurdepääsu registri, registrisse kantavaid andmeid ja andmesubjekti õigusi sellega seoses. Teisisõnu, kõnealuses paragrahvis sätestatu on piiratud registri kasutamise ja toimimisega üksnes seoses tarbijakrediidilepingutega.

IKS § 10¹ lõige 2

Lõikega 2 võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 19 lõige 2, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et tarbijate krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatavatele andmebaasidele on juurdepääs ainult neil krediidiandjatel, kelle üle teeb järelevalvet riiklik pädev asutus ja kes järgivad täielikult määrust (EL) 2016/679.

⁴⁰ Vt arvutivõrgus: <https://www.schufa.de/en/scoring-data/index.jsp> (26.04.2026).

Esmalt on oluline rõhutada, et tegemist ei ole eraldiseisva õigusliku alusega registris sisalduvate isikuandmete töötlemiseks. Selleks, et tarbija isikuandmeid oleks võimalik töödelda, peab igal juhul olema IKÜM-ist tulenev õiguslik alus. Isikuandmete töötlemise õigusliku aluse valikul tuleb lähtuda IKÜM-ist. See kohaldub kõigile isikutele, sh krediidiandjatele, ning eelnõuga ei piirata ega täpsustata seda. Selguse huvides on lõikes 2 eraldi rõhutatud, et registrile on lubatud juurde pääseda isikuandmete töötlemiseks õigusliku aluse olemasolu korral.

Kui aga registrile soovib juurdepääsu saada krediidiandja seoses tarbija krediitdivõimelisuse hindamisega, siis tuleb lähtuvalt artikli 19 lõikest 2 täita kaks tingimust: 1) krediidiandja peab olema finantsjärelevalve subjekt ja 2) tema tegevus peab olema vastavuses isikuandmete töötlemisele kehtivate nõuetega. Direktiivi mõte on seada krediidiandjatele täiendavad piirangud, kuivõrd tarbija krediitdivõimelisuse hindamiseks on vaja koguda tarbija kohta hulgaliselt isikuandmeid ja seejuures võib tekkida oht kahjustada tarbija kui andmesubjekti õigusi. Seetõttu on Euroopa Liidu seadusandja pidanud vajalikuks täiendavate nõuete järgimist seoses registri kasutamisega. Kuid see ei mõjuta andmetöötlemise aluseid ega IKÜM-i kohaldumist.

Registripidaja on kohustatud andma registrile esmakordse juurdepääsu ainult sellisele tarbijakrediiti pakkuvale krediidiandjale, kes on finantsjärelevalve subjekt. Eestis tähendab see seda, et krediidiandjal peab olema Finantsinspeksiooni väljastatud tegevusluba. Seda on võimalik hõlpsasti kontrollida Finantsinspeksiooni kodulehelt: <https://www.fi.ee/et/supervised-entities>. Teises Euroopa Liidu liikmesriigis asutatud krediidiandja korral peab olema tegemist vastava teise Euroopa Liidu liikmesriigi pädeva järelevalve subjektiga. Kui krediidiandjal vastav tegevusluba (või teises liikmesriigis kasutatav asjakohane meede, nt registreering vms) puudub, ei ole registrile juurdepääs lubatud.

Registrile on juurdepääs üksnes sellisel krediidiandjal, kelle tegevus on vastavuses IKÜM-i ja muude kehtivate isikuandmete töötlemise nõuetega (eelkõige riigisisised IKS-i reeglid).

Kahjuks ei anna ei direktiivi artikli 19 tekst ega ka vastavad põhjenduspunktid selgeid juhiseid selle kohta, kuidas täpselt tuleb andmekaitsereeglite järgmist kontrollida. Vastav reegel lisati direktiivi teksti EL nõukogu ja Euroopa Parlamendi vahel peetud läbirääkimiste lõppfaasis, mistõttu ei ole selle sisu EL seadusandlikus menetluses samaväärse põhjalikkusega läbi kaalutud, nagu enamik teisi reegleid on. Selline on aga olnud Euroopa Liidu seadusandlikus menetluses jõutud lõpliku kompromiss, mis tuleb riigisisesse õigusesse üle võtta. Siiski tuleb rõhutada, et artikli 19 lõige 2 teeb viite IKÜM-i nõuete järgmisele, mida krediidiandjad peavad nii või teisiti tegema, sest IKÜM on otsekohalduv määrus. Seetõttu ei loo see reegel krediidiandjatele endile mingeid uusi kohustusi ja korrektselt andmekaitsereegleid järgiva krediidiandja jaoks ei peaks uue regulatsiooniga ka põhimõttelisi muudatusi kaasnema.

IKÜM-ile vastavuse kontrollimine toimub üldiste IKÜM-ist tulenevate vastutava töötleja kohustuste raames. Registripidaja ei pea aga sisuliselt kontrollima, kas krediidiandja tegevus on kooskõlas isikuandmete töötlemisele kehtivate nõuetega. Direktiivi artikkel 19 lg 2 eesmärk on tagada, et suures hulgas isikuandmeid sisaldavale registrile ei saaks ligipääsu reguleerimata ja andmekaitse nõudeid rikkuvad krediidiandjad – kuna Eestis on krediidiandjad Finantsinspeksiooni ja isikuandmete töötlemist puudutavas osas ka Andmekaitse Inspeksiooni järelevalve all, on direktiivi vastav eesmärk täidetud ka olemasoleva süsteemi kaudu.

IKÜM-i otsekohaldatavus ja asjaolu, et Andmekaitse Inspeksioon teostab krediidiandjate üle pidevat järelevalvet, ei tähenda aga seda, et andmekaitsealase rikkumise toime pannud

krediidiandjad saavad samal ajal säilitada ligipääsu registrile. See tähendab, et kui Andmekaitse Inspeksioon on teinud krediidiandjale ettekirjutise, mis keelab andmete töötlemise või tuvastab raske rikkumise, võib see anda registripidajale alusel peatada või lõpetada registrile ligipääs. Registripidajal on õigus ligipääs peatada, kui talle on teatavaks saanud jõustunud ettekirjutis, mille sisu arvestades oleks IKS § 10¹ lg 2 eesmärgiga vastuolus krediidiandja jätkuv andmetöötlus kõnealuses registris.

IKS § 10¹ lõige 3

Lõikega 3 võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 19 lõige 1, mille kohaselt peab krediidiandjatel olema teistes liikmesriikides juurdepääs registritele mittediskrimineerivatel tingimustel. Põhjenduses 57 on selgitatud, et see on vajalik konkurentsimoonutuste vältimiseks krediidiandjate vahel. Nendel krediidiandjatel, kelle üle tehakse järelevalvet ja kes järgivad täielikult määruse (EL) 2016/679 sätteid, peab olema liikmesriigis, mis ei ole nende asukohariik, juurdepääs tarbijaid käsitlevatele era- või avalik-õiguslikele krediidiandmebaasidele samasugustel mittediskrimineerivatel tingimustel nagu selles liikmesriigis asutatud krediidiandjatel.

IKS § 10¹ lõige 4

Lõikega 4 nähakse esmalt ette minimaalsed nõuded registri andmekoosseisule. Sellega võetakse üle artikli 19 lõige 4. Register peab sisaldama teavet vähemalt tarbija tarbijakrediidilepingust tuleneva võlgnevuse kohta ning tarbijakrediidi liiki ja krediidiandja nime. See loetelu ei ole ammendav. Registripidaja võib õigusliku aluse olemasolul registris töödelda ka muid andmeid. Lõikes toodu on minimaalne info, mis tuleb registris kajastada. Põhjenduses 57 on selgitatud seda regulatsiooni vajadusega tugevdada vastastikkuse põhimõtet. Kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides ühtsete reeglite rakendamine aitab kaasa ühtsete standardite loomisele ja see peaks toetama ka piiriülest krediidi andmise ja võtmise hõlbustamist.

Teiseks nähakse lõikes 4 ette, et registripidaja peab kehtestama meetmed, millega tagatakse, et registris sisalduv teave on ajakohane ja täpne. Säte vastab uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 19 lõike 7 esimesele lausele. Selline nõue tuleneb juba ka IKÜM-ist. IKÜM art 5 lg 1 p d loob juba kohustuse isikuandmete töötlemisel tagada, et isikuandmed on õiged ja vajaduse korral ajakohastatud ning et võetakse kõik mõistlikud meetmed, et töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged isikuandmed kustutaks või parandataks viivitamata. Kuid kuna see on direktiivi artikli 19 lõike 7 esimeses lauses ette nähtud paralleelse regulatsioonina, nähakse see ka eelnõus ette eraldi. Euroopa Komisjoni on sellist lähenemist nimetanud nn *IKÜM-pluss* lähenemiseks (inglise keeles *GDPR +*). Sisuliselt saab aga asjakohaste meetmete rakendamisel suuresti lähtuda sellest, mida registripidaja on pidanud IKÜM-i artikli 5 rakendamiseks tegema. Seetõttu ei too ilmselt kõnealune säte juba olemasolevatele registritele ilmselt kaasa olulist muudatust nende tööprotsessides.

IKS § 10¹ lõige 5

Lõikega 5 võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi 19 lõike 7 teine lause. Registripidaja peab tarbijat tema kohta andmete registrisse kandmisest 30 päeva jooksul teavitama. Samuti tuleb tarbijat teavitada tema IKÜM-ist tulenevatest õigustest.

See teavitamiskohustus on täiendav IKÜM-i artiklis 14 vastutavale töötlejale ette nähtud teavitamiskohustusele. See tähendab, et kohaldub nii IKÜM kui ka kõnealune regulatsioon. Eelnõu ei mõjuta kuidagi IKÜM-i kohaldumist. Aga oluline on märkida, et kõnealuse teavitamiskohustuse suhtes ei kohaldu IKÜM-i artiklis 14 toodud erandid, see tähendab, et direktiivist tulenev regulatsioon võib kohalduda ka juhul, kui IKÜM ei kohalduks. Ka ei sõltu kõnesolevast sättest tulenev teavitamiskohustus sellest, millisel õiguslikul alusel isikuandmeid töödeldakse. Siin saab lähtuda sellest, et regulatsioon on kehtestatud IKÜM-i suhtes täiendavavana (GDPR +). Nii on seda selgitanud ka Euroopa Komisjon.

Sõltumata sellest, et IKÜM-i ja tarbijakrediidi direktiivist tulenevad IKS-i reeglid on üksteist täiendavad, siis praktikas saab tarbijale ikkagi saata üksnes ühe teavituse. Lihtsalt selle koostamisel peab arvestama mõlemast regulatsioonist tulenevaga.

Teavituse peab eelnõu kohaselt esitama tarbijale registripidaja. Artikli 19 lõike 7 esimene lause paneb selles ette nähtud kohustuse registripidajale (see võetakse üle lõikesse 4). Artikli 19 lõike 7 teine lause on sõnastatud umbisikuliselt, kuid artikli 19 lõike 7 ülesehitust ja kahe lause omavahelist seotust arvestades, kohaldub ka teises lauses ette nähtud kohustus samuti registripidajale. Samamoodi on see ette nähtud ka Saksmaal ja Austrias direktiivi ülevõtmise eelnõudes, mis panevad vastava teavitamiskohustuse registripidajale. Seetõttu on ka eelnõukohases IKS § 10¹ lõikes 5 nähtud vastav kohustus ette registripidajale. Tema on selle kohustuse täitmise eest vastutav, nii nagu see toimib praegu IKÜM artikli 14 kohaselt maksehäireinfo registris avaldamisel. Registripidajal on võimalik tarbija kontaktandmeid õigustatud huvi alusel rahvastikuregistrist saada.

Kuid ei ole välistatud, et registripidaja kasutab teavituse tegemiseks mõnda täitmisabilist (volitatud töötajat), näiteks registripidaja ja krediidiandja vahel sõlmitava kokkuleppe alusel krediidiandjat. See ei oleks eelnõuga vastuolus. Teisalt aga on krediidiandjal ja registripidajal omavahelises lepingulises suhtes võimalik reguleerida seda, kas krediidiandja peab registripidajale tarbija olemasolevad kontaktandmed edastama, et registripidaja saaks teavitamiskohustuse siiski ise täita. Kontaktandmete õigsusega seotud jms riske on võimalik hajutada krediidiandja ja registripidaja omavaheliste kokkulepetega.

Teavituse saatmiseks ei ole direktiivis ette nähtud konkreetset viisi ega vormi. Põhjenduspunktis 57 viidatakse ühe võimalusena tarbijale e-kirja saatmisele. Registripidajal on seetõttu võimalik valida teabe edastamiseks ise mõistlik viis, arvestades ka seda, missugused kontaktandmed tal konkreetse tarbija kohta olemas on.

IKS § 10¹ lõige 6

Lõikega 6 võetakse üle artikli 19 lõige 8. Registripidaja peab tagama sellise menetluse olemasolu, mille kaudu saaks tarbija enda kohta andmekogusse kantud andmeid hõlpsalt vaidlustada. Ka selle regulatsiooniga on sarnane juba IKÜM-ist tulenev vastuväite esitamise õigus. Seetõttu on ka sellel reeglil eelkõige selgitav tähendus. Kuid kuna see on uues direktiivis eraldi reguleeritud, võetakse see ka eraldi üle. Juhul, kui registripidajal on juba praegu IKÜM-i nõuete täitmiseks vastav vaidlustamismehhanism ette nähtud, siis ei too kõnealune eelnõu tema jaoks ka sisulisi muudatusi kaasa.

Lõike 6 kohaselt peab registripidaja ise tagama sisemise menetluse, mille kaudu saab tarbija infot vaidlustada, nt looma enda veebilehel kindla vormi või lahtri, kuhu saab vastuväiteid esitada. Samuti peab registripidaja tarbija esitatud vaidlustused mõistliku aja jooksul läbi

vaatama. See tähendab, et piisav ei ole see, et tarbijal on põhimõtteliselt võimalik ka Andmekaitse Inspeksiooni poole pöörduda. Mõeldud on seda, et ka registripidaja enda juures peab olema võimalik registrisse kantud andmeid vaidlustada.

Kuna tegemist on tarbija õigusega vaidlustada andmebaasi sisestatud andmeid, on mõistlik lähtuda vaidluste läbivaatamisel ja vastamisel IKÜM-ist tulenevast tähtajast, s.o andmesubjektile (tarbijale) vastamise tähtaeg on ühe kuu jooksul vastava pöördumise saamisest ja vajadusel vastamise tähtaja pikendamisest IKÜM art 12 lg 3 alusel, millest tuleb andmesubjekti teavitada koos põhjendusega.

Lisaks tuleb vaidlustatud nõuete avaldamise puhul silmas pidada, et registripidaja peab tagama IKÜM põhimõtete järgimise, st andmed peavad olema õiged ja ajakohased ja kui on sisestatud andmete õiguse kohta on esitatud vaidlustus, ei tohiks neid andmeid registris avaldada,

IKS § 71² (Tarbija krediitvõimelisuse hindamiseks kasutatava registriga seonduvate nõuete rikkumine)

Eelnõuga täiendatakse IKS-i uue väärtekoosseisuga IKS §-s 10¹ sätestatud nõuete ja kohustuste rikkumise puhuks. Uue koosseisu loomine on vajalik, sest IKS § 10¹ näeb seoses tarbijakrediidiga ette uued reeglid, mida ei saa olemasolevate IKS-i väärtekoosseisude alla paigutada. Samas nõuab uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 44, et liikmesriigid peavad nägema ette karistusnormid direktiivi alusel vastu võetud riigisiseste sätete rikkumise puhuks. Muudatusega tagatakse, et Andmekaitse Inspeksioonil oleks võimalik rikkumise tuvastamisel sellele adekvaatselt reageerida. Samuti on sellel loodetavasti heidutav mõju.

Kuivõrd direktiivi artikkel 19 võetakse üle IKS-i ja need reeglid on käsitletavad andmekaitse reeglitenä, siis peab nende rikkumisele kohalduma ka IKS-i sanktsioonide regulatsioon.

Väärteotrahvi maksimaalse suuruse valikul kaaluti esmalt IKS-is ette nähtud sarnastest väärtekoosseisudest lähtumist. Näiteks näeb IKS § 66 ette trahvi tegemise võimaluse IKÜM-i teavitamise ja vastuväite esitamise artiklite rikkumise korral. Need rikkumised on oma sisult ja olemuselt võrreldavad IKS § 10¹ võimalike rikkumistega. Seetõttu pakuti kooskõlastusele saadetud eelnõus välja väärtotrahvi maksimaalseks määraks 20 000 000 eurot. Selline lahendus sai eelnõu kooskõlastamise käigus kriitika osaliseks, mh põhjusel, et direktiivist tulenevate ja riigisisest IKS-is ette nähtavate nõuete rikkumise tagajärjed on oluliselt karmimad kui muude direktiivist tulenevate reeglite rikkumise tagajärjed KAVS-is (vt nt KAVS § 99 ja § 99¹). Sellest kriitikast lähtuvalt on eelnõus IKS-i väärtotrahvi maksimaalset määra korrigeeritud ja nähtud kompromissina ette IKS-is kasutatavatest määradest madalam määr 10 000 000 eurot (vt nt IKS § 62-62).

Seega on eelnõus välja pakutud siiski IKS-i sanktsioonide süsteemi sobituv regulatsioon, mis arvestab sellega, et artiklist 19 IKS-i üle võetavad reeglid kuuluvad olemuslikult andmekaitse õigusesse. Kuid nende reeglite rikkumisele kohaldub IKS-i mõistes leebem trahvimäär 10 000 000 eurot.

3.3. Kindlustustegevuse seaduse muutmine

Eelnõuga tuleb näha ette ka KindlITS muudatus selleks, et võtta üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 14 lõige 4. Nimetatud sätte kohaselt peavad liikmesriigid looma reegli, mille kohaselt ei

kasutatakse tarbija onkoloogiliste haiguste diagnoosiga seotud isikuandmeid krediidilepinguga seotud kindlustuslepingu eesmärgil pärast liikmesriigi kindlaksmääratud ajavahemikku, mis ei ületa 15 aastat tarbija ravi lõppemisest.

Seda regulatsiooni selgitatakse põhjenduses 48 järgmiselt: „Paljud vähist paranenud inimesed kogevad tulenevalt oma haigusloost finantsteenustele juurdepääsul sageli ebaõiglast kohtlemist. Nende kindlustusmaksed on sageli üle jõu käival kõrged, kuigi nad on olnud terved juba aastaid, isegi aastakümneid. Selleks et anda vähist paranenud tarbijatele võrdne juurdepääs krediidilepingutega seotud kindlustusele, peaksid liikmesriigid nõudma, et kindlustuslepingud ei põhineks tarbija onkoloogilise haiguse diagnoosi käsitlevatel isikuandmetel, kui kõnealuse tarbija ravi lõpust on möödas asjakohane ajavahemik. Selline liikmesriigi määratud ajavahemik ei tohiks olla pikem kui 15 aastat alates tarbija ravi lõppemisest“.

Artikli 14 lõige 4 võetakse üle KindITS-i (ja mitte näiteks VÕS-i või KAVS-i), kuna see seab lisapiirangud kindlustusandja tegevusele eesmärgiga kaitsta tarbijat kui kindlustusvõtjat. KindITS § 218 sisaldab juba regulatsiooni kindlustusvõtja isikuandmete töötlemise kohta, selle lõige 2 reguleerib terviseandmete töötlemist.

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 14 lõikest 4 tulenev regulatsioon onkoloogiliste haiguste diagnoosiga tarbija isikuandmete kasutamise kohta kujutab endast spetsiifilise valdkonna erireeglit terviseandmete kasutamise kohta. Seetõttu on otsustatud lisada see KindITS § 218 lõike 2 järele uude lõikesse 2¹.

Regulatsioon võetakse üle täpselt nii kitsalt ja sellise ajaraamiga, nagu see on direktiivis ette nähtud. Sõnastuses on aga täpsustatud, et mõeldud on andmete kasutamise keeldu kindlustusrisi hindamisel. See annab selgemalt edasi regulatsiooni sisulise mõtte.

3.4. Krediidiandjate ja -vahendajate seaduse muutmine

KAVS § 2 lõige 9¹

Krediidiandjate ja -vahendajate seaduse § 2 sätestab seaduse kohaldumisaala. Selles on ette nähtud ka mitmed erandid, millest tulenevalt teatud isikute suhtes KAVS-i nõudeid, sh Finantsinspektsiooni tegevusloa režiimi, ei kohaldata. Uues tarbijakrediidi direktiivis on ette nähtud kohustus tagada, et ka mittekrediidiasutustest krediidiandjad alluksid tegevusloa nõudele, ning registreerimise ja järelevalve kord. Eestis kehtib juba praegu tarbijakrediidiandjatele tegevusloa nõue (vt KAVS § 10 jj) ning nende üle teeb järelevalvet Finantsinspektsioon (KAVS 13. ptk).

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 37 lõige 3 näeb liikmesriigile ette valikuvõimaluse, mille alusel võib liikmesriik otsustada mitte kohaldada registreerimiskohustust (Eesti õiguse mõttes sisuliselt tegevusloakohustust) teatud isikutele, kui nad vastavad konkreetsetele kriteeriumitele.

Esiteks ei tohi tegemist olla suurettevõtjaga ehk isik peab kvalifitseeruma mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtjaks EL-i soovitusel 2003/361/EL kohaselt. Eesti õiguses on vastavad määratlused ette nähtud raamatupidamise seaduse § 3 punktides 14–16.

Teiseks peab tegemist olema a) kredidivahendajaga, kes vahendab tarbijale krediiti üksnes kõrvaltegevusena, või b) ettevõtjaga, kes müüb tarbijatele tooteid/teenuseid ja võimaldab nende

eest tarbijatel sisuliselt maksta hiljem, kuid ilma, et ta näeks ette intressi. Viimasel juhul võib ta teenustasu võtta väga piiratud kujul. Sellisel juhul on võimalik nõuda tarbijalt maksetega hilinemise korral väheseid tasusid, s.o seadusjärgset viivist ja sissenõudmiskulusid vastavalt VÕS § 113 ja § 113².

Eelnõuga on otsustatud Eesti valikuvõimalust kasutada ja vastav erand nähakse ette, täiendades KAVS § 2 lõikega 9¹. Selle erandi ettenägemine tähendab, et eelnimetatud isikud ei pea taotlema Finantsinspeksioonilt krediidiandja või kredidivahendaja tegevusluba ega pea täitma muidu KAVS-i nõudeid. Siiski kehtib nendele isikutele kohustus järgida VÕS-is tarbijakrediidi kohta sätestatud, eeldusel, et ei kohaldu mõni tarbijakrediidi jaoks ette nähtud välistus.

KAVS § 3

Kehtiv KAVS § 3 defineerib krediidi andmise mõiste KAVS-i tähenduses. Praegu tugineb KAVS krediidiandja tegevusloa nõue VÕS § 401 lõigetele 1 ja 2, mis käsitlevad tasulisi krediidilepinguid, s.t. ainult tasuline krediit kvalifitseerub krediidilepingu esemeks. Käesolevas eelnõus toodud VÕS § 402 muudatuste kohaselt võib tarbijakrediidilepinguid sõlmida ka tasuta krediidi vormis (näiteks maksetähtpäeva edasilükkamine ilma intressi või muude tasudeta, eeldusel et erandid ei kohaldu). Sellised lepingud ei kvalifitseeru aga VÕS § 401 mõistes krediidilepinguteks, mistõttu isikud, kes pakuvad sellist tasuta krediiti, ei oleks KAVS mõistes krediidiandjad ning isikud, kes vahendavad tasuta krediiti, ei oleks samuti KAVS mõistes kredidivahendajad ja seega ei oleks tegevusluba nõutav, kuigi nende tegevus kuulub sisuliselt tarbijakrediidi regulatsiooni alla. Kuivõrd osaliselt võetakse uuest direktiivist tulenevad nõuded üle KAVS-i (nt nõustamisteenused, üldise teabe andmine, automatiseeritud andmetöötlusest teavitamine jms), ei oleks ka direktiiv kohaselt üle võetud, kui need reeglid kohalduksid üksnes tasulisele tarbijakrediidile.

Tulenevalt eeltoodust muudetakse KAVS §-i 3 nii, mille kohaselt krediidi andmine KAVS-i tähenduses on VÕS § 402 lõikes 1 nimetatud krediidi andmine maksetähtpäeva edasilükkamise, laenu, liisingu või muu finantseerimise vormis, samuti krediidilepingute sõlmimine ja selleks vajalike toimingute tegemine oma nimel ja arvel.

KAVS § 7

KAVS § 7 lõige 1 ja lõike 3 punkt 2

Kehtiv KAVS § 7 piiritleb nõustamisteenuse osutamise elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepinguga. KAVS-i nõustamisteenusega seotud sätete aluseks on hüpoteekkrediidi direktiivi artikkel 22. See tähendab, et kehtiv KAVS näeb nõustamisteenusega seotud kohustused ette üksnes hüpoteekkrediidiandjale ja -vahendajale.

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikliga 16 kehtestatakse nõustamisteenusele nõuded, mis on sama sisuga kui hüpoteekkrediidi direktiivis nõustamisteenusele sätestatud nõuded. Need nõuded on uues tarbijakrediidi direktiivis nõutavas ulatuses üle võetud KAVS kehtivate §-dega 7 (nõustamisteenuse määratlus) ja 51 (nõuded nõustamisteenuse osutamisele). Seetõttu piirduvad eelnõus nõustamisteenusega seonduvad muudatused olemasolevate nõuete laiendamisega lisaks hüpoteekkrediidiandjale ja -vahendajale ka krediidiandjale ja -vahendajale ning sellest tulenevalt jäetakse KAVS § 7 lõikest 1 välja viited „elamukinnisvaraga seotud“ krediidilepingutele.

Paragrahvi 7 lõike 3 punktis 2 toodud VÕS-i normide loetelusse lisatakse viide §-le 403¹, mis sätestab lepingueelse teabega seonduvad kohustused tarbijakrediidilepingu sõlmimise eel. Kehtiv KAVS § 7 lõike 3 punkt 2 välistab nõustamisteenuse määratluse alt tarbijale tarbijakrediidilepingu kohta selgituste andmise (VÕS § 403⁵) ja tarbijale lepingueelse teabe esitamise elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu korral (VÕS § 403³). Loetelu täiendamine on tingitud uue tarbijakrediidi direktiivi artiklist 16 tulenevast nõudest tagada nõustamisteenuse osutamine ka tarbijakrediidi puhul. Nõustamisteenuse laiendamine tarbijakrediidile üldisemalt tingib ka vajaduse välistada nõustamisteenuse määratluse alt VÕS §-s 403¹ sätestatu.

KAVS § 38 lõike 1 punkt 1

KAVS § 38 lõike 1 punkti 1 sõnastust muudetakse nii, et see vastaks paremini uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 32 lõikele 1. KAVS-i muudetavas sättes kirjeldatud nõuded krediidiandja ja -vahendaja tegevusele jäävad suures osaks samaks, kuivõrd uue tarbijakrediidi direktiivi nõuded on olemasoleva KAVS-i allikaks oleva hüpoteekkrediidi direktiivi artiklis 7 sätestatuga samad. Kehtiva punkti 1 sõnastuses on rõhutatud asjatundlikkust, ausust, täpsust ja hoolikust. Direktiiviga pannakse krediidiandjale ja -vahendajale kohustus tegutseda ausalt, õiglaselt, läbipaistvalt ja professionaalselt. Muudatusega tuuakse selgemalt esile direktiivis rõhutatud aspektid. Muudatuse eesmärk on tagada maksimaalselt harmoneeritud artikli 32 ülevõtmine, sellest on tingitud ka sõnastuslikud muudatused KAVS § 38 lõike 1 tekstis, kuid nagu juba mainitud, siis sisuliselt jääb regulatsioon suuresti samaks.

KAVS § 40 lõige 2

KAVS § 40 lõike 2 sissejuhatava lauseosa sõnastust täpsustatakse, et viia see kooskõlla uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 33 lõikega 1. Kuigi muudetavas sättes sätestatud sisulised nõuded jäävad valdavas osas muutmata, näeb direktiiv ette täiendava kohustuse krediidiandjale ja kredidivahendajale tagada, et nende töötajate teadmised ja pädevus oleksid pidevalt ajakohased. Kavandatava muudatusega tuuakse see direktiivis rõhutatud ajakohasuse nõue senisest selgemalt esile.

KAVS § 43 lõike 1 punkt 3

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 32 lõikest 2 tuleneb liikmesriigi jaoks kohustus tagada, et viis, kuidas krediidiandjad tasustavad oma töötajaid ja kredidivahendajaid ning kuidas kredidivahendajad tasustavad oma töötajaid, ei takista täitmast lõikes 1 sätestatud nõuet. Viidatud lõige 1 sätestab nõude, et krediidiandja ja kredidivahendaja tegutseksid ausalt, õiglaselt, läbipaistvalt ja professionaalselt ning võtaksid arvesse tarbijate õigusi ja huve. Nõue on üle võetud KAVS § 38 lõike 1 punkti 1 muudatusega.

Paragrahvi 43 lõike 1 täiendamisega punktiga 3 tagatakse, et töötajate tasustamise põhimõtted ei tohi takistada täitmast KAVS § 38 lõike 1 punktis 1 sätestatud nõudeid. See tähendab, et tasustamise mudel ei tohi soodustada sellist krediidiandja töötaja või -vahendaja käitumist, mis ei vasta nõudele tegutseda ausalt, õiglaselt, läbipaistvalt ja professionaalselt.

KAVS § 44 lõike 3 punkt 4¹ ning lõike 5 punktid 1 ja 2

KAVS § 44 lõike 3 punktis 4¹ ning lõike 5 punktides 1 ja 2 asendatakse sõnad „võla ümberkujundamise“ sõnadega „tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise“ vastavas käändes. Muudatus on tingitud terminoloogilisest muudatusest VÕS §-s 416¹, kus on praegu sätte pealkirjas kasutatud sõnu „tarbijakrediidilepingu kohtuväline ümberkujundamine“, kuid teksti sees on kasutatud sõnu „võla ümberkujundamine“. Eelnõuga ühtlustatakse VÕS § 416¹ sõnastus, nii et selles on nüüd läbivalt kasutusel sõnastus „tarbijakrediidilepingu ümberkujundamine“. Sama muudatus tehakse ka KAVS-i vastavates reeglites, mis viitavad VÕS §-s 416¹ sätestatule.

KAVS § 44 lõike 3 punkt 12¹

Kehtiv KAVS § 44 näeb krediidiandjale ette kohustuse määrata täpsemalt sise-eeskirjadega kindlaks oma tegutsemise alused ja põhimõtted. Näiteks tuleb selle paragrahvi lõike 12 kohaselt ette näha, kuidas krediidiandja lahendab oma klientide ehk tarbijate esitatud kaebusi.

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 36 näeb ette, et krediidiandja peab tajuma, millal tema tarbijatest kliendid võivad sattuda finantsraskustesse ega pruugi olla võimelised oma laenukohustusi täitma. Sel juhul peab krediidiandja olema kohustatud suunama kliendi võlanõustaja juurde. Oluline on aga silmas pidada, et käesolevaga lisatakse antud lõikesse täiesti uus punkt (punkt 12¹). Ehk sõltumatu võlanõustamisteenuse tarbijale pakkumise eelduseks ei ole see, et tarbija peaks eelnevalt esitama krediidiandjale kaebuse tema krediidilepingust tuleneva võlgnevuse menetlemise osas.

Uue tarbijakrediidi direktiivi põhjenduses 81 märgitakse, et sellised tarbijad võivad saada kasu n-ö eriotstarbelisest võlahaldusabist või võlanõustamisteenusest. Põhjenduses tuuakse välja, et finantsraskused hõlmavad väga erinevaid olukordi, muu hulgas näiteks seda, kui võla tagasimaksmine on hilineanud rohkem kui 90 päeva. Võlanõustamisteenuse eesmärk on toetada finantsraskustes tarbijaid ning aidata neil tasumata võlg võimalikult suures ulatuses tagasi maksta, säilitades seejuures inimväärse elatusaseme ja inimväärikuse. Selline isikupõhine ja sõltumatu abi võib sisaldada õigusnõustamist, raha- ja võlahaldust ning sotsiaalset ja psühholoogilist abi. Sellist abi peaksid andma sellised nõustajad, kes on krediidiandjatest sõltumatud.

Uue tarbijakrediidi direktiivi kohaselt on liikmesriigi kohustus tagada, et selline sõltumatu võlanõustamisteenus tehakse tarbijatele kättesaadavaks kas otse või kaudselt ning üksnes piiratud tasu eest.

Lisaks peaks võlanõustamisteenus olema tarbijatele kergesti kättesaadavad, võttes arvesse näiteks tarbijate elukohta ja keelt.

Uues tarbijakrediidi direktiivis rõhutatakse, et krediidiandjatel on oma roll liigse võlakoormuse ennetamisel finantsraskustes olevate tarbijate varajase tuvastamise ja toetamise kaudu. Seetõttu peavad krediidiandjad kehtestama menetlused ja põhimõtted selliste tarbijate tuvastamiseks, et nad saaksid tulemuslikult soovitada neile kergesti kättesaadavat võlanõustamisteenust. Eeltoodu aga ei tähenda, et krediidiandjal oleks kohustus kontrollida, kas võlgnik on vastava võlanõustamisteenuse pakkujaga ühendust võtnud või mitte. Krediidiandja roll seisneb siin eelkõige selles, et ta peaks esmalt tuvastama raskustes oleva krediidisaaaja ja edastama talle võlanõustamisteenuse osutajate kontaktid.

Eestis on võimalus saada võlanõustamisteenust elukohajärgse kohaliku omavalitsuse (KOV) kaudu. Võlanõustajate kontaktandmeid koondab hetkel Võlanõustajate Liit⁴¹. Lisaks koondab Eestis võlanõustajate kontaktandmeid ka minuraha.ee veebiaadress, seal olev teave ei pruugi olla aga täielik. Minuraha.ee veebileht ei pruugi sisaldada kõiki isikuid, kes KOV-i poolt võlanõustamisteenust pakuvad ning ühtlasi sisaldab nimekiri selliseid võlanõustajaid, kelle teenus ei ole KOV poolt korraldatud. Tasuta võlanõustamisteenust osutab samuti Töötukassa, aga sel juhul peab olema inimene töötu või saanud koondamisteate. Ei ole kindel, kas tulevikus Töötukassa võlanõustamisteenuse osutamise roll säilib.

KOV-ides osutatavat võlanõustamisteenust reguleerib sotsiaalhoolekande seaduse § 44. Selle kohaselt on võlanõustamisteenus KOV-i korraldatav sotsiaalteenus, mille eesmärk on abistada isikut tema varalise olukorra kindlakstegemisel, võlausaldajaga läbirääkimiste pidamisel ja nõuete rahuldamisel, vältida uute võlgnevuste tekkimist toimetulekuvõime parandamise kaudu ning lahendada muid võlgnevusega seotud probleeme. Võlanõustamisteenuse raames loetakse võlgnevuseks olukorda, kus isikule on esitatud nõue täita võlaõiguslikust suhtest või seadusest tulenev sissenõutavaks muutunud rahaline kohustus, mida isik ei ole võimeline iseseisvalt täitma. Võlanõustamisteenus hõlmab isiku nõustamist, juhendamist ja edasiste võlgade tekkimise ennetamist. Sama seaduse § 45 reguleerib nõudeid teenust osutavale isikule ja sama paragrahv kehtestab ka võlanõustaja täienduskoolituse nõuded.

Kokkuvõttes piirdatakse artikli 36 ülevõtmisel ühe sätte lisamisega KAVS §-i 44, sest ülejäänud osas on võlanõustamisteenus reguleeritud juba sotsiaalhoolekande seadusega. KAVS-iga analoogne säte sisaldub juba krediidiinkassode ja -ostjate seaduse § 41 lõike 4 punktis 15. Selle kohaselt on inkassofirmadel kohustus oma sise-eeskirjadega näha ette tegevuspõhimõtted, mis tagavad krediidisaaajate kaitset ning õiglast ja hoolsat kohtlemist käsitlevate õigusnormide järgimise, sealhulgas võttes arvesse nende finantsolukorda ja asjakohasel juhul nende vajadust võlanõustaja või muu sotsiaalteenuste osutaja teenuste järele.

KAVS § 47 lõige 1¹

Muudatusega tagatakse vastavus uue tarbijakrediididirektiivi artikli 32 lõikele 1. Nimetatud säte kehtestab nõuded krediidiandja ja kredidivahendaja äritegevusele, nähes ettekohustuse tegutseda ausalt, õiglaselt, läbipaistvalt ja professionaalselt ning võtta oma tegevuses arvesse tarbijate õigusi ja huve. Konkreetseid tegevused on loetletud direktiivi selle artikli punktides a–f. Kuna tegemist on krediidiandja ja kredidivahendaja tegevusele esitatavate üldiste nõuetega, on põhjendatud täiendada vastavalt KAVS § 47.

KAVS § 48 lõike 5 punkt 7¹

KAVS § 48 lõike 5 punktis 7¹ asendatakse sõnad „võla ümberkujundamise“ sõnadega „tarbijakrediidilepingu ümberkujundamise“. Muudatus on tingitud terminoloogilisest muudatusest VÕS §-s 416¹, kus praegu on sätte pealkirjas kasutatud sõnu „tarbijakrediidilepingu kohtuväline ümberkujundamine“, kuid tekstis sõnu „võla ümberkujundamine“. Eelnõuga ühtlustatakse VÕS § 416¹ sõnastus nii, et selles on nüüd läbivalt kasutusel sõnastus „tarbijakrediidilepingu ümberkujundamine“. Sama muudatus tehakse ka KAVS-i vastavates reeglites, mis viitavad VÕS §-s 416¹ sätestatule.

⁴¹ <https://evnl.ee/abiotsijale/volanoustajad/>

KAVS § 49 lõige 5

Eelnõuga tehakse ettepanek tunnistada kehtetuks KAVS § 49 lg 5. Kehtiv lõige 5 näeb ette, et kui tarbijale on krediidiandja pakutavat krediidilepingut vahendanud kredidivahendaja, võib krediidiandja sõlmida krediidilepingu kredidivahendaja teostatud kredidivõimelisuse hindamise alusel, kui kredidivahendaja esitab krediidiandjale tarbija kredidivõimelisuse nõuetekohase hinnangu. Sellist regulatsiooni ei saa uue direktiivi ülevõtmisel enam säilitada. Uus direktiiv paneb kredidivõimelisuse hindamise kohustuse ning vastutuse selle kohustuse täitmise eest üksnes krediidiandjale. Kredidivahendajal on küll uue direktiivi artikli 18 lõike 2 kohaselt kohustus edastada krediidiandjale vastav teave, kuid mitte kohustus ise viia läbi hindamist. Ka ei tohi krediidiandja uue direktiivi artikli 18 lõike 3 viimase lause kohaselt otsustada kredidivõimelisuse üle pelgalt kolmandatelt isikutelt (sh järelikut ka kredidivahendajalt) saadud teabe alusel, vaid peab selle ise üle kontrollima. KAVS § 49 lg 5 praegune sõnastus jätab aga võimaluse tõlgenduseks, et krediidiandja võib piirduda üksnes kredidivahendaja tehtud hinnanguga, mis näeb formaalselt nõuetekohane välja. Ettepaneku sellise muudatuse tegemiseks tegi professor Karin Sein.

KAVS § 49¹

KAVS-i lisatakse uus § 49¹, millega võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 18 lõige 8 ja nähakse ette tarbija õigused olukorras, kus krediidiandja kasutab kredidivõimelisuse hindamisel automatiseeritud andmetöötlust.

Kõnealune regulatsioon võetakse üle KAVS-i, kuna tegemist on krediidiandjale ette nähtava kohustusega kredidivõimelisuse hindamise juures, mis on juba KAVS §-s 49 reguleeritud. Regulatsiooni sisu ei ole lepinguõiguslik, seetõttu ei sobiks see hästi VÕS-i, mis ka kredidivõimelisuse hindamist reguleerib. Eelnõu koostamise käigus kaaluti ka võimalust võtta need reeglid üle IKS-i, kuna see puudutab kredidivõimelisuse hindamise käigus isikuandmete töötlemist ning iseenesest on sarnased reeglid üldiselt ette nähtud IKÜM artiklis 22. Aga selle regulatsiooni mõte ei ole mitte niivõrd tarbija isikuandmete kaitse, kuivõrd tarbija võimestamine seeläbi, et tema kredidivõimelisusele annaks hinnangu ja lepingu sõlmimise kohta teeks otsuse inimene, mitte arvuti. Seetõttu otsustati eelnõu koostamisel vastava regulatsiooni KAVS-is ettenägemise kasuks.

Eelnõuga loodava § 49¹ lõikega 1 võetakse üle artikli 18 lõike 8 esimene lõik. Tarbijal on edaspidi õigus nõuda tema andmete automatiseeritud töötlemise korral kredidivõimelisuse hindamiseks krediidiandja poolt, et sekkuks füüsiline isik ehk inimene.

Direktiivi sätete sõnastusest tuleneb, et siin on mõeldud automatiseeritud andmetöötlust, mis võib mõjutada kredidivõimelisuse hindamise tulemust, mitte muud automatiseeritud andmetöötlust, mida krediidiandja võib suhetes tarbijaga kasutada.⁴² Kui automatiseeritud andmetöötlusel on sisuline mõju tarbija kredidivõimelisuse hindamisele (ja tegemist ei ole nt üksnes krediidiandja sisemisest IT-süsteemist tarbija kontaktandmete automaatselt mõnele formularile kandmisega vms-ga, mis ei ole sellise sisulise mõjuga), siis tuleb kõnealust regulatsiooni kohaldada, seda ka juhul, automatiseeritud andmetöötlust on kasutatud üksnes osaliselt ja mingis osas on hinnangu andmisel siiski osalenud inimene. See tähendab, et kõnealune regulatsioon kohaldub ka siis, kui tegemist ei ole n-ö täisautomaatsete otsustega, vaid ainult juhul kui andmetöötlus on vaid osaliselt automaatne.

⁴² Vt ka C-634/21 – Schufa, p 73.

Direktiivi põhjenduses 56 on selgitatud, et tehisintellektisüsteemid, mida kasutatakse füüsilistele isikutele krediidiskoori andmiseks või nende krediitdivõimelisuse hindamiseks, tuleks liigitada suure riskiga tehisintellektisüsteemideks, sest nendega otsustatakse asjaomaste inimeste juurdepääs finantsvahenditele või olulistele teenustele. Selline liigitus tuleneb EL-i tehisintellekti käsitleva määruse (EL) 2024/1689⁴³ lisa II punkti 5 alapunktist b. Just selle suure riskiga on tarbijakrediidi direktiivi põhjenduses 56 põhjendatud direktiiviga tarbijale antavaid õigusi olukorras, kus krediitdivõimelisuse hindamisel kasutatakse automatiseeritud andmetöötlust.

Paragrahvi 49¹ kohaselt on tarbijal õigus saada selgeid ja arusaadavaid selgitusi ning võimalust saada ülevaade krediitdivõimelisuse hindamisest ja krediitilepingu sõlmimise otsusest. Põhjenduses 56 on välja toodud, et tarbija peab saama sisulisi ja arusaadavaid selgitusi tehtud hindamise ning selle kohta, kuidas asjaomane andmete automatiseeritud töötlemine toimib, sealhulgas põhimuutujate, kasutatava loogika ja kaasnevate riskide kohta, ning tal peaks olema õigus väljendada oma seisukohta ning taotleda krediitdivõimelisuse hinnangu läbivaatamist ja krediidi andmist käsitleva otsuse läbivaatamist krediidiandja poolt.

Oluline on aga selgitada, et lepingu sõlmimise otsuse ülevaatamise nõudmine ei tähenda, et selle läbivaatamise tulemusel peaks alati jõudma tarbijaga lepingu sõlmimiseni. Regulatsiooni eesmärk on anda tarbijale õigus nõuda inimese sekkumist ja kaitsta teda selle eest, et tema jaoks väga olulised otsused langetatakse üksnes automatiseeritud andmetöötluste tulemusel. Kuid selle eesmärk ei ole anda tarbijale nõudeõigust krediidiandja vastu lepingu sõlmimiseks. Eeltoodu tuleb üheselt välja ka põhjenduse 56 viimasest lausest.

Eelnõuga loodava § 49¹ lõikega 2 võetakse üle artikli 18 lõike 8 teine lõik, mis kohustab krediidiandjat andma tarbijale teavet lõike 1 kohastest õigustest. See teavitamine peab toimuma vahetult pärast seda, kui krediidiandja on automatiseeritud andmetöötluste teinud.

KAVS § 50

KAVS § 50 pealkiri

Paragrahvi 50 pealkiri muudetakse ja sõnastatakse võrreldes senisega mõnevõrra laiemalt. Kehtiv pealkiri viitab üksnes tarbija esitatavale teabele ja selle kontrollimisele. See ei ole aga päris kooskõlas § 50 lõikega 1, mille kohaselt saab krediidiandja või -vahendaja tarbija krediitdivõimelisuse hindamiseks vajalikku teavet tarbijalt, asjakohastest siseallikatest ja andmekogudest. Seega ei reguleeri lõige 1 üksnes tarbijalt saadavat teavet. Samuti nähakse sarnaselt VÕS § 403⁴ lõikes 4 kavandatava muudatusega ka KAVS § 50 lõikes 3 ette, et krediidiandja kohustub asjakohaselt kontrollima tarbija esitatud ja muud krediitdivõimelisuse hindamisel kasutatud teavet. See on vajalik artikli 18 lõike 3 teise lõigu korrektseks ülevõtmiseks. Kuivõrd § 50 ei reguleeri üksnes tarbija esitatavat teavet, muudetakse ka sätte pealkirja laiemaks. Eelnõu kohaselt on § 50 pealkiri edaspidi *Tarbija krediitdivõimelisuse hindamiseks kasutatav teave ja selle kontrollimine*.

⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1689, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 300/2008, (EL) nr 167/2013, (EL) nr 168/2013, (EL) 2018/858, (EL) 2018/1139 ja (EL) 2019/2144 ning direktiive 2014/90/EL, (EL) 2016/797 ja (EL) 2020/1828 (tehisintellekti käsitlev määrus).

KAVS § 50 lõige 2. Kehtiva KAVS § 50 lõike 2 allikas on hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 20 lõige 2. Sama nõude näeb ette uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 18 lõige 2, kuid uues tarbijakrediidi direktiivis on eraldi rõhutatud, et kredidivahendajalt krediidiandjale teabe esitamine peab toimuma kooskõlas IKÜM-i nõuetega. Eelnõuga lisatakse uue tarbijakrediidi direktiiviga täpse kooskõla tagamiseks see viide ka KAVS § 50 lõikesse 2.

KAVS § 50 lõige 3. KAVS § 50 lõige 3 vastab oma mõttelt ja sisult uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 18 lõike 3 teisele lõigule, mis reguleerib tarbija kredidivõimelisuse hindamiseks kogutava teabe kontrollimist krediidiandja poolt. Samasuguse krediidiandjapoolse kontrolli regulatsiooni näeb ette hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 20 lõike 1 teine lause, mis on samuti üle võetud KAVS § 50 lõikesse 3. Siiski on kehtiva õiguse ja direktiivis sätestatu vahel teatav erinevus.

Esiteks, on uues tarbijakrediidi direktiivis kasutatud väljendit *kogutud teavet kontrollitakse asjakohaselt* (inglise keeles *shall be appropriately verified*). Kehtiv KAVS § 50 lõige 3 nõuab krediidiandjalt mõistlike pingutuste tegemist teabe kontrollimiseks. See ei ole päris sama mis direktiivis nõutav teabe asjakohane kontroll, kehtiva õiguse lävend krediidiandja kohustustele on madalalamal, kui uus direktiiv nõuab. Seetõttu tuleb lõiget 3 muuta ja viia see uue direktiivi artikli 18 lõike 3 teise lõiguga vastavusse. Eelnõu kohaselt on krediidiandjal kohustus teavet *asjakohaselt* kontrollida. See regulatsioon toimib ühtse tervikuna koos artikli 18 lõike 3 esimese lõiguga, mis võetakse üle VÕS § 403⁴⁴ lõikesse 2 ja mis reguleerib krediidiandja poolt teabe kogumist ja hindamistoimingute ulatust. Olles VÕS-i kohaselt tarbija kredidivõimelisuse hindamiseks vajaliku ja proportsionaalse teabe kogunud, peab krediidiandja seda ka KAVS § 50 lõike 3 kohaselt asjakohaselt kontrollima. Oluline on rõhutada, et kontrollikohustus ei tähenda süstemaatilist kõikvõimalike andmete kontrolli. Krediidiandja peab igal üksikjuhtumil selle eripära arvestades otsustama, kas tema käsutuses olev teave on tõene ja tarbija kredidivõimelisuse hindamiseks piisav.⁴⁴ Asjakohasus võib väljenduda näiteks selles, et kui tarbija on esitanud teabe oma sissetulekute kohta, kuid ei ole lisanud asjakohaseid tõendeid või kui nende usaldusväärsus on kaheldav, on olukorda arvestades asjakohane (sobiv, otstarbekas ja asjalik) tarbija esitatud teave üle kontrollida. Teiseks võib asjakohasus sõltuda ka allikast, kust teave saadud on – tarbija esitatud teabe kontrollimine on üldjuhul põhjendatum, kuid otse riiklikest registritest (nt tulevane positiivne krediidiregister, Maksu- ja Tolliameti andmed, Rahvastikuregister) saadud teavet kontrollida ei ole otstarbekas ning on tihti krediidiandja jaoks ka võimatu. Tuleb aga arvestada, et kui krediidiandjal on põhjendatud kahtlus registris olevate andmete õigsuse osas ja tal on reaalne võimalus neid ka kontrollida, siis on tegemist *asjakohase* juhtumiga ja seda tuleb teha.

Teiseks, endiselt säilib nõue, et teabe kontrollimisel tuleb tugineda iseseisvalt kontrollitavatele materjalidele ka tõenditele. Kuid eelnõus asendatakse direktiivi korrektse ülevõtmise tagamiseks sõnad *võimaluse korral* sõnadega *vajaduse korral*. Selline sõnastus arvestab paremini nii uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 18 lõikega 3 kui ka hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 20 lõikega 1. Seega teavet tuleb asjakohaselt kontrollida, see kontroll ei tohi olla pelgalt formaalne, see peab olema sisuline ja vajadusel tuleb tugineda iseseisvalt ja objektiivselt kontrollitavale teabele.

Kolmandaks, täiendatakse lõiget 3 selliselt, et krediidiandja kohustub asjakohaselt kontrollima nii tarbija esitatud ja muud kredidivõimelisuse hindamisel kasutatud teavet (st mitte üksnes

⁴⁴ Vt ka EKo C-449/13 – CA Consumer Finance SA, p 36-39.

tarbija esitatud teavet). See on vajalik artikli 18 lõike 3 teise lõigu korrektseks ülevõtmiseks. Sarnane muudatus on kavandatud ka VÕS § 403⁴ lõikes 4.

KAVS § 50 lõige 6. KAVS § 50 lõikes 6 tehtav muudatus on seotud lõikes 2 tehtava muudatusega ja on oma olemuselt normitehniline. Kehtivas KAVS-is on esmakordne viide IKÜM § 50 lõikele 6. Eelnõuga kavandatava KAVS § 50 lõike 2 muudatusega viiakse esmakordne viide IKÜM-ile lõikesse 2, seetõttu lisatakse lõikesse 2 ka korrektne tervikviide IKÜM-ile koos viitega Euroopa Liidu Teatajale. Lõikes 6 ei ole seetõttu enam tervikviidet IKÜM-ile vaja.

KAVS § 50²

KAVS-i lisatakse uus § 50². Paragrahv põhineb uue tarbijakrediidi direktiivi artiklil 38. Esmalt nähakse punktis 1 ette, et krediidivahendaja peab järgima VÕS §-des 417¹ ja 418 sätestatud. Nendes on ette nähtud lepinguõiguslikud reeglid, mis vastavad uue direktiivi artiklile 38 ning mis peavad olemuslikult jääma VÕS-i, kuivõrd neile kohaldub ka VÕS § 421, mis muudab need tarbija kaitseks imperatiivseks. Punktis 2 sätestatakse seni VÕS § 417¹ lõikes 2 ette nähtud põhimõtte, mille kohaselt peab krediidivahendaja teatama enda tasud krediidiandjale, et viimane saaks võtta need arvesse krediidi kulukuse määra arvutamisel. See on olemuslikult krediidiandja ja -vahendaja vahelises suhtes kohalduv norm ja sobib seetõttu paremini KAVS-i, mitte VÕS-i tarbijakrediidilepingute jakku.

KAVS § 50³

KAVS-i lisatakse uus § 50³, et võtta üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 6.

Direktiivi artikliga 6 nähakse ette liikmesriikidele kohustus tagada, et tingimustega, mida tuleb krediidi saamiseks täita, ei diskrimineerita liidus seaduslikult elavaid tarbijaid kodakondsuse ega elukoha tõttu ega muul Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 21 osutatud alusel, kui need tarbijad liidus krediidilepingut taotlevad, sõlmivad või omavad. Artikli 6 teises lõigus täpsustatakse, et esimene lõik ei piira võimalust pakkuda erinevaid krediidile juurdepääsu tingimusi, kui erinevad tingimused on igakülgselt põhjendatud objektiivsete kriteeriumidega.

Põhjenduse 29 kohaselt austatakse direktiivis põhiõigusi ja järgitakse eelkõige põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Eelkõige austatakse direktiiviga täielikult põhiõiguste harta kohast õigust isikuandmete kaitsele, omandile, mittediskrimineerimisele, perekonna- ja tööelu kaitsele ning tarbijakaitsele. Põhjenduses 31 on täpsemalt selgitatud ja toodud näiteid artikli 6 kohta. Põhjenduse kohaselt ei tohiks liidus seaduslikult elavaid tarbijaid liidus krediidilepingu taotlemisel, sõlmimisel või omamisel diskrimineerida nende kodakondsuse ega elukoha tõttu ega muul põhiõiguste harta artiklis 21 osutatud alusel. See ei piira võimalust pakkuda erinevaid krediidile juurdepääsu tingimusi, kui need erinevad tingimused on igakülgselt põhjendatud objektiivsete kriteeriumidega. Samuti ei tohiks seda mõista nii, et see paneb krediidiandjatele või krediidivahendajatele kohustuse osutada teenuseid valdkondades, kus nad äritegevusega ei tegele.

Kõnealune regulatsioon võetakse üle KAVS-i, kuna see on oma olemuselt avalik-õiguslik ega sobi seetõttu VÕS-i. Kõne alla võiks tulla KAVS-i asemel võrdse kohtlemise seaduse muutmise, kuid spetsiifiliselt üksnes tarbijakrediiti puudutav erireegel pigem ei sobiks võrdse kohtlemise seadusesse, arvestades selle üldist loogikat ja kohaldamisala. Samuti on oluline, et

kuigi võrdse kohtlemise seadus seab üldised raamid isikute võrdsele kohtlemisele, et katta selle §-s 2 nimetatud tunnused, mille tõttu on isikute diskrimineerimine keelatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 21 kohaselt. Seetõttu on direktiivi ülevõtmisel otsustatud luua artikli 6 ülevõtmiseks eraldi reegel, mis viitab, nagu direktiivi artikkel 6, otsesõnu Euroopa Liidu põhiõiguste hartale. Siiski, kuivõrd harta kehtib juba praegu nii või teisiti, saab eelnõuga loodava regulatsiooni praktiline mõju ilmselt olema üsna väike. Tõenäoliselt ei pea seetõttu ka krediidiandjad võrreldes kehtiva olukorraga enda tegevust sisuliselt muutma.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 21 kohaselt on keelatud igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu. Direktiivi artiklist 6 tulenevalt ei tohi diskrimineerida tarbijat ka kodakondsuse ega elukoha tõttu. Diskrimineerimise keeld kehtib nii lepingu sõlmimise eel, lepingu sõlmimisel kui ka pärast seda lepingu kehtivuse ajal. Euroopa Komisjon on selgitanud, et tegemist on üldist põhimõtet sõnastava normiga. Ka see selgitus näitab, et tõenäoliselt ei ole krediidiandjad, kellele juba praegu Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldub, muudatustest oluliselt mõjutatud. Seda, kas kõnealusel juhul on tegemist diskrimineerimisega või mitte, tuleb hinnata üksikjuhtumi põhjal.

Oluline on tähele panna, et üldine diskrimineerimise keeld ei tähenda, et krediidiandjal oleks igal juhul kohustus tarbijaga leping sõlmida. Kõnealuse regulatsiooni eeskujuks oli nn põhimaksekonto direktiivi 2014/92/EL artikkel 15, kuid erinevalt põhimaksekonto regulatsioonist ei sisalda tarbijakrediidi regulatsioon lepingu sõlmimise kohustust. Regulatsiooni eesmärk on tarbijate kaitse selle eest, et nad sõlmiksid neile sobimatuid lepinguid ja võtaksid endale üle jõu käivaid kohustusi. Seda erinevust tuleb ka uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 6 ülevõtmisel ja rakendamisel arvestada.

Sellest lähtuvalt on oluline, et see reegel ei puuduta direktiiviga reguleeritud krediidivõimelisuse hindamise regulatsiooni (artikkel 18). Juhul, kui tarbija krediidivõimelisuse hindamisel selgub, et ta ei suudaks tõenäoliselt krediiti kokkulepitud tingimustel tagasi maksta, siis sõltumata võrdse kohtlemise regulatsioonist on krediidiandjal keelatud tarbijale krediiti anda. Eelnõuga loodav KAVS § 50³ ei piira krediidivõimelisuse riskipõhise hindamise läbiviimist ega krediidiandja õigust kujundada enda krediidipoliitikat objektiivsete ja proportsionaalsete riskikriteeriumite alusel.

Tarbijatele on lubatud pakkuda erinevaid lepingutingimusi, kui need on objektiivselt põhjendatud. Näiteks on lubatud nõuda erinevaid tagatisi, kui see on konkreetsel juhul põhjendatud. Põhjenduse 31 viimasest lausest on tuletatav, et krediidiandjatele ei panda kohustust laiendada enda tegevust valdkondadesse ja teistesse liikmesriikidesse, kus nad seni tegutsenud ei ole. Näiteks kui krediidiandja pakub enda teenuseid veebis, siis ei kaasne sellega kohustust sõlmida tarbijakrediidilepinguid mõne teise EL liikmesriigi tarbijaga, kellel ei ole Eestiga mitte mingit seost, kui krediidiandja ei ole selles liikmesriigis varasemalt tegutsenud. Sellega seotud riskid (näiteks keerukus tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks vajalike andmete kogumisel, võimalikud probleemid tulevikus võlgade sissenõudmisel, rahapesuriskid) võivad objektiivselt olla põhjuseks, miks krediidiandjad ei soovi enda tegevust teistesse liikmesriikidesse laiendada. Kuivõrd direktiivi artikli 6 teise alalõigu ning eelnõukohase KAVS § 50³ esimese lõike viimase lause kohaselt ei piira direktiivikohane diskrimineerimise keelu regulatsioon võimalust pakkuda erinevaid krediidile juurdepääsu tingimusi (inglise keeles *different conditions of access to credit*), kui need erinevad tingimused on igakülgsest

põhjendatud objektiivsete kriteeriumitega, siis on võimalik, et tarbija teises riigis paikneva elukohaga seonduv erinev kohtlemine, ei ole diskrimineerimine, kui see põhineb igakülgsetel põhjendatud objektiivsetel asjaoludel, nt krediitvõimelisuse hindamisel kasutatavate andmete kättesaadavus. Tootearendus ja tarbija riskiprofiili määramine ei ole automaatselt diskrimineerimine.

Artikkel 6 võetakse üle üksnes n-ö tavalise tarbijakrediidi kohta. Seda ei laiendata elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingutele. Tarbijakrediidi puhul on vastava reegli kehtestamine vajalik uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 6 ülevõtmiseks, elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingute puhul sellist kohustust liikmesriikidel ei ole. Eelnõu koostamisel on otsustatud hoiduda selles küsimuses tarbijakrediidi direktiivi laiendavat ülevõtmisest. Seetõttu nähakse lõikes 2 ette elamukinnisvaraga seotud krediitdilepinguid puudutav välistus.

See ei tähenda loomulikult, et elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidi puhul võiks tarbijaid diskrimineerida. Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja sellest tulenev diskrimineerimise keeld kohaldub igal juhul ka elamukinnisvaraga seotud krediidile, sõltumata käesolevast sättest. Samas on elamukinnisvaraga seotud lepingu olemuslikuks tunnuseks kinnisvara olemasolu. Juhul kui tegemist on välisriigist pärit tarbijaga, kes soovib krediiti tagada välisriigis paikneva kinnisasjaga, siis oleks krediidiandja jaoks ilmselt märkimisväärselt riskiks ainuüksi asjaolu, et kinnisasi asub teises riigis. Seetõttu olukorras, kus tarbijal puudub Eestiga muu lähedasem seos (elu- või töökoht siin), oleks nii või teisiti tegemist sellise objektiivsete kriteeriumiga, mis annaks krediidiandjale siiski õiguse pakkuda erinevaid tingimusi. Kõnealuse sätte mittekohaldamine elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingutele ei too seega praktikas kaasa sisulist muutust.

KAVS 7. peatüki pealkiri

KAVS-i 7. peatükk reguleerib tarbijale elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidi pakumise nõudeid. Kuna peatükis sisalduvad paragrahvid (§ 51 ja § 53¹), mida edaspidi kohaldatakse lisaks hüpoteekkrediidiandjale ja -vahendajale ka krediidiandjale ja -vahendajale, siis viiakse peatüki pealkiri vastavusse tegeliku sisuga ning jäetakse välja sõnad „elamukinnisvaraga seotud“.

KAVS § 51 lõige 1

Tulenevalt uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 16 lõikest 1 ei ole nõustamisteenuse osutamisest teavitamine edaspidi kohustuslik üksnes hüpoteekkrediidiandjale ja -vahendajale, vaid ka muude tarbijakrediitide andjatele ja vahendajatele. Seega muudetakse § 51 lõike 1 sõnastust selliselt, et sättest tulenevad nõuded kohalduksid lisaks hüpoteekkrediidiandjale ja -vahendajale ka muude tarbijakrediitide andjatele ja vahendajatele.

KAVS § 51 lõige 6 ja lõike 7 punkt 5

KAVS § 51 lõike 6 ja lõike 7 punkti 5 sõnastuse täpsustamise vajadus on tingitud uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 16 lõike 2 esimese lõigu ja lõike 3 punkti e ülevõtmisest. Nimetatud sätted nõuavad krediidiandjalt ja asjakohasel juhul krediitvahendajalt teabe esitamist paberil või muul tarbija valitud püsival andmekandjal. Muudetavates KAVS-i normides piirdub nõue püsiva andmekandjaga. Samuti näeb direktiiv ette, et andmekandja liigi

valiku võimalus peab olema tarbijal. Selguse ja direktiivi korrektse ülevõtmise huvides muudetakse KAVS-i vastavalt.

KAVS § 51 lõige 6¹

Kõnealuse muudatusega võimaldatakse krediidiandjal või asjakohasel juhul kredidivahendajal anda nii lepingueelset teavet kui ka nõutamisteenust puudutavat teavet korraga. Muudatusega võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 16 lõike 2 teine lõik, mille kohaselt võib artikli 16 lõike 1 esimeses lõigus osutatud teabe tarbijale esitada lepingueelse lisateabena kooskõlas artikli 10 lõike 6 teise lõiguga.

KAVS § 51 lõige 9

Muudatuse eesmärk on teha tarbijale antava hoiatuse sisu konkreetsemaks, viidates tarbija finantsolukorrast tuleneda võivale teatavale riskile. Kehtiva sõnastuse kohaselt on hoiatuse sisu võrdlemisi lai („kui kogutud andmete alusel ei ole krediidileping tarbija jaoks sobiv“). Muudatuse jõustumise järel on hoiatuse sisu selgem, piiritledes selle tarbija finantsolukorrast tuleneva riskiga. Tegemist on nõustamisteenuse osutajale kohalduva kohustusega, seega tuleks nimetatud teave anda nõustamisteenuse osana. Muudatusega võetakse üle uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 16 lõige 5.

KAVS § 53¹

Kehtiva krediidiandjate ja -vahendajate seaduse § 53¹ reguleerib üldise teabe esitamist tarbijale krediidiandjate ja krediidiagentide poolt. Paragrahv põhineb hüpoteekkrediidi direktiivi artiklil 13. Seetõttu on kehtivas seaduses ette nähtud vastava teabe esitamise kohustus üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral ehk sisuliselt eluasemelaenulepingute korral.

Kuna uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 9 näeb suures osas samasuguse teabe täpsemalt esitamise kohustuse ette ka n-ö muude tarbijakrediidilepingute puhul, siis laiendatakse §-s 53 sätestatud ka sellistele lepingutele.

Alternatiivina oleks võimalik § 53¹ muutmata jätta ja näha ette eraldi analoogiline paragrahv selliste tarbijakrediidilepingute kohta, mis ei ole seotud elamukinnisvaraga. See tooks aga seaduse teksti ebavajalikud kordused, samuti ebaühtlase lähenemise, mistõttu ei pruugi tarbijate kaitse sel juhul olla piisvalt tagatud. Ühtse paragrahvi loomine kõikide tarbijakrediidilepingu liikide tarbeks võib küll krediidiandjate koormust mõnevõrra suurendada (kuna hüpoteekkrediidi direktiiv täpselt samal kujul selle info esitamist ei nõua), kuid see koormus ei ole siiski väga suur. Selline lähenemine on hüpoteekkrediidi direktiiviga kooskõlas, kuna vastavalt kõnealuse direktiivi artikli 2 lõikele 1 on tegemist minimaalselt ühtlustava direktiiviga, muu hulgas on tarbijale üldise teabe andmise reeglid minimaalselt ühtlustatud.

Muudatusega jäetakse pealkirjast välja sõnad „elamukinnisvaraga seotud“. Selle tulemusel kohaldub paragrahvis sätestatu edaspidi kõigile tarbijakrediidilepingutele, sh elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele. Kui mõni konkreetne § 53¹ punkt saab kohalduda üksnes elamukinnisvaraga seotud krediidilepingutele, sest uus maksimaalselt harmoneeriv tarbijakrediidi direktiiv sellist regulatsiooni ette ei näe, siis on selles konkreetsetes punktis täpsustatud, et see kohaldub üksnes elamukinnisvaraga seotud krediidilepingutele.

KAVS § 53¹ lõige 1

Kehtivas lõikes 1 on ette nähtud, et vastav teave tuleb tarbijale esitada püsival andmekandjal või elektrooniliselt. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 9 lõike 1 kohaselt tuleb vastav teave esitada aga paberil või muul püsival andmekandjal. Samuti näeb direktiivi säte ette, et muu püsiva andmekandja valiku võimalus peab olema tarbijal. Seetõttu täiendatakse kehtivat lõiget 1 uute lausetega, mis puudutavad tarbijakrediidilepinguid, mis ei ole elamukinnisvaraga seotud. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 9 lõike 1 teine lause näeb lisaks ette, et kui vastavat teavet pakutakse krediidiandja või agendi ruumides (sisuliselt teenindussaalis või kontoris), siis tuleb see igal juhul teha tarbijale paberi peal kättesaadavaks. Seepärast lisatakse ka vastav täiendus lõikesse 1.

KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 1

Kehtiva punkti 1 kohaselt tuleb esitada tarbijale krediidiandja või -vahendaja nimi ja aadress. Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 9 lõike 2 punkti 1 kohaselt tuleb aga lisaks esitada krediidiandja või -vahendaja telefoninumber ja e-posti aadress. Seetõttu täiendatakse ka vastavat KAVS-i sätet.

KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 3

Kehtiva punkt 3 kohaselt tuleb esitada tarbijale teave tagatise liikide kohta, lisaks ka info, et tagatis võib asuda teises liikmesriigis. Kuna uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 9 sellise teabe esitamist ette ei näe, täpsustatakse punkti nii, et see kohaldub üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral. Muudatus on vajalik mh ka põhjusel, et uus tarbijakrediidi direktiiv on maksimaalselt harmoneeriv. See tähendab, et direktiivi ülevõtmisel ei saa tarbijakrediidilepingute kohta sellise teabe esitamise kohustust krediidiandjatele panna.

KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 6

Kehtiva KAVS § 53¹ lõike 2 punkti 6 kohaselt tuleb esitada teave välisriigi vääringu või vääringute kohta, sealhulgas selgitus välisriigi vääringus krediidilepingu sõlmimise võimalike tagajärgede kohta tarbijale, kui krediidiandja pakub lepingu sõlmimist välisriigi vääringus. Kuna uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 9 seda ette ei näe, täpsustatakse KAVS-i vastavat sätet nii, et see kohaldub üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral.

KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 10

Kehtiva punkti 10 kohaselt tuleb kohaldataval juhul esitada tarbijale selge ja kokkuvõtlik viide, et tarbijakrediidilepingu tingimuste täitmine ei taga tarbijakrediidilepingu alusel kasutusse võetud krediidi tagasimaksmist. Kuna uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 9 seda ette ei näe, täpsustatakse KAVS-i vastavat punkti nii, et see kohaldub üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral.

KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 11¹

Uue tarbijakrediidi direktiivi artikli 9 lõike 2 punkti i kohaselt tuleb tarbijale anda infot ka taganemisõiguse kohta. Kehtiv KAVS § 53¹ seda ette ei näe ja seepärast täiendatakse lõiget 2

vastavalt uue punktiga. Kuna see on oluline info ka elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute puhul ja Eestis on ka hüpoteekkrediidi direktiivi artikli 14 lõike 6 ülevõtmisel tehtud otsus näha riigisiselt ette taganemisõigus pärast lepingu sõlmimist (vt VÕS § 409 lg 1 ls 2), siis tuleb selliste lepingute puhul samuti see info tarbijale esitada. Sisuliselt tähendab see kohustust esitada teave selle kohta, et tarbijal on taganemisõigus ja tuua välja selle tingimused, nt taganemistähtaeg. Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seadusega (796 SE ⁴⁵) hakkab tarbijakrediidilepingutele kehtima ka taganemisnupu regulatsioon. Sellest tulenevalt võib taganemisõiguse kirjeldus hõlmata ka selgitust taganemisnupu olemasolu kohta, et tarbijad oleksid sellest teadlikud ja teaksid lepingust taganemisel kasutada õiget tehnilist lahendust.

KAVS § 53¹ lõike 2 punkt 12

Kehtiva punkti 12 kohaselt tuleb esitada teave selle kohta, kas kinnisasja hindamine on vajalik, ning kui hindamine on vajalik, siis kes vastutab selle eest, et hindamine läbi viiakse, samuti teave selle kohta, kas tarbijale tekib sellega seoses kulusid. Kuna uue tarbijakrediidi direktiivi artikkel 9 seda ette ei näe, täpsustatakse KAVS-i vastavat punkti nii, et see kohaldub üksnes elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute korral.

3.5. Reklaamiseaduse muutmine

Üldist

Tarbijakrediidi direktiivi artiklites 7 ja 8 on reguleeritud tarbijakrediidiga seotud krediidilepingu sõlmimise eel esitatavat teavet.

Artikkel 7 sätestab reklaami ja turunduse suhtes kohaldatavad üldsätted. Esimeses lauses on sätestatud, et piiramata 2005/29/EÜ kohaldamist, nõuavad liikmesriigid, et krediidilepinguid käsitlevad reklaam- ja turundusteated oleksid õiglased, selged ja mitteeksitavad.

Need nõuded on tagatud reklaamiseaduses sätestatud reklaami üldnõuetega, mistõttu puudub vajadus muuta RekS-i nimetatud lauses sätestatu ülevõtmiseks.

Artikli 7 teise lause kohaselt on tarbijakrediidilepingu reklaamis keelatud sõnastus, mis võib tarbijates tekitada põhjendamatuid ootusi seoses krediidi kättesaadavuse, selle kulukusega või tarbija makstava kogusummaga. Alates 01.01.2016 on tarbijakrediidi reklaamis lubatud üksnes kindlaks määratud teabe esitamine (RekS § 29 lg 3). Selle sätte alusel on tarbijatele võimalik esitada üksnes sellist teavet, mille eesmärk on tarbijate informeerimine finantsteenuste tingimustest ja teenuse tarbimisega kaasnevatest kohustustest. Seega on kõnealuse sätte alusel keelatud igasugused täiendavad reklaamlaused ja finantsteenust atraktiivsena näitavad pakkumised. Lisaks ei tohi tarbijakrediidi reklaam RekS § 29 lõike 7 kohaselt jätta muljet, et tarbijakrediidi võtmine on riskivaba ja lihtne võimalus finantsprobleemide lahendamiseks, ega kallutada tarbijaid läbimõtlematult laenu võtma.

Seega sisaldub artikli 7 teises lauses sätestatu juba olemasolevas regulatsioonis ja puudub vajadus kehtestada eriregulatsiooni.

⁴⁵ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seadus 796 SE. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/19cde50e-3b68-4792-970d-18cfe753cb5c/volaigusseaduse-ja-tarbijakaitseseaduse-muutmise-seadus/> (17.05.2026).

Tarbijakrediidi direktiivi artiklis 8 on reguleeritud ka tarbijakrediidilepingute reklaamis sisalduva standardteabe esitamine. Kuigi ka kehtiv tarbijakrediidi direktiiv reguleerib tarbijakrediidi reklaami teemat, mis on Eestis üle võetud reklaamiseadusega, on siiski vaja teha teatud muudatusi RekS §-s 29, et tagada direktiivi korrektne ülevõtmine.

Muudatusi ei ole vaja teha RekS § 29 lõikes 3¹, kuna kohustuslike elementide loetelu, mida reklaamis, millega teavitatakse valmisolekust anda tarbijakrediiti või vahendada tarbijakrediidilepinguid, tuleb esitada, olid olemas ka tarbijakrediidi direktiivi eelmises versioonis ning on seega juba riigisiseses õiguses sätestatud.

Tüüpilise näite esitamisel tuleb arvestada, et esitatav teave oleks tarbijale arusaadav ega tekitaks eksitavat muljet. Tüüpiline näide peaks võimaldama tarbijal mõista krediidiga seotud kulusid ja kohustusi ning olema esitatud ühtsetel alustel viisil, mis võimaldab võrrelda erinevaid pakkumisi.

RekS § 29

RekS § 29 lõige 2¹

Direktiivi artikli 8 lõige 1 sätestab, et tarbijakrediidilepinguid käsitlev reklaam peab sisaldama hoiatust, et laenuvõtmine maksab raha, kasutades sõnastust „Hoiatus! Laenuvõtmine maksab raha.“ või muud samalaadset sõnastust.

Kehtiva RekS § 29 lõige 2 sätestab, et finantsteenuse reklaam peab sisaldama üleskutset tutvuda finantsteenuse tingimustega ning vajaduse korral konsulteerida asjatundjaga. Seega peavad kõnealust üleskutset sisaldama kõik finantsteenuse reklaamid, sh kindlustus, ehk ka reklaamid, mis ei ole oma olemuselt tarbijakrediidireklaamid.

Kuna kehtivas reklaamiseaduses puudub viide uues tarbijakrediidi direktiivis ettenähtud hoiatusele, tuleb RekS § 29 lõiget 2 täiendada lõikega 2¹, milles sätestatakse, et reklaam, milles teavitatakse valmisolekust anda tarbijakrediiti või vahendada tarbijakrediidilepingut, peab sisaldama lisaks sama paragrahvi lõikes 2 olevale üleskutsele ka hoiatavat teksti „Hoiatus! Laenuvõtmine maksab raha.“ või muud samaväärset väljendit. Eelnev tähendab seda, et võimalik on kasutada ka muid hoiatavaid väljendeid, kuid selline hoiatus peab andma tarbijale signaali, et tarbijakrediidi võtmine on finantskohustus, mille eest tuleb krediidiandjale tasuda (näiteks intressi). Direktiivi põhjenduses 33 on tarbijakrediidi reklaami sellise hoiatava teksti lisamise kohustust põhjendatud eesmärgiga, et krediiti ei võtaks tarbijad, kes sellist krediiti tegelikult endale lubada ei saa.

RekS § 29 lõige 3

Lõikes 3 tehakse tehniline täpsustus ning viide § 29 lõigetele 2 ja 3^{1–3⁵} asendatakse viitega lõigetele 2-2¹ ja 3^{1–3⁵}. Muudatus on tingitud asjaolust, et eelnõuga lisatakse §-i 29 lõige 2¹, milles sätestatud teabe esitamine peab tarbijakrediidilepingu reklaamis lõike 3 kohaselt võimalik olema.

Direktiivi põhjenduses 33 on selgitatud, et tarbijale tuleks edastada ka krediidiandja ning asjakohasel juhul kredidivahendaja telefoninumber ja e-posti aadress, et ta saaks krediidiandja

või kredidivahendajaga kiiresti ja tõhusalt ühendust võtta. Lõike 3 alusel on reklaamis, millega teavitatakse valmisolekust anda tarbijakrediiti või vahendada tarbijakrediidilepinguid, lubatud mh kuvada tegevuskoha kontaktandmeid ning selline info on kergesti leitav ka krediidiandja või kredidivahendaja kodulehelt.

Tarbijakrediidi reklaamis kasutatava hoiatusteksti eesmärk on juhtida tarbija tähelepanu krediidiga kaasnevatele võimalikele kuludele ning toetada informeeritud otsuse tegemist. Hoiatusteksti lisamine ei muuda RekS § 29 lõikes 3 sätestatud üldpõhimõtet, mille kohaselt peab reklaamis esitatav teave olema selge, tasakaalustatud ja võrreldav.

Reklaami eesmärk ei ole anda ammendavat ülevaadet krediidilepingu tingimustest, vaid suunata tarbijat teadlikule otsustusprotsessile, millele järgnevad võlaõigusseaduses sätestatud lepingueelsed teavitamiskohustused.

Reklaamiseaduse § 29 kohaldamisel tuleb hinnata reklaami vastavust tervikuna, arvestades nii esitatud teabe sisu, vormi kui ka konkreetse meediakanali eripära.

RekS § 29 lõige 3³

Direktiivi artikli 8 lõige 5 sätestab, et kui selleks, et saada krediiti või saada krediiti reklaamitavatel tingimustel, on kohustuslik sõlmida leping krediidilepinguga seotud teatava kõrvalteenuse kohta ja selle teenuse maksumust ei saa ette kindlaks määrata, tuleb selgel, kokkuvõtlikul ja selgelt eristataval viisil standardteabes täpsustada selle lepingu sõlmimise kohustus. Pea samas sõnastuses on kõrvallepingu sõlmimise kohustusest teatamine sätestatud ka kehtivas tarbijakrediidi direktiivis, mis on riigisiseses õiguses sätestatud RekS § 29 lõikes 3³. Uue tarbijakrediidi direktiiviga on sõnastust mõnevõrra muudetud, sh jäetud ära viide sellele, et sõlmitavaks kõrvallepinguks on eelkõige kindlustusleping, ning on jäädud selle juurde, et tüüpilise näite juures tuleb tuua välja kõrvallepingu sõlmimise kohustus, kuid seda ei pea enam tooma välja krediidi kulukuse määra juures. Seega tuleb muuta § 29 lõike 3³ sõnastust.

RekS § 29 lõige 7

Direktiivi artikli 8 lõike 7 punktides a–c on sätestatud, et liikmesriigid keelavad selliste krediiditoodete reklaamimise, milles:

- a) julgustatakse tarbijaid taotlema krediiti, andes mõista, et krediit parandaks nende finantsolukorda;
- b) märgitakse, et kehtivate krediidilepingute või andmebaasides registreeritud krediidi mõju krediiditaotluse hindamisele on väike või olematu;
- c) antakse eksitavalt mõista, et krediit toob kaasa rahaliste vahendite suurenemise, asendab säästmist või võib tõsta tarbija elatustaset.

Tarbijakrediidi direktiivi põhjenduses 33 on selliste keeldude lisamist põhjendatud tarbijakaitse kõrge taseme tagamisega.

Reklaamiseaduses on juba sätestatud, et reklaam, millega teavitatakse valmisolekust anda tarbijakrediiti või vahendada tarbijakrediidilepinguid, peab olema vastutustundlik ning tasakaalustatud. Reklaam ei tohi jätta muljet, et tarbijakrediidi võtmine on riskivaba ja lihtne võimalus finantsprobleemide lahendamiseks, ega kallutada tarbijaid läbimõtlematule laenuvõtmisele (§ 29 lg 7). Seega on punktis a sätestatud keeld julgustada tarbijaid taotlema

krediiti, andes mõista, et see parandaks nende finantsolukorda, sõnaselgelt lõikes 7 sõnastatud. Kuigi ka punktides b ja c sisalduvat keeldu on Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil (TTJA) võimalik juba praegu lõike 7 alusel menetleda, sätestatakse õigusselguse huvides kõnealustes punktides olevad keelud seaduses sõnaselgelt. Sõnaselge keeld on vajalik, sest reklaami vastutustundlikkuse hindamine on subjektiivne ning konkreetsete keeldude olemasolu seaduses vähendab tulevikus TTJA-l kuluda võivat ressursi, et põhjendada, miks konkreetne reklaam ei ole vastutustundlik.

Sõnastuslikult kasutatakse direktiivis kasutatud väljendi *andmebaas* asemel väljendit *register*, sest samasuguses sõnastuses lähtuvad eelnõukohased VÕS § 403⁴ ja IKS § 10¹.

Endiselt säilib eelnõus põhimõte, et lõikes 7 sätestatud kohaldatakse ka võlaõigusseaduse § 403 lõike 3 punktis 4 nimetatud tarbijakrediidilepingute reklaamile.

RekS § 29 lõige 8

Direktiivi artikli 8 lõige 3 sätestab, et tüüpnäide peab olema kergesti loetav või selgesti kuuldav ning kohandatud reklaamiks kasutatava andmekandja tehnilistele piirangutele.

RekS § 29 lõikes 8 on täna sätestatud, et tüüpnäide (ja muud olulised elemendid, mis on lõikes 8 loetletud) tuleb esitada selgel, kokkuvõtlikul ja selgelt eristuv viisil. Valida tuleb selline kirjatüüp ja -suurus ning kõne kiirus ja helitugevus, mis muudab selle teabe tavalise tähelepanu juures märgatavaks, arusaadavaks, sealhulgas selgelt loetavaks ja kuuldavaks ning muust teabest eristatavaks.

Seega ei ole kehtivas regulatsioonis sätestatud, et tüüpnäide peab olema kohandatud reklaamiks kasutatava andmekandja tehnilistele piirangutele. Direktiivi põhjenduses 33 on selgitatud, et kogu oluline teave peaks olema tarbijatele esmapilgul nähtav, isegi kui nad vaatavad seda mobiiltelefoni ekraanilt. Suur osa tarbijakrediidi reklaame avalikustatakse ka Google Adsi vahendusel, kuid seejuures ei arvestata, et Google Adsi puhul on võimalik kasutada piiratud arvu tähemärke, mis seab piirangud sellele, kui palju infot on võimalik tarbijakrediidi reklaami lisada.

2025. a veebruaris avalikustas TTJA eelmise aasta reklaamijärelevalve tulemused ning nendest selgus, et palju RekS-i rikkumisi pannakse toime Google Adsi keskkonnas. Nimelt 171-st Google Adsis vaadatud reklaamist 112 puhul oli rikutud reklaamiseaduse nõudeid, mis on 65,5% kontrollitud reklaamidest.⁴⁶ Seega tuleb sellel platvormil reklaami avalikustades arvestada ka platvormi piiranguga tähemärkide arvule.

Digikeskkonnas reklaami esitamisel tuleb arvestada erinevate meediakanalite tehniliste eripäradega, sealhulgas piiratud formaadi ja kuvapinna võimalustega. Teabe esitamisel tuleb siiski tagada, et tarbijale on kogu nõutav teave hõlpsasti kättesaadav.

RekS § 29 lõige 8¹

⁴⁶ Reklaamituru järelevalve 2024. aastal, TTJA. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://ttja.ee/uudised/reklaamituru-jarelevalve-2024-aastal> (17.05.2026).

Kehtiva RekS § 29 lõikes 3¹ sätestatakse kohustuslikud andmed, mis tuleb tüüpilises näites tarbijale kuvada. Need on:

- 1) intressimäär;
- 2) kasutusse võetav krediidisumma või krediidi ülempiir;
- 3) krediidi kulukuse määr;
- 4) kohaldataval juhul tarbijakrediidilepingu kestus;
- 5) tarbijakrediidilepingu puhul, mille esemeks on asja omandamise, teenuse osutamise või muu lepingueseme finantseerimine, lepingueseme hind kohe tasudes (netohind) ja kohaldataval juhul ettemaksu summa;
- 6) kohaldataval juhul tarbija poolt makstav kogusumma ja tagasimaksete summa; 7) kohaldataval juhul tagasimaksete arv.

Samad andmed on sätestatud ka uue tarbijakrediidi direktiiviga ning need andmed tuleb ka edaspidi tüüpilise näite kujul tarbijakrediidi reklaamis kuvada. Direktiivi artikli 8 lõikes 3 aga sätestatakse erand, mille kohaselt, kui edastamiseks kasutatav andmekandja ei võimalda esitada kõnealust teavet visuaalselt, puudub kohustus kuvada RekS § 29 lõike 3¹ punkte 5 (*tarbijakrediidilepingu puhul, mille esemeks on asja omandamise, teenuse osutamise või muu lepingueseme finantseerimine, lepingueseme hind kohe tasudes (netohind) ja kohaldataval juhul ettemaksu summa*) ja 6 (*kohaldataval juhul tarbija poolt makstav kogusumma ja tagasimaksete summa*).

Elektrooniliste kanalite puhul peab tarbijale olema tagatud punktides 5 ja 6 olevale infole ligipääs klõpsamise, kerimise või ülelibistamise teel. Tarbijakrediidi direktiivi põhjenduses 33 on selgitatud, et tüüpnaide tuleks esitada enne ja tähelepandavalt ning selgel viisil ja kaasavas vormis. See teave peaks olema selgesti loetav ja selle puhul tuleks arvesse võtta teatavate andmekandjate, näiteks mobiiltelefonide ekraanide tehnilisi piiranguid.

Digikanalite puhul võib osa tüüpilises näites sisalduvast standardteabest olla tarbijale nähtav klõpsamise, kerimise või ülelibistamise teel. On oluline, et enne krediidipakkumistele juurdepääsu saamist tuleb tarbijatele esitada siiski kogu teave, mida peab krediidilepinguid käsitlev reklaam sisaldama (sh punktides 5 ja 6 olev teave), isegi juhul, kui see teave ei sisaldu reklaamis, vaid on nähtav klõpsamise, kerimise või ülelibistamise teel.

Põhjendatud juhuna võib käsitada eelkõige olukorda, kus reklaamikanali objektiivsed tehnilised piirangud, näiteks piiratud kuvapind, tähemärkide arv või seadme ekraani suurus, ei võimalda kogu tüüpilise näite koosseisu kuuluvat teavet esitada selgelt ja tarbijale arusaadaval viisil. Põhjendatud juhuna ei käsitata olukorda, kus teabe esitamata jätmine tuleneb üksnes kujunduslikest või turunduslikest valikutest.

Lisaks tuleb rõhutada, et käesoleva paragrahvi lõike 3¹ kohane teave peab olema tarbijale kättesaadav enne krediiditaotluse esitamise võimalust või krediidipakkumisega sisuliselt edasi liikumist. Nõue ei ole täidetud, kui kohustuslik teave muutub nähtavaks alles pärast taotlusprotsessi alustamist.

RekS § 29 lõige 12

Eelnõuga täiendatakse RekS § 29 uue lõikega 12, et võtta üle direktiivi artikli 2 lõike 8 punktis b sätestatud liikmesriigi õigus intressita ja muu tasuta tarbijakrediidilepingutele. Vt selle kohta eespool VÕS § 403 lõike 9 selgitusi.

Intressivaba krediidi puhul võib liikmesriik jätta kohaldamata artikli 8 lõike 3 punktid d, e ja f, artikli 10 lõike 5, artikli 11 lõike 4 ning artikli 21 lõike 3. Eelnõuga on täiendatud VÕS § 403 lõiget 9 (vt seletuskirja eespool). Kuid kuna artikkel 8 käsitleb reklaami, siis välistus reklaamis esitatavale teabele tuleb kirjutada RekS-i. Selleks luuakse § 29 uus lõige 12. Sätte sõnastamisel kasutatakse samasugust lähenemist nagu VÕS § 403 lõike 9 puhul. Siin tehakse välistus reklaamis esitatava teabe esitamisele, täpsemalt on välistatud § 29 lõike 3¹ punktides 4–6 sätestatu. Nendele punktidele vastavad uue direktiivi artikli 8 lõike 3 punktid d, e ja f. Seda teavet ei pea tulevikus ka tarbijakrediidi regulatsiooni laienenud kohaldamisala arvestades intressivaba krediidi reklaamis esitama.

3.6. Võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise

Eelnõuga täiendatakse võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse §-i 17¹ selleks, et võtta üle uue direktiivi artikli 2 lõike 2 punkt 1. Muudatused tehakse samasugust loogikat arvestades nagu kehtiva tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisel. Seetõttu on muudatustena ette nähtud §-i 17¹ kolme lõike lisamine, mis on sisuliselt samad nagu kehtiva § 17¹ kolm esimest lõiget, kuid muudetud on redaktsiooni jõustumise kuupäeva, nii et see vastaks uutele muudatustele. Lõikes 4 sätestatud loetelu normidest, mida tuleb kohaldada juba varem sõlmitud tähtajatutele krediidilepingutele, võetakse üle artikli 2 lõike 2 punktist 1.

Artikli 2 lõike 2 punktis 1 on viidatud järgmistele sätetele:

- artikkel 23 – intressimäära muudatused (VÕS § 404¹);
- artikkel 24 – arvelduskrediit;
- artikli 25 lõike 1 teine lause ja lõige 2 – teavitamiskohustus maksekonto jäägi ületamisel (VÕS § 407 lg-d 3¹ ja 3², lg 4 ls 2, lg-d 4¹ ja 4³);
- artikkel 28 – tähtajatud lepingud (VÕS §-d 414¹ ja 414²);
- artikkel 39 – nõuete loovutamine (VÕS § 412).

Paragrahvis 17² tehakse samasugused muudatused nagu aastal 2011 eelmise tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisel. Nendega võimaldatakse finantsteenuse osutamisel kasutatavaid tüüptingimuste muutmist, kui see on vajalik selleks, et viia tingimused eelnõuga kavandatavate muudatustega kooskõlla.

3.7. Eelnõu põhiseaduspärasus

Eelnõuga kavandatud täiendused tulenevad Euroopa õigusaktist ning on vajalikud uue täisharmoneeriva tarbijakrediidi direktiivi kohaldamiseks. Sellised muudatused, mis ei ole direktiivist tulenevalt nõutavad, on suuresti tehnilised ning riivet endas ei kujuta – näiteks on tehtud muudatusi tarbijakrediidi jao terminoloogia ühtlustamiseks. Mõned muudatused on vajalikud ka teiste seotud direktiivide korrektseks ülevõtmiseks – näiteks direktiiv (EL) 2023/2675, millega muudetakse direktiivi 2011/83/EL seoses finantsteenuste kauglepingutega ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2002/65/EÜ.

Kuigi direktiiv on täisharmoneeriv, on teatud sätete kohaldamisel jäetud liikmesriikidele valikuvabadus näiteks kohaldamisala või rangemate nõuete kehtestamise näol. Kohaldamisala juures on eelnõus ette nähtud muudatustega tehtud selliseid valikuid, mis on ettevõtjaid

soodustavad (eelnou punktid 7 ja 15). Kui direktiiv on liikmesriikidel võimaldanud kehtestada krediidiandjatele rangemaid nõudeid, ei ole eelnõus seda võimalust kasutatud (v.a sellised nõuded, mis on olnud kehtivas seaduses juba enne siinset eelnõud).

Direktiiviga kaasnevate sisuliste muudatuste põhiseaduspärasuse analüüs on tehtud juba direktiivi eelnõu menetlemise käigus.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõuga on nii suures ulatuses kui võimalik järgitud VÕS-i tarbijakrediidi regulatsiooni termineid. Mitmed seni üksnes elamukinnisvaraga seotud terminid, nt nõustamisteenus või lepingu sidumine teiste finantsteenustega, hakkavad eelnõu tulemusel kohalduma üldiselt kõigile tarbijakrediidilepingutele. Siis tuleb direktiivist tulenevalt võtta eelnõuga kasutusele ka mõned uued terminid. Need on järgmised:

- Eeltäidetud valik on tarbija jaoks vaikselt eelnevalt märgitud valikut, eeltäidetud valikuga on tegemist näiteks juhul, kui veebilehel on lahter või kastike eelnevalt linnutatud, ristiga märgistatud või muu sarnasel viisil eelnevalt tähistatud.
- Ühine tagasimaksevõime on krediitvõimelisuse hindamisel mitme tarbijast krediitvõtja ühine krediidi tagasimakse võime.
- Sotsiaalmeedia on sotsiaalmeediarakendused, nt Instagram, Facebook.
- Võlanõustamisteenus on sotsiaalteenus, mille eesmärk on abistada isikut tema varalise olukorra kindlakstegemisel, võlausaldajaga läbirääkimiste pidamisel ja nõuete rahuldamisel, vältida uute võlgnevuste tekkimist toimetulekuvõime parandamise kaudu ning lahendada muid võlgnevusega seotud probleeme. Võlanõustamisteenuse regulatsioon on ette nähtud sotsiaalhoolekandeseaduses. See on erinev VÕS § 419¹ ja KAVS § 7 reguleeritud nõustamisteenusest, mida on tarbijakrediidiga seotud õigusaktides juba varem kasutatud.
- Krediidiskoor on tõenäosusväärtus tarbija tulevase maksekäitumise kohta.

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2023/225. Eelnõul ei ole otsest puutumust teiste Euroopa Liidu õigusaktidega, kaudselt puudutab see aga uut finantsteenuste kaugturstuse direktiivi 2023/2673. Finantsteenuste kaugturstuse direktiivi eelnõuga kavandavad muudatused näevad ette, et sidevahendi abil finantsteenuse osutamise lepingu puhul ei kohaldata võlaõigusseaduse üldosa sidevahendi abil sõlmitud lepinguid käsitlevas jaos lepingueelse teabe andmise, tarbija taganemisõiguse ja selle teostamise tagajärgede ning ettevõtja piisavate selgituste andmise kohustuse kohta sätestatud. Seoses sellega tunnistatakse finantsteenuste kaugturstuse eelnõuga mitmed sätted kehtetuks, mistõttu kaovad ka tarbijakrediidi jaos vastavad viited.

Seletuskirjale on lisatud vastavustabel (lisa 3) direktiivi 2023/225 ülevõtmise kohta.

6. SEADUSE MÕJUD

1. Euroopa Komisjoni mõjuhindang

Euroopa Liidu direktiivi läbivaatamise eesmärk⁴⁷ oli vähendada tarbijatele laenu võtmisel tekkivat kahju muutuvus turuolukorras ning parandada tarbijakrediidi piiriülest pakkumist ja siseturu konkurentsivõimet. Muudatuste eesmärk on kooskõlas direktiivi algsete eesmärkidega – tagada kogu ELis kõrge tarbijakaitse tase, suurendada tarbijate usaldust ja toetada hästi toimiva tarbijakrediidi siseturu arengut.

Konkreetsete eesmärkidena sooviti vähendada reguleerimata krediitoodetest tulenevat tarbijakahju, parandada tarbijate teavitamist krediidi riskidest ja kuludest ning tagada piisav aeg teadlike otsuste tegemiseks. Samuti on direktiivi eesmärk tugevdada krediidi andmise vastavust tarbijate parimatele huvidele, piirates haavatavaid tarbijaid mõjutavaid ebaausaid tavasid ja parandades krediidivõimelisuse hindamist. Lisaks soovitakse ennetada ülelaenamise süvenemist, aidata võlgnikel toime tulla majanduslike vapustustega, vähendada piiriülese krediidipakkumise takistusi ning lihtsustada õigusraamistikku ja teabenõudeid, vähendades tarbetut halduskoormust.

Euroopa Liidu Komisjon on direktiivi mõjusid hinnanud järgmiselt⁴⁸:

Mõju tarbijatele on positiivne. Eelkõige avaldaks muudatused positiivset mõju tarbijate usaldusele, tarbijakaitsele ja tarbijakahju vähendamisele. Komisjoni hinnangul tooks kehtestatavad reeglid aastaks 2030 kaasa ligikaudu 2 miljardi euro suuruse pankade pakutavate toodetega seotud tarbijakahju vähenemise. See tuleneks eelkõige direktiivi kohaldamisala laiendamisest, soovimatute krediidipakkumiste ja eeltäidetud märkeruutude keelustamisest ning teabe avalikustamise lihtsustamisest. Lisaks peetakse tarbijate jaoks väga kasulikuks võlanõustamist ning krediidi kulukuse määra ja intressimäärade ülempiire käsitlevaid meetmeid.

Ka mõju ühiskonnale hinnatakse positiivseks, kuna meetmed aitavad ennetada ja lahendada ülelaenamist ning parandada sotsiaalset kaasatust. Seda toetavad eelkõige meetmed krediidivõimelisuse hindamise tugevdamiseks ning makseraskuste leevendamise meetmete ja võlanõustamisteenuste kasutuselevõtuks. Iga võlanõustamisse investeeritud euro annab EL Komisjoni hinnangul 1,4–5,3 euro väärtuses samaväärset kasu, peamiselt tänu välditud ülelaenamisega seotud sotsiaalsetele kuludele.

Mõju krediidipakkujatele ei ole ühene. Ühelt poolt peaksid krediidiandjad kandma suure osa direktiivi rakendamise kuludest ning mõned meetmed (nt ülempiirid) oleksid kulukamad neile pakujatele, kes pakuvad praegu direktiiviga hõlmamata tooteid. Teiselt poolt looks suurem õigusselgus, kõrgem ühtlustamise tase ja kohaldamisala laiendamine krediidipakkujate jaoks võrdsema konkurentsikeskkonna ning mõningal määral lihtsustaks tarbijakrediidi piiriülest pakkumist. Lisaks vähendaks teabenõuete lihtsustamine pikemas perspektiivis krediidipakkujate kulusid. Euroopa Liidus tegutsevate pankade jaoks hinnatakse osaliselt kvantifitseeritud meetmete kogukuluks ligikaudu 1 460 miljonit eurot, eelkõige seoses kohaldamisala laiendamise ja täpsemate määratlustega (samas ei arvesta mudel tööstusele tekkivaid eeliseid, nagu võrdsem konkurentsikeskkond ja suurem õigusselgus).

Ka avalikule sektorile kaasnevad lisakulud. Riikide tasandil tekiks mõõdukas halduskoormus, kuid kooskõlastamine muu ELi õigusega võiks lihtsustada järelevalvet, muutes krediidivaldkonda reguleeriva õigusraamistiku selgemaks. Avaliku sektori jaoks oleksid kulud

⁴⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0170>

⁴⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0170>

ligikaudu 3 miljonit eurot (üle EL-i). Võlanõustamisteenuste pakkumine kõigis liikmesriikides maksaks ligikaudu 22,57 miljonit eurot aastas.

Euroopa Komisjoni mõjuhinnaangut ei saa täielikult Eestisse üle kanda, sest Eesti õigus on teatud küsimustes juba praegu uue direktiiviga kooskõlas. Eestis on meie krediidituru probleemide lahendamiseks aastate jooksul võetud juba samm sammu haaval täiendavaid meetmeid. Näiteks on krediidiandjatel kohustus taotleda Finantsinspeksioonilt tegevusluba, krediidi kulukuse määrale on tarbija kaitseks seatud ülempiir (see on 3 x Eesti Panga avaldatud turu keskmisest krediidi kulukuse määrast), jne. Selliseid reegleid ei tule uuest direktiivist üle võtta, sest Eesti õigus ongi juba nendes küsimustes direktiiviga kooskõlas. Seetõttu on Eestis direktiivi ülevõtmisega seotud mõju väiksem, kui seda üksnes direktiivi teksti pinnalt võiks eeldada.

2. Muudatustest mõjutatud sihtrühmad

Sihtrühmad

Muudatused puudutavad otseselt järgmisi sihtrühmi: tarbijad (tarbijakrediidi kasutajad), krediidiandjad (sealhulgas krediidiasutused ja muud krediidiandjad), kredidivahendajad, ettevõtjad, kes pakuvad tarbijatele maksetähtaja edasilükkamist, maksehäireregistrid, järelevalveasutused ning KOV-ide võlanõustajad.

2.1. Lisakuludeta järelmaksu (BNPL) krediitooteid pakkuvad ettevõtjad

Eestis on **5 suuremat lisakuludeta järelmaksu (nn „osta kohe, maksa hiljem“) pakkujat:**

- ESTO AS, ettevõtjal on ka partnerlus Boltiga (teenus Bolt Pay Later)
- AS Inbank, lisakuludeta järelmaksu teenuseid osutatakse Montonio platvormi kaudu
- Maksekeskus AS, olemas vastav teenus, mida kaubandusettevõtjad saavad kasutada
- Klarna Bank AB on rahvusvaheline lisakuludeta järelmaksu pakkuja ja panga teenuseid kasutavad laialdaselt ka Eesti e-poed
- Modena Estonia OÜ, pakub e-poodidele Eestis lisakuludeta järelmaksu teenust

2.2. Lisakuludeta järelmaksu (BNPL) krediitoodete kliendid

Krediidiandjate väljastatud tarbijakrediidi jääk oli 2025. aasta juuni lõpus 1,5 miljardit eurot. Suurem osa ehk 1,2 miljardit eurot krediidiandjate eraisikute laenude jäägist kuulus pankadega seotud krediidiandjatele, pangaväliste krediidiandjate laenuportfell oli 295 miljonit eurot. Sellele lisandub veel krediidiasutuste tarbimislaenude jääk, mis oli sama aja seisuga 15,4 miljardit eurot, millest eluasemelaenude jääk oli 12,5 miljardit eurot.⁴⁹ Paljud lisakuludeta järelmaksu lahendused ei kajastu statistikas, osa leiab kajastust kaupmehe teenusena või lühiajalise arvena. Seega ei ole üldjuhul lisakuludeta järelmaksu lepingud avalikus statistikas selgelt eristatavad.

Siiski võib ligikaudu tarbijate hulka hinnata, tuginedes lühiajalisi väikelaene puudutavale statistikale. Finantsinspeksiooni andmetel⁵⁰ on pankadega soetud muu rahalise krediidi jääk

⁴⁹ Finantsinspeksioon. Eesti finantsteenuste turg 30. juuni 2025. aasta seisuga. Kättesaadav arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2025-10/FI_EFT_2_2025_est_tttt.pdf (17.05.2026).

⁵⁰ Finantsinspeksiooni andmed. Krediidiandjate Eestis väljastatud tarbijakrediidi jääk (tuhat eurot), uuendatud 10.09.2025. <https://statistika.fi.ee/fistar/#/et/p/4270/r/4418/4147>.

(kuni üheks aastaks) 30.06.2025. aasta seisuga 3 miljonit eurot, krediidilepinguid on jõus 4871, pangavälistel finantsteenuse pakkujatel on vastavad näitajad 12 miljonit ja 16 272 lepingut. Nendest näitajatest ei saa otseselt järeldada lisakuludeta järelmaksu lepingute arvu ega mahtu, küll aga võiksid sarnaste lühikese maksetähtajaga krediidilepingute koguarv (u 20 000) ja maht (15 miljonit) viidata lisakuludeta järelmaksu turu võimalikule mahule.

Lisakuludeta järelmaksu lepingute mahtu võib proovida prognoosida ka e-kaubanduse statistika abil.

Märkimisväärne osa lisakuludeta järelmaksu tehingutest sooritatakse veebis ning on seega osa e-kaubandusest. Eesti E-kaubanduse Liidu andmetel⁵¹ on Eestis üle 9000 e-poe, üle 90% inimestest vanusevahemikus 16–74 on kasutanud e-kaubanduse teenust, 65% e-kaubanduse klientidest on enda ostud teinud Eesti e-poodidest, 35% müügikäibest tuleb väljastpoolt Eestit. Aastal 2024 oli Eestis kogu e-kaubanduse käive üle 5,2 miljardi euro, tavakaubanduse ja ekaubanduse suhe on käibe poolest on 75%/25%. Siiski leidub ka konservatiivsemaid hinnanguid – Eesti e-kaubanduse turu ülevaates⁵² hinnatakse 2025. aasta seisuga turu suuruseks 800 miljonit dollarit. Samas raportis hinnatakse, et Eesti e-kaubanduses kasutatakse lisakuludeta järelmaksu lepinguid aastaks 2030 mahus 210 miljonit dollarit, eeldusel, et jätkub praegune trend. Suured erinevused hinnangutes võivad olla tingitud erinevast andmete kogumise ja analüüsimise metoodikast, võimalik, et e-kaubanduse turu ülevaade ei sisalda kõiki Eesti müüjatega sõlmitud lepinguid.

Statista portaali andmetel⁵³ moodustavad lisakuludeta järelmaksu lepingud ülemaailmselt ekaubanduse mahust 5,1% (2023. aastal kokku 316 miljardit dollarit), Euroopas on lisakuludeta järelmaksu osakaal u 9% e-kaubanduse kogumahust. Arvestades, et Eesti e-kaubanduse turu maht on üle 800 miljoni, võiks lisakuludeta järelmaksu lepingute kas juba saavutatud maht või lähiaja potentsiaal olla u 5% e-kaubanduse mahust, mis on üle 40 miljoni euro. Kui aluseks võtta e-kaubanduse liidu hinnang, võib lisakuludeta järelmaksu turu kogumaht olla 250 miljonit eurot. Sellele mahule lisanduvad veel need lisakuludeta järelmaksu tehingud, mis on tehtud poes kohapeal ja mille kohta täpset infot ei ole saadaval.

Kõige populaarsemad tootegrupid, mida e-ostlemise teel soetatakse, on e-kaubanduse liidu andmetel:

- reisi- ja majutusteenused;
- kontserdi-, kino- ja teatripiletid;
- riietus ja spordivarustus.

Teiste analüüsikeskuste loetletud olulised kaubagrupid on veel:

- ilu- ja hügieenitooted;
- tarbeelektronikakaubad;
- toiduained;
- mööbel ja kodukaubad.

E-kaubanduse liidu andmete ja rahvusvaheliste trendide põhjal võib eeldada, et lisakuludeta järelmaksu lahendused on eriti atraktiivsed sellistes tarbekaupade kategooriates, kus ostukorvid

⁵¹ Eesti E-kaubanduse Liit. <https://www.e-kaubanduseliit.ee/eng> (17.05.2026).

⁵² Estonia E-commerce Market Analysis by Mordor Intelligence Source. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/estonia-ecommerce-market> (17.05.2026).

⁵³ <https://spaces.statista.com/0aa4d7ae1e0640029580614ba95497f4.pdf>.

on keskmiselt suuremad või kus ostjad hindavad maksevabadust (näiteks elektroonika, mööbel, kodusisustus, mood).

2.3. Tarbijakrediiti pakuvad ettevõtjad

- 8 krediidasutust ja 5 välisriikide krediidasutuse filiaali
- 41 krediidiandjat
- 7 kredidivahendajat ja 3 krediidiagenti

Finantsinspektsiooni väljastatud loa alusel tegutseb Eestis 2025. aasta lõpu seisuga 8 krediidasutust, 5 välisriikide krediidasutuse filiaali⁵⁴, 32 krediidiandjat ja 9 erandi alusel tegutsevat krediidiandjat⁵⁵. Erandi alusel tegutsevate krediidiandjate näol on tegemist kommertsbankadega seotud finantsasutustega, mis pakuvad peamiselt liisingu- ja faktooringuteenuseid⁵⁶.

Pankade tarbimislaenude turul on suurimad Swedbank 41%, Coop Pank 16% ning TF Banki Eesti filiaal 14%-ga turuosast, järgnevad SEB Pank 12% ja Bigbank 10%-ga.⁵⁷

Lisaks tegutseb Eestis 7 kredidivahendajat ning 3 litsentseeritud krediidiandjate agenti⁵⁸. Pankadega mitteseotud krediidiandjate seas on ka ettevõtjaid, kelle peamine tegevus pole seotud finantsvaldkonnaga, kuid kes pakuvad klientidele oma toodete soetamiseks tarbijakrediiti⁵⁹.

Uusi tarbimislaene väljastati 2024. aastal 795 miljoni euro ulatuses – 2023. aastal 832 miljonit eurot. Ligi kaks kolmandikku tarbimislaenude mahust väljastasid krediidiandjad. Peale tarbimislaenude kasutasid eraisikud 2024. aastal igapäevase arveldamise ja tarbimise rahastamiseks 686 miljoni euro ulatuses krediitkaarte (2023. aastal 592 miljonit eurot) ja 45 miljoni euro ulatuses arvelduskrediiti⁶⁰.

Finantsinspektsiooni andmetel on väljastatavate tarbimislaenude keskmine summa aastaga kasvanud. Pankade antud keskmine tarbimislaenu ulatus 2024. aasta neljandas kvartalis 4341 euron (2023. aasta neljandas kvartalis oli see 2360 eurot). Krediidiandjate populaarseim tarbimislaenu ehk tagatiseta väikelaenu ulatus 2024. aasta neljandas kvartalis keskmiselt 1143 euron (2023. aasta neljandas kvartalis 817 eurot). Krediidiandjate järelmaks oli 844 eurot (2023. aasta neljandas kvartalis 822 eurot).

⁵⁴ Eestis tegutseb tegelikult 6 välisriikide krediidasutuste filiaali, kuid üks neist ei paku tarbijakrediiti, mistõttu on see loetelust välja jäetud.

⁵⁵ <https://www.fi.ee/et/pangandus-ja-krediit/krediidiandjad> (17.05.2026).

⁵⁶ Eesti pangavälise krediidituru uuring 2025. <https://krediidiandjateliit.ee/wp-content/uploads/2025/08/Eestipangavälise-krediidituru-uuring.pdf> (17.05.2026).

⁵⁷ Võrdluseks: muud laenu kaasa arvatud oli Eestis tegutsevate pankade ja krediidiandjate koondlaenuportfelli jääk 2024. aasta lõpus 35,7 miljardit eurot. Aastane kasv oli 10%. Pankade laenu moodustasid sellest suurima osa, 30,1 miljardit eurot, ja krediidiandjate laenu 5,6 miljardit eurot. Suurimad laenuportfellid kuulusid aasta lõpus Swedbankile (36%), SEB Pangale (24%) ja LHV Pangale (14%).

⁵⁸ <https://www.fi.ee/et/pangandus-ja-krediit/kredidivahendajad> (17.05.2026).

⁵⁹ Eesti pangavälise krediidituru uuring 2025. <https://krediidiandjateliit.ee/wp-content/uploads/2025/08/Eestipangavälise-krediidituru-uuring.pdf> (17.05.2026).

⁶⁰ Finantsinspektsioon, Eesti finantsteenuste turg 31. detsembri 2024. aasta seisuga. https://www.fi.ee/sites/default/files/FI_EFT_2025_est_tt.pdf (17.05.2026).

Eesti Panga 2021. aasta Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu⁶¹ andmetel on 36,6%-l Eesti leibkondadest kinnisvaraga tagamata muid laene, sealhulgas arvelduskrediiti 3,6%-l leibkondadest (keskmise jääk alla 100 euro), krediitkaardivõlga 19,3% leibkondadest (keskmise jääk u 200 eurot) ning muid tagatiseta laene 26,8%-l leibkondadest (keskmise jääk u 1500 eurot). Statistikaameti andmetel oli 2021. aasta rahvaloenduse andmetel Eestis kokku 561 655 leibkonda ning keskmise leibkonna suurus oli 2,35 inimest. Seega 2021. aastal oli u 150 000 leibkonnal tarbimislaene ja see puudutab kokku u 350 000 inimest. Arvelduskrediiti kasutas aktiivselt 20 000 leibkonda ning krediitkaardi makseid tehti u 110 000 leibkonnas.

2.4. Eratarbijad, kes kasutavad krediiti

- **265 000 leibkonda**, kokku 621 000 puudutatud inimest (2021)
- 624 000 laenulepingut
- 14,3 miljardit eurot krediidi jääki

Eesti Panga 2021. aasta Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu⁶² andmetel on laenukohustusi 47,1%-l leibkondadest keskmise laenujäägiga 15 300 eurot. See tähendab, et 2021. aastal oli laenukohustusi 265 000 leibkonnal ja see puudutab üle 621 000 leibkonna liikme.

Eesti Panga andmetel⁶³ on Eestis kokku (seisuga 30.09.2025) eraisikutega sõlmitud 624 249 laenulepingut ning krediidi jääk on u 14,3 miljardit eurot.

Tarbimislaenude arv on vähenemas – võrreldes 2023. aastaga vähenes uute tarbimislaenude arv – kui 2023. aastal väljastati 759 000 uut tarbimislaenu, siis 2024. aastal 576 000 (aastaga 4,1%). Tulenevalt asjaolust, et tarbimislaenude arv vähenes 2024. aastal ulatuslikumalt võrreldes tarbimislaenude käibega, kasvas võrreldes 2023. aastaga väljastatavate tarbimislaenude keskmine summa⁶⁴. Finantsinspektsiooni andmetel oli seisuga 31.12.2024 Eestis krediidiandjate väljastatud tarbijakrediidi jääk 1,59 miljardit eurot.

Eesti Panga 2021. aasta Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu⁶⁵ andmetel on 36,6%-l Eesti leibkondadest kinnisvaraga tagamata muid laene, sealhulgas arvelduskrediiti 3,6%-l leibkondadest (keskmise jääk alla 100 euro), krediitkaardivõlga 19,3% leibkondadest (keskmise jääk u 200 eurot) ning muid tagatiseta laene 26,8%-l leibkondadest (keskmise jääk u 1500 eurot). Statistikaameti andmetel oli 2021. aasta rahvaloenduse andmetel Eestis kokku 561 655 leibkonda ning keskmise leibkonna suurus oli 2,35 inimest. Seega 2021. aastal oli u 150 000 leibkonnal tarbimislaene ja see puudutab kokku u 350 000 inimest.

⁶¹ Eesti Panga statistika, Eesti leibkondade varad ja kohustused.
https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/LEIBKONDADE_VARAD_JA/r/2432/2240
(17.05.2026).

⁶² Eesti Panga statistika, Eesti leibkondade varad ja kohustused.
https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/LEIBKONDADE_VARAD_JA/r/2432/2240

⁶³ Eesti Panga statistika, Kodumajapidamistele antud laenude jääk ja arv laenu liigi, valuuta ja tagatise lõikes.
<https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/650/r/1172/1021> (17.05.2026).

⁶⁴ Eesti pangavälise krediidituru uuring 2025. <https://krediidiandjatealiit.ee/wp-content/uploads/2025/08/Eestipangavälise-krediidituru-uuring.pdf> (17.05.2026).

⁶⁵ Eesti Panga statistika, Eesti leibkondade varad ja kohustused.
https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/LEIBKONDADE_VARAD_JA/r/2432/2240 (17.05.2026).

Arvelduskrediiti kasutas aktiivselt 20 000 leibkonda ning krediitkaardi makseid tehti u 110 000 leibkonnas.

Finantsinspektsiooni andmetel kasvas 2024. aastal enamiku laenu liikide keskmine jääk⁶⁶ (v.a krediitkaardid, mille keskmine laenu jääk vähenes). Keskmine eluasemelaenu jääk oli 2024. aasta lõpus 62 148 eurot, pankade sõidukiliisingu keskmine jääk oli 16 497 eurot. Krediidiandjate sõidukiliisingu jääk oli keskmiselt 14 056 eurot.

Pankade keskmine tarbimislaenu jääk (3686 eurot) oli üle kahe korra suurem kui krediidiandjate keskmine tarbimislaenu jääk (1749 eurot).

Krediitkaardi keskmine laenu jääk oli 923 eurot ja õppelaenude keskmine jääk oli 2461 eurot.

2.5. Võlanõustajad

Aastal 2023 sai kohalike omavalitsuste **korraldatavat võlanõustamisteenust kokku 2407 inimest**⁶⁷.

Võlanõustamine on kohaliku omavalitsuse korraldatav sotsiaalteenus, mille eesmärk on abistada inimest tema varalise olukorra kindlakstegemisel, võlausaldajaga läbirääkimiste pidamisel ja tema vastu esitatud nõuete rahuldamisel ning lahendada muid võlgnevusega seotud probleeme.

Võlanõustamisteenuse sihtgrupiks on inimesed, kel on võlgnevus või selle tekkimise oht ja kes ei ole iseseisvalt võimelised rahalisi kohustusi täitma ega pidama läbirääkimisi võla sissenõudjatega. Võlgnevuseks peetakse olukorda, kus inimesele on esitatud nõue täita võlaõiguslikust suhtest või seadusest tulenev sissenõutavaks muutunud rahaline kohustus, kuid ta ei ole võimeline seda iseseisvalt täitma.

TAI andmetel olid aastatel 2018–2023 teenuse saamise põhjustest esikohal mitmesugused trahvid, teisel kohal kiirlaen ning kolmandal laen pangalt või eraisikult. Järgnesid probleemid liisingu või järelmaksu tasumisega, üüri- ja kommunaalmaksete ning elatise võlgnevused. Kõige vähem jäadi hätta eluasemelaenu tagasimaksega (vahemikus 2018–2023 oli selliseid teenusekasutajaid alla 2%). Enam kui viiendikul võlanõustamisteenuse kasutajatest oli mitu eri võlga.⁶⁸

Aastal 2023 oli võlanõustamisteenuse osutamine korraldatud 74 kohalikus omavalitsuses (ehk 93,7% kõigist KOV-idest), Aastal 2023 kulutasid kohalikud omavalitsused võlanõustamisteenuse osutamiseks 310 299 eurot.

Muudatuste tulemusel võib tekkida vajadus täiendavate võlanõustamiste järele ning see tekitab kohalikele omavalitsustele lisakulusid.

⁶⁶ Finantsinspektsioon, Eesti finantsteenuste turg 2024. https://www.fi.ee/sites/default/files/FI_EFT_2025_est_tt.pdf (17.05.2026).

⁶⁷ TAI ajakiri Sotsiaaltöö. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoovolanoustamisteenus-aastatel-2018-2023?keys=v%C3%B5lan%C3%B5ustamisteenus> (17.05.2026).

⁶⁸ TAI ajakiri Sotsiaaltöö. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoovolanoustamisteenus-aastatel-2018-2023?keys=v%C3%B5lan%C3%B5ustamisteenus> (17.05.2026).

2.6. Finantsinspeksioon

Finantsinspeksioon teeb riiklikku järelevalvet Finantsinspeksioonilt tegevusloa saanud pankade, kindlustusseltside, kindlustusvahendajate, investeerimisühingute, fondivalitsejate, investeerimis- ja pensionifondide, makseasutuste, e-raha asutuste, krediidiandjate ja vahendajate, väärtpaberituru, ühisrahastusteenuse osutajate ja krüptovara turu üle.

Järelevalve põhiline eesmärk on tagada, et finantsasutused suudavad tulevikus täita kliendi ees võetud kohustused: maksta välja hoiused, kindlustuskahjud või kogutud pension jmt. Finantsinspeksioon tegeleb turu- ja teenusejärelevalve ning kapitalijärelevalvega. Finantsinspeksioon teeb järelevalvet ka tarbijakrediidi reklaami üle.

Finantsinspeksioonis töötab 2025. aasta lõpu seisuga 137 inimest.

Finantsinspeksioon teeb järelevalvet tarbijakrediidiandjate üle. Finantsinspeksioonil võib muudatuste tulemusel töömaht suureneda seoses uute nõuete kontrollimise, üleminekerioodil kasvava tarbijate pöördumise arvuga ning vajadusega anda ettevõtjatele juhiseid ja selgitusi.

Muudatust tulemusel võib suurened ka Finantsinspeksiooni järelevalve subjektide hulk – kuna „osta kohe, maksa hiljem“ teenused hakkavad kuuluma tarbijakrediidi regulatsiooni alla, võib finantsjärelevalve subjektide hulk suurened, hõlmates näiteks kaupmehi või fintech-ettevõtjaid, kes sellist teenust pakuvad ja kes ei olnud varem krediidiandjatena käsitletavat.

2.7. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) teeb järelevalvet üldistes tarbijakaitse küsimustes. TTJA juures tegutsev tarbijavaidluste komisjon ⁶⁹ kontrollib näiteks vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist. Samuti on TTJA pädevuses üldiselt tarbijakaitseõiguslikud küsimused, nt tarbijale seadusega nõutud teabe esitamine või ebaausate kaubandustavade tuvastamine.

2.8. Andmekaitse Inspeksioon

Andmekaitse Inspeksioon (AKI) on Eesti riiklik järelevalveasutus, mille ülesanne on tagada inimeste privaatsuse kaitse ning avaliku teabe läbipaistvus. Inspeksiooni peamised ülesanded:

- Kontrollida isikuandmete töötlemise seaduslikkust avalikus ja erasektoris.
- Jälgida isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) ja Eesti andmekaitse seaduste täitmist.
- Kontrollida avaliku teabe kättesaadavust ja teabevarude kasutamist.
- Algatada järelevalve- ja rikkumismenetlusi; võib teha ettekirjutusi, peatada andmetöötluse või määrata sunniraha.
- Nõustada asutusi ja ettevõtteid, anda juhiseid ning parandada ühiskonna teadlikkust andmekaitsest.

Andmekaitse Inspeksiooni koosseisus on 2025. aasta lõpu seisuga 33 teenistukohta. Andmekaitse Inspeksiooni töökoormus võib muudatuste rakendamise järel suurened, kuna

⁶⁹ Tarbijavaidluste komisjon on tarbijavaidlusi lahendav sõltumatu ja erapooletu üksus, mille pädevuses on lahendada tarbija ja kaupleja vahelisest lepingust tulenevaid tarbija algatatud tarbijavaidlusi, kus vaidluses saavad osaleda kõik tarbijad, kellel on kaebus Eestis registreeritud ettevõtja vastu.

tekib täiendav vajadus kontrollida isikuandmete töötlemist tarbija krediitvõimelisuse hindamist võimaldavate registrite pidajate ja krediidiandjate poolt, samuti võib tarvilikuks osutuda puudutatud osapoolte nõustamine isikuandmete kaitse küsimustes.

2.9. Tarbija krediitvõimelisuse hindamiseks kasutavad registrid

Eestis tegutseb hetkel kaks peamist maksehäirete ja krediidiriskide registri pidajat:

- **Creditinfo**
- **Krediidiregister**

Need ettevõtjad koguvad ja töötlevad teavet nii eraisikute kui ettevõtete maksehäirete kohta, et toetada krediidiotsuseid ja hinnata maksekäitumist.

Creditinfo Eesti maksehäireregister⁷⁰

Creditinfo Eesti Maksehäireregister on asutatud 2001. aastal Eesti pankade poolt, maksehäireid sisestab registrisse üle 700 ettevõtte. Peamised registri kliendid on (1) krediidasutused, (2) finantsteenuste pakkujad, (3) inkassoettevõtjad ja (4) telekommunikatsiooniettevõtjad. Registrisse lisati 2023 aastal üle 100 000 uue maksehäire kande, nendest uutest kannetest 91% puudutasid eraisikuid. Ligi 9 200 maksehäiret puudutasid juriidilisi isikuid. Creditinfo keskkondades tehakse kuus üle 800 000 päringu maksehäirete kohta.

Eraisikute maksehäired (2023. aasta lõpu seisuga):

- Kehtivate maksehäiretega eraisikuid: ~ 57 000
- Kehtivaid maksehäireid eraisikutel kokku: ~ 130 000
- Keskmine maksehäire suurus: 2 514 €
- Lõpetatud maksehäirega eraisikuid: ~ 111 000
- Kõik maksehäired kokku (kehtivad + lõpetatud + vaidlustatud): 600 697

Aastane kasv võrreldes 2022. aastaga: ~9%

Krediidiregister⁷¹

Krediidiregister on asutatud 2013. aastal, Eesti kapitalil põhinev ettevõte, mis tegutseb Aktiva Finance Groupi koosseisus.

Krediidiregistri peamine teenus on infoportaal Taust.ee. Portaali vahendusel tehakse kuus 3,5 miljonit isiku taustapäringut. 2023 aastal oli kokku registris 1,5 miljonit tuvastatud maksehäiret ja tehti 3,5 miljonit krediidiraporti päringut

Aastas tehakse Krediidiregistri abil 1,6 miljonit kliendikrediidi otsust ja nad on ise avaldanud, et analüüsitakse 2 miljonit kontoväljavõtet, selle jaoks on neil eraldiseisev lisateenus, mis võimaldab kontoväljavõtteid automatiseeritult analüüsida⁷². Maksehäirepäringuid tehakse aastas üle 5,8 miljoni.

⁷⁰ <https://creditinfo.ee/2024/01/ulevaade-maksehaireregistri-2023-aasta-statistikast/>

⁷¹ <https://krediidiregister.ee/ettevottest/>

⁷² <https://krediidiregister.ee/accountscoring/>

Mõlemad nimetatud registripidajad peavad muudatuste tulemusel hakkama rakendama uusi just maksehäireregistritele kohalduvaid nõudeid.

3. Mõjude hinnang

3.1. Hinnang Eestis avalduvatele mõjudele

Eesti tarbijakrediidi turul on lepingute ja osalejate arv märkimisväärne – lisakuludeta järelmaksu toodete maht võib ulatuda kümnetesse miljonitesse eurodesse ning kogu e-kaubanduse käive ületab 5 miljardit eurot aastas. Tarbijakrediidilepinguid on üle poole miljoni ning laenukohustused on ligi poolel Eesti leibkondadest.

Muudatuste mõju jaotatakse viide suuremasse rühma:

- **Lisakuludeta järelmaksu krediitoodete reguleerimine** – kehtestatakse tarbijakrediidi reeglid lisakuludeta järelmaksule, mis parandab turu läbipaistvust ja usaldusväärsust, kuid võib suurendada teenusepakkuja halduskoormust ning piirata mõne kliendirühma ligipääsu.
- **Tarbijakrediidilepingute tingimustest teavitamise nõuded** – info peab olema tarbijale igal ajal kättesaadav, reklaamidesse lisandub kohustuslik hoiatus, mis parandab finantskirjaoskust, kuid suurendab ettevõtjate halduskoormust.
- **Krediidilepingute tingimustest teavitamise ja standardinfo teabelehtede ühtlustamine** – lihtsustab protsesse ja võrreldavust, kuid nõuab üleminekuperioodil täiendavaid arendusi ning võib pikendada müügiotsustamist.
- **Vastutustundliku laenamise reeglite täpsustamine** – rangemad krediitvõimelisuse hindamise nõuded ja võlanõustamise suunamise kohustus aitavad ennetada ülelaenamist, kuid võivad piirata laenude väljastamist riskirühmadele.
- **Kõrvallepingute ja seosmüügi reguleerimine** – kõrvallepingute sõlmimiseks on vaja selget nõusolekut ja seosmüük keelatakse, mis parandab tarbijakaitset ja turu ausust, kuid võib vähendada krediidiandjate lisatulusid ning muuta protsessi pikemaks.
- **Kehtestatakse tarbijate krediitvõimelisuse hindamiseks peetavatele registritele täiendavad nõuded.** Registri pidaja peab looma meetmed, et tagada andmete ajakohasus ja täpsus, muudatus tõstab registrisse kantud andmete usaldusväärsust ja seeläbi ka tarbijakrediidi otsuste kvaliteeti. Registre pidajatele tähendab see suuremat halduskoormust, tarbijatele parandatud õiguskaitset ja paremat läbipaistvust.

Muudatused avaldavad majanduslikku mõju (sh ettevõtjate halduskoormusele) ning mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Muudatustel ei ole otsest sotsiaalset ega demograafilist mõju ning need ei mõjuta ka riigi julgeolekut, välissuhteid, elu- ja looduskeskkonda ega regionaalarengut.

Majanduslik mõju inimestele seisneb peamiselt tarbijakaitse paranemises ja vastutustundliku laenamise tugevdamises. Tarbijad saavad krediiditeavet selgemal ja lihtsamal kujul, mis aitab teha teadlikumaid otsuseid ning vähendab impulsiivset laenamist. Uus standardinfo teabeleht vähendab info üleküllust ning muudab lepingu põhitingimused kohe arusaadavaks.

Krediitvõimetute tarbijate suunamine võlanõustamisse ja võimalus nõuda inimese sekkumist automatiseeritud otsuste puhul suurendab haavatavamate tarbijate kaitset. Nõusolekureeglite korrastamine ja seosmüügi keeld vähendavad eksitava või pealetükkiva müügi riski ning muudavad krediidisuhteid läbipaistvamaks ja turvalisemaks. Rangem krediitvõime hindamine

võib lühiajaliselt vähendada krediidi kättesaadavust riskirühmadele, kuid aitab pikemas plaanis vältida maksehäireid.

Majanduslik mõju ettevõtjatele avaldub eelkõige krediidiandjatele ja BNPL ("osta kohe, maksa hiljem") teenuste pakkujatele. Muudatustega laiendatakse kohaldamisala tasuta krediidilepingutele ja BNPL toodetele. Ettevõtjatele tähendab see uusi nõudeid ja võib suurendada teenuste pakkumise kulusid. Uued teavitamis- ja dokumenteerimiskohustused nõuavad äriprotsesside ja IT-süsteemide muutmist ning suurendavad ühtlasi ka halduskoormust. Ka andmekogudele seatud täpsus- ja teavitamisnõuded võivad tõsta nii krediidiandjate kui andmekogude pidajate kulusid. Samas aitavad muudatused parandada krediidituru läbipaistvust ja usaldusväärsust, mis vähendab riske ja toetab majanduse stabiilsust.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldusele avaldub peamiselt järelevalve ja teenuste korraldamise kaudu. Finantsinspeksioonil võib kasvada töömaht uute nõuete kontrollimise ja selgitamise tõttu. Andmekaitseinspeksioonil lisandub tööd seoses automatiseeritud otsuste läbipaistvuse ja uute andmekogunõuete järelevalvega. Kohalikel omavalitsustel võib suureneda võlanõustamisteenuse vajadus, kuna krediidiandjad peavad krediidivõimetu tarbija edaspidi nõustamisse suunama.

Seaduseelnõuga kaasnevad mõjud leibkondade tarbimisotsustele ja toimetulekule, ettevõtjate halduskoormusele, ettevõtluskeskkonnale ja ettevõtjate tegevusele ning riigiasutuste toimimisele.

3.2. Lisakuludeta järelmaksu krediiditooted

Lisakuludeta järelmaksu (BNPL) krediiditoodetele kohaldatakse VÕS-i tarbijakrediidi reegleid. Mõnede eranditega jäetakse ettevõtjate liigse koormamise vältimiseks kohaldamisalast välja teatud lepingutüübid.

Lisakuludeta järelmaksu (ingl *buy now pay later*, BNPL) puhul saab klient osta nt e-poest vajaliku toote, kuid ei pea selle eest tasuma kohe. Kauba eest tasutakse hiljem kas mitmes võrdses osas, ühekordse maksega või traditsioonilise järelmaksu vormis. Lisakuludeta järelmaksu lahendus on tarbijale intressi- ja teenustasuvaba ehk tegemist pole klassikalise krediiditootega – selle teenuse eest maksab kaupmees. Üldjuhul võrdub kaupmehe makstava teenustasu suurus mingi protsendiga müüdud kauba väärtusest⁷³.

Sihtrühmad

- Ettevõtjad, kes pakuvad lisakuludeta järelmaksu (BNPL) krediiditooteid
- Tarbijad, kes kasutavad lisakuludeta järelmaksu krediiditooted

3.2.1. Mõju ettevõtjatele (lisakuludeta järelmaksu teenuse pakkujad ja kaupmehed)

Positiivne mõju

⁷³ Eesti pangavälise krediidituru uuring 2025. <https://krediidiandjatehiit.ee/wp-content/uploads/2025/08/Eestihttps://krediidiandjatehiit.ee/wp-content/uploads/2025/08/Eesti-pangavalise-krediidituru-uuring.pdf>[pangavalise-krediidituru-uuring.pdf](https://krediidiandjatehiit.ee/wp-content/uploads/2025/08/Eesti-pangavalise-krediidituru-uuring.pdf).

- **Konkurentsi ühtlustumine** – lisakuludeta järelmaksu pakkujad ja traditsioonilised krediidiandjad alluvad sarnastele reeglitele, mis tagab õiglasema konkurentsi finantsvaldkonna teenusepakkujate vahel.
- **Suurenenud usaldus lisakuludeta järelmaksu turu vastu** – kui tarbijad tajuvad teenust turvalisema ja läbipaistvamana, võib pikemas plaanis huvi lisakuludeta järelmaksu teenuste kasutamise vastu suurened, mis omakorda tähendab suuremaid käibeid teenusepakkujate jaoks.

Negatiivne mõju

- **Haldus- ja vastavuskulu kasv** – krediidiandjale tekib tööjõu- ja rahakulu nii krediidiivõimelisuse hindamise, teavitamise kui ka standardinfo teabelehe muutmisega. Krediidiivõimelisuse põhjalikum hindamine tähendab ka vajadust rohkema info järele. Hindamiseks vajaliku teabe hankimine ei tohi minna vastuollu andmekaitse põhimõtetega. Finantsinspeksioonile lisandub järelevalvega seotud kohustusi.
- **Võimalik teenuse kallinemine või turult lahkumine** – seoses vastavuskulu kasvuga võib lisakuludeta järelmaksu teenus, mis on intressi- ja tasuvaba, muutuda kallimaks või selle pakkumine keerulisemaks. See omakorda võib vähendada ettevõtjate huvi teenuse osutamise vastu, eriti väiksemate teenusepakkujate või kaupmeeste seas, kes pakuvad lisakuludeta järelmaksu iseseisvalt.
 - Samuti, kui lisakuludeta järelmaksu teenus muutub kallimaks, võivad kaupmeeste makstavad teenustasud suurened.

3.2.2. Mõju tarbijatele

Positiivne mõju

- **Parem tarbijakaitse**, mis tuleneb lisakuludeta järelmaksu lepingu läbipaistvamatest tingimustest ja asjakohasest infost krediidikohustuste kohta. Tarbijat teavitatakse rohkem teenuse kasutamisega kaasnevatest kohustustest ja tekkivatest riskidest, mis aitab klientidel paremini teenuse väärtust hinnata ja teha ratsionaalsemaid otsuseid.
- **Vähem ülekulutamist ja impulssoote** – täpsem hinnang lisakuludeta järelmaksu lepinguga kaasnevatele kohustustele aitab klientidel vältida üle enda majanduslike võimete laenamist. Seeläbi väheneb oht sattuda makseraskustesse. Kuna teenus on eriti populaarne noorte seas, võib üldiselt paraneda ka noorte finantskäitumine.
- **Vähenenud maksehäirete risk** – lisakuludeta järelmaksu lepingu pakkuja tehtav krediidiivõimelisuse kontroll aitab vältida üle jõu käivaid finantskohustusi. Kontroll aitab vältida inimeste muutumist maksejõuetuks ning parandab seeläbi kaudselt üldist kodumajapidamiste finantsstabiilsust.

Negatiivne mõju

- **Lisakuludeta järelmaksu teenusele ligipääsu vähenemine** – vähese krediidiivõimelisusega tarbijad ei pruugi enam lisakuludeta järelmaksu laene saada ka juhul, kui neil oleks võime kaup või teenus soetada. Seeläbi võivad tarbijad pöörduda kulukamate tarbijakrediidi teenuste poole. Samuti võib väikeste ostude puhul igakordne krediidihindamine olla ülemäärane koormus teenusepakkuja jaoks, kellel seeläbi kaob huvi teenust pakkuda.
- **Rohkem asjaajamist** – lisakuludeta järelmaksu teenuse taotlemise protsess võib muutuda pikemaks, kuna tarbijal tuleb läbida krediidiivõimelisuse hindamine; pikema otsustusprotsessi puhul pikeneb kogu teenuse pakkumise kestus.

Kokkuvõte

Kokkuvõttes toovad muudatused lisakuludeta järelmaksu teenuse pakkujate ja kaupmeeste jaoks kaasa konkurentsi ühtlustumise ning suureneb üleüldine usaldus lisakuludeta järelmaksu turu vastu, kuid samal ajal kaasnevad sellega suurenenud vastavuskulud ning võimalik teenuse kallinemine.

Tarbijatele tähendavad muudatused paremat kaitset ja läbipaistvamaid lepingutingimusi, muudatus aitab vähendada ülekulutamist ning maksehäirete riski. Samas võib lisakuludeta järelmaksu teenuse kättesaadavus mõnede tarbijatele väheneda ning asjaajamine muutuda keerukamaks ja aeganõudvamaks.

3.3. Tarbijakrediidilepingute tingimustest teavitamine

Tarbijakrediidilepinguid puudutav üldine teave muudetakse tarbijatele igal ajal kättesaadavaks veebis või püsival andmekandjal. Sarnane reegel on juba olemas elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute kohta, nüüd laiendatakse seda ka tarbijakrediidilepingutele.

Tarbijakrediidi **reklaam** hakkab sisaldama selgitust: „Hoiatus! Laenuvõtmine maksab raha.“ või muud samaväärset väljendit.

Sihtrühmad

- Ettevõtjad, kes pakuvad tarbijakrediiti
- Tarbijad, kes kasutavad tarbijakrediiti

3.3.1. Mõju ettevõtjatele (tarbijakrediidi pakkujatele)

Positiivne mõju

- **Suureneb läbipaistvus ja kasvab usaldus tarbijakrediidi turul**, selge ja ühtne teavitusstandard vähendab vaidlusi ja suurendab tarbijate kindlustunnet, seeläbi vähenevad õiguslikud riskid ettevõtjate jaoks. Pikemas perspektiivis tähendab see ühtlasi vähem kliendikaebusi ja vaidlusi, kuna tarbijad mõistavad selgemalt lepingulisi kohustusi, mis tarbijakrediidiga kaasnevad.

Negatiivne mõju

- **Halduskoormuse ja kulude kasv.** Ühekordselt on tarvis uuendada veebilehti, klienditeavitusi ja dokumente.
 - Tarbijakrediidi pakkujatel tekib vajadus kohandada reklaame (disain, tekst, õiguslik kontroll jmt).
 - Teabe pideva ajakohastamisega kaasneb töökoormuse ja kulude kasv, kuna laenupakkujad peavad tagama, et info oleks alati uuendatud ja kättesaadav.
- **Väiksemad krediidipakkujad võivad tunda ebaproportsionaalset halduskoormust**, mis võib viia teenuste kallinemiseni või turult lahkumiseni.
- **Reklaamiirangute karmistumine võib vähendada krediiditoodete nähtavust**, mis võib lühiajaliselt mõjutada ettevõtjate kasumlikkust või toodete pakkumist. Tehniliselt väheneb ka reklaami kujundusruum.
- **Reklaami tõhususe võimalik vähenemine**, kohustuslik hoiatus „Hoiatus! Laenuvõtmine maksab raha.“ võib mõnele laenuvõtjale mõjuda heidutavalt.

3.3.2. Mõju tarbijatele

Positiivne mõju

- **Tarbijatel tekib parem ülevaade lepingutingimustest** – tarbijad saavad igal ajal veebis või püsival andmekandjal tutvuda üldiste tarbijakrediitingimustega, seeläbi on otsustamisel rohkem infot ja selgust.
- **Väheneb eksitava reklaami risk tarbija jaoks** – kohustuslik hoiatus aitab tarbijatel endale teadvustada, et krediit ei ole tasuta ja sellega kaasnevad kulud, sealhulgas kaudsed kulud.
- **Parem finantskirjaoskus ja teadlikud valikud** – hoiatused ja läbipaistvus vähendavad ülekulutamist ja kiirete impulsslaenude võtmist, seda eriti haavatavates kliendikategooriates (nt noored). Kaudselt piiravad muudatused ka maksehäirete esinemist tulevikus.
- **Vähem hilisemaid üllatusi tarbijast krediidisajale** – tingimuste parem mõistmine vähendab lepingujärgseid vaidlusi ja rahulolematust.

Negatiivne mõju

- **Reklaamis esitatud hoiatus võib mõjuda liiga dramaatiliselt**, tekitades tarbijates liigset ärevust või arusaama, et laenamine kui selline on läbinisti ohtlik.
- **Võimalik, et mõni ettevõtja piirab väiksemate krediitoodete pakkumist**, kui teavitamisnõuete täitmine muutub ebaproportsionaalselt kulukaks. See tähendab vähem valikuvõimalusi laenuvõtja jaoks.

Kokkuvõte

Kokkuvõttes suurendavad tarbijakrediidi tingimustest teavitamise nõuded ettevõtjate jaoks turu läbipaistvust ja usaldusväärust, vähendades vaidlusi ning õiguslikke riske. Samas toovad need kaasa suurema halduskoormuse ja kulud, mis võivad eriti väiksematele pakkujatele osutuda koormavaks, väheneda võib tarbimislauade reklaami tõhusus ja laenuoodete nähtavus.

Tarbijatele pakuvad muudatused paremat ligipääsu lepingutingimustele ja vähendavad võimalust, et reklaam mõjub eksitavalt, kaudselt paraneb inimeste üldine finantskirjaoskus ning suureneb klientide teadlikkus laenamisega seotud kuludest.

3.4. Krediidilepingute tingimustest teavitamine

Vähendatakse info üleküllust standardinfo teabelehes, tarbija peaks juba teabelehe esimesel leheküljel saama info lepingu põhielementidest.

Krediidiandjad hakkavad erinevate toodete puhul lähtuma ühest teabelehest.

Tarbijale antakse aega, et teha krediidilepingu sõlmimisel kaalutletud otsus. Selleks tuleb teave esitada mõistliku aja jooksul enne lepingu sõlmimist või teavitada tarbijat tema õigusest lepingust 14 päeva jooksul loobuda.

Reguleeritakse krediiditeenuste tarbijate **nõustamist** teenuse osutaja poolt. Sarnased reeglid on juba olemas elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute kohta, nende kohaldumist laiendatakse nüüd kõigile tarbijakrediidilepingutele.

Sihtrühmad

- Ettevõtjad, kes pakuvad krediiti
- Tarbijad, kes kasutavad krediiti

3.4.1. Mõju ettevõtjatele (krediidi pakkujad)

Positiivne mõju

- **Ühtne teabeleht kõigile toodetele lihtsustab protsesse**, vähendab ettevõtja jaoks dubleerimist ja ringluses olevate dokumentide arvu, ühtlasi lihtsustab see töötajate koolitamist ja sisemist kvaliteedikontrolli. Kuigi üleminekuperioodil tuleb dokumente muuta, on standardiseerimine pikas perspektiivis odavam kui mitme paralleelse süsteemi pidamine.
- **Väiksem risk eksimusteks ja rikkumisteks**, standardiseeritud formaat ja selgemad reeglid vähendavad nii eksimusi kui ka tarbijavaidlusi. Kaudselt võib paraneda ka krediidiandjate mainekujundus – läbipaistvuse kasv tugevdab usaldust krediidiandja vastu.

Negatiivne mõju

- **Kaasneb haldus- ja arenduskulude kasv üleminekuperioodil**, kuna ümber tuleb teha praegused teabelehed, lisaks on vaja IT-arendust, dokumentide disainimuutusi, samuti koolitusi töötajatele. Muudatused võivad enam koormata just väiksemaid ettevõtjaid.
- **Mõistliku etteteatamisaja tagamise kohustus võib mõjutada tarbimiskrediidi müügi protsessi** – kui panustatakse enam selgitamisele ja nõustamisele, võib pikeneda lepingu sõlmimisele kuluv aeg ja see omakorda vähendab impulssotsuseid. Kui tarbijale tuleb anda lisamõtlemisaega, siis kiire kohapealne müük enam ei toimi sellisel moel kui seni. Kui lepingueelne teave esitatakse vähem kui üks päev enne lepingu sõlmimist, siis taganemisõiguse kohta meeldetuletuse saatmine tähendab krediidiandjale lisatööd.
- **Nõustamiskohustuse laienemine kõikidele tarbijakrediitidele** võib suurendada nõustamisteenusega seotud personali- ja koolituskulud.

3.4.2. Mõju tarbijatele

Positiivne mõju

- **Teave on tarbija jaoks lihtsamini mõistetav** – teabeleht, kus tuuakse põhitingimused välja kohe esimesel leheküljel ja keskendutakse olulistele punktidele, aitab tarbijal kiiremini ja paremini aru saada krediidi kuludest ja riskidest.
 - Muudatusega välditakse info üleküllust ning tarbija ei pea läbi töötama liiga mahukat tehnilist teksti.
- **Suurem kaitse ja läbipaistvus tarbija jaoks** – mõistlik hinnangu andmise aeg ja 14päevane taganemisõigus vähendavad ebakohaste lepingute sõlmimise riski. Tarbijatel on rohkem aega ja infot läbimõeldud otsuse tegemiseks, see omakorda vähendab riski võtta üleliigseid kohustusi ning tõenäosust sattuda makseraskustesse.
- **Nõustamisteenuse kvaliteedi paranemine** – edaspidi peab krediidiandja selgitama toodete sobivust ja riske, mitte ainult jõuliselt toodet müüma. Seeläbi saavad tuge just haavatavamad tarbijagrupid.
- **Paremad võimalused toodete võrdlemiseks** – kui kõik krediidiandjad kasutavad sarnast teabelehte, muutub turu läbipaistvus suuremaks ja valik laenuvõtja jaoks lihtsamaks.

Negatiivne mõju

- **Võimalik info liigne lihtsustamine** – kui teabeleht muutub liiga kompaktseks, võib mõni oluline nüanss jääda tarbijal märkamata.
- **Otsustusprotsessi pikenemine** – tarbijal võib tekkida tunne, et temalt eeldatakse põhjalikumat kaalumist kui seni ja see võib olla tüütu tarbijale, kes eelistab kiiret tehingut.
- **Võimalik hinnatõus** – kui krediidiandjate haldus- ja nõustamiskulud kasvavad, võivad need kanduda teenuse lõpphinda.

Kokkuvõte

Muudatused tähendavad krediidiandja jaoks vähemat dokumentide dubleerimist ning paremat kvaliteedikontrolli, kuid üleminekuperioodil kaasnevad muudatustega haldus- ja arenduskulud, mis võivad eriti koormata väiksemaid laenupakkujaid. 14-päevase taganemisõiguse kohta lisameeldetuletuse saatmine ning selle laialdasem kasutamine võivad mõjutada müügiotsustust ja planeerimiskindlust, nõustamiskohustuse laienemine suurendab personali- ja koolituskulusid.

Tarbijatele muutub info selgemaks ja lihtsamini mõistetavaks, suureneb kaitstus ja läbipaistvus, paraneb finantskirjaoskus ning väheneb impulsiivne laenamine ja risk sattuda maksehäiretesse. Samas võib teabelehe liigse lihtsustamise tõttu mõni oluline nüanss jääda märkamata, otsustusprotsess pikeneda, kasvavad kulud võivad tõsta teenuse hinda.

3.5. Vastutustundliku laenamise reeglid

Kaaslaenutaotlejate korral tuleb lähtuda nende ühisest tagasimaksevõimest.

Tarbijat suunatakse võlanõustamisse, kui krediitvõimelisuse hindamise tulemusel selgub, et tarbijat ei ole krediitvõimeline.

Tarbijaid teavitatakse sellest, et kui krediitvõimelisuse hinnang põhineb isikuandmete automatiseeritud töötlemisel, on tarbijal tulevikus **õigus nõuda ka inimese sekkumist**.

Sihtrühmad

- **Ettevõtjad, kes pakuvad krediiti**
- **Tarbijad, kes kasutavad krediiti**

3.5.1. Mõju ettevõtjatele (krediidi pakkujatele)

Positiivne mõju

- **Antakse selgemad reeglid kaaslaenutaotlejate hindamiseks** – ühisest tagasimaksevõimest lähtumine vähendab õiguslikke riske ning tugevdab otsustusloogika läbipaistvust. See omakorda aitab vältida olukordi, kus üks kaaslaenaja kannab ülemäära suurt koormust.
- **Võlanõustamisse suunamise kohustus toetab krediidiandja vastutustundlikku mainet** – krediidiandja näitab, et ei paku laenu inimestele, kes seda tõenäoliselt tagasi maksta ei suuda. Samuti vähendab nõustamine hilisemaid maksehäireid ja võlgnevuste sissenõudmise kulusid.

- **Kehtestatakse selgemad reeglid automatiseeritud otsuste kohta** – inimese sekkumise võimalus loob reeglitele erandi, mis aitab käsitleda keerukaid juhtumeid.

Negatiivne mõju

- **Täpsustatud krediitdivõimelisuse hindamise nõuded suurendavad krediidiandja koormust** – ettevõtjatel tuleb töötada välja uued protseduurid kaaslaenuataotlejate ühise riskiarvutuse jaoks, millega kaasneb vajadus finantsasutuste sisemiste mudelite ja ITsüsteemide uuendamise järele.
- **Võlanõustamise suunamise kohustus võib muuta müügi protsessi** – osa tarbijatest ei pruugi naasta pärast nõustamist ja ilmselt väheneb ka laenude arv suure riskiga segmentides.
- **Automatiseeritud otsuste selgitamise kohustus võib suurendada töökoormust**, kuna tarbijad võivad järjest sagedamini nõuda inimese sekkumist, mis tähendab krediidiandja jaoks vajadust täiendava tööjõu järele.
- **Potentsiaalne krediidiportfelli vähenemine suure riskiga klientide osas** tähendab, et rangemad hindamisreeglid võivad vähendada laenude andmist mõnele kliendigrupile (nt väiksema sissetulekuga klientidele).

3.5.2. Mõju tarbijatele

Positiivne mõju

- **Tarbijamisaenu klienti kaitstakse paremini ülelaenamise eest** – kuna krediitdivõimetus tuvastatakse juba enne laenulepingu sõlmimist, väheneb oht liiga suure võlakooormuse tekkeks. Lisaks aitab ühisest tagasimaksevõimest lähtuv hindamine vältida olukorda, kus üks partner üritab katta kogu koormuse.
 - Samuti aitavad selgemad reeglid vähendada arusaamatusi ja konflikte peres või partnerite vahel.
- **Tarbijale tekib võimalus saada abi võlanõustamisest** – krediitdivõimetus tarbijatele on tagatud varajane sekkumine, see omakorda aitab vältida maksehäirete kuhjumist ja pikaajalisse võlatsüklisse sattumist.
- **Suureneb läbipaistvus automatiseeritud otsustes** – õigus nõuda inimese sekkumist aitab vältida ebaõiglasi automaatseid otsuseid (nt puudulikud andmed, erandlikud olukorrad).

Negatiivne mõju

- **Krediidi saamine võib muutuda keerukamaks või aeglasemaks**, kui nõutakse põhjalikumalt hindamist või protsess venida ning inimese sekkumise nõudmine pikendab otsuse tegemise aega veelgi.
- **Rangemad nõuded tähendavad, et osa tarbijaid ei saa enam laenu**, eriti puudutab see madalama sissetulekuga, ebastabiilse töökohaga või väikeste krediitide kasutajaid.
- **Krediidiandjate kulude kasv võib kanduda üle teenuste hindadesse**, suurendades kaudselt kapitali hinda kogu majanduses.

Kokkuvõte

Laenuandjate jaoks on positiivseks küljeks selgemad hindamisreeglid, mis vähendavad õiguslikke riske ja suurendavad protsessi läbipaistvust. Samuti toetab võlanõustamise suunamise kohustus krediidiandjate vastutustundlikku mainet. Samas kaasneb muudatustega

töökoormuse kasv, vajadus uute protseduuride ja IT-süsteemide arendamise järele ning potentsiaalne krediidiportfelli vähenemine suure riskiga klientide arvelt.

Tarbijate jaoks paraneb kaitse ülelaenamise vastu ning suureneb läbipaistvus automatiseeritud otsustes, kuid laenu saamine võib muutuda keerukamaks ja aeglasemaks ning rangemad nõuded võivad välistada osa tarbijaid laenuturult. Samuti võib krediidiandjate kulude kasv tõsta teenuste hinda.

3.6. Kõrvallepingud ja seosmüük

Tarbija peab lepingu sõlmimiseks andma ühemõttelise ja selge nõusoleku, krediidiandjal ei ole enam võimalik eeldada tarbija nõustumist tarbijakrediidilepingu või sellega seotud kõrvallepingu sõlmimisega. Praktikas tähendab see, et keelatud on vaikimisi eelmärgistatud lahtrite kasutamine.

Sarnaselt elamukinnisvaraga seotud krediidilepingutele **keelatakse seosmüük**. See tähendab, et tarbijakrediidilepingu sõlmimist ei tohi teha sõltuvaks teise finantsteenuse osutamise lepingu sõlmimisest selliselt, et tarbijakrediidilepingu sõlmimine eraldi ei ole võimalik.

Sihtrühmad

- Ettevõtjad, kes pakuvad krediiti
- Tarbijad, kes kasutavad krediiti

3.6.1. Mõju ettevõtjatele (krediidiandjatele)

Positiivne mõju

- **Saavutatakse selgem ja läbipaistvam müügiprotsess** – kuna nõusolek muutub ühemõtteliseks ja nõusoleku andmise viis on üheselt tõendatav, paraneb õiguskindlus, mis tähendab omakorda vähem vaidlusi tarbijatega.
 - Seosmüügi keeld välistab mitmetähenduslikud müügitüübid ja tõlgendamisvaidlused.
- **Kaasneb positiivne mõju krediidiandjate mainele** – ettevõtjad näitavad, et ei suru tarbijatele peale kõrvaltooteid, ja see tugevdab kuvandit vastutustundlikust krediidiandmisest.
- **Kõrvalteenuste turu konkurentsiolukord paraneb** – kuna seosmüük eelistab paratamatult mõnda teenusepakkujat, siis muudatuse tulemusel eelisolukord kaob.

Negatiivne mõju

- **Müügivõimaluste vähenemine krediidiandja jaoks** – sidus- ja kõrvalteenuste (kindlustus, kontohaldustasu, lisagarantiid jmt) ristmüük võib väheneda ja krediidiportfelli juurde kuulunud lisatoodetest saadav tulu võib langeda. Kui krediidiandja pakub laenu koostöös kindlustusandjate, garantiipakkujate või muude partneritega, võib seosmüügi keeld vähendada partnerlussuhtest tulenevaid tulusid.
- **Tekib vajadus dokumente ja müügiprotsessi ümber kujundada** – krediidiandjal tuleb eemaldada eeltäidetud märkeruudud ja lisada eraldi kinnitused ning see võib nõuda ITarendust ja kasutajaliidese/lahenduse uuendamist.
- **Kaasnevad kulud dokumenteerimise ja tõendamise tugevdamisele**, mis tähendab, et nõusoleku saamise protsessi tuleb teha jälgitavamaks. See võib tuua kaasa krediidiandja töötajate koolitusvajaduse.

3.6.2. Mõju tarbijatele

Positiivne mõju

- **Paraneb kliendi arusaam sellest, milliste lepingutingimustega ta laenamisel nõustub.** See tähendab, et tarbija ei võta endale pahaaimamatult kõrvallepingute ja lisateenustega seotud kohustusi. Eriti kaitseb nn vaikimisi nõustumise formaadi kadumine kiire otsustamise olukordades (näiteks poes).
- **Läbipaistvus kasvab** – kuna kõik valikud on laenuvõtjale selgelt esitatud ning iga lisatoote kohta tuleb anda eraldi nõusolek, siis saab tarbija paremini hinnata iga lisateenuse hinda ja sellest tekkivat kasu.
 - Seotud kõrvalteenuse puudumine vähendab tõenäosust, et laenuvõtja seisab silmitsi enda jaoks ootamatute maksetega.
- **Seosmüügi keeld vähendab survet soetada tooteid, mida tarbija otseselt ei vaja** – kliendil tekib võimalus otsida alternatiivseid ja sageli soodsamaid teenusepakkujaid. Klient ei pea enam krediidi saamiseks kohustuslikus korras ostma kindlustust või muud lisateenust.
- **Krediiditurg muutub ausamaks ja läbipaistvamaks** – väheneb agressiivne müük ja ei teki peidetud kohustusi ning seega vähenevad tarbijakaitsega seotud riskid. Kõrvalteenused ei lisandu enam nähtamatult ning tarbijad võtavad enda kanda senisest vähem ebavajalikke kohustusi.

Negatiivne mõju

- **Lepingusõlmimise protsess võib muutuda veidi pikemaks** – tarbija peab iga valiku eraldi kinnitama ja selle käigus vastu võtma ja läbi töötama rohkem infot ning tegema rohkem otsuseid. Mõnikord võib juhtuda, et väheneb laenuvõtja mugavus, mis kaasneb muidu ette ära vormistatud lahendustega, näiteks krediiditootega seotud kindlustus tuleb kliendil ise juurde otsida ja vormistada eraldi lepinguna.
- **Mõned lisateenused võivad muutuda kallimaks** – seosmüügi kadumine võib tähendada, et eraldi pakutav kõrvalteenus (nt kindlustus) maksab varasemaga võrreldes rohkem.
- **Võimalik mõju krediitoodete hinnale** – kui mõni krediidiandja teenis kõrvalteenustelt märkimisväärset tulu, võib ta saamata jäänud tulu asendada põhitoodete hinnatõusuga.

Kokkuvõte

Kõrvallepingute ja seosmüügiga seotud muudatused toovad krediidiandjatele kaasa müügi protsessi suurema selguse ja läbipaistvuse, mis parandab õiguskindlust. Paraneb ka laenuandjate maine vastutustundliku teenusepakkujana. Samas väheneb võimalus rist- ja lisamüügiks, mis võib vähendada tulu ning nõuab dokumentatsiooni ja protsesside ümberkujundamist, kaasa arvatud IT-arendusi ja töötajate täienduskoolitust.

Tarbijate jaoks tähendavad muudatused paremat ülevaadet ja kontrolli lepingutingimuste üle, mis vähendab ootamatute kohustuste tekkimise riski ning võimaldab valida sobivamaid kõrvalteenuseid. Samas võib lepingu sõlmimise protsess muutuda aeglasemaks ja keerukamaks ning mõningad eraldi lisateenused võivad muutuda kallimaks.

3.7. Maksehäirete registrid

Eelnõuga kehtestatakse tarbijate krediitdivõimelisuse hindamiseks peetavatele registritele täiendavad nõuded. Sellise registri pidaja peab **looma meetmed, et tagada andmete ajakohasus ja täpsus**, tarbijat tuleb tema kohta andmete sellesse andmekogusse kandmisest **30 päeva jooksul teavitada** ja peab olema loodud menetlus, mille kaudu tarbija enda kohta andmekogusse kantud **andmeid hõlpsalt vaidlustada**

Sihtrühmad

- **Tarbija krediitdivõimelisuse hindamiseks kasutatavad registrid**
- **Inimesed, kelle kohta on maksehäirete registris kanne või kes taotlevad laenu**
- **Järelevalveasutused**
- **Krediidiandjad**

3.7.1. Mõjud registrite pidajatele

Positiivne mõju:

- **Andmekvaliteedi paranemine** – andmebaasipidajatele pandud kohustus tagada täpsed ja ajakohased andmed vähendab vigase info edastamise riski. Kvaliteedi tagamisele aitab kaasa ka see, kui inimestele on antud võimalus vajadusel vaidlustada ekslikult või pahatahtlikult tehtud kanne.
 - Muudatusega kaasneb pikas perspektiivis vähem vaidlusi krediidiandjate ja tarbijate vahel, kuna andmed on korrektsed.
- **Suurem usaldusväärsus** - täiendavad nõuded tõstavad registri usaldusväärsust selle kasutajate silmis. Selged reeglid teavitamise ja andmete vaidlustamise kohta vähendavad õigusvaidlusi ja mainekahju.

Negatiivne mõju:

- **Registripidaja suurem töökoormus ja vastutus** – tekib vajadus uuendada IT-süsteeme, et tagada automaatne teavitamine 30 päeva jooksul ja uuendada (või automatiseerida) kannete vaidlustamise ja pretensioonide haldamise menetlused.
 - Ajakohasuse tagamiseks võib olla vajalik sagedasem andmete uuendamine ja võimalik, et sellega kaasnevad lisakulud personali või sisseostetud teenuste eest.
 - Registripidajad kannavad senisest suuremat vastutust vale- või aegunud andmete eest. Lisaks kaasnevad tehnilised ja õiguslikud riskid üleminekufaasis - võivad suurened vead, tähtaegade ületamised või ajutised katkestused.

3.7.2. Mõjud laenutaotlejatele ja registrisse kantud inimestele

Positiivne mõju:

- **Suurem kindlus andmete täpsuse osas** - uus kohustus tagada andmete ajakohasus vähendab riski, et isiku kohta esitatakse aegunud või ebaõiget infot. Väheneb olukordade arv, kus laenutaotlus lükatakse tagasi eksliku maksehäire tõttu.
 - Määratud teavitamiskohustus suurendab läbipaistvust, isik saab teada, et tema kohta on andmed registrisse kantud (30 päeva jooksul), mis võimaldab kiiremini reageerida ja vajadusel võla lahendada.
- **Lihtsam ja kiirem andmete vaidlustamine** - paranenud menetlus (kohustus luua vaidlustamise mehhanism) teeb protsessi kättesaadavamaks: vähem bürokraatiat, lühemad tähtajad, lihtsam digitaalselt esitada

- Täpsemad andmed tähendavad õiglasemat kohtlemist krediiditurul. Ebaõigete maksehäirete eemaldamine võib parandada mõne huvilise ligipääsu eluasemelaenule, üürilepingule või liisingule.

Negatiivsed mõjud:

- **Vaidlustamise protsessi koormus vaidlustajale** - kui vaidlustamisprotsess muutub hõlpsamaks ja laialdasemalt kasutatavaks, võib registripidaja küsida täiendavaid selgitusi või dokumente, mida vaidlustajal on raske hankida, ja see võib protsessi pikemaks venitada.

3.7.3. Mõjud krediidiandjatele

Positiivne mõju:

- **Suureneb otsusteks kasutatavate andmete usaldusväärsus ja kvaliteet**, mis parandab krediidiotsuste põhjendatust.
- Tugevneb **vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine** ning seeläbi väheneb tarbijate ülelaenamise risk, mis tähendab krediidiandja jaoks vähem probleemseid võlgnevusi ja nende menetlemisega kaasnevaid kulusid.
- Selgemad **reeglid krediidiregistrite kasutamiseks** suurendavad õiguskindlust krediidiandjate jaoks.
- Järelevalve ja andmekaitsemeetmete sidumine registritele juurdepääsuga **suurendab usaldust krediidihindamise süsteemi vastu**.

Negatiivne mõju:

- Krediidiandjate **halduskoormus võib suurened**a seoses täiendavate nõuete ja **järelevalvega**.
- Võib kaasneda **täiendavaid kulusid andmekaitsemeetmete rakendamisel**.
- Väiksematel krediidiandjatel võib **registritele juurdepääs muutuda keerulisemaks**, mis võib piirata nende tegevusvõimalusi.

3.7.4. Järelevalveasutused: AKI, FI ja TTJA

Positiivne mõju:

- Tugevneb **järelevalve andmekaitse- ja krediidiandmete töötlemise nõuete täitmise üle**.
- Suureneb õigusselgus ja õiguskindlus uute nõuete rakendamisel.
- Tarbijate õiguste kaitse on paremini tagatud tänu rikkumiste tõhusamale menetlemisele.

Negatiivne mõju:

- **Järelevalve asutuste töökoormus suureneb** seoses täiendavate järelevalveülesannete ja vääртеomenetlustega.

Kokkuvõte:

Muudatus tõstab registrisse kantud andmete usaldusväärsust ja seeläbi ka tarbijakrediidi otsuste kvaliteeti. Registre pidajatele ja krediidiandjatele tähendab see suuremat halduskoormust ja vastutust, kuid lõpptulemusena ka tugevamat maine- ja kvaliteedistandardit. Tarbijatele pakub

eelnõu parandatud õiguskaitset, paremat läbipaistvust ja vähem ekslikke andmeid, ehkki ei pruugi automaatselt parandada krediidi kättesaadavust.

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

Seaduse rakendamisega ei kaasne riigile otseseid tulusid ega kulusid. Järelevalveasutustel (Finantsinspektsioonil, Tarbijakaitse- ja Tehnilise Järelevalve Ametil ning Andmekaitseinspektsioonil) võib töömaht suureneda seoses uute nõuete kontrollimise, üleminekperioodil kasvava tarbijavaidluste arvuga ning vajadusega anda ettevõtjatele juhiseid ja selgitusi. Kui krediidivõimetuse tuvastamisel tuleb tarbija suunata võlanõustamisse, võib see omakorda suurendada nõudlust kohalike omavalitsuste pakutavate võlanõustamisteenustele.

8. RAKENDUSAKTID

Seaduse rakendamiseks tuleb muuta justiitsministri 13. detsembri 2010. a määrust nr 47 „Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehtede vormide kehtestamine“. Rakendusakti kavand on seletuskirja lisas 2.

Muudatused on vajalikud direktiivi I lisa ülevõtmiseks, mis näeb ette uue Euroopa tarbijakrediidi standardteabe vormi. Senine justiitsministri 13. detsembri 2010. a määruse nr 47 lisas 1 sätestatud vorm tunnistatakse kehtetuks ja see asendatakse uue direktiivi I lisas sätestatud vormiga. Kuivõrd uus direktiiv ei näe arvelduskrediidilepingute puhul enam ette lepinguelse teabe esitamise erisusi, tunnistatakse kehtetuks senine justiitsministri 13. detsembri 2010. a määruse nr 47 lisas 2 sätestatud vorm. Edaspidi saavad krediidiandjad lähtuda üksnes ühest teabelehest.

Muid rakendusakte eelnõu rakendamiseks kehtestama ega muutma ei pea. Muu hulgas on oluline, et kuivõrd krediidi kulukuse määra arvutamise regulatsioon eelnõuga ei muutu, siis ei tule direktiivi ülevõtmisel muuta VÕS § 406 lõike 6 alusel kehtestatud tarbijakrediidi kulukuse määra arvutamise korda.

9. SEADUSE JÕUSTUMINE

Uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmise tähtpäev on 20.11.2025, muudatusi tuleb direktiivi kohaselt hakata kohaldama alates 20.11.2026. Kuivõrd eelnõu ettevalmistamine on viibinud, kuid samas nõuab uute normide rakendamine krediidiandjatelt sisulisi ettevalmistusi, sh IT-arendusi, ja tarbijakrediidi reegleid peavad uuendusena hakkama kohaldama ka sellised isikud, kellel varem sellist kohustust ei olnud, näiteks ilma lisakuludeta järelmaksu pakkujad, siis on pärast eelnõu kooskõlastamist lükatud muudatuste jõustumiskuupäev võrreldes esialgsesega kuus kuud edasi. Muudatuste jõustumiskuupäev on esialgu kavandatud 20.11.2026. asemel 20.05.2027.

Need reeglid kohalduvad pärast 20.05.2027 sõlmitud lepingutele. Erireeglid, mis vastavad direktiivi artikli 2 lõike 2 punktis 1 sätestatule ja kohalduvad varem sõlmitud tähtajatutele tarbijakrediidilepingutele, on ette nähtud võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse §-s 17¹.

Eeldades, et eelnõu on võimalik 2026. a sügisel vastu võtta, on kavandatud aeg seaduse väljakuulutamise ja jõustumise vahel ca kuus kuud. Vastav periood on piisav aeg eeltöödeks ja normidega tutvumiseks – see hõlmab nii krediidiandjaid ja krediidiasutusi, kellele tulevad lisaks olemasolevale regulatsioonile täiendavad nõuded, ning ka selliseid krediidiandjaid, kes peavad muudatuste tulemusel hakkama esmakordselt tarbijakrediidi regulatsioonist juhinduma (näiteks lisakuludeta järelmaksu pakkuvad krediidiandjad).

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Enne eelnõu koostamist küsis Justiits- ja Digiministeerium enda 21.05.2024. a kirjas nr 104/4356-1 teiste ministeeriumite ja huvigruppide arvamust direktiivis liikmesriikidele jäetud valikute kohta. Vastused esitasid 2024. a suvel Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium, Eesti Pank, Finantsinspeksioon, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, kohtud, Eesti Pangaliit, Liisingliit, Krediidiandjate Liit, Finance Estonia, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Tartu Ülikooli õigusteaduskond ning vandeadvokaat Kaido Loor. Neid arvamusi on püütud võimalikult suures osas eelnõu koostamisel arvestada. Justiits- ja Digiministeerium tutvustas eelnõu valikukohti ja nende võimalikke lahendusi 22.05.2025 Tartu Ülikoolis toimunud seminaril.

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Sotsiaalministeeriumile. Eelnõu esitatati arvamuse avaldamiseks järgmistel isikutele ja asutustele: Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Finantsinspeksioon, Andmekaitse Inspeksioon, Eesti Pank, Eesti Pangaliit, mittetulundusühing „FinanceEstonia“, Eesti Liisingühingute Liit, Eesti Krediidiandjate Liit, Eesti Võlanõustajate Liit, Eesti Tarbijakaitse Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Teenusmajanduse Koda, Eesti Kindlustusseltside Liit, Eesti Kindlustusmaaklerite Liit, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioon, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti E-kaubanduse Liit, Eesti Otsemüügi Assotsiatsioon, Riigikohus, Tallinna Ringkonnakohus, Tartu Ringkonnakohus, Harju Maakohus, Viru Maakohus, Tartu Maakohus, Pärnu Maakohus, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, Tallinna Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituut, Eesti Juristide Liit, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Advokatuur, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Linnade ja Valdade Liit, Krediidiregister OÜ ja Creditinfo Eesti AS. Eelnõu kohta esitasid enda seisukohad Finantsinspeksioon, Andmekaitseinspeksioon, Eesti Pank, Eesti Pangaliit, Finance Estonia, Eesti Krediidiandjate Liit, Eesti Liisingühingute Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Krediidiregister OÜ. Seisukohad ning nendega arvestamine või mittearvestamine nähtuvad eelnõu seletuskirjale lisatud kooskõlastustabelist (lisa 4).